

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

**CADRU CONSOLIDAT DE CERCETARE A
PROBLEMELOR ACTUALE
ÎN ȘTIINȚA JURIDICĂ: INTERFERENȚE
DINTRE DREPT ȘI TEHNOLOGIE**

Materialele conferinței științifico-practice

**Coordonatori: Rodica CIOBANU
Veronica MOCANU**

CHIȘINĂU-2022

CZU 34:004(082)

C 12

Cadru consolidat de cercetare a problemelor actuale în știința juridică: interferențe dintre drept și tehnologie. Culegere a materialelor științifice prezentate la Conferința științifico-practică „Cadru consolidat de cercetare a problemelor actuale în știința juridică: interferențe dintre drept și tehnologie.”, eveniment organizat în contextul realizării proiectului de cercetare **Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului** (20.80009.1606.15), 17 martie 2022, Chișinău. Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Laboratorul de Cercetări Științifice „Drept Public Comparat și E-Guvernare

Colegiul de redacție:

Elena ARAMĂ
Rodica CIOBANU
Veronica MOCANU
Iordanca-Rodica IORDANOV
Natalia CRECIUN

Procesare computerizată:

Anatolie COLȚENIUC

Autorii poartă răspundere pentru conținutul textului

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

"Cadru consolidat de cercetare a problemelor actuale în știința juridică: interferențe dintre drept și tehnologie", conferință științifico-practică (2022; Chișinău). Cadru consolidat de cercetare a problemelor actuale în știința juridică: interferențe dintre drept și tehnologie: Materialele conferinței științifico-practice, 17 martie 2022, Chișinău / coordonatori: Rodica Ciobanu, Veronica Mocanu; colegiul de redacție: Elena Aramă [et al.]; comitetul științific: Rodica Ciobanu [et al.]. – Chișinău: CEP USM, 2022. – 220 p.: fig., tab.

Antetit.: Min. Educației și Cercet. al Rep. Moldova, Univ. de Stat din Moldova. – Rez.: lb. engl., fr. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 50 ex.

ISBN 978-9975-159-88-3.

34:004(082)

C 12

ISBN 978-9975-159-88-3

© CEP USM, 2022

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	5
-----------------------------	---

RAPOARTE ÎN PLEN

GUCEAC Ion , Drepturile Somatice. Pledoarie pentru o nouă categorie de drepturi fundamentale	9
CIOBANU Rodica , Proiectarea educației juridice digitale: O nouă modernitate?.....	18
MOCANU Veronica , Tehnologiile – cadru de dezvoltare pentru domeniul juridic	25

RAPORTE ÎN SECȚIUNI

ERHAN Ianuș , Soluții digitale în vederea asigurării ordinii și securității publice.....	36
CRECIUN Natalia , Etica teoriei dreptului într-o lume tehnologizată.....	40
SLUSARENCO Svetlana , Dobândirea și durata mandatului parlamentar prin prisma reglementărilor constituționale	47

COMUNICĂRI ÎN SECȚIUNI

CARA-RUSNAC Aliona , Unele chestiuni privind calitatea subiectelor contractelor încheiate în mediul online	53
BALABAN Sergiu , Cadrul legal privind protecția vieții private și semnificația ei în epoca digitalizării.....	61
BRÎNZĂ Dionis , Particularitățile intentării procedurii de instituire a măsurilor de ocrotire judiciare în format electronic	67
CALAC Victor , Răspunderea juridică a sistemelor inteligenței artificiale. Poate un software inteligent să comită o infracțiune?.....	71
CAMENSCIC Aurica , Confirmarea tranzacției de mediere în cadrul biroului notarial.....	77
CIAGLIC Tatiana , Accesul la justiție prin prisma digitalizării.....	85
CRIGAN Tudor , Interferențe între drept și tehnologie în medicină	90
DOBOȘ Georgiana , Victima abuzurilor sexuale în era digitală	94
DODON Adriana , Legea aplicabilă contractelor cu consumatorii încheiate prin mijloace electronice potrivit normele conflictuale ale Republicii Moldova .	99

DONI Corneliu , Importanța creării unei platforme online de licitații pentru vânzarea/locățiunea bunurilor aflate în proprietate publică	104
DONI Valentina , Asigurarea comunicării copilului cu părintele care locuiește separat prin intermediul tehnologiilor informaționale.....	109
GARABA Mihai , Confiscarea extinsă și criptomoneda	113
GHERASIMENCO Violeta, PANTEA Oleg , Unele particularități ale violenței în familie în contextul pandemiei Covid-19.....	118
MIHALAȘ Ion , Tendințe și perspective de dezvoltare a e-guvernării în Republica Moldova	124
MOLDOVANU Radu , Repere conceptuale în jurisprudența curții constituționale a României privind soluționarea conflictelor între ramurile puterii în stat	136
MORCOV Adela , Cercetarea empirică a instituției revizuirii procesului penal prin prisma nivelului de digitalizare a procedurii penale în Republica Moldova	143
NEGRU Alexandru , De la intima convingere, la propria convingere a judecătorului, între prejudecată, bună credință și obiectivitate	149
PASCARU Nicolae , Evoluția conceptului de e-licențiere prin prisma cadrului normativ din Republica Moldova	159
PETRUȘAN Gabriela , Nulitatea actului juridic în formă electronică	163
PORUBIN Roman , Actualitatea și importanța răspunderii penale pentru obținerea frauduloasă și delapidarea mijloacelor din fondurile externe	167
POZNEACOVA Veronica , Dreptul la examinare medicală în perioada reținerii ca garanție privind neaplicarea torturii – abordare teoretico-practică	172
ROȘIORU Mircea , A soluționat decizia de recurs în interesul legii dilema concursului ideal de infracțiuni?.....	177
SĂFTOIU Mihaela, CÂRNAȚ Teodor , Constituționalizarea principiului loialității constituționale	181
SAMOILENCO Victor , Studiul proceselor subculturale în mediul carceral: repere teoretico – metodologice	185
SAMOILENCO Victoria , Relația victimă-agresor: de la știință spre politici și servicii victimologice eficiente	190
SOLTAN Veaceslav , Digitalizarea justiției ca mecanism de prevenire și combatere a corupției.....	194
TOMOV Dionis , Problematika aplicării art.330/2 în republica moldova prin prisma analizei comparative cu alte sisteme de drept.....	203
ȚURȚURICA Maria-Cristina , Principiile digitalizării justiției	207
VASILIU Liuba , Sistemul de drept contemporan: între scop și realizări.....	217

CUVÂNT ÎNAINTE

Tehnologiile digitale schimbă viețile oamenilor – de la modul în care comunicăm până la modul în care trăim și lucrăm. Digitalizarea are potențialul de a oferi soluții pentru multe dintre provocările cu care ne confruntăm și oferă oportunități în crearea de locuri de muncă, promovarea educației, stimularea competitivității și a inovării, combaterea schimbărilor climatice și facilitarea unei tranziții verzi.

În aceeași ordine de idei, remarcăm că pentru a continua în direcție evolutivă, sunt necesare eforturi în a asigura și menține inovațiile tehnologice în areal securizat. Astfel, constatăm o dependență reciprocă între tehnologie și drept, tehnologie și educație, tehnologie și ecologie, etc. Tehnologiile digitale s-au impus drept un cadrul pluridisciplinar, care aduce schimbări majore în mediul habitual al omului modern, nu este o excepție în acest sens nici sfera dreptului.

Caracterizat odinioară ca domeniu relativ stabil, pe alocuri chiar conservativ, neafectată de influența modernității și foarte rezistent la influențele externe, domeniul juridic a cunoscut în ultimii ani schimbări semnificative.

Expansiunea tehnologiilor la scară mondială, digitizarea masivă a sferelor vieții și activităților profesionale (în special în perioada pandemiei) au devenit un mediu favorabil dezbaterilor critice și a posibilităților de liberă exprimare, un spațiu al pretențiilor înaintate guvernării, un areal al solidarizării, coalizării, susținerii ori respingerii politicilor promovate de autorități.

În politicile Europene digitizarea se prezintă ca esențială pentru obiectivele asumate, în special cele care au fost necesare ca răspuns la criza Covid 19 pentru a aduce beneficii și creșterea rezilienței sociale. Multiplele beneficii cu care vine tehnologia nu sunt lipsite de provocări semnificative, care necesită nu doar o legislație funcțională pe potrivă competiției și inovației tehnologice, capabile de a combate conținutul ilegal, de a asigura libertăți fundamentale și democrația, dar și capacități și competențe de valorificare a oportunităților deschise de tehnologie.

Luând în considerare tendințe actuale și o dimensiune relevantă în contextul intenției de a identifica mecanisme de modernizare a guvernării a fost organizată Conferința științifico-practică cu genericul *Cadru consolidat de cercetare a problemelor actuale în știința juridică: interferențe între drept și tehnologie*. Evenimentul este parte a Planului de activități realizate de către L.C.Ș. *Drept Public Comparat și e-Guvernare*, în cadrul Proiectului de cercetare *Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului* și a reunit reprezentanți ai mediului universitar, teoreticieni și practicieni în drept, doctoranzi.

Sedința Plenară a deschis o arie vastă asupra perspectivelor în care poate fi realizată cercetarea juridică și valorificată interacțiunea dintre drept și tehnologie. Veronica Mocanu, dr. în drept, conf. univ., care a salutat organizatorii, partenerii și participanții a invitat la discuții constructive pe parcursul evenimentului. În raportul *Tehnologiile – cadru de dezvoltare pentru domeniul juridic*, Dna

MOCANU Veronica, a reiterat faptul că tehnologiile constituie un fel de motor în dezvoltarea cadrului de reglementare. Efectuând un studiu asupra nivelului și gradului de relaționare a dreptului cu tehnologia, au fost diferențiate câteva faze în acest sens, începând cu faza în care digitalizarea în sine se afla la început de cale și de interacțiune cu sfera juridică la nivel național și finalizând cu etapa actuală, când această interacțiune este inevitabilă și necesită reglementare. Profesioniștii în drept și profesioniștii în tehnologii informaționale sunt în situația unei necesități stringente de a colabora pe acest segment și de a găsi soluții de compatibilizare a ambelor segmente, în beneficiul omului, atât prin a ține cont de accesibilitate, rapiditate, claritate, eficiență, cât și prin a asigura mecanisme de securizare a datelor, a serviciilor și de repartizare a responsabilității.

Prorector pentru Digitizare, USM, Dl CORLAT Sergiu, a menționat faptul că în societatea actuală există tendințe accentuate de inovare. În același timp, inovarea nu înseamnă neapărat ceva de noutate radicală, fiind, uneori, nevoie de adaptare la noile realități și de regândire a existenței umane, inclusiv prin prisma faptului că, în prezent, nu mai putem nega indispensabilitatea unei zone unificate între uman și digital.

Dl BRÎNZĂ Sergiu, dr. hab. în drept, prof. univ., Decan al Facultății de Drept, USM, a manifestat apreciere pentru organizarea evenimentului, în baza unui program științific atractiv, cu abordarea unor subiecte actuale din domeniul juridic. Conferința, valorificând, în esență, ființa umană în societatea informațională, este o ocazie de înaltă valoare pentru doctoranzi și tineri cercetători pentru aprofundarea competențelor științifice și demonstrarea faptului că sunt nu doar consumatori de informație, ci și creatori de cunoștințe. Dl doctor habilitat a apreciat prezența la eveniment a specialiștilor notorii din domeniu, capabili de a oferi o viziune integră asupra priorităților de moment și de a identifica soluții la provocările actuale. Dl Decan a mulțumit tuturor pentru interesul exprimat de a participa la eveniment și a încurajat implicarea activă în discuții științifice interesante și productive.

Dl TARLEV Vitalie, consultant digitalizare în cadrul Consiliului Economic pe lângă Prim-ministru, a remarcat că, la etapa actuală, conexiunea dintre drept și tehnologie este un naturală, utilizarea pe larg a serviciilor electronice, a semnăturii electronice, implementarea, în anumite domenii, a votului electronic sunt numai câteva dintre exemplele pertinente în acest sens. Prin urmare, acest fapt, de rând cu organizarea unor asemenea conferințe științifice, ar trebui să îndrume tinerii cercetători la alegerea, pentru analiză complexă, anume a unor subiecte care se încadrează în cerințele realității și prezintă interes sporit și pentru noile generații.

În raportul *Inovația tehnologică pe orizontală - o prioritate pentru mediul de afaceri, donatori și Guvern. Realizări și perspective legislative din punctul de vedere al Consiliului Economic pe lângă Prim ministrul RM*, Dl TARLEV Vitalie prezentat obiective ale guvernării pe segmentul digitalizării serviciilor, prin prisma previziunilor asupra impactului scontat asupra dezvoltării unui set de servicii digitale, cum ar fi: utilizarea pe scară largă a semnăturii electronice, a documen-

tului electronic, popularizarea serviciilor de plată electronice, a serviciilor poștale, promovarea digitalizării IMM-urilor, introducerea prevederilor legale *digital by default*, înregistrarea și administrarea afacerilor la distanță etc. Toate acestea și multe altele sunt asumate de guvernare și sunt preconizate a susține oamenii și mediul de afaceri în adaptare la o nouă realitate, rapid, accesibil și eficient.

Dna BZOVÎI Marina, Director ATIC, a constatat că în ultimii doi ani, evenimentele la nivel național și global au schimbat major necesitățile digitale ale societății și au impulsionat dezvoltarea rapidă și esențială a sectorului digital, dar și a sectorului normativ-juridic. Drept exemplu, a fost menționată intervenția în reglementările Codului Muncii cu privire la posibilitatea angajaților de a activa la o unitate, indiferent de locația fizică. Evident, dezvoltarea sferei digitale în multiple domenii de activitate, generează și multiple riscuri, care trebuie prevenite și proliferază priorități specifice actualității, cum ar fi securitatea datelor, conectivitatea, inteligența artificială, tehnologia 5G etc.

DI COJOCARU Igor, Director al Institutului de Dezvoltare a Societății Informaționale, a menționat că la baza dezvoltării și adaptării la cerințele societății informaționale stă autoinstruirea și conferința științifică este un mijloc util și necesar în acest sens. Au fost date calificative de înaltă apreciere pentru temele cercetate în cadrul elaborării tezelor de doctorat la Facultatea de Drept a USM, care tratează subiecte de maximă actualitate, de perspectivă, cum ar fi cazul inteligenței artificiale. S-a accentuat, concomitent, că tehnologiile trebuie să lucreze pentru om, astfel încât omul să simtă acest lucru și să nu persiste percepția rolului de supraviețuire a omului prin intermediul tehnologiilor.

Cu ocazia organizării conferinței, Dna CIOBANU Rodica, dr. hab., Director de proiect, a relatat succint despre succesele echipei de proiect, obținute în cadrul L.C.Ș. *Drept Public Comparat și e-Guvernare*, activitățile căreia se află în derulare deja al treilea an. În pofida impedimentelor cu care s-a confruntat societatea noastră și cea globală în această perioadă, activitatea de cercetare a fost posibil de reorientat spre noi direcții și noi realități, sectorul tehnologiilor devenind unul de maximă proximitate pentru sfera dreptului. Au fost aduse sincere mulțumiri partenerilor și participanților la eveniment, precum și instituțiilor care s-au arătat deschise pentru colaborare pe palierul cercetării, Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale fiind remarcat drept un aliat fidel în promovarea culturii și științei.

Abordând subiectul *Proiectarea educației juridice digitale: O nouă modernitate?* Dna CIOBANU Rodica, dr. hab., a accentuat necesitatea formării competențelor de valorificare a oportunităților deschise, educația juridică urmând a fi capabilă să răspundă cerințelor pieței serviciilor juridice. În context, este necesar a dezvolta atât competențe la nivel de cunoaștere, cât și la nivel de aplicare și de integrare. Or, marea parte a pieței serviciilor juridice - mai mult de jumătate - o prezintă sectorul public, pregătirea profesională a viitorilor juriști urmând a fi tratată drept o prioritate. Educația juridică trebuie adaptată la noile realități, iar

profesiile juridice, în sine, trebuie re-valorizate, pornind de la faptul că educația e o valoare, și reputația e tot valoare.

Dl academician GUCEAC Ion în raportul cu tema *Drepturile somatice. Pledoarie pentru o nouă categorie de drepturi fundamentale*, a plasat în contextul național o problemă de cercetare ce nu a mai fost înregistrată. Asemenea fenomene precum eutanasia, suicidul, avortul, modificarea sexului, reproducerea artificială, clonarea, transplantul de organe sunt niște realități, pe care nu le putem nega. În același timp, reglementarea normativ-juridică a acestora este deficitară sau absentă. A fost propusă constituționalizarea acestor drepturi, numite drepturi somatice, dată fiind natura lor fundamentală în raport cu drepturile omului și conexiunea indiscutabilă între Constituție și drepturile fundamentale ale omului. Cercetarea realizată de dl academician și prezentată are la bază valorificată metoda comparativă, anumite aspecte relevante fiind posibil de examinat prin prisma conținutului, la subiect, a Constituției Greciei, Portugaliei, Ungariei.

Ședința în plen a fost continuată cu ample discuții în secțiuni ce au înglobat un areal vast de subiecte abordate din diverse perspective și au fost însoțite de discuții interesante și productive ce au finalizat cu generalizări și propuneri de continuare a dezbaterilor pe tematici similare.

RAPOARTE ÎN PLEN

.....

DREPTURILE SOMATICE. PLEDOARIE PENTRU O NOUĂ CATEGORIE DE DREPTURI FUNDAMENTALE*

SOMATIC RIGHTS. PLEADING FOR A NEW CATEGORY OF FUNDAMENTAL RIGHTS

CZU: 342.721:341.231.14

DOI:10.5281/zenodo.6610645

Ion GUCEAC,
Academician, prof. univ., USM

Summary

This study is devoted to the process of formation of a new generation of human rights - a consequence of scientific and technological progress in the field of genetic engineering, medicine, biomedicine, transplantology, reproductive technologies, the emergence of opportunities to change the genome etc. Somatic rights are conceived as a set of rights and freedoms enshrined in the Constitution and international treaties, which give the person the right to dispose of his or her own body, the volume and content of those rights being influenced by ideological attitudes and advances in biomedicine, genetics, transplantology and other sciences involved in human body research. The perception of somatic rights as a category of fundamental rights will contribute to the further consolidation of constitutional law as a fundamental branch, which, in turn, will strengthen the relationship between the science of constitutional law and other legal sciences.

Keywords: *human rights generation, human body, right to own body, suicide, euthanasia, cloning, organ transplantation, surrogacy, somatic rights*

* *Studiu realizat în baza Proiectului „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” (20.80009.1606.15), în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, USM.*

Printre evenimentele cruciale de la sfârșitul secolului al XX-lea se încadrează, în viziunea noastră, și începutul procesului de formare a unei noi generații de drepturi ale omului, a căror protecție a fost determinată de consecințele progresului științific și tehnologic în domeniul ingineriei genetice, al medicinei, biomedicinei, transplantologiei, al tehnologiilor de reproducere, de apariția oportunităților de schimbare a genomului etc. Realizările științei în aceste domenii fac posibilă efectuarea unei mari varietăți de manipulări cu corpul uman. În consecință, a fost conturată o nouă generație a drepturilor omului (a patra), care include noi prevederi legate de existența ființei umane ca „specie”. De regulă, în categoria acestor drepturi sunt incluse: dreptul omului de a fi protejat de foame, dreptul de realizare deplină a potențialului creator, dreptul la liberă dezvoltare a personalității umane, dreptul de a trăi cu demnitate, dreptul de a trăi

liber de teroare și sărăcie, dreptul la prosperitate și la o viață împlinită, dreptul la protecția datelor cu caracter personal, dreptul la identitate digitală [13, p. 115]. În opinia unor autori, dreptul de a dispune de propriul corp include următoarele prevederi: dreptul de organizare a propriei morți; libertatea de a procrea; dreptul asupra părților propriului corp [12, p. 87-105]. La această generație de drepturi se referă și cele legate de clonare, de transplantul de organe, de maternitatea-surogat și altele, care pot fi generate în contextul unor noi descoperiri în domeniul geneticii, biologiei, nanotehnologiei și al altor științe. În viitor, ne așteptăm la extinderea cadrului acestor drepturi, ținând cont de faptul că speranța „unei adevărate științe a omului și a societății nu s-a materializat”, ea transformându-se „într-o himeră” [11, p. 11].

După cum se constată în literatura de specialitate, aplicarea în viața de toate zilele a ciberneticii, electronicii, roboticii, microbiologiei etc. înarmează omenirea cu un „potential de bunăstare aproape de neimaginat”. Astfel, prin descoperirea codului genetic și crearea ingineriei genetice, încă în anii 2000 savanții apreciau că știința și tehnica „aspiră la prelungirea vieții până la 200 de ani și la utilizarea creierului uman până la 50% din capacitatea sa, față de 3-7% cât este în prezent” [1, p. 136].

Totuși trebuie să recunoaștem că realizările științei de astăzi, noile tehnologii, nivelul de dezvoltare al anumitor ramuri ale medicinei, în special transplantologia, farmacologia, reanimatologia, genetica, au provocat o serie de probleme, legate de dreptul la viață, care necesită o reglementare legislativă adecvată. Cu atât mai mult că noile realizări în dezvoltarea științei și tehnicii au un impact direct nu doar asupra progresului economic, social și cultural, dar și asupra drepturilor omului. Astfel, progresele din domeniul biologiei și medicinei, după cum constată oamenii de știință „pot fi utilizate și se utilizează deja în multe state în efectuarea de experiențe asupra persoanelor, afectându-le integritatea fizică și psihică” [1, p. 387]. Nu trebuie să ignorăm și faptul că în zilele noastre corpul este „parcurs ca un obiect de care trebuie să ai cea mai mare grijă”, ca un „accesoriu sau ca partener căruia trebuie să-i obții favorurile”, ca un „motor căruia nu trebuie să-i neglijezi nicio piesă pentru ca întregul să funcționeze bine” [10, 247].

Astăzi suntem martori oculari la situația când omul dispune de șanse reale nu numai de a îmbunătăți lumea din jurul său, ci și de a se schimba pe sine, întreaga rasă umană. El a obținut instrumente care-i permit să întrerupă viața sa sau viața apropiaților săi (eutanasie, avort), să participe la alegerea sexului – atât al său, cât și al copilului conceput. Persoane de același sex se pot căsători și adopta un copil sau pot zămisli propriul copil prin intermediul tehnologiei reproductive.

Ca să mențină viața umană, celulele stem pot fi folosite pentru a reînnoi și întineri corpul, cea mai simplă soluție, în acest sens, fiind embrionii umani.

Nu este exclus faptul ca în viitorul apropiat știința să permită clonarea umană, iar apariția a două persoane identice genetic, dar diferite din punct de vedere mental să genereze un complex de probleme, inclusiv de natură juridică.

Despre iminența unor astfel de probleme ne mărturisește un incident ce i s-a întâmplat cântăreței transgender Zi Faamelu, cunoscută anterior ca Boris April, care a rămas blocată la granița cu Ucraina, motivul invocat fiind legat de faptul că persoana respectivă și-a schimbat sexul, dar în pașaport continua să figureze ca Boris [20]. În acest context, reamintim că, în conformitate cu legislația Ucrainei, în vreme de război bărbații ucraineni cu vârsta între 18 și 60 de ani nu mai pot pleca din țară.

Nu întâmplător, cu ceva timp în urmă, semnalăm despre un nou nivel de influență a noilor tehnologii biomedicale asupra corpului uman, ridicând și problema reglementării juridice a consecințelor acesteia [14, p. 79].

Argumentele menționate *supra* demonstrează oportunitatea identificării acestei categorii de drepturi ale omului, care se bazează pe o convingere fundamentală în dreptul unei persoane de a dispune în mod independent de propriul corp, inclusiv pentru „restaurarea” sau perfecționarea capacității lui funcționale.

Încă la sfârșitul secolului al XX-lea, în doctrina juridică sunt atestate lucrări, ai căror autori sunt preocupați de libertatea fizică a omului, în general, și, în mod special, de dreptul individului de a dispune de propriul corp [1]. Abordând necesitatea clarificării noțiunii de *corp uman* și de *drept asupra corpului*, se ajunge la concluzia că dreptul asupra corpului este „departe de a fi propriu-zis un drept de proprietate”, el „neconferind fiecăruia un fel de „suveranitate” asupra corpului” [12].

Drepturile omului, care prevăd capacitatea de a dispune de propriul corp, de a-și schimba substanța corporală și care comportă un caracter pur personal, au fost definite ca *drepturi somatice* (din grecescul *soma* „corp”). Recunoașterea acestor drepturi în calitate de categorie a drepturilor fundamentale ale omului este rezultatul unui proces firesc de antropologizare tot mai insistentă a legii. Prin urmare, suntem pe deplin îndreptățiți să recunoaștem extinderea percepției privitor la libertățile și ansamblul de drepturi aparținând fiecărui om.

Unii autori examinează această categorie de drepturi sub denumirea de *drepturi somatice*. Astfel, profesorul V. I. Kruss definește drepturile somatice ca fiind o categorie de drepturi ce se bazează pe încrederea ideologică fundamentală în „dreptul” individului de a dispune în mod independent de corpul său: de a-i realiza „modernizarea”, „restaurarea” și chiar „reconstrucția fundamentală”, de a schimba capacitățile funcționale ale organismului și de a le extinde cu mijloace tehnico-agregative sau mijloace medicamentoase [17, p. 43-50].

În scopul identificării particularităților drepturilor somatice, sunt evidențiate unele caracteristici universale aparținând respectivelor drepturi: natura specifică a obiectului acestor drepturi fiind corpul uman, dependența naturală de cunoștințele din domeniul biologiei, geneticii, medicinei, tehnologiei, noutatea, manifestată prin grade diferite de exprimare, în funcție de tipul de rezultat protejat al gestionării corpului sau a vieții, atitudinea ambiguă din partea religiei, moralității, eticii, politicii, legătura indisolubilă cu drepturile fundamentale ale omului datorită legă-

turii speciale cu cele naturale și autonomia sa în calitate de categorie individuală de drepturi ale omului, exclusivitatea consecințelor juridice în procesul și rezultatul punerii în aplicare a acestor drepturi, gradul de recunoaștere și punere în aplicare a acestor drepturi – toate acestea reflectă nivelul de dezvoltare al statului și al societății în ansamblu [19, p. 82-86].

Una din caracteristicile de bază ale drepturilor somatice, în viziunea noastră, este natura constituțională a acestora, rădăcinile lor pornind chiar de la dreptul la viață, consacrat în articolul 25 din Constituția Republicii Moldova.

În opinia noastră, drepturile somatice trebuie să fie concepute ca un ansamblu de drepturi și libertăți prevăzute de Constituție și de tratatele internaționale, care oferă persoanei dreptul de a dispune de propriul corp, volumul și conținutul drepturilor respective fiind influențate de atitudini ideologice, precum și de progresele în biomedicină, genetică, transplantologie și alte științe implicate în cercetarea corpului uman.

Recunoscând dreptul oricărei persoane de a dispune de propriul corp așa cum consideră ea de cuviință, trebuie să precizăm că acest drept nu trebuie să încalce drepturile și libertățile altora, ordinea publică, bunele moravuri.

În sprijinul acestui deziderat vine Constituția României, art. 26 alin. (2), care stipulează că persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri [22].

Din conținutul acestor dispoziții constituționale decurg următoarele:

- numai persoana poate dispune de ființa sa, de integritatea sa fizică și de libertatea sa;

- orice persoană are dreptul de a dispune de corpul său. În literatura de specialitate acest drept mai este numit și „libertate corporală”. Libertatea corporală este considerată „o veche revendicare feministă, strâns legată de libertatea sexuală cu evitarea riscului maternității, care conține dreptul de a folosi anticoncepționale, dreptul la avort, transsexualismul, dreptul de a dona organe sau țesuturi pentru transplanturi sau alte experiențe medicale și de inginerie genetică”;

- persoana are dreptul de a participa ca subiect de anchete, investigații, cercetări sociologice, psihologice, medicale, are dreptul de a accepta transplantul de organe și țesuturi.

- dreptul persoanei de a dispune de corpul său nicidecum nu trebuie confundat cu dreptul de sinucidere.

Reglementări privind unele aspecte ale drepturilor somatice întâlnim și în alte constituții. De exemplu, Constituția Greciei (art. 5) stabilește că oricine are dreptul la ocrotirea sănătății și identității genetice, aspectele ce vizează ocrotirea fiecărei persoane împotriva intervențiilor biomedicale urmând să fie prevăzute prin lege [3]. La fel, și Constituția Portugaliei (art. 26) stabilește că legea garantează demnitatea personală și identitatea genetică a persoanei umane, în special în ceea ce privește crearea, dezvoltarea și folosirea de tehnologii și în experimentele științifice [4].

În conformitate cu Constituția Italiei (art. 32), nicio persoană nu poate fi obligată să urmeze vreun tratament medical în afara prevederilor legii. Legea nu poate încălca, sub nicio formă, limitele impuse de respectul pentru persoana umană [5]. Constituția Lituaniei (art. 21) dispune că nicio persoană nu poate fi supusă unor experimente științifice sau medicale fără cunoștința și consimțământul liber exprimat al acesteia [6]. Dispoziții similare se conțin și în Constituția Poloniei (art. 39) [7]. Interzicerea efectuării de experimente medicale sau științifice pe orice persoană, fără consimțământul liber al acesteia, este consacrată în Constituția Sloveniei (art. 18) [8]. Constituția Ungariei (art. III) interzice efectuarea de experimente medicale sau științifice pe ființe umane, fără informarea și consimțământul voluntar al acestora. La fel, sunt interzise practicile care vizează eugenia, folosirea corpului uman sau a oricărei părți a acestuia, în scopul obținerii de câștiguri financiare, precum și clonarea umană [9].

Conținutul dispozițiilor de mai sus decurge din prevederile cuprinse într-o serie de izvoare internaționale în materia protecției drepturilor omului. Spre exemplu, Declarația universală a drepturilor omului (art. 12) dispune următoarele: „Nimeni nu va fi obiectul unei imixțiuni arbitrare în viața sa particulară, în familia sa, nici al unor atingeri ale onoarei sau reputației sale. Orice persoană are dreptul la protecția legii împotriva unor asemenea imixțiuni sau atingeri”. Acest drept este recunoscut și de Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (art. 7 alin. 2), conform căruia „este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice”.

În același timp, dreptul persoanei de a dispune de sine însăși poate și trebuie să fie îngăduit în unele cazuri prevăzute de lege, cum ar fi: examinarea sănătății, solicitată conform legii pentru angajarea în serviciu sau în perspectiva încheierii căsătoriei; impunerea unui tratament medical forțat în vederea combaterii bolilor venerice, a toxicomaniei și narcomaniei; vaccinarea obligatorie.

Pornind de la obiectul de reglementare, drepturile somatice sunt clasificate în următoarele categorii: [18, p. 83-89]

- dreptul la moarte ca cea mai radicală categorie de drepturi somatice ale omului abilitate, după realizarea căruia apelul la alte drepturi nu are sens. Ca forme principale de realizare a acestui drept sunt considerate suicidul și eutanasia;
- drepturile omului asupra organelor și țesuturilor. În contextul conceptului de drepturi somatice ale omului, o importanță deosebită este acordată figurii recipientului, donatorului viu și donatorului-cadavru în procesul transplantologic;
- drepturile sexuale ale omului. Această categorie este apreciată ca fiind nouă în jurisprudență și include capacitatea de a căuta, primi și transmite informații referitoare la sexualitate, educație sexuală, căsătorie, alegerea unui partener, capacitatea persoanei de a decide să fie sexual activă sau nu etc.;
- dreptul de a schimba sexul;
- drepturile reproductive ale omului. De menționat că prin drepturi reproductive pot fi înțelese dreptul persoanei de a decide – în mod independent și liber

de orice constrângere – privitor la conceperea și nașterea copiilor, de a avea acces la informațiile și îngrijirile medicale necesare în acest scop. Aceste drepturi pot fi de natură pozitivă (inseminare artificială) și de natură negativă (avort, sterilizare, contracepție);

- dreptul la clonarea atât a întregului organism, cât și a unor organe individuale;
- dreptul de a consuma droguri și substanțe psihotrope.

Dacă în domeniul dreptului constituțional această categorie de drepturi poate fi întâlnită sub denumirea de *dreptul de a dispune de propriul corp* (Dogaru I., Dănișor D. C.), sau *drepturi somatice* (V. Kruss, M. Lavrik), în dreptul internațional, pentru nominalizarea acestora sunt folosite expresii de genul: „protecția drepturilor omului în domeniul bioeticii”, „drepturile omului și dezvoltarea biologiei și medicinei” [16, p. 363 și urm.].

Pornind de la natura lor, pentru nominalizarea acestor drepturi pare a fi mai potrivită noțiunea de *drepturi somatice*, ele reprezentând o categorie nouă a drepturilor fundamentale ale omului, diferită de cele trei generații de drepturi anterioare.

Un argument în sprijinul acestei poziții pornește chiar de la incertitudinea expresiei „dreptul de a dispune de propriul corp”. În doctrina juridică, chiar și autorii care operează cu noțiunea în cauză recunosc că „din punct de vedere juridic, nu este deloc clar ce este corpul uman”, că nu „există nicio definiție legală a corpului” [12, p. 87-88].

Noțiunea de *drepturi somatice*, spre deosebire de cea de *dreptul de a dispune de propriul corp*, permite identificarea unui cadru mult mai larg de drepturi ale omului în acest domeniu. De exemplu, doar în *Legea cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială putem stabili următoarele drepturi somatice*: dreptul la luarea liberă a deciziei referitoare la reproducere (art. 5); dreptul la informație asupra sănătății sale reproductive și planificării familiale (art. 6); dreptul la beneficierea de servicii de ocrotire a sănătății reproductive și de planificare familială (art. 7); dreptul minorilor la ocrotirea sănătății reproductive și la educație sexuală (art. 8); dreptul la donarea celulelor sexuale (art. 9); dreptul la însămânțare artificială și fecundare *in vitro* (art. 10); dreptul la utilizarea metodelor de contracepție (art. 11); dreptul la confidențialitate în realizarea drepturilor la reproducere (art. 12) [15].

Anumite aspecte ale drepturilor somatice ale omului sunt reflectate și în izvoarele de drept internațional, adoptate în cadrul unor organizații internaționale, precum Organizația Națiunilor Unite (ONU), Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) și Consiliul Europei. De exemplu, Declarația internațională privind informația genetică a omului stabilește că datele genetice și datele proteome ale omului pot fi colectate, prelucrate, utilizate și păstrate doar în următoarele scopuri: diagnoza și acordarea asistenței medico-sanitare, inclusiv efectuarea examenului medical și a testării de pronostic; efectuarea cercetărilor

științifice medicale, inclusiv a celor epidemiologice, precum și cercetarea genetică a populației și cercetările antropologice și arheologice, numite, în continuare, cercetări medicale și științifice; medicina legală și procedura judiciară privind anchetarea civilă, penală sau alte anchetări în corespundere cu principiile stabilite în Declarație; în alte scopuri care nu contravin Declarației generale privind genomul omului și drepturile omului, precum și legislației internaționale în domeniul drepturilor omului [24].

Rezolutia ECOSOS Confidențialitatea genetică și nediscriminarea invită statele semnatare să ia măsurile concrete adecvate, inclusiv de natură legislativă, pentru a preveni utilizarea informațiilor genetice și a testării într-un mod care discriminează sau înstrăinează persoanele sau membrii familiilor acestora sau alte persoane cu care acestea pot avea anumite caracteristici genetice comune, în orice domenii, în special în cel social și medical, ocuparea forței de muncă – atât în sectorul public, cât și în cel privat [25].

Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei este chemată să protejeze demnitatea și identitatea ființei umane și să garanteze oricărei persoane, fără discriminare, respectul integrității sale și al celorlalte drepturi și libertăți fundamentale față de aplicațiile biologiei și medicinei [23]. Regula generală enunțată de Convenție stabilește că o intervenție în domeniul sănătății nu se poate efectua decât după ce persoana vizată și-a dat consimțământul liber și în cunoștință de cauză.

La moment, legislația din Republica Moldova nu folosește noțiunea de *drepturi somatice*. Totuși, în unele acte normative poate fi întâlnit termenul „somatic”, al cărui context de utilizare ne permite să conchidem că, în acest caz, se au în vedere anumite caracteristici ale corpului uman. De exemplu, Legea cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială (art. 9) menționează despre „bărbații și femeile în vârstă de până la 35 de ani, somatic și psihic sănătoși...”.

Recunoașterea drepturilor somatice ca o categorie distinctă a drepturilor fundamentale va spori gradul de protecție juridică a acestor drepturi, inclusiv de către instituții specializate, cum ar fi Avocatul poporului și Curtea Constituțională.

Noțiunea de *drepturi somatice* se încadrează perfect în ansamblul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului ca o categorie distinctă a acestora. Perceperea drepturilor somatice în calitate de categorie a drepturilor fundamentale va contribui la consolidarea de mai departe a dreptului constituțional ca ramură fundamentală, al cărui obiect de reglementare include drepturile și libertățile fundamentale ale omului, ceea ce, la rândul său, va consolida relațiile dintre știința dreptului constituțional și alte științe juridice, accentuând încă o dată rolul fundamental al normelor de drept constituțional în raport cu normele altor ramuri de drept. Aceasta ne va permite să construim o bază teoretică pentru geneza ulterioară a constituționalismului și a dreptului constituțional ca ramură fundamentală a dreptului național, să anticipăm și să pronosticăm posibile deficiențe ale dezvoltării dreptului constituțional național și ale perfecționării ulterioare a acestei ramuri,

să studiem experiența pozitivă a altor țări în domeniul construcției constituționale și al procesului de legiferare, în vederea celor mai bune practici în domeniul drepturilor somatice.

În final, constatăm că recunoașterea drepturilor somatice ca o nouă categorie de drepturi ale omului este un fapt obiectiv. În același timp, trebuie să conștientizăm necesitatea unor cercetări științifice profunde ale drepturilor din această categorie, pentru a elabora soluții științifice și normative, precum și a identifica subcategoriile categoriilor specifice de drepturi ale omului care formează această nouă generație de drepturi.

Referințe bibliografice:

1. Cloșcă I., Suceavă I. *Tratat de drepturile omului*. București: Editura Europa Nova, 1995, p. 386.
2. Convenția europeană din 4 aprilie 1997 pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, Convenția privind drepturile omului și biomedicina. În: *Monitorul Oficial al României*, nr. 103 din 28 februarie 2001.
3. Constituția Republicii Elene. Codex constituțional: Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene, București, Monitorul Oficial R.A., 2015, Vol. I, p. 465.
4. Constituția Republicii Portugheze. Codex constituțional: Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene, op. cit., Vol. II, p. 363.
5. Constituția Republicii Italia. Codex constituțional: Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene, op. cit., Vol. I, p. 801.
6. Constituția Republicii Lituania. Codex constituțional: Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene, op. cit., Vol. Vol. II, p. 35.
7. Constituția Republicii Polone. Codex constituțional: Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene, op. cit., Vol. Vol. II, p. 295.
8. Constituția Republicii Slovenia. Codex constituțional: Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene, op. cit., Vol. Vol. II, p. 539.
9. Constituția Ungariei. Codex constituțional: Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene, op. cit., Vol. II, p. 773.
10. D. Le Breton. *Antropologia corpului și modernitatea*. Chișinău: Cartier, 2009, p. 247.
11. Deliege R. *Introducere în antropologia structurală. Levi-Strauss astăzi*. Chișinău: Cartier, 2008, p. 11.
12. Dogaru I., Dănișor D. C. *Drepturile omului și libertățile publice*. Chișinău: Editura Zamolxe, 1998, p. 87-105.
13. Guceac I. *Tratat elementar de drept constituțional*. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2022, p. 115.

14. Guceac, I. Dreptul la viață și fenomenul morții cerebrale. În: *Revista de știință, inovare, cultură și artă „Akademos”*. 2010, nr. 4 (19), p. 79.
15. Lege nr. 185 din 24-05-2001 cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 90-91 din 02.08.2001.
16. Глушкова С.И. *Права человека в России, Учебное пособие. Москва, 2005*, p. 363 și urm.
17. Крусс В.И. Личностные («соматические») права человека в конституционном и философско-правовом измерении: к постановке проблемы. В: *Государство и право*. Москва : Наука, 2000, № 10, p. 43-50.
18. Лаврик М.А. К теории соматических прав человека. În: *Сибирский юридический вестник*. Иркутск, Юридический институт ИГУ, 2005, № 3, p. 83-89.
19. Нестерова Е.М. Понятие и юридико-социальная сущность соматических прав человека. В: *Социально-экономические явления и процессы*. Москва: Издат. дом ТГУ им. Г.Р. Державина, 2011, № 7, p. 82-86.
20. Cântăreața Zi Faamelu, blocată la granița cu Ucraina. [citat 06.03.2022]. Disponibil: <https://unimedia.info/ro/news/ebc7abcdbe1a6878>
21. Constituția Republicii Moldova. [citat 06.03.2022]. Disponibil: <https://www.google.com/search?q=constitu%C8%9Bia+republicii+moldova>
22. Constituția României. Disponibil: [citat 10.03.2022]. Disponibil: http://www.cdep.ro/pls/dic/act_show?ida=1&idl=1
23. Convenția europeană din 4 aprilie 1997 pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, Convenția privind drepturile omului și biomedicina. *Monitorul Oficial al României nr. 103 din 28 februarie 2001*.
24. Declarația internațională privind informația genetică a omului. Adoptată de sesiunea a 32-a a Conferinței internaționale UNESCO, Paris, 17 octombrie 2003. [citat 06.03.2022] Disponibil: http://bioethicsmd.narod.ru/consult4_ro.html.
25. Rezoluția ECOSOS: Confidențialitatea genetică și nediscriminarea din 21.07.2004.. [citat 10.03.2022]. Disponibil: http://bioethicsmd.narod.ru/consult4_ro.html.

PROIECTAREA EDUCAȚIEI JURIDICE DIGITALE: O NOUĂ MODERNITATE?*

DESIGNING DIGITAL LEGAL EDUCATION: A NEW MODERNITY?

CZU: 378.126:340:004

DOI:10.5281/zenodo.6615895

Rodica CIOBANU,
Dr.hab., conf.univ., USM

Summary

The issues addressed in this article are oriented towards arguing for the need to reshape the university legal education, starting from the particularities of the current context in which technology and complexity have revealed novel directions of action, research and development, but also new competences. With a slight reference to the challenges posed by the pandemic, it emphasises the future skills that need to be developed through legal education.

Keywords: modernization, open society, skills, technology, education

* Studiu realizat în baza Proiectului „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” (20.80009.1606.15), în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, USM.

Contextualizare

Tehnologiile digitale au devenit omniprezente, iar dezvoltarea tehnologică a adus schimbări care erau de neînchipuit câțiva ani în urmă, implicând toate aspectele sociale și cotidiene ale vieții umane: modul în care comunicăm, atât în mediul profesional cât și în cel privat; modul în care se încheie tranzacțiile și se fac achiziții; modul în care funcționează mass-media; modul în care inteligența artificială își crează spațiu de confort în viața cotidiană; modul în care sunt partajate datele personale, modul în care învățăm și cercetăm și multiple alte aspecte ce au schimbat obișnuințele umane și socio-profesionale.

În condițiile actuale, dezvoltarea virtiginoasă a tehnologiilor informaționale au devenit un substrat fertil și un imbold major pentru o continuă modernizare a domeniilor științifice și a practicilor din cele mai diverse domenii. În prezent, spațiul informațional virtual facilitează transferul de cunoștințe, informații, experiențe și bune practici implementate și eficiente în diverse părți ale lumii, de aceea în societăți crește presiunea asupra guvernării și preferința pentru modernizare și standarde de viață mai înalte. Expansiunea tehnologiilor la scară mondială, digitalizarea masivă a sferelor vieții și activităților profesionale (în special în perioada pandemiei) au devenit un mediu favorabil dezbaterilor critice și posibilităților de liberă exprimare, un spațiu al pretențiilor înaintate guvernării, un areal al solidarizării, coalizării, susținerii ori respingerii politicilor promovate de autorități.

Faptul că a fost impusă identificarea unor formule alternative de organizare a sferelor de activitate socială și umană în perioada de pandemie pentru a menține continuitatea activităților prioritare și necesare, au indicat: - pe de o parte, că societățile nu au fost nici pe departe pregătite pentru astfel de provocări, că au dat dovadă de incapacitate de coalizarea, consolidare, solidarizare și responsabilizare a guvernărilor și cetățenilor în numele unui obiectiv comun; - pe de altă parte, au demonstrat necesitatea revizurii formatului actual, în care în societăți sunt cultivate valori și principii general-umane, precum și conștientizarea gradului de siguranță pe care îl avem în raport cu fundamentele pe care au fost constituite statele contemporane. „Ceea ce cu siguranță sesizăm că s-a produs datorită pandemiei este: - saltul tehnologic și digitizarea masivă a vieții umane și sociale; - necesitatea revizuirii fundamentelor normative și axiologice ale relațiilor sociale și a ființei umane” [1, p.159]. În aceste condiții ale tehnologizării, informatizării și digitizării, parcursul spre modernizare a devine un proces ireversibil, dar care trebuie dirijat din punctul de vedere al raționalității teoretice, dar și al unei raționalități practice.

Argumente ale schimbării

Printre concluziile formulate la reuniunea extraordinară a Consiliului European din 1-2 octombrie 2020 se menționează că „Pandemia de COVID-19 a subliniat, necesitatea de a se accelera tranziția digitală în Europa, iar valorificarea oportunităților oferite de această tranziție este esențială pentru consolidarea bazei economice, asigurarea suveranității tehnologice, consolidarea competitivității la nivel mondial, facilitarea tranziției verzi, crearea de locuri de muncă și îmbunătățirea vieții cetățenilor” [2]. La fel, liderii europeni accentuează necesitatea de a proteja valorile UE și drepturile fundamentale ale cetățenilor, care trebuie să fie element-cheie ale tranziției digitale, considerând necesar Comisia Europeană să elaboreze o busolă cuprinzătoare pentru dimensiunea digitală (*Digital Compass*) care să exprime prioritățile digitizării pentru 2030. Pe aceeași undă, PNUD indică următoarele: noua etapă a răspunsului la criza COVID-19 se va axa pe sprijinul autorităților în a privi dincolo de recuperare, către anul 2030, prioritizând și gestionând complexitatea a patru domenii: **guvernarea, protecția socială, economia verde și revoluția digitală** [3].

Concomitent, se fac auzite voci care atenționează asupra anumitor pericole care tot mai mult s-au profilat în ultimii ani. Autorul articolului *Guvernanța tehnologică într-o ordine juridică globală descentralizată* [4] indică tendința spre naționalism și îndepărtarea de multilateralism, tranziția spre politici de interior, ca o consecință a unui concurs de factori mai puțin economici și mai mult de natură legală și etică, care centreează promovarea intereselor țărilor. Acesta susține: „La începutul anului 2021, situația politică internațională este tensionată și trebuie în mod firesc, să fim prudenți (...). Riscurile nu sunt proprii sau specifice proprietății intelectuale sau tehnologiei, dar conflictele privind proprietatea intelectuală și tehnologia au jucat un rol semnificativ în tendința de deconcentrare” [4]. Ca rezultat,

COVID 19 și războiul din Ucraina au confirmat tensiunile și tendințele conflictuale și au întărit convingerea că statele trebuie să fie autosuficiente și capabile de a-și soluționa problemele, de a putea răspunde la cele mai diverse provocări ale timpului, dar și să-și dezvolte capacități de cooperare și colaborare la nivel regional și global. Concomitent, tehnologia și inovația au devenit cele care au demonstrat avantajele statelor care au ținut pasul cu timpul și dezavantaje pentru cei care au stagnat.

Noțiuni precum *Guvernanță tehnologică*, *Guvernare deschisă*, *Știința deschisă*, *Platforme deschise* etc. au devenit tot mai populare. Spre exemplu teoriile cu referire la guvernare și administrare în sectorul public, dar și cele cu referire la tehnologiile informaționale au înaintat conceptul de Guvernare deschisă „un concept atractiv în mod inerent pentru factorii de decizie politică și pentru cetățenii cu spirit reformator, iar susținătorii deschiderii ca instrument pentru inovare, antreprenoriat, relații sociale mai bune și forme democratice de participare și de luare a deciziilor” [5]. Ideea guvernării deschise o regăsim și în conținutul strategiilor de dezvoltare, indicându-se că deschiderea și împărtășirea datelor și informațiilor publice constituie o politică esențială în construirea unui guvern deschis, mai responsabil și mai eficient” [6]. La fel și noțiunea de *Știință deschisă*, devenită preferențială atât în raport cu organizarea, efectuarea, evaluarea, utilizarea, cât și diseminarea rezultatelor cercetării în contextul promovării și valorificării la nivel global a rezultatelor obținute în cadrul cercetării științifice instituționale naționale. Prin raportare la schimbările în curs de desfășurare și la eforturile asumate de factori de decizie și autorități de reglementare de a se clarifica în chestiuni legate de legislație și politicile care guvernează procesele de tehnologizare și inovare actuale, sigur că aceste formule au devenit tot mai prezente în mediile specializate, dar și în spațiul public. Anume în contextul tendințelor de ultimă oră și se reiterează dependențe și interdependențe dintre guvernare, drept, cercetare, inovare și tehnologie, etc. ce au demonstrat că sunt necesari pași importanți de urmat și de realizat la nivel de state, în direcția revizuirii formatului în care acestea sunt practicate și susținute în acțiuni instituționale.

Multiplele beneficii cu care vine tehnologia nu sunt lipsite de provocări semnificative, care necesită nu doar o legislație funcțională, pe potriva competiției și inovației tehnologice, capabile de a combate conținuturi ilegale, de a asigura libertăți fundamentale (libertatea de exprimare, libertate presei ș.a.) și democrația, dar și capacități și competențe de a valorifica oportunitățile deschise de tehnologie. În politicile Europene digitizarea se prezintă ca esențială pentru politicile asumate în special cele care au fost necesare ca răspuns la criza Covid 19 pentru a aduce beneficii și creșterea rezilienței sociale. Programul Europa Digitală (Digital Europe) [7] a fost conceput pentru a aduce tehnologia mai aproape de companii și oameni prin investiții în domenii precum: supercalculatoare, inteligență artificială, securitate cibernetică, competențe digitale avansate, asigurarea folosirii tehnologiilor digitale în societate și economie. La fel, au fost identificate necesități majore pen-

tru a asigura măsuri de securitate la nivel european cât și la nivel național, formulate competențe digitale pentru procesul de educație, necesare minimalizării decalajelor de cunoștințe și de operare cu tehnologiile, dar și pentru o creștere a competențelor pentru activități profesionale.

Competențe pentru o educație juridică de mâine

Tehnologia, într-adevăr, poate optimiza procese, poate facilita interacțiunea, poate aduce noi produse și servicii, adică poate avea multiple avantaje, dar oare poate tehnologia să ne facă mai buni, mai raționali, mai competenți, mai morali și mai pregătiți pentru a face față provocărilor sociale și umane? Oricare este formula în care tehnologia poate fi valorificată și încadrată în procesul educațional pentru a completa bagajul de cunoștințe și a contribui la creșterea nivelului de competență a studenților în general, și în cazul nostru a studentului la drept în mod particular?

Facultățile de drept dezvoltă programe menite să exploreze modalități creative de a aduce tehnologia și dreptul împreună, la fel acestea sunt mediul favorabil pentru a pune în discuție abordările cu referire la impactul tehnologiilor asupra educației juridice, ținând cont de necesitățile mediului profesional și a impactului lor potențial (tehnologiilor) asupra viitorului profesiei. În acest sens, probabil că trebuie să reflectăm asupra fuziunii dintre practica juridică tradițională și instrumentele de lucru de mâine. Conștientizarea acestei dependențe este pilonul care configurează preferințele educaționale actuale și competențele necesare a fi înserate în programele de studii ale facultăților de drept. Or, până a vorbi despre o implicare mai substanțială a tehnologiilor în practică, chiar dacă ea este deja valorificată parțial, trebuie să ne orientăm spre formula în care tehnologia se valorifică în prezent, și dacă este necesară revizuirea ori canalizarea spre un alt format ori obiectiv al educației juridice și al formării de competențe necesare practicii profesionale. În această direcție opinia pe care o lansăm este cea prin care susținem necesitatea raționalizării eforturilor și cunoștințelor pentru creșterea eficienței și conectării la cerințele consumatorilor de servicii juridice. Educarea studenților în paradigma valorii și eficienței dreptului capabili de a oferi acces la justiție se impune în condițiile Republicii Moldova ca răspuns al solicitării din partea beneficiarilor de bază (a cetățenilor și a statului ca entitate). Și suntem noi oare capabili, în formatul actual, să implementăm această paradigmă educațională care se înscrie în expresia „toate noi și vechi sunt toate”.

Agenda europeană privind competențele [8] publicată de Comisia Europeană în 2020, se bazează pe cele zece acțiuni din *Agenda pentru competențe 2016 a Comisiei Europene* și conectată la alte strategii europene (Strategia digitală europeană, Strategia industrială, Strategia pentru întreprinderi mici și mijlocii, Planul de redresare pentru Europa) stabilește obiective, în baza unor indicatori cantitativi bine stabiliți, care urmează a fi atinse până în 2025. Agenda respectă primul principiu al Pilonului european al drepturilor sociale, care stabilește că „orice persoană are dreptul la educație, formare și învățare pe tot parcursul vieții de calitate și favo-

rabile incluziunii, pentru a-și menține și dobândi competențe care să îi permită să participe pe deplin în societate și să gestioneze cu succes tranzițiile pe piața muncii” [8]. Din cele 12 acțiuni stipulate în conținutul agendei vom atrage atenția la trei care, în opinia noastră sunt cele de referință în proiectarea programelor de studii actuale: - una se referă la necesitatea unui consens asupra competențelor necesare (Acțiunea 1); - alta, exprimă susținerea inițiativelor universităților și a oamenilor de știință (acțiunea 5); - cea de-a treia, încurajarea competențelor transversale și antreprenoriale (acțiunea 7). Completând aceste acțiuni cu cele cinci categorii de cunoștințe și competențe necesare juristului de mâine, identificate (de colaborare; proiectare; management de proiect; rezolvarea problemelor; și învățare pe tot parcursul vieții) de către autorul R. Sussking [9], atunci înțelegem că educația juridică tradițională nu reflectă, nu răspunde acestor competențe multilaterale. Și, odată ce tendința din ce în ce mai mult va fi spre multidisciplinaritate, trebuie să ne determinăm asupra modului în care ele vor fi înserate în procesul educațional de astăzi.

Având ca reper aceste competențe, ne orientăm asupra priorităților la nivel național, care urmează a fi puse în aplicare în următorii ani în domeniul educației juridice inițiale, adică formarea profesională, precum și în raport cu promovarea conceptului de învățare pe tot parcursul vieții. Argumentul este cel care rezultă din oportunitățile oferite de societatea informațională, dar care, pentru a fi valorificate în beneficiul personal, profesional și social, vor fi dependente de capacitatea persoanelor de a-și dezvolta competențe adecvate favorabile incluziunii. Cea mai importantă investiție pe termen lung rămâne a fi cea centrată pe oameni, dar prea puțini dintre ei participă la activități de învățare periodice după educația și formarea inițială, deoarece adesea fie nu dispun de resurse financiare sau de timp pentru a se perfecționa și a dobândi noi competențe sau nu sunt conștienți de oportunitățile de învățare și de beneficiile acestora. „Educația trebuie raportată azi la mize psihologice, culturale, economice, sociale având competențe multiple și adesea contradictorii. Finalitatea sa ultimă este găsirea formelor de libertate, egalitate, solidaritate, demnitate, prosperitate în societatea post-modernă” [10].

În loc de concluzii

Ce putem face ori care ar trebui să fie atitudinea pe care poate instituția de învățământ s-o adopte pentru a contribui la creșterea calitativă a pregătirii profesionale în condițiile actuale de tehnologizare, pentru a avea o forță de muncă calificată?

Răspunsul este extrem de simplu, probabil – modernizarea educației juridice. Conceptul de modernizare a educației și formării profesionale a Comisiei Europene [11] indică necesitatea unei formări orientate spre competitivitate durabilă, echitate socială, reziliență, competențe care definesc principiile educației. La fel, se reiterează dreptul fiecărei persoane la educație de calitate, formare și învățare necesare pentru o incluziune favorabilă. De aceea, pentru a iniția moder-

nizarea, este necesar să optăm pentru evaluarea și conștientizarea situației actuale din sistemul educațional și cel profesional, al caracterului complex și multilateral al problemelor, al rolului tehnologiilor și al modului în care acestea influențează dezvoltarea și aplicarea dreptului, precum și considerarea multiplelor probleme de natură etică (cele care se referă la persoană, controlul informației, ș.a.) - toate indică spre acțiuni necesare în vederea re-formatării parcursului educațional profesional.

În acest sens, managementul educației juridice devine o tehnologie specializată de răspuns la provocările de mâine, iar tehnologia, ca instrument al cunoașterii, ca instrument al conectării discursului academic la practicile juridice și în calitate de capacitate de adaptare rapidă la nevoile pieței serviciilor juridice și garantarea competențelor pentru viață și dezvoltare profesională. Astfel, Facultatea se prezintă atât ca centru educațional și de cercetare bazat pe inovare, capabil de a identifica indicatori de calitate și competență a serviciilor educaționale juridice, iar Societatea deschisă și Știință deschisă anunță schimbări nu la nivel de retorică, dar la nivel de acțiuni, anunță o nouă modernitate - **modernitatea și modernizarea juridică a tehnologiei, a informațiilor, a cunoștințelor și competențelor.**

Referințe bibliografice:

1. Ciobanu R. Relevanța sinergiilor sociale în diminuarea impactului crizei pandemice. În: *Sustenabilitatea gândirii filosofice în societatea post-pandemie*. Chișinău: Tipografia LexonPrim. 2021, pp. 134-169.
2. Reuniunea Consiliului Europei din 1-2 cotombrie 20220. [citât 05.03.2022]. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/a-digital-future-foreurope/>.
3. PNUD. [citât 05.03.2022]. Disponibil: <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/coronavirus.html>
4. Frederick M. Abbott. Technology Governance in a Devolved Global Legal Order. [citât 05.03.2022]. Disponibil: <https://frederickabbott.com/content/technology-governance-devolved-global-legal-order-lessons-china-usa-strategic-conflict>.
5. Ingrams A., Piotrowski S., Berliner D. Learning from our Mistakes: Public Management reform and the Hope of Open Guvernment. In: *Perspectives on Public Management and Governance*, Volume 3, Issue 4, December 2020, Pages 257–272. [citât 05.03.2022]. Disponibil: <https://academic.oup.com/ppmg/article/3/4/257/5721733>
6. Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani. [citât 05.03.2022]. Disponibil: <https://acad.ro/bdar/strategiaAR/doc14/Strategia-Sinteza.pdf>.

7. Programul Digital Europe. [citat 05.03.2022]. Disponibil: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2018/0227\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2018/0227(COD)&l=en).
8. European Skills Agenda (ALMA). [citat 05.03.2022]. Disponibil: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>.
9. Sussking R. The future of Law. Facing the challenges of information technology. Oxford: Clarendon Press, 1996.
10. Niculicea S. Rolul educației în formarea capitalului uman în România. Craiova: Editura Universitaria Publishing House, 2007.
11. Skills for jobs. [citat 05.03.2022]. Disponibil: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1507&langId=en>
12. Employment, Social Affairs and Inclusion. Comisia europeană. [citat 05.03.2022]. Disponibil: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1223&furtherNews=yes&newsId=10118>.

TEHNOLOGIILE INFORMAȚIILE – CADRU DE DEZVOLTARE PENTRU DOMENIUL JURIDIC

INFORMATION TECHNOLOGY – FRAMEWORK FOR LEGAL DEVELOPMENTS

CZU: 004.738.5:340

DOI: 10.5281/zenodo.6615943

Veronica MOCANU,
doctor în drept, conferențiar universitar
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract

Given the technological developments of the last 50 years, we are certain that these years will go down in history as a period characterized by the evolution of information technology. During this time appeared the concept of capitalizing on information and Internet, new tools, mechanisms, and even algorithms for processing of information were developed and implemented. Society not only creates information, but is dependent on information, or this element of the new reality feeds the functional context of the organizational processes of the new society. Thus, this article proposes to address the regulatory context and the framework of actions needed to be taken from the perspective of relating the new reality to the usual living environment.

Key words: *Information technology, right to technology, innovation, applications, internet, artificial intelligence, computing, information processing, information society, digitalization, control.*

* *Studiu realizat în baza Proiectului „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” (20.80009.1606.15), în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, USM.*

Raționamente de debut

Necesitatea prezentării acestei cercetări este impulsionată de contextul polemicilor dar și discuții științifice recente, centrate pe cadrul de evoluție al tehnologiilor informaționale, și potențialele riscuri și ingerințe care pot fi aduse de către acestea individului, relațiilor sociale, organizării statale dar și societății în general.

Astfel, printre problemele puse în discuție putem enumera angajarea și locul ființei umane în cadrul relațiilor de muncă digitizate, robotizarea cadrului relațiilor sociale, dezumanizarea indivizilor, dezvoltarea și implementarea în format eronat a sistemelor artificiale inteligente (AI), terorismul digital, media bazată pe AI, medicina digitală, etc.

Astfel unii autori sunt de părerea că roboții pot reduce ocuparea forței de muncă și salariile muncitorilor [1]. Alți autori, însă sunt mai optimiști și prezintă argumente orientate spre a demonstra că inteligența artificială va permite apariția

unor noi industrii, creând mai multe locuri de muncă noi [2]. Prezentul articol reține această părere cu mențiunea precum că transformarea socială prin extinderea pe scară largă a inteligenței artificiale implică efort, ori oamenii trebuie să se adapteze noilor realități. Astfel, suntem de părerea că societatea trebuie să-și reorganizeze activitățile ținând cont de noul mediu social, asigurat funcțional prin utilizarea inteligenței artificiale.

În ceea ce privește cadrul erorilor, menționăm că aceasta se impune drept o realitate posibilă, materializată prin dezvoltarea sistemelor eronate funcțional. Odată ce algoritmi AI sunt construiți de oameni, pot apărea situații în care aceștia fie intenționat, fie din neatenție să construiască algoritmi eronați. Dacă algoritmi de inteligență artificială sunt creați în format eronat, sau datele în baza cărora funcționează sistemul inteligent sunt eronate, putem ajunge în situația în care sistemul artificial inteligent învață și dezvoltă algoritmi eronați, care prin esență pot provoca funcționarea unor ansamble de sisteme în format eronat. Exemplul, cel mai dramatic în acest sens poate servi utilizarea inteligenței artificiale în medicină, și care ca rezultat a erorilor poate crea apariția unor situații fatale.

Inteligența artificială crește viteza a ceea ce poate fi realizat și, în multe cazuri, depășește capacitatea noastră ca oameni de a ține pasul activităților realizate prin utilizarea AI. Un alt aspect problematic, este considerat creșterea capacităților de intruziune și prejudiciere (hacking), care eventual prin implementarea tehnologiilor AI pot depăși capacitățile umane de depistare a ingerințelor.

În mod similar, este abordată și problema terorismului inteligent artificial, care ar putea implica acțiuni de extindere a utilizării dronelor autonome în scopuri de culegere informațională, dezvoltarea sistemelor capabile în realizarea atacurilor de la distanță sau livrarea bolilor prin nanoroboți [3].

Având la bază polemicele prezentate, prin prezentul articol propunem să prezentăm perspectiva regulatorii posibilă a fi dezvoltată în vederea asigurării tandemului dintre evoluția tehnologică și asigurarea existenței sociale și statale în condițiile regulilor de conviețuire existente.

Evoluția reglementărilor din domeniul internetului

- lecție de învățat pentru reglementarea ulterioară a tehnologiilor informaționale și inovațiilor din domeniu

Implementarea, extinderea și utilizarea pe scară largă a internetului, cu siguranță poate servi drept o lecție de învățat, care eventual poate fi considerată în dezvoltarea și implementarea noilor tehnologii informaționale. De ce internetul a fost ales drept reper de lecție de învățat? Internetul este probabil una din inovațiile ultimilor 50 de ani, care a influențat probabil cel mai mult contextul, social și funcțional a realității contemporane. Mai mult decât atât, prin esența sa, internetul nu doar că poate fi caracterizat drept inovație curentă, dar acesta poate fi considerat și drept pistă de pornire pentru alte tehnologii, IoT, Big data, Machine learning, AI, etc.

Dacă urmărim cadrul de evoluție a tehnologiilor informaționale, în special acceptarea utilizării internetului, stabilim de fapt că acceptarea în format larg a utilizării acestuia este determinată în mare măsură de tendința oamenilor de a se debarasa de reguli constrânse, de mediu controlat. Aceste tendințe fiind cumulate cu dorința de libertate în condiții de habitat nestatal. Având la bază instinctele enumerate, oamenii cu ușurință au acceptat ideea aderării la cadrul World Wide Web, promovând ideea libertății. Din perspectivă regulatorie, această etapă poate fi denumită drept “era haosului”, etapă similară societăților arhaice, caracterizată prin libertate totală de acțiune pentru utilizatori și lipsa unor reglementări impuse prin autoritatea statului.

Chiar dacă a fost agreat de mulți acest principiul al mediului liber, chiar de la începuturi identificăm cercetători care contestau realitatea liberalistă a internetului. Putem menționa astfel, poziția autorului Goldsmith, care prezintă un contra-argument puternic împotriva abordării libertariene predominante în anii 1990. El susține că reglementarea națională și internațională a spațiului cibernetic este fezabilă și legitimă. El afirmă că instrumentele tradiționale de jurisdicție și alegerea legii se aplică tranzacțiilor în spațiul cibernetic la fel de mult ca și offline, armonizarea internațională fiind strategia de a face față unor probleme de reglementare care într-un final duc la crearea zonelor de ocolire și evaziune de răspundere [4].

Pentru a promova accesul, în decursul anilor 2000 a fost intens promovată ideea internetului cu acces deschis. Această etapă o vom denumi în continuare drept era reglementărilor deschise, ori în această perioadă principiul accesului liber a fost încetățenit prin mai multe acte internaționale. Termenul „acces deschis” în sine a fost formulat pentru prima dată în trei declarații publice în anii 2000: Inițiativa de acces deschis de la Budapesta din februarie 2002, Declarația Bethesda privind publicarea cu acces deschis din iunie 2003 și Declarația de la Berlin privind accesul deschis la cunoașterea în științe și umanitare, din octombrie 2003. Conceptul inițial de acces deschis se referă la un acces online nerestricționat la cercetarea academică destinată în primul rând articolelor din reviste academice.

Stabilim însă, că așa cum organizațiile prestatale nu au putut exista timp îndelungat în afara unui cadru regulatoriu, la fel s-a întâmplat și cu noul mediu virtual de coexistență creat de instituționalizarea utilizării internetului. Conștientizarea potențialului valoric al internetului, dar și riscurilor care eventual pot fi aduse societăților și statelor a determinat apariția luptei pentru putere, control și respectiv reglementare. Apariția, acestor realități a și determinat finalizarea etapei “erei haosului” și trecerea la un regim descentralizat, orientat spre crearea unui cadru regulat, protecționist și previzibil.

Chiar dacă în spatele internetului de la început a fost un singur stat, pe parcurs s-a ajuns la instituționalizarea unui cadru internațional de reglementare și control.

Astfel, în cadrul lucrărilor Summitului Mondial a Societății Informaționale

organizat în Geneva în 2003, a fost discutat subiectul guvernantei internetului, având la bază faptul că la acel moment internetul era guvernat de ICANN.

ICANN sa născut printr-o decizie a Departamentului de Comerț al SUA în 1998 având la bază intenția de a înființa o entitate independentă de guvern. Rezultatul a fost o organizație privată non-profit încorporată în conformitate cu legea din California. Factorii de decizie proveneau din sectorul privat, iar procesul de emitere a deciziilor se desfășura în secret. Această formă de organizare a fost răsturnată prin presiunea grupurilor societății civile preocupate de interesul public, care au reușit să obțină o mai mare transparență. ICANN a funcționat inițial sub supravegherea guvernului SUA, la moment activând într-o formă autonomă.

Efectele regulilor actuale ale ICANN includ constrângerile privind libertatea de exprimare prin acordurile de licență pentru utilizatorul final (EULA) cerute contractual pentru a accesa Internetul tlk de către furnizorii de servicii de internet (ISP) și entitățile similare ISP; intersecții între nume de domenii și alte forme de drepturi de proprietate intelectuală; și invaziile de confidențialitate activate de sistemul de nume de domeniu. Mulți cred că toate principiile constituționale sau de tip constituțional care stau la baza legii în majoritatea țărilor ar trebui să se aplice și deciziilor ICANN, în special în domeniul libertăților civile. EULA-urile conferă ISP-urilor dreptul de a împiedica utilizatorii să acceseze sistemul, să cenzureze conținutul sau să utilizeze conținutul în scopuri comerciale neautorizate, în moduri care ar fi considerate neconstituțional vagi și excesiv de ample în conformitate cu legea constituțională a SUA. Se poate alege din punct de vedere legal să-și retragă drepturile prin contract, dar din punct de vedere istoric, acest lucru a fost disponibil în contexte în care se poate alege să nu facă acest lucru, deoarece sunt disponibile alte tipuri de aranjamente contractuale. EULA-urile devin din ce în ce mai asemănătoare între ele în ceea ce privește conținutul și din ce în ce mai restrictive, cu consecința că este în esență impusă.

Totuși statutul ICANN a rămas drept un subiect discutabil. Drept urmare, secretarul general al Națiunilor Unite, Kofi Annan, a inițiat în 2003 în cadrul lucrărilor primului Summit Mondial al Societății Informaționale instituționalizarea un grup de lucru pentru guvernanta internetului (WGIG). După multe dezbateri controversate, în timpul căreia delegația SUA a refuzat să ia în considerare renunțarea la controlul SUA asupra Root Zone, participanții au convenit asupra unui compromis care să permită o dezbateră internațională mai largă asupra principiilor de guvernanta a internetului. Astfel, aceștia au convenit să înființeze un Forum pentru guvernanta internetului (IGF), care să fie convocat de Secretarul General al Națiunilor Unite înainte de sfârșitul celui de-al doilea trimestru al anului 2006.

Începând cu 2006, anual se organizează Forumul pentru guvernanta internetului. Valabilitatea împuternicirilor forumului fiind reînnoit la fiecare cinci ani de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite [5]. În decembrie 2015, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a reînnoit mandatul de activitate a IGF încă pentru încă zece ani.

Atribuțiile IGF includ în special următoarele:

- Lansarea și organizarea discuțiilor asupra problemelor legate de elementele cheie ale guvernării internetului, promovând sustenabilitatea, robustețea, securitatea, stabilitatea și dezvoltarea internetului;
- Facilitarea discursului între organismele care se ocupă de diferite politici publice internaționale transversale privind internetul și discutarea problemelor care nu intră în sfera de aplicare a niciunui organism existent;
- Facilitarea schimbului de informații și celor mai bune practice, inclusiv colaborarea cu comunitățile academice, științifice și tehnice în ceea ce privește elaborarea politicilor aplicabile internetului;
- Consilierea tuturor părților interesate în a propune modalități și mijloace pentru a accelera disponibilitatea și accesibilitatea internetului în lumea în curs de dezvoltare;
- Consolidarea și sporirea angajamentului părților interesate în mecanismele de guvernare a internetului existente și/sau viitoare, în special cele din țările în curs de dezvoltare;
- Promovarea și evaluarea, în mod continuu, a respectării principiilor instituite de Summitul Mondial al Societății Informaționale în procesele de guvernare a internetului.

În aceiași ordine de idei, însă remarcăm că odată cu creșterea interesului pentru accesarea la utilizarea internetului, apar și primele ingerințe, și drept urmare necesitatea de a le contracara și menține încrederea în calitatea produsului de tip deschis. Drept urmare, în această perioadă, care practic începe în 2006 apare era reglementării voluntare a internetului, întâlnită sub titulatura de auto-reglementare. Chiar dacă principiul de auto-reglementare a internetului a apărut în 1998 în cadrul lucrărilor Forumului privind reglementarea și politicile pe Internet, acesta nu a fost implementată imediat “deși există un consens larg că auto-reglementarea internetului este esențială pentru creșterea sa viitoare, există puțin consens cu privire la modul de realizare sau implementare a unui regim de auto-reglementare” [6].

O altă categorie de probleme care au fost sesizate în perioadele de după inițierea proceselor de auto-reglementare, se refereau la incapacitatea statelor de a controla ingerințele, riscurile și aplica sancțiuni, datorită caracterului supranational a activităților online. Astfel, au apărut primele eforturi de elaborare a unor reglementări statale cu tendința de a le promova spre dezvoltarea unor reglementări supranationale. Analizând conținutul mai multor eforturi naționale inițiale (Singapore [7], SUA [8], Australia [9], Uniunea Europeană [10]), orientate spre reglementarea internetului, stabilim de fapt că în marea majoritate a reglementărilor sunt instituționalizate principii orientate spre protejarea cel puțin a următoarelor segmente:

- securitatea națională (sunt interzise acțiunile de difuzare a instrucțiunilor privind fabricarea obiectelor interzise, producția ilegală de droguri, activități teroriste);

- protecția minorilor (sunt sancționate formele abuzive de marketing, violență, pornografie);
- protecția demnității umane (sunt interzise acțiunile de incitare la ură rasială sau discriminare rasială);
- securitate economică (sunt sancționate acțiunile de fraudă, instrucțiuni privind piratarea cardurilor de credit);
- securitatea informațiilor (sunt sancționate acțiunile de piraterie malițioasă);
- protecția vieții private (sunt sancționate acțiunile de comunicare neautorizată a datelor cu caracter personal, hărțuire electronică);
- protecția reputației (sunt interzise acțiunile de calomnie, publicitate comparativă ilegală);
- proprietate intelectuală (sunt interzise acțiunile de distribuție neautorizată de lucrări, software sau muzică protejate prin drepturi de autor).

În aceeași ordine de idei, remarcăm că nu în tot cazul statele și-au asumat obligația de a instituționaliza noi reglementări special dedicate cadrului on-line. În multe cazuri a fost extinsă aplicarea sferei normelor generale și asupra relațiilor din cadrul virtual, fără a elabora reglementări suplimentare. Temeiul unei astfel de poziții la nivelul UE rezidă din Recomandarea CM/Rec(2014)6 care expres indică că drepturile omului și libertățile fundamentale se aplică în mod egal atât în mediul off-line (în lumea reală) cât și în cel on-line (în lumea virtuală) [11].

Analizând cadrul de reglementare aplicabil internetului, stabilim existența unor prevederi internaționale de principiu, prevederi internaționale care prin extensie pot fi aplicate spațiului online, prevederi naționale dedicate exclusiv internetului și prevederi generale extinse cadrului de relații realizabile în domeniul online. Astfel, prin prezentul articol, vom reliefa importanța extinderii normelor existente la realitățile mediului online, remarcând totodată necesitatea realizării unor exerciții de verificare a compatibilității, ori datorită contextului diferit de activitate nu orice normă se poate impune drept aplicabilă sferei online.

În ceea ce privește cadrul de drepturi și libertăți garantate persoanelor fizice în contextul utilizării internetului, remarcăm că acestea sunt orientate în special pe următoarele:

- Accesul și nediscriminarea;
- Libertatea de exprimare și informare;
- Libertatea de întrunire, asociere și de participare;
- Protecția vieții private și a datelor cu caracter personal;
- Educație și alfabetizare;
- Protecția copiilor și a tinerilor;
- Dreptul la un recurs efectiv pentru invocarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului [11].

În aceeași ordine de idei, remarcăm că cadrul de drepturi indicat, reprezintă de fapt doar un început al garantării de libertăți în mediul online, lucrările științifice

din ultima perioadă pledează pentru instituționalizarea unui cadru noi de drepturi, printre care pot fi enumerate:

- Dreptul la un mediu digital sigur;
- Dreptul la un mediu digital curat;
- Dreptul de a cunoaște valoarea datelor personale;
- Dreptul de a stabili termen de expirare pentru datele create;
- Dreptul de a nu vrea să fie informat;
- Dreptul de a rămâne offline [12].

Care este lecția pe care o propunem spre considerare în contextul ascensiunii altor forme de prelucrare informațională, având la bază experiența de reglementare a internetului?

Reglementarea internetului a fost identificată drept arie de cercetare, anume din considerentul relaționării acestui cu fenomen cu celelalte tehnologii care sunt în curs de ascensiune și care de fapt funcționează având la bază internetul. Lecțiile pe care le putem considera având la bază experiențele acumulate, sunt cel puțin următoarele:

- Chiar dacă există o tentă profundă spre liberalizarea cadrului de dezvoltare, implementare și utilizare a tehnologiilor informaționale, aceste procese nu trebuie să existe în afara unui cadru juridic clar definit. Cadrul juridic se poate impune drept garanția respectării drepturilor, și sursă de previzibilitate pentru utilizatori;

- Reglementarea tehnologiilor informaționale trebuie abordată drept proces participativ, care implică toate categoriile de subiecți posibili a fi afectați, dar și care dispun de expertiza suficientă;

- Tehnologiile informaționale funcționabile pe bază de internet urmează a fi reglementat prin efort internațional, reglementările naționale pot deveni ineficiente. Elaborarea unor reglementări internaționale a internetului rămâne a fi prioritate pentru viitor, ori discrepanțele între abordări rămân a fi destul de mari, creând astfel cadru de inegalitate și insecuritate atât pentru funcționarea internetului, cât și pentru dezvoltarea ulterioarelor tehnologii;

- Reglementarea poate fi înlocuită prin mecanisme tehnice;

- Drepturile garantate mediului online rămân a fi valabile spre respectare și pentru tehnologiile care funcționează în bază de internet

- Implementarea principiului „respect pentru drepturile omului de la proiectare”, ar asigura procedura de evaluare a riscurilor pentru nerespectarea normelor de protecție a drepturilor omului, dar și ar oferi soluții tehnice de asigurare a drepturilor omului prin mecanismul funcțional al tehnologiei;

- Segmentele recunoscute drept arii asupra cărora urmează a fi instituită protecția, rămân a fi preocupări valabile și pentru noile tehnologii;

- În dezvoltarea noilor tehnologii urmează a fi considerată perspectiva implementării noii generații de drepturi digitale;

- Abordarea tehnologiilor prin prisma aspectelor de interdisciplinaritate [15] și elaborarea în mod corespunzător a prevederilor aplicabile.

Cadrul etic – mediul de contur a reglementărilor din domeniul tehnologiilor informaționale

Cadrul etic se impune drept un element care orientează și ghidează dezvoltările dar și practicile de utilizare a tehnologiilor informaționale. Remarcăm însă ca acest cadru este unul destul de larg, care cu referire la tehnologiile informaționale poate fi abordat prin prisma mai multor domenii, etica utilizării calculatorului, etica internetului, etica digitalizării, etc.

Etica digitalizării este un teorie destul de largă, și care în principiu se referă la analiza rolului pe care îl joacă digitalizarea în vederea asigurării binelui.

Astfel, există o mulțime de probleme care se încadrează sub această umbrelă, pornind de la verificarea rolului pe care îl joacă rețelele sociale în crearea relațiilor umane, mass-media și rolul său de formare a opiniei publice [16], procesarea datelor cu privire la aspectele de gen, orientare sexuală, preferințe, confidențialitate, neutralitatea rețelei, până la dezvoltarea ecosistemului de Big data, scopul și explicațiile legate de procesele de colectare și utilizare a datelor cu caracter personal, dar nu în ultimul rând și a beneficiilor aduse de tehnologiile propuse spre utilizare, luarea deciziilor algoritmice, inclusiv corectitudinea, responsabilitatea și transparența acestor decizii automatizate și automatizarea inteligenței umane pentru robotică sau vehicule autonome, AI și viitorul muncii și guvernării, precum și tehnologii inteligente în sănătate și medicină.

Prin acest articol, o să promovăm ideea instituționalizării în cadrul național de reglementare a practicilor de evaluare etică a noilor tehnologii informaționale în special a celor ce țin de inteligența artificială, urmând astfel exemplul european.

Din perspectiva cadrului european, IA fiabilă are trei componente, care ar trebui să fie îndeplinite pe toată durata ciclului de viață al sistemului: (a) IA ar trebui să fie legală, respectând toate legile și reglementările aplicabile; (b) ar trebui să fie etică, asigurând respectarea principiilor și a valorilor etice și (c) ar trebui să fie solidă, atât din perspectivă tehnică, cât și socială, deoarece, chiar dacă au intenții bune, sistemele IA pot provoca daune neintenționate. Fiecare componentă în sine este necesară, dar nu suficientă pentru a dezvolta o IA fiabilă. În mod ideal, toate cele trei componente funcționează în armonie și se suprapun. În cazul în care, în practică, apar tensiuni între aceste componente, societatea ar trebui să depună eforturi pentru a le alinia [13].

În ceea ce privește partea etică a tehnologiilor informaționale, vom remarca în special obligativitatea respectării cel puțin a patru principii etice, recunoscute la nivelul UE drept imperative, și anume:

- respectării autonomiei oamenilor;
- prevenirii daunelor;
- echității;
- explicabilității.

Astfel, cadrul legal autohton, pentru a fi pregătit de acțiunile în care eventualii inovatori ar putea să se implice trebuie să fie pregătit din perspectiva inserării

acestor principii în cadrul legal național, dar și din perspectiva dezvoltării mecanismelor de evaluare și implementare a acestora în procesul de dezvoltare și implementare a tehnologiilor informaționale.

Constatăm astfel, importanța dezvoltării mecanismelor de transpunere în practică principiilor enunțate. Astfel acestea se impun a fi opozabile tuturor subiecților implicați în procesul de dezvoltare, implementare și utilizare a tehnologiilor. Dezvoltatorii ar trebui să implementeze și să aplice principiile în procesele de proiectare și dezvoltare, organizațiile de implementare ar trebui să asigure faptul că sistemele pe care le utilizează, produsele și serviciile pe care le oferă îndeplinesc cerințele prestabilite prin principiile enumerate mai sus. În aceeași ordine de idei remarcăm necesitatea elaborării și implimentării din perspectivă legală a mecanismului prin care utilizatorii finali și societatea în general să fie informați cu privire la principiile enunțate și să poată solicita ca acestea să fie realizate.

Totodată, remarcăm că dezvoltatorii trebuie să fie responsabili pentru a identificarea impactului sistemelor IA proprii încă de la bun început, precum și regulile pe care sistemul IA ar trebui să le respecte pentru a preveni impactul negativ. Se utilizează deja la scară largă diferite concepte „din faza de proiectare”, de exemplu, protejarea vieții private din faza de proiectare și securitatea din faza de proiectare. Astfel cum se indică mai sus, pentru a câștiga încrederea, IA trebuie să fie sigură în ceea ce privește procesele, datele și rezultatele sale și ar trebui să fie proiectată astfel încât să reziste în fața datelor și atacurilor adversare. Aceasta ar trebui să pună în aplicare un mecanism pentru o închidere de siguranță și să permită reluarea funcționării după o închidere forțată (de exemplu, un atac).

Concluzii

Dreptul la tehnologie este un drept uman uitat. Datând din 1948, dreptul a fost instituit prin Declarația Universală a Drepturilor Omului („DUDO”) ca răspuns la distrugerea masivă provocată de armele avansate din punct de vedere tehnologic în cel de-al Doilea Război Mondial. Acest drept al omului întruchipează una dintre cele mai profunde lecții pe care autorii DUDO le-au învățat din acest război: tehnologia trebuie să aducă beneficii umanității dar nu să-i dăuneze.

Constatăm cu certitudine că grație progresului tehnologic din ultimele decenii, calitatea vieții noastre a suferit schimbări imense spre bine. În aceeași ordine de idei, constatăm că tehnologiile sunt instrumentele care într-un final pot stârpi și readuce la zero progresele atinse. Experții avertizează continuu că noile tehnologii ar putea avea efecte potențial devastatoare, susținând, de exemplu, că acestea pot duce la al treilea război mondial. Ne aflăm la o răscruce de drumuri și modul în care valorificăm acum tehnologia va determina viitorul umanității. Având la bază cercetarea realizată, vom fi de părerea că organismele internaționale, dar și statele în format individualizat trebuie să depună eforturi prin a consolida dreptul la tehnologie, acesta urmând a fi abordat nu doar în calitatea sa de drept

individual ci un drept al întregii colectivități, abordat în format amplificat prin cadru de garanții susceptibile asigurării securității.

Referințe bibliografice:

1. Acemoglu, Daron and Restrepo, Pascual, Robots and Jobs: Evidence from US Labor Markets (March 17, 2017). MIT Department of Economics Working Paper No. 17-04, disponibil la: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2940245> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2940245>
2. Thomas W. Malone, Daniela Rus, and Robert Laubacher, Artificial Intelligence and the Future of Work, disponibil la: <https://workofthefuture.mit.edu/wp-content/uploads/2020/12/2020-Research-Brief-Malone-Rus-Laubacher2.pdf>
3. Bernard Marr, What Are The Negative Impacts Of Artificial Intelligence (AI), disponibil la: <https://bernardmarr.com/what-are-the-negative-impacts-of-artificial-intelligence-ai/>
4. Goldsmith, Jack L. "Against Cyberanarchy." *University of Chicago Law Review* 65 (1998): 1199–1250. DOI: 10.2307/1600262
5. <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan045268.pdf>
6. Braman, S. (2011). Internet policy. In Consalvo, M. & Ess, C. (Eds.), *The Blackwell handbook of internet studies*, 137-167. Oxford, UK: Blackwell Publications, disponibil la: http://people.tamu.edu/~Braman/bramanpdfs/82_internetpolicy.pdf
7. Ang, Peng Hwa, and Berlinda Nadarajan (July 1996). Censorship and the Internet: A Singapore Perspective. *Communications of the ACM*, Vol. 39, No. 7, p. 72-78.
8. Mashima, Rieko, and Katsuya Hirose. Vol. 2, No. 2. From "Dial-a-Porn" to "Cyberporn": Approaches to and Limitations of Regulation in the United States and Japan, disponibil la: <http://www.usc.edu/dept/annenberg/vol2/issue2/mashima.html>.
9. Australian Broadcasting Authority (1996). *Investigation into the content of on-line services: Report to the Minister for Communication and the Arts*.
10. European Union (1996). *Illegal and harmful content on the Internet: Communication to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*, disponibil la: <http://www2.echo.lu/legal/en/internet/content/communic.htm>. Accessed 31 January 1997.
11. CM/Rec(2014)6 cu privire la Ghidul drepturilor omului pentru utilizatorii de internet, disponibil la: <https://rm.coe.int/guide-to-human-rights-for-internet-users-romanian-/1680768064>

12. Bart Custers, New digital rights: Imagining additional fundamental rights for the digital era, *Computer Law & Security Review*, Volume 44, 2022, 105636, ISSN 0267-3649, disponibil la: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105636>
13. Orientări în materie de etică pentru o inteligență artificială (AI) fiabilă, disponibilă la: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/JURI/DV/2019/11-06/Ethics-guidelines-AI_RO.pdf
14. Haochen Sun, *Reinvigorating the Human Right to Technology*, 41 Mich. J. Int'l L. 279 (2020), disponibilă la: <https://repository.law.umich.edu/mjil/vol41/iss2/3>
15. CIOBANU (ROȘCA), Rodica. Teorii și practici juridice. Perspectiva unei metodologii interdisciplinare. In: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*. 2017, nr. 1(173), pp. 153-161. ISSN 1957-2294, disponibilă la: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/52178
16. CIOBANU (ROȘCA), Rodica. Contribuții ale teoriei sistemelor la analiza puterii media ca dimensiune antropologică a comunicării. In: *Economie Lucrări științifice*. Vol.31, 27 septembrie 2012, Chișinău. Chișinău: 2012, pp. 685-696. ISBN 978-9975-64-235-4, disponibil[la: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/101101

RAPOARTE ÎN SECȚIUNI

SOLUȚII DIGITALE ÎN VEDEREA ASIGURĂRII ORDINII ȘI SECURITĂȚII PUBLICE*

DIGITAL SOLUTIONS FOR PUBLIC ORDER AND SECURITY INSURANCE

CZU: 351.75:004(478)

DOI: 10.5281/zenodo.6616000

Ianuș ERHAN,
Dr. în drept, conf. univ., USM

Summary

The ICT domain intersects activities of all categories from MHA (Ministry of Internal Affairs), both of operational and functional natures. The activity of the divisions of the Ministry is unthinkable without a digital development, which should create opportunities for innovation and at the institutional level should maximize the use of data and governmental services for the benefit of citizens, and in the process of maintaining public order should offer security guarantees that are expected by the whole society.

Prioritizing this objective for the coming period can support the efforts of the institution in solving the problem of staff shortages, especially for the activities requiring the presence and direct involvement of the human factor.

The implementation in the Republic of Moldova of modern digital solutions would allow to achieve the objectives of increasing the safety of citizens and the development of the whole field that deals with ensuring of the public order and security and this implementation is absolutely indispensable in the context of both the challenges and continuous and permanent changes this field is facing and also the expectations of the citizens connected with achieving of a high level of public security.

Keywords: *public order and security, Police, digital solutions, Technological Modernization Program, „Safe City” concept, video monitoring of national trails*

* Studiu realizat în baza Proiectului „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” (20.80009.1606.15), în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, USM.

Asigurarea ordinii și securității publice reprezintă una din prioritățile Guvernului Republicii Moldova care, prin structurile sale specializate, cum este Ministerul Afacerilor Interne, caută să identifice și să aplice cele mai eficiente forme și modalități de realizare a acestui obiectiv. Dezvoltarea continuă a sistemului național de ordine și securitatea publică este un proces asumat prin documentele de planificare instituțională, cât și documentele de politici publice de nivel național.

Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021 – 2022, în partea introductivă prevede expres că, a fost elaborat în vederea realizării obiective-

lor de dezvoltare durabilă setate în Programul de guvernare „Moldova vremurilor bune” [1], iar cu referință la Ministerul Afacerilor Interne determină „modernizarea instituției prin dezvoltarea noilor instrumente inteligente, în scopul creării confortului de siguranță și securitate”[2].

Se consideră pe bună dreptate că, domeniul TIC (tehnologiile informației și comunicațiilor) se situează printre principalele activități de suport din cadrul MAI, având caracterul transversal cel mai evident și dinamica de dezvoltare cea mai rapidă. Astfel, domeniul dat intersectează activitățile de toate categoriile din MAI, atât cele de natură operațională, cât și funcțională. Practic, în prezent, MAI nu poate fi conceput fără informatizarea cât mai deplină a activităților și, de aceea, domeniul TIC trebuie să beneficieze de atenția cea mai consistentă [3, p.194-195].

În sensul dat, în ultimii ani digitalizarea și automatizarea proceselor de lucru, cât și activităților operaționale a constituit o prioritate, de rând cu alte procese de transformare organizațională. În această perioadă au fost dezvoltate mai multe sisteme informaționale automatizate care să permită optimizarea proceselor de lucru. Setarea drept prioritate a acestui obiectiv pentru perioada următoare, poate sprijini eforturile instituției în soluționarea problemei deficitului de personal, în special pentru activitățile ce necesită prezența și implicarea directă a factorului uman.

Astăzi, tehnologiile informaționale se utilizează pe larg în activitățile MAI, cât și autoritățile și instituțiile subordonate acestuia. Astfel, activitatea subdiviziunilor ministerului este de neconceput fără o dezvoltare digitală care să creeze oportunități de inovare, la nivel instituțional să maximizeze utilizarea datelor și serviciilor guvernamentale în beneficiul cetățenilor, iar în procesul de asigurare a ordinii publice să ofere acele garanții de securitate așteptate de întreaga societate.

Prin angajamentele asumate în ultimii ani, atât în documentele de planificare interne, cât și documentele de politici publice, MAI și-a propus elaborarea, dezvoltarea și implementarea unor soluții digitale noi, cum ar fi: sistemul informațional de supraveghere video portabil „Camere de corp”, monitorizarea video a traseelor naționale, monitorizarea video a locurilor publice, crearea și dotarea echipelor multifuncționale cu echipament IT performant și aplicații utile, cât și dezvoltarea conceptului „Orașului sigur”.

Acest deziderat se bazează pe prevederile Legii cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, conform cărora angajații Poliției sunt implicați la realizarea activităților orientate la asigurarea și restabilirea ordinii publice, asigurării securității circulației rutiere, reacționării prompte și operative la evenimentele publice care își pierd caracterul pașnic și civilizat, patrulării locurilor publice și de agrement, precum și sporirii climatului de siguranță în societate [4].

Pentru asigurarea continuității și sustenabilității proceselor demarate în ultimii ani în cadrul domeniului de ordine și securitate publică, cât și protejarea interesului cetățeanului și prestarea serviciilor de calitate, a fost inițiată procedura de elaborare a mai multor documente de politici publice, și anume Strategia pe domeniul afacerilor interne pentru anii 2022 – 2030, Programul de ordine și se-

curitate publică pentru anii 2022 – 2025, Programul de prevenire și combaterea a criminalității pentru anii 2022 – 2025; Programul național de modernizare tehnologică a Sistemului de siguranță publică și rutieră pentru anii 2022 – 2024 [5, p.3].

În premieră, un proces distinct și dedicat propus spre realizare de către MAI este elaborarea și implementarea Programului de modernizare tehnologică a Sistemului de siguranță publică și rutieră pentru anii 2020-2023 și a Planului de acțiuni dedicat, care vine cu o abordare complexă pentru sporirea siguranței publice și rutiere, prin utilizarea sistemelor automatizate specializate de monitorizare, instrumentelor IT și de comunicații.

Implementarea Programului va consolida eforturile care sunt orientate spre promovarea unui mod de viață confortabil și în condiții de siguranță al populației, pe întreg teritoriul țării, precum și va contribui la atingerea următoarelor rezultate majore: creșterea gradului de securitate în societate, reducerea numărului accidentelor rutiere și a caracterului grav al acestora, prin îmbunătățirea disciplinei participanților la trafic, îmbunătățirea capacităților de reacție/răspuns în diferite situații de interes, automatizarea proceselor și diminuarea necesității implicării factorului uman, etc [6].

O componentă a Programului dat este reprezentată de **conceptul „Orașului sigur”**, care este un pilon esențial ce sprijină dezvoltarea orașelor inteligente din întreaga lume. Ele asigură securitatea și siguranța, care sunt necesare pentru a proteja cetățenii de riscuri și fapte antisociale, precum și pentru a atenua, pe cât este posibil, impactul dezastrelor naturale și al altor amenințări.

Implementarea soluțiilor conceptului „Orașului sigur” ar reprezenta următoarele beneficii: sporirea capacităților de prevenire și investigare a criminalității pentru a asigura securitatea anumitor grupuri/comunități de cetățeni (inclusiv grupurile vulnerabile, cum ar fi copiii, vârstnicii, minoritățile de orice gen, etc.); creșterea eficienței proceselor operaționale prin utilizare tehnologiilor de informație și de comunicație; asigurarea unui răspuns eficient și adecvat la situații de urgență (infrafracțiuni grave, situații excepționale, etc.); gestionarea traficului și a accidentelor rutiere; protecția infrastructurii critice (sisteme de transport, utilități, instalații guvernamentale și publice); gestionarea manifestărilor sociale și managementul securității publice; asigurarea siguranței evenimentelor publice de mare amploare.

Experiența altor state denotă că tehnologiile moderne eficientizează activitatea de menținere a ordinii și securității publice și permit atingerea avantajelor maxime în termen de eficiență, timp și calitate. Implementarea în Republica Moldova a acestor practici ar permite respectiv atingerea obiectivelor privind creșterea gradului de siguranță al cetățenilor, cât și dezvoltarea întregului domeniu dedicat asigurării ordinii și securității publice, lucru absolut indispensabil în contextul provocărilor la care acesta este supus.

În **concluzie** putem menționa că scopul implementării și utilizării diferitor sisteme informaționale și soluții digitale este realizarea unui serviciu profe-

sionist, eficient, care va determina exercitarea atribuțiilor funcționale în interesul cetățeanului, cât și al comunității, asigurând respectarea legii, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, prin prisma competențelor ce revin MAI cu resursele disponibile.

Totodată, lucrul dat va îmbunătăți substanțial disciplina și controlul instituțional asupra proceselor operaționale de bază, va spori calitatea datelor și informațiilor generate în cadrul activităților realizate, va crea premise pentru schimbul eficient de date între MAI și alte organe de drept, va crește reacționarea la apelurile și sesizările cetățenilor, situație ce va duce, inevitabil, la diminuarea anumitor manifestări negative în domeniul ordinii și securității publice, cât și preîntâmpinarea comiterii diferitor ilegalități.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Parlamentului nr. 88 din 06.08.2021 pentru aprobarea Programului de activitate al Guvernului și acordarea votului de încredere Guvernului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 190 art. 201.
2. Hotărârea Guvernului nr. 235 din 13.10.2021 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05.11.2021, nr. 266-272 art. 541.
3. Raport privind analiza funcțională a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Chișinău 2015.
4. Legea nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 01.03.2013, nr. 42-47 art. 145.
5. Nota de activitate a Ministerului Afacerilor Interne pentru anul 2021, Chișinău, 2022.
6. Proiect de hotărâre de Guvern cu privire la aprobarea Programului de modernizare tehnologică a Sistemului de siguranță publică și rutieră pentru anii 2020-2023 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia. [citat 09.03.2022]. Disponibil: <https://particip.gov.md/ru/document/stages/proiect-de-hotarare-de-guvern-cu-privire-la-aprobarea-programului-de-modernizare-tehnologica-a-sistemului-de-siguranta-publica-si-rutiera-pentru-anii-2020-2023-si-a-planului-de-actiuni-privind-implementarea-acestuia/7248>.

ETICA TEORIEI DREPTULUI ÎNTR-O LUME TEHNOLOGIZATĂ*

THE ETHICS OF THEORY OF LAW IN A TECHNOLOGIZED WORLD

CZU: 340.12:004

DOI: 10.5281/zenodo.6616208

Natalia CRECIUN,
Dr. în drept, lector univ., USM

*„The care of human life and happiness and not their destruction is the first and only legitimate object of good government.”[1]
[Grija pentru viața și fericirea umană, și nu distrugerea lor, este primul și unicul scop legitim al bunei guvernări]
Thomas Jefferson*

Summary

At present, national authorities assume Declarations of good governance and promote a greater involvement in the process of satisfying the public interest through getting closer to social needs and aspirations. However, this has not influenced in a positive manner the level and the degree of happiness of our people, the Republic of Moldova ranking 64th out 146 countries according to the happiness index. Maybe a solution should be found in reshaping on ethical principles the theory of law in a technologized world, in promoting the culture of happiness awareness and the ethics of forming this culture. The role of freedom and education in this journey is crucial.

Keywords: *ethics, theory of law, information technology, good governance, education, happiness*

* Studiu realizat în baza Proiectului „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” (20.80009.1606.15), în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, USM.

Context și actualitate

Subiectul bunei guvernări este unul de actualitate pentru lumea contemporană, având rădăcini în documente internaționale și fiind preluate spre implementare de majoritatea sistemelor juridice europene. Buna guvernare se axează pe identificarea unor strategii și mecanisme eficiente, în măsură a mobiliza capacitățile interne ale unui stat spre realizarea puterii. În termeni abstracti, ne referim la modul de exercitare a puterilor legislativă, executivă și judecătorească într-un stat, astfel încât să fie îndeplinite scopul și sarcinile acestuia. Iar în termen concreți, ne referim la gradul și nivelul de adaptabilitate a funcționalității mecanismului statal la nevoile și așteptările societății, la noile realități și cerințe specifice lumii contem-

porane. În timp ce autoritățile publice naționale adoptă Declarații de bună guvernare, asumându-și și confirmând alinierea la cele mai bune practici și standarde de gestionare a interesului public, Republica Moldova se clasează, în 2022, pe locul 64 (din 146 de state) după indicele fericirii [2].

Nu, autoritățile publice antrenate în asigurarea bunei guvernări nu au îndatorirea de a face oamenii să zâmbescă (experiența de a zâmbi și a râde fiind un criteriu de evaluare a nivelului de fericire [3, p.16]). Și, da, statul are îndatorirea „să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent”, „demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane [fiind] valori supreme [...] garantate” [4, art.1 alin.(3), art. 47 alin.(1)]. Paradoxal, dar „fericirea a devenit metrică, un banc de test cantitativ” și poate fi măsurată pe dimensiune „evaluativă” („evaluarea generală a calității vieții”) și „afectivă” („emoțiile fluctuante [pozitive și negative] într-un anumit moment fixat în timp”) [5, p.63]. Prin urmare, finalitatea bunei guvernări ar trebui să integreze în parcursul de dezvoltare și fericirea individuală a Omului, prin promovarea *culturii conștientizării fericirii* și a *eticii formării acestei culturi*. Predarea unui program de educare a rezistenței, de dezvoltare a deprinderilor emoționale și sociale pe baza principiilor terapiei cognitiv-comportamentale, focusat pe dezvoltarea optimismului realist – în unele școli din Pensilvania, S.U.A., dar și în armata americană [6, p.348] – ar putea să ne pună pe gânduri privitor la misiunea autentică a bunei guvernări.

Drept și tehnologie – dimensiuni interconectate

La etapa actuală corelația dintre știința și practica dreptului, pe de o parte și tehnologia informațională, pe de altă parte, a devenit axiomatică. Fără a diminua din importanța și integralitatea inerente fiecărui domeniu, nu sunt sigură că mai putem vorbi de autosuficiența acestora în parte: metoda cantitativă, implicând utilizarea avantajelor tehnologiilor de ultimă oră, este parte indisolubilă a metodologiei juridice, iar tehnologiile informaționale și de comunicare au nevoie de un cadru adecvat de reglementare. Implementarea noilor procese cantitative în gestionarea operațională a justiției a generat deopotrivă evoluție și riscuri. Înlesnirea procesului științific și comunicațional prin acces larg la surse de informare, facilitarea proceselor în instanțele de judecată prin utilizarea sistemelor automate de distribuție aleatorie a cauzelor spre examinare, adaptarea sistemelor de videoconferință la cerințele actualizate ale unui acces liber la justiție în condiții de Covid-19, tendințele de implementare a sistemului e-dosar, utilizarea semnăturii electronice, a votului electronic, a serviciilor electronice – sunt câteva dintre atuurile digitizării dreptului. Acestea, la rândul lor, sunt însoțite de riscuri majore legate de protecția datelor, crime cibernetice, violarea dreptului la viață privată, *fake news*, plagiat etc. Și, întrucât, la moment, este inimaginabil a detașa cele două spații științifice – dreptul și tehnologiile informaționale (având la bază raționamente de eficiență, dar și de calitate) – încercarea de a echilibra avantajele și dezavantajele (riscurile) ar putea să aibă drept sursă dimensiunea etică. Or, dintre toate normele sociale, norme-

le morale par să dispună de cel mai accentuat grad de acceptabilitate. Moștenite din generații, ele continuă să alimenteze conduite valorice corecte, să soluționeze conflicte, să modereze convingeri religioase divergente, să mențină construcția sistemului dreptului și a sistemului juridic în ansamblu. Fără a nega existența antagonismelor fundamentate pe principii etice, inclusiv dintre cele violente (cum ar fi cazurile așa-numitor crime de onoare cunoscute în comunități religioase islamice, având la bază o simbioză de motive religioase și morale), umanitatea, totuși, ar avea nevoie de integrarea unor exerciții sistematice de etică în formarea și dezvoltarea individuală. Etica ar trebui să rămână o constantă a socialului, o constantă a juridicului, perfectibilă și adaptabilă.

Organizații sociale etic implicate

Pe cât de abstractă ca noțiune și concept, pe atât de vie și prezentă este substanța morală în ființarea zilnică. Reperete etice, pentru individ și societate, în condițiile unui stat de drept, ar trebui să fie sectorul Educației și sectorul Justiției, fără a pretinde asupra unei forme de întâietate și fără a avea intenția de a neglija alte sectoare.

Sectorul Justiției. Justiția, ca exponent al puterii de stat, implicată direct în asigurarea bunei guvernări, are menirea de a soluționa conflictele deduse spre examinare și de a proteja și garanta drepturile omului și interesele sale legitime, inclusiv împotriva abuzurilor comise de agenți ai puterii. În realizarea actului de justiție, judecătorul are o dublă misiune: una de rațiune juridică – care solicită respectarea legii în activitatea profesională (îndeplinirea corespunzătoare a obligațiilor statutare, evitarea conflictelor de interese, motivarea *de jure* și *de facto* a hotărârilor, neadmiterea influențelor externe de natură a-i afecta independența și imparțialitatea) și una de rațiune etică (respectarea normelor etice – diferite de cele disciplinare, în timpul și în afara orelor de serviciu). În realitate, aceste două surse motivaționale privitor la conduita judecătorului nu pot fi totalmente separate; nu de puține ori originea morală a judecății pe baza legii pune la încercare puterea de decizie a judecătorului. Evaluarea probelor și aplicarea legii constituie exigențe obligatorii și nu se pun în discuție, la fel cum nu considerăm necesar a aborda și dezaprobarea pe temeuri morale a faptelor contrare legii. Dar pot apărea dileme etice, în limitele legalității: atunci când este apreciat mobilul comiterii unei infracțiuni, când trebuie delimitată intenția de neglijență la comiterea unei fapte ilicite, când trebuie argumentată individualizarea răspunderii juridice, când are de-a face cu principiile dreptului, cu aplicarea analogiei dreptului, cu spiritul legii, când este examinată chestiunea unui posibil conflict de interese vizând propria persoană, când se ia atitudine publică față de conduita licită sau ilicită a unui coleg judecător (sau a altui profesionist în drept). În general, atitudinile publice ale judecătorilor, subiecți vizați direct de obligația de rezervă, ar fi o veritabilă dovadă de parteneriat moral cu esența activismului civic, în cazuri în care s-ar mobiliza pentru a demasca ilegalități în justiție, presiuni, atacuri asupra sistemului sau asupra unui judecător

individual, pentru a apăra sau a se ralia apărării reputației sau independenței sistemului sau unui judecător în parte ori chiar pentru a recunoaște despre existența unor deficiențe în organizarea și funcționarea justiției - deficiențe nelegate neapărat de încălcarea legii, lucrurile ar putea pur și simplu să nu funcționeze. În mod normal, aceste activități ar trebui să fie inițiate și realizate de organele de administrare judecătorească, (cum ar fi cazul Consiliilor Justiției) sau de asociațiile profesionale ale judecătorilor, ceea ce nu exclude posibilitatea judecătorilor individuali, inclusiv a Președinților de instanțe, de a valorifica platforma comunicare, activism, curaj, personalitate. Sonorizând dilemele justiției, judecătorii ar putea volatiliza acel izolaționism instituțional birocratic și, ca factori de decizie în regim de putere publică, ar putea apropia serviciul public al justiției de utilizatorii săi. Justificarea acestor forme de sonorizare prin prisma principiilor etice s-ar putea să confere un plus de legitimitate și de credibilitate sistemului justiției. Era digitală a facilitat și perfecționat unele procese, dar a accentuat distanțarea oamenilor. Pe când revenirea la valorile moralei în drept ar putea aminti că și judecătorii sunt oameni, trăiesc și simt tot ce este omenesc și își doresc justiție, mai cu seamă atunci când sunt în situația de a înlocui mantia de judecător cu rolul de utilizator al instanței. Și, urmare a supunerii propriului eu unui examen etic retrospectiv, ar fi în măsură a estima realitatea și predictibilitatea așteptărilor legate de funcționalitate, de legalitate, de empatie, de înțelegere.

Sectorul Educație. Sectorul ocupațional al educației și cercetării, la rândul său, are un rol-cheie în configurarea științei dreptului, în gândirea și stabilirea pilonilor unei teorii generale a dreptului, prin asigurarea deopotrivă a dăinuirii în timp a permanențelor dreptului și a adaptării științei la provocările societale ale contemporaneității. O bună guvernare se realizează prin bună educație și acest fapt, pe lângă strategii, logistică, instituții, implică și resurse (umane și financiare). Un stat care nu investește în educație este din start restanțier la capitolul bună guvernare.

Prin educație nu înțelegem îndoctrinare, promovare de ideologii statale, politice, aceasta fiind specific regimurilor autoritare; ne referim, însă, la acel model de predare-învățare, de cercetare științifică etic și valoric fundamentat. Etica în sala de clasă nu caută să manipuleze sentimente, ci să lumineze înțelegerea; etica furnizează un tip de lentilă corectivă, bazându-se pe distincția dintre ce este și ce ar trebui să fie [7]. O atare abordare crește șansele unui exercițiu de cuget în situații de grea decizie: problema trebuie rezolvată, dar nu oricum; și argumentele etice contează. Acest model se pare să fi funcționat în chestiuni sensibile, cum ar fi teste pe animale versus drepturile animalelor, circ cu animale versus circ cu holograme, anumite probleme ecologice.

Promovarea eticii în teoria dreptului ar putea fi atribuită categoriei de responsabilitate socială a omului de știință; interdisciplinaritatea, în acest caz, nu ar trebui să înlocuiască cunoștințe speciale și competențe de bază, dar etica și filosofia științei ar trebui predată viitorilor oameni de știință într-un mod care să permită

soluționarea problemelor impactului distructiv al științei experimentale asupra naturii în sine și a naturii umane [8]. Din context, necesitatea de a coordona direcția de cercetare cu normele etice se referă la științele exacte. Totuși, prin extrapolare, lipsa de coordonare a *teoriei dreptului* cu *etica* nu poate avea impact distructiv asupra *naturii omului*?

Momeala capabilităților de creștere a puterii face din tehnologie un fel de inductor, o bază necesară, dar nu suficientă, pentru multe dintre problemele etice cu care ne confruntăm astăzi. În momentele de adevăr trebuie folosită imaginația morală la luarea deciziei și adoptat stilul uman de conduită [9]. Prin urmare, într-o lume digitalizată avem tot mai mult nevoie de accente etice – atât în tehnologie informațională [10; 11, p.196-200], cât și în teoria dreptului, nu pentru a diminua valoarea acestora, ci pentru a dezvolta gândirea critică, pentru a investi, prin educație, în integritatea viitorilor profesioniști; juriștii și lucrătorii în tehnologii informaționale trebuie, în aceeași măsură, să dețină nu doar o pregătire profesională solidă în domeniul de activitate, ci și o predilecție aparte pentru etică.

Ar fi în măsură o justiție tehnologizată, funcționând pe principii etice, să aibă impact asupra indicelui fericirii oamenilor într-un stat?

Este o întrebare care poate avea doar răspunsuri probabile, fericirea fiind un concept imposibil de încadrat într-o definiție care să unifice toate semnificațiile ei, în special ținând cont de natura sa individuală, subiectivă. În schimb, o justiție echitabilă, nediscriminatorie, exercitată de judecători corecți, integri ar putea spori încrederea sinceră a oamenilor în ceea ce noi, juriștii, numim stat de drept. Evident, asigurarea unui nivel de trai decent – împlinirea nevoii sociale fiind percepută drept o condiție universală importantă a fericirii [12] - este o datorie a statului, cu precădere a legislativului (prin creare de legi orientate social) și a executivului (prin implementarea cadrului normativ respectiv). În schimb, justiția ar trebui să fie fermă în exercitarea misiunii de protecție și restabilire a drepturilor omului, prin prevenirea și curmarea abuzurilor – ale reprezentanților justiției inclusiv. Și acesta este un veritabil act de dedicare, curaj, integritate. Dar și un act de putere morală, care transcende procedura judiciară propriu-zisă – semn că judecătorul este parte a socialului, parte a preocupărilor generale, conștient de valoarea acestor preocupări.

În fine, la baza bazelor se află mediul cultural educația, acel spațiu de formare a abilităților sociale, a abilităților profesionale, dar și a capacităților de rezolvare a dilemelor etice (aplicabile pentru orice individ, ca ființă, ca personalitate). Or, între lumea interioară și lumea exterioară există un tărâm al interpretării, semnificației și valorii, între viziunea pesimistă că nimic nu ne poate schimba și opinia că putem găsi o formulă pentru schimbare pozitivă este un spațiu imens și dezordonat; și aici au loc călătoriile educaționale ale indivizilor [13], aici se petrece examenul de conștiință, aici se manifestă autocontrolul și se face alegerea. Și dreptul la alegere

îl au doar oamenii liberi. Lipsa libertății este una din cauzele nefericirii în întreaga lume; este suficientă o singură privire asupra istoriei comunismului, pentru a aver-tiza despre pericolele statului care-și asumă prea multe [14, p.350].

Toate statele au oameni fericiți și oameni nefericiți [15, p.22]. Educația prin prisma valorilor ar putea fi ghidul cultivării culturii fericii și a autoîmplinirii conștiente prin alegeri etic justificate.

Referințe bibliografice:

1. Thomas Jefferson to the Republicans of Washington County , Maryland, 31 March 1809. [citat 08.03.2022]. Disponibil: <https://founders.archives.gov/documents/Jefferson/03-01-02-0088>
2. Happiest countries in the World 2022 [citat 08.03.2022]. Disponibil: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/happiest-countries-in-the-world>
3. Helliwell J. F., Hung H., Wang S., Norton M. Chapter 2: World Happiness, Trust and Death under Covid-19, 56p. In: *World Happiness Report 2021* [citat 08.03.2022]. Disponibil: https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2021/WHR+21_Ch2.pdf
4. Constituția Republicii Moldova, nr.1, 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.03.2016, nr.78
5. Sachs J.D. Fericirea și dezvoltarea durabilă: concepte și dovezi. În: *Dreptul la fericire. Drept fundamental al omului. Institutul Român pentru Drepturile Omului*. București: Editura I.R.D.O., 2016. ISBN 978-606-8650-04-3. [citat 08.03.2022]. Disponibil: https://irido.ro/pdf/IRDO_vol_Dreptul_la_fericire.pdf
6. Layard R. *Happiness: lessons from a New Science*. [Счастье: уроки новой науки. Trad. Кушнарева И. Москва: Издательство Института Гайдара, 2012, 416p. ISBN 978-5-93255-333-6. [citat 08.03.2022]. Disponibil: https://biznesbooks.com/components/com_jshopping/files/demo_products/lejard-r-schaste-uroki-novoj-nauki-2012.pdf
7. May W. F. *The Physician`s Covenant. Images of the Healer in Medical Ethics*. Second edition. Louisville, Kentoucki: Westminster John Knox Press, 2000. ISBN 0-664-22274-9. [citat 08.03.2022]. Disponibil: https://books.google.md/books?hl=ro&lr=&id=8RaFsinPusIC&oi=fnd&pg=PR9&dq=May,+W.F.+The+Physician%E2%80%99s+Covenant.&ots=LRmbQHOZ2G&sig=4Z2cquwAgdHkFWKvhquITmXS5tE&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (Google Scholar)
8. Saenko N., Voronkova O., Volk M., Voroshilova O. The Social Responsibility of a Scientist: Philosophical Aspect of Contemporary Discussions. In: *Journal of Social Studies Education Research*, vol.10, no.3, 2019, p.332-345.

- [citat 08.03.2022]. Disponibil: <https://www.learntechlib.org/p/216457/> (Google Scholar)
9. Mason R.O. Applying Ethics to Information Technology Issues. In: *Communications of the ACM*, vol.38, no.12, 1995, p.55-57. [citat 08.03.2022]. Disponibil: <https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/219663.219681> (Google Scholar)
  10. Tzafestat S.G. Ethics and Law in the Internet of Things World. In: *Smart cities*, 2018, no.1, pp. 98-120, doi:10.3390/smartcities1010006. [citat 08.03.2022]. Disponibil: <https://www.mdpi.com/2624-6511/1/1/6> (Google Scholar)
  11. Schultz R. A. *Contemporary Issues in Ethics and Information Technology*. USA: IRM Press, 2006, 208p. ISBN 1-59140-781-8 (ebook) [citat 08.03.2022]. Disponibil: http://ce.sharif.ir/courses/91-92/1/ce347-1/resources/root/ebookclub.org__Contemporary_Issues_in_Ethics_and_Information_Technology.pdf
  12. Shin J.E., Suh E.M., Eom K., Kim H. S. What does „happiness” prompt in your mind? Culture, word choice, and experienced happiness. In: *Journal of Happiness Studies*, 19(3), pp.649-662. [citat 08.03.2022]. Disponibil: https://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=3611&context=soss_research (Google Scholar)
  13. Suissa J. Happiness Lessons in Schools. In: *Journal of Philosophy of Education*, 2009, vol.42, no.3-4, pp.575-590. [citat 08.03.2022]. Disponibil: <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1480472/1/Suissa2009Lessons.pdf> (Google Scholar)
  14. Layard R. *Happiness: lessons from a New Science*. [Счастье: уроки новой науки. Trad. Кушнарева И. Москва: Издательство Института Гайдара, 2012, 416p. ISBN 978-5-93255-333-6]. [citat 08.03.2022]. Disponibil: https://biznesbooks.com/components/com_jshopping/files/demo_products/lejard-r-schaste-uroki-novoj-nauki-2012.pdf
  15. Huib Wursten. Culture and „happiness” – some reflections. In: *Journal of Intercultural Management and Ethics*, 2018, no.3 pp.19-30. [citat 08.03.2022]. Disponibil: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=700054> (Google Scholar)

**DOBANDIREA ȘI DURATA MANDATULUI PARLAMENTAR
PRIN PRISMA REGLEMENTARILOR CONSTITUȚIONALE**
**ACQUISITION AND DURATION OF THE PARLIAMENTARY
MANDATE IN THE LIGHT OF CONSTITUTIONAL
REGULATIONS**

CZU: 342.531.2:342.4

DOI: 10.5281/zenodo.6616274

Svetlana SLUSARENCO,
doctor în drept, conferențiar universitar

Abstract

The parliamentary mandate is the empowerment given by the people to certain persons in order to represent them in the process of exercising state power. There is no benchmark for the duration of the parliamentary term, but it is also necessary to take into account that the term of office of the parliament must be reasonable. The term of office of the legislature established in the Constitution may not be extended, except in the event of a state of catastrophe or war. The succession to power of parliaments cannot interrupt the exercise of power for a moment. In this situation, the Constituent

Keywords: *The Constitution, parliament, mandate, power of attorney, powers, election, validation*

* *Studiu realizat în baza Proiectului „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” (20.80009.1606.15), în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, USM.*

Menirea mandatului parlamentar este de a conferi deputaților competența legitimă de a lua decizii din numele națiunii. Aceste decizii comportă o forță juridică egală cu cea care emană de la corpul electoral și care nu mai impune condiția ratificării ei de către popor.

Mandatul parlamentar este o demnitate publică rezultată din manifestarea de voință a corpului electoral în scopul exercitării prin reprezentare a suveranității naționale în baza împuternicirilor stabilite prin Constituție și legi în spiritul democrației și statului de drept [1, p. 16]. O alta definiție a mandatului parlamentar presupune următoarele - o „împuternicire dată de către popor unor persoane în scopul de a-l reprezenta în procesul exercitării puterii de stat, împuternicire care se transformă într-o funcție sau demnitate publică electivă, nominativă, înzestrată cu anumite competențe și garanții pentru participarea efectivă la libera exercitare a funcțiilor Parlamentului, ca autoritate reprezentativă a poporului” [2, p. 57-58].

Mandatul parlamentar – este produsul rezultat din alegeri libere, universale, directe și secrete, totodată reprezentând exteriorizarea opțiunii politice la care

aderă națiunea în momentul acordării votului de încredere programului creat de entitatea politică, care, la rândul său, propulsează candidații săi pentru exercitarea încrederii acordate de către corpul electoral în numele întregii circumscripții electorale, pentru exercitarea atribuțiilor suveranității în organul reprezentativ legislativ și suprem [3, p. 4].

Nu există un etalon privind durata mandatului parlamentar, deoarece practica internațională este foarte variată, începând cu termenul de doi ani și terminând cu cel pe viață sau până la retragere. Evident, termenul activității parlamentului nu poate fi stabilit arbitrar, trebuie luați în considerație mai mulți factori. În primul rând, este necesar să se înțeleagă că succesiunea sau rotația, este obligatorie, altfel puterea va fi monopolizată (uzurpată) și îndepărtată de popor; prin alegerile periodice se obține o participare cât mai largă a cetățenilor la conducerea statului [4, p. 247].

Este necesar să se țină cont și de faptul că termenul de activitate al legislativului trebuie să fie unul rezonabil, adică nici prea redus, care să nu-i permită realizarea efectivă a planului de guvernare, și nici prea extins, care să genereze abuzuri din partea unor deputați. Studiind practica mai multor state, am constatat că termenul cel mai adecvat este stabilit între patru și cinci ani de mandat.

Constitutia RM stabilește că Parlamentul este ales pentru un mandat de patru ani, care poate fi prelungit, prin lege organică, în caz de război sau de catastrofă. Parlamentul se întrunește, la convocarea Președintelui Republicii Moldova, în cel mult 30 de zile de la alegeri. Profesorul I. Deleanu relevă că parlamentarul se manifestă în exercițiul mandatului său fără a fi legat juridic de angajamentele sale față de corpul electoral sau de manifestările de voință ale acestuia, pe durata mandatului [5, p. 595].

Volumul deplin al atribuțiilor Parlamentului derivă din dispozițiile constituționale, numai pentru durata legală a mandatului parlamentar. Constituția Republicii Moldova prevede în mod expres că, durata mandatului este de patru ani, deci și exercitarea funcțiilor Parlamentului, în volum deplin, poate fi efectuată numai pentru această perioadă sau în cazul prelungirii mandatului Parlamentului prin lege organică, în caz de catastrofă sau război.

Legea privind statutul deputatului în Parlament [6] stipulează că deputații intră în exercitarea mandatului din momentul alegerii cu condiția validării lui ulterioare. Durata mandatului de deputat este de patru ani. Acest termen poate fi prelungit în condițiile prevăzute de Constituție [6, art. 2 (alin.4)].

Jurisprudența Curții Constituționale a statuat că, componența Parlamentului Republicii Moldova este expresia manifestării suveranității naționale, a voinței poporului – unicul titular al puterii politice. În scopul realizării prevederilor constituționale, durata mandatului Parlamentului se calculează începând cu data când au loc alegerile deputaților în Parlament, cu condiția validării mandatului de deputat, și încetează după expirarea termenului de patru ani de la data efectuării alegerilor parlamentare [7]. Validarea are loc retroactiv, deoarece Curtea

Constituțională, la propunerea Comisiei Electorale Centrale, hotărăște validarea mandatului de deputat, iar deputații intră în exercițiul mandatului sub condiția validării: Comisia Electorală Centrală întocmește, în termen de cinci zile, un proces-verbal care conține: numărul de alegători incluși în listele electorale; numărul de alegători incluși în listele suplimentare; numărul de alegători care au primit buletine de vot; numărul de alegători care au participat la votare; numărul buletinelor de vot declarate nevalabile; numărul de voturi valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral; numărul total de voturi valabil exprimate [8, art. 60].

Mandatul Parlamentului Republicii Moldova se prelungește până la întrunirea legală a noii componente. În această perioadă nu poate fi modificată Constituția și nu pot fi adoptate, modificate sau abrogate legi organice. Proiectele de legi sau propunerile legislative înscrise pe ordinea de zi a Parlamentului precedent își continuă procedura în noul Parlament [9, art. 63].

Această prevedere constituțională își are explicația și în faptul că cele mai importante relații sociale necesită a fi reglementate de către autoritatea legislativă, deoarece actele relevă manifestarea de voință a poporului. Vechiul Parlament, în caz de necesitate, poate adopta doar unele legi ordinare și hotărâri, fără a putea interveni în domeniul relațiilor sociale rezervate legilor constituționale sau organice. Perioada de 30 de zile de la alegeri și până la convocarea noului Parlament nu poate fi considerată un vacuum de putere. Parlamentul, a cărui mandat a expirat, își păstrează prerogativele de guvernare, dar numai pentru adoptarea legilor ordinare. Prin urmare, în perioada de 30 zile nicidecum nu există vacuum de putere, ci se constată restrângerea funcției legislative a statului.

Textul Constituției Republicii Moldova [9, art. 63 alin. (3)] stabilește pentru această perioadă interdicții speciale pentru atribuția constituțională de bază a Parlamentului - activitatea legislativă, limitându-l în dreptul de a modifica Constituția sau de a reglementa raporturile juridice prin adoptarea, modificarea sau abrogarea legilor organice. În ceea ce privește prelungirea mandatului, Constituția admite o astfel de posibilitate numai prin lege organică și numai în caz de război sau de catastrofă. Această prevedere este logică și explicabilă, deoarece în timp de război este imposibil de a organiza un scrutin liber.

Segmentul de timp de la expirarea mandatului Parlamentului precedent și până la întrunirea Parlamentului nou ales nu poate fi echivalată cu prelungirea mandatului parlamentar, prevăzută în art. 63 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, în această perioadă Parlamentului îi sunt atribuite doar funcții operative pentru a asigura continuitatea activității permanente - regulă supremă într-un stat de drept. Textul constituțional stabilește pentru această perioadă interdicții speciale privind exercitarea atribuției constituționale de bază a Parlamentului - cea legislativă, limitându-i dreptul de a modifica Constituția sau de a reglementa raporturile juridice prin adoptarea, modificarea sau abrogarea legilor organice [4, p. 250-251].

Curtea Constituțională consideră că nici un segment de timp din perioada de după expirarea mandatului Parlamentului precedent și până la întrunirea

Parlamentului nou ales, nu poate fi echivalată cu prelungirea mandatului parlamentar. În această perioadă Parlamentului îi sînt atribuite doar funcții operative, pentru a asigura continuitatea activității permanente - regulă supremă într-un stat de drept [7].

Deci, durata mandatului legislativului stabilită în Constituție nu poate fi prelungită, cu excepția stării de catastrofă sau de război.

Prin prisma reglementărilor constituționale, este specificat faptul că alegerile deputaților în Parlament se desfășoară în cel mult trei luni de la expirarea mandatului. Mandatul Parlamentului se prelungeste până la întrunirea legală a noii componente. În această perioadă nu poate fi modificată Constituția și nu pot fi adoptate, modificate sau abrogate legi organice. După alegerile parlamentare, se creează o situație interesantă, când în țară există două autorități legislative. Parlamentul nou ales a intrat în posesia mandatului, dar nu și în exercițiul funcției, iar mandatul parlamentului anterior a expirat de jure, dar nu și de facto. Deci, se constată prelungirea mandatului mai mult de patru ani, ceea ce contravine prevederilor constituționale expuse supra [10, p. 165-166].

Periodicitatea alegerilor reprezintă o garanție importantă care împiedică prelungirea nelegitimă a termenului de exercitare a atribuțiilor cu caracter public la nivel național sau local [11, p. 31]. Succesiunea la putere a parlamentelor nu poate întrerupe exercitarea puterii nici pentru o clipă. În această situație, constituentul a decis că, în perioada de la alegeri și până la întrunirea legală a noului Parlament, Parlamentul vechi nu poate modifica Constituția și nu poate adopta, modifica sau abroga legi organice. Această normă se explică prin începerea de facto a altui mandat.

Totodată, Constituția Republicii Moldova [9, art. 69] prevede că, calitatea de deputat încetează la data întrunirii legale a Parlamentului nou-ales, în caz de demisie, de ridicare a mandatului, de incompatibilitate sau de deces. Astfel, la orice alegeri parlamentare suntem în situația de existență concomitent, pentru o anumită perioadă de timp, a două componente de deputați în Parlament. Deci, pe de o parte, se atestă un vacuum de putere prin faptul că nu pot fi adoptate legi organice și legi constituționale pentru o perioadă de timp; pe de altă parte, se atestă existența unei componente duble a Parlamentului [10, p. 165]. Astfel, alegerile trebuie să se desfășoare până la expirarea mandatului de patru ani, fiind asigurat transferul puterii.

Aceste prevederi indică expres desfășurarea alegerilor după expirarea mandatului de patru ani. În acest caz avem de constatat prelungirea mandatului parlamentar mai mult de patru ani, fapt ce contravine prevederilor constituționale expuse anterior. Este și al doilea moment negativ, blocarea pentru o perioadă de timp a adoptării legilor organice. În astfel de situații în țară se atestă un vacuum de putere – avem legislativ, care nu poate legifera. Astfel de prevederi pot crea și o situație în care va fi imposibil de a prelungi mandatul Parlamentului prin lege organică, după expirarea mandatului acestuia, în cazul imposibilității de desfășurare a alegerilor. În opinia noastră, este necesar de a introduce unele modificări în

Constituția Republicii Moldova, care să stabilească expres că, alegerile parlamentare trebuie să se desfășoare, ținându-se cont de prima ședință de întrunire, până la expirarea mandatului Parlamentului. După cum a fost menționat mai sus, principiul periodicității alegerilor se corelează și cu prevederile ce vizează momentul intrării în exercițiul mandatului și încetării acestuia. Referitor la momentul intrării în exercițiul mandatului, Constituția stabilește că Autoritatea Constituțională, la propunerea Comisiei Electorale Centrale, hotărăște validarea mandatului de deputat, iar deputații intră în exercițiul mandatului sub condiția validării [10, p. 165].

Totodată, Constituția prevede că, calitatea de deputat încetează la data întrunirii legale a Parlamentului nou-ales. Astfel, la orice alegeri parlamentare suntem în situația de existență concomitent, pentru o anumită perioadă de timp, a două legislative. Pe de o parte, se atestă vacuum de putere prin faptul că nu pot fi adoptate legi organice și legi constituționale pentru o perioadă de timp; pe de altă parte, se atestă existența unei componente duble a legislativului. Vom remarca faptul că Legea Fundamentală a Republicii Moldova nu stabilește intrarea în exercitarea mandatului de deputat din momentul alegerii sau din momentul validării.

Din aceste considerente, este necesar de a modifica Legea privind statutul deputatului în Parlament, sub aspectul determinării momentului intrării deputaților în exercițiul funcției, adică de la data întrunirii legale a Parlamentului sub condiția validării. Astfel data desfășurării alegerilor, momentul intrării în exercițiul mandatului de deputat și încetarea acestuia, trebuie stabilite normativ în așa mod, pentru a nu admite prelungirea mandatului, vacuumul de putere și dublarea mandatelor de deputat. Drept exemplu putem menționa prevederile art.39 din Legea Fundamentală a Germaniei, carer stabilește expres că mandatul de deputat ia sfârșit atunci când se reunește noul legislativ. Noile alegeri au loc cel mai devreme la 45 luni și cel mai târziu la 47 luni după începerea legislaturii. În cazul dizolvării legislativului, noile alegeri vor avea loc în intervalul de 60 zile [10, p. 166].

În concluzie, reiterăm ideea lansată supra privind necesitatea este necesar modificării legii privind statutul deputatului în Parlament, sub aspectul determinării momentului intrării deputaților în exercițiul funcției, adică de la data întrunirii legale a Parlamentului sub condiția validării. Sau o altă soluție ar fi, stabilirea datei alegerilor parlamentare pînă la expirarea mandatului de 4 ani, adică cu 45-60 zile înainte de expirarea mandatului parlamentar, în așa mod, evitându-se prelungirea mandatului, vacuumul de putere și dublarea mandatelor de deputat, fiind asigurat transferul la timp al puterii legislative.

Referințe bibliografice:

1. Arseni A., Costachi Gh. Mandatul parlamentar – împuternicire politico-juridică întru realizarea suveranității naționale prin reprezentare. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr. 4 (150).

2. Popa V. Drept parlamentar al Republicii Moldova: monografie. *Complexul editorial Poligrafic ULIM*, Chișinău:, 1999. ISBN: 9975-920-15-2.
3. Arseni Alexandru, Grigore Vieru, Mandatul reprezentativ – împuternicire politico-juridică întru exercitarea suveranității naționale. *Revista Națională de Drept*, nr. 3 (197), 2017. *Comentariu Constituția RM*, Editura ARC, p. 247. ISBN 978-9975-61-700-0.
4. Deleanu I. Instituții și proceduri constituționale. Tratat. București: Lumina Lex, 1996, Legea privind statutul deputatului în Parlament, LP nr. 191 din 24.05.2001, MO63/14.06.2001 art.446.
5. HCC nr. 31 din 10.11.1997, Publicat: 27-11-1997 în Monitorul Oficial Nr. 77 art. 33.
6. Codul Electoral al RM, Nr. 1381 din 21-11-1997, Publicat : 29-12-2017 în Monitorul Oficial Nr. 451-463 art. 768.
7. Constituția RM, Chișinău, Editura ARC, 2021. ISBN 978-9975-0-0535-7.
8. Ermurachi V. Aspecte privind realizarea principiului periodicității la alegerile parlamentare și prezidențiale din Republica Moldova, *Revista Națională de Drept*, nr. 10-12, 2009.
9. Guceac I., Drept electoral. – Chișinău, Tipografia Centrală, 2005. 266 p. ISBN: 9975-78-363-5.

COMUNICĂRI ÎN SECȚIUNI

UNELE CHESTIUNI PRIVIND CALITATEA SUBIECTELOR CONTRACTELOR ÎNCHEIATE ÎN MEDIUL ONLINE

SOME ISSUES REGARDING THE QUALITY OF THE PARTIES IN THE CONTRACT CONCLUDED IN ONLINE MEDIUM

CZU: 347.44:004.73

DOI: 10.5281/zenodo.6616301

Aliona CARA-RUSNAC,
doctor în drept, conf. univ.
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract

This study investigates the quality of subjects in civil legal acts in electronic form (electronic contracts, digital contracts, contracts concluded outside the commercial premises, etc.), and the challenges they face in the execution of contracts concluded by subjects in civil legal relations distance (online format), relations established by professionals and by consumers, intermediaries, payment service providers, banking institutions. The judicial practice of the European Court will be discussed, and the national courts will be investigated on disputes concerning possible fraud involving pseudo-adults (minors indicating the wrong age), the consequences and risks of these legal acts concluded in electronic format (including online). Finally, they will discuss the particularities and recommendations regarding the quality of the subjects and other relevant aspects. Finally, the conclusions and recommendations regarding the subjects of the contracts concluded in the online environment will be stated.

Key words: *professionals, consumers, intermediaries, payment service providers, banking institutions, electronic contracts, digital contracts, off-premises contracts.*

Introducere

Contractele încheiate în mediul online au devenit un mijloc indispensabil al rutinei zilnice. Serviciile oferite de companii pe platformele și spațiul online sunt un instrument practic obligator pentru zilele noastre. Subiecții care sunt parte al raporturilor juridice ale contractelor electronice (distanță), sunt destul de variați, începînd cu conceptele clasice prevăzute de Codul civil al RM de persoană fizică (art. 23) și persoană juridică (art.171) [1], inclusiv introduse noțiunile noi de consumatorii și profesioniștii (art. 3) [1], indiferent de statutul persoanelor acestea au o reglementare sau alta. Spațiul online oferă posibilități extinse în negoțul în contractele la distanță dar în același timp subiecții sunt expuși la riscuri precum furtul identității, fraude, confuziunea subiecților, pseudo-adulții (așa numiții minori care își modifică datele în vederea încheierii contractelor fiind considerați drept persoane cu capacitate deplină de exercițiu), livrarea produselor de calitate joasă și alte

probleme similare. În același sens, vom pune în discuție și aspectele furnizorilor de produse, prestatorilor de servicii de plată, instituțiilor bancare inclusiv statul reprezentat de organele sale atât ca legislator cât și prin intermediul organelor de supravegherea sistemelor de plată și a subiecților implicați.

Metodele și materialele aplicate în cadrul prezentului studiu au fost aplicate sursele teoretice și practice fiind aplicată metoda istorică prin compararea și analiza aprofundată al reglementărilor legislative privind subiecții participanți la raporturile juridice încheiate în mediul online, evoluția acestuia prin prisma drepturilor și calitățile acestora. A fost aplicată metoda comparativă fiind asemănate și confruntate reglementările directivelor europene și prevederile legislației autohtone privind subiecții participanți la raporturile juridice încheiate în mediul online, au fost analizate prevederile legislative ale Germaniei în comparație cu prevederile Republicii Moldova, fiind asemănătoare prevederile legislative care sunt bazate pe directiva europeană nr. 2011/83/UE din 25.10.2011 privind drepturile consumatorilor. Metodologia cercetării a inclus și date/cazuri din practica judiciară care demonstrează lacunele legislative ce duc la modificarea prevederilor legislative.

Profesorul Octavian Cazac în adnotarea sa al art. 3 Cod civil al RM a menționat că, termenul "consumator" este folosit, doar în Cod civil de circa 400 ori, iar termenul "profesionist" de circa 370 ori fiind folosite în diferite contexte, spre exemplu art. 1592-1617 Cod civil al Republicii Moldova privitoare la contractul privind pachetul de servicii de călătorie, în care consumatorul este specificat drept "călător" inspirată din Directiva sursei – Directiva UE 2015/2302 din 25.11.2015 privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate [2].

Conform art. 3 din Codul civil al Republicii Moldova reglementează noțiunile de consumator și profesionist, aceste definiții sunt bazate pe prevederile din Directiva europeană nr. 2011/83/UE din 25.10.2011 [3]. privind drepturile consumatorilor.

Profesionistul – orice persoană fizică sau juridică de drept public sau drept privat, care în cadrul unui raport juridic civil, acționează în scopuri de întreprinzător sau activitate profesională, chiar dacă persoana nu are scopul de a obține profit din activitatea preconizată [1]. Istoric profesioniștii încă de la intrarea în vigoare a Codului civil la 12 iunie 2003 au oferit o protecție acestora atunci contra lor se foloseau clauze contractuale standard care erau prevăzute de catalogul clauzelor de la art. ex. 718 și ex-719, în Codul civil actual prevăzut de art.1073 [2].

Consumatorul – orice persoană fizică care acționează în afara activității lor comerciale, a afacerii, meseriei sau profesiei lor, cu toate că în unele cazuri când contractele au scop dublu, în scop parțial comercial și în scop parțial aflat în afara acestuia, însă scopul comercial este limitat, atunci această persoană de asemenea urmează să fi considerat drept consumator [4, pag. 4]. Autorul Octavian Cazac a înaintat câteva precizări referitor la calitatea consumatorului fiind doar cea al persoanei fizice, cu toate acestea autorul a exemplificat că în legislația Uniunii Europene este o tentativă de a extinde noțiunea de consumator către întreprinderilor mici

și mijlocii, noilor întreprinderi (specificate drept start-ups) și ONG-urilor prevăzut de Preambulul nr. 13 al Directivei 2011/83/UE. Totodată autorul Cazac a menționat că în unele state europene noțiunea de "consumator" este extinsă și la anumite persoane juridice [2, 5]. Practica CJUE prevede hotărâri diverse în ce privește noțiunea de consumator în cauzele este prevăzută strict consumator drept persoana fizică, Idealservice, hotărârea din 22.11.2001 (cauzele comasate Cape Snc v Idealservice Srl (C541/99) și Idealservice MN RE Sas v OMAI Srl (C-542/99)) și extinderea noțiunii de consumator la alte subiecte de drept (persoane juridice sau entități fără personalitate juridică) în cauza C-329/19 Condominio di Milano via Meda vs Eurothermo SpA, Curtea a extins noțiunea de consumator la alte subiecte de drept în sensul art. 2 lit. b din Directivei 93/13 [2].

Conform legislației Republicii Moldova anumite categorii de persoane juridice având statut hibrid de persoană fizică precum este întreprinderea individuală (art. 14 alin.2, Legea nr. 845/1992, *Întreprinderea individuală nu este persoană juridică și se prezintă în cadrul raporturilor de drept ca persoană fizică*) [6] și gospodăria țărănească (art. 3 alin. 1 Legea nr.1353/2000 *gospodăria țărănească are statutul juridic de persoană fizică*) [7]. Apare întrebarea putem atribui acestor categorii de persoane juridice cu statut de persoană fizică și statutul de consumator, mai ales că în conformitate cu prevederile Legea nr. 845/1992 art. 14 alin. 1 și Legea nr.1353/2000 art. 2 alin. 2 se pot constitui de cetățean – persoană fizică.

O altă problemă ce este prezentă este calitatea minorilor drept subiecții ai raporturilor juridice digitale.

Conform art. 27 Cod civil al RM (1) *Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani încheie acte juridice cu încuviințarea părintelui, adoptatorului sau a curatorului, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu încuviințarea autorității tutelare. (2) Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani are dreptul fără încuviințarea părintelui, adoptatorului sau al curatorului:*

(a) *să dispună de salariu, bursă sau de alte venituri rezultate din activități proprii;*

b) *să exercite dreptul de autor asupra unei lucrări științifice, literare sau de artă, asupra unei invenții sau unui alt rezultat al activității intelectuale protejate de lege;*

c) *să facă depuneri în instituțiile financiare și să dispună de aceste depuneri în conformitate cu legea;*

d) *să încheie actele juridice prevăzute la art.28 alin.(2).*

(3) *Din motive întemeiate minorul poate fi limitat de instanța de judecată, la cererea părinților, adoptatorilor sau a curatorului ori a autorității tutelare, în drepturile prevăzute la alin. (2) lit. a) și b).*

(4) *Din motive întemeiate și dacă aceasta o cer interesele minorului, instanța de judecată instituie o măsură de ocrotire judiciară asupra minorului care a împlinit vârsta de 14 ani și desemnează ocrotitorul provizoriu, curatorul sau, după caz, tutorele minorului. Măsura de ocrotire judiciară astfel instituită nu poate*

depăși data atingerii majoratului minorului. Dispozițiile legale privind măsurile de ocrotire a persoanelor fizice adulte se aplică în mod corespunzător măsurii de ocrotire judiciare asupra minorului. [1]

Conform art. 28 Cod civil al RM Minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani (1) Toate actele juridice pentru și în numele minorului pînă la împlinirea vârstei de 14 ani pot fi încheiate doar de părinte, adoptator sau tutore, în condițiile prevăzute de lege.

1. Minorul în vîrstă de la 7 la 14 ani este în drept să încheie de sine stătător:

a) acte juridice curente de mică valoare care se execută la momentul încheierii lor;

b) acte juridice de obținere gratuită a unor beneficii care nu necesită autentificare notarială sau înregistrarea de stat a drepturilor apărute în temeiul lor;

c) acte de conservare. [1]

Conform art. 26 cod civil al RM emancipare – 2) Minorul dobîndește prin căsătorie capacitate deplină de exercițiu. Desfacerea căsătoriei nu afectează capacitatea deplină de exercițiu a minorului. În cazul declarării nulității căsătoriei, instanța de judecată îl poate lipsi pe soțul minor de capacitatea deplină de exercițiu din momentul stabilit de ea.

(3) Minorul care a atins vârsta de 16 ani poate fi recunoscut ca avînd capacitate de exercițiu deplină dacă lucrează în baza unui contract de muncă sau, cu încuviințarea părinților, adoptatorilor sau curatorului, practică activitate de întreprinzător. Atribuirea capacității depline de exercițiu unui minor (emancipare) se efectuează prin hotărîre a autorității tutelare, cu încuviințarea ambilor părinți, adoptatorilor sau curatorului, iar în lipsa unei astfel de încuviințări, prin hotărîre judecătorească. [1]

Art. 32 si 33 CC Instituirea masurii de ocrotire judiciara si ineficienta actului juridic la care este parte un minor sau o persoană supusă unei măsurii de ocrotire judiciară, încheiat fără încuviințare sau autorizarea necesară.

Operațiunile de încasare, de plată și de administrare a mijloacelor bănești efectuate în numele minorului care nu are capacitate deplină de exercițiu se fac exclusiv prin contul deschis pe numele acestuia, dacă legea nu prevede altfel pentru anumite categorii de plăți.

(2) Consiliul de familie sau, în absența acestuia, autoritatea tutelară poate prescrie ca o anumită sumă de bani care aparține minorului care nu are capacitate deplină de exercițiu să fie depusă pe un cont special al acestuia, de pe care se vor efectua extrageri doar cu autorizarea consiliului de familie sau, în absența acestuia, a autorității tutelare. Dispozițiile prezentului alineat nu se aplică în cazul executării silită asupra mijloacelor bănești ale minorului.

(3) Consiliul de familie sau, în absența acestuia, autoritatea tutelară este obligată să ia toate măsurile necesare pentru a aduce la cunoștința instituției la care este deschis contul pe numele minorului care nu are capacitate deplină de exercițiu despre regimul special instituit conform alin. (2) [1].

O altă problemă ce apare este răspunderea minorului care indică vârsta adultă (18 ani), un minor poate scăpa de răspundere chiar și atunci când a fost obligat în termenii contractului (adică în cazul în care reprezentantul legal l-a asistat pe minor la încheierea contractului, a consimțit sau ratificat contractul). După normele menționate (art. 27, 28 Cod civil al RM) părinții sau tutorele/curatorul pot ulterior să conteste actele juridice încheiate de minori, astfel instanța poate apoi, la cerere să anuleze contractul și să dispună ca fiecare parte să revină la situația anterioară cu cea care se aflau înainte de încheierea contractului. Astfel companiile gigante precum Apple (ianuarie 2014) forțat de a întoarce 32,5 milioane dolari SUA, în cadrul unei tranzacții cu Comisia Federală de Comerț (CFC) pentru permisiunea minorilor de a achiziționa fără acordul părinților, Google a primit ordin să plătească 19 milioane de dolari SUA în rambursări pentru aceeași chestiune invocată în iulie 2014, totodată Amazon a fost dat în judecată de CFC pentru taxele neautorizate în aplicațiile făcute de copii. Facebook a trecut prin aceeași experiență în anul 2015, afirmând că utilizând cardurile părinților în vederea procurării monedei virtuale pentru a cumpăr credite Facebook, nu au încălcat legea, însă aceste argumente nu sunt suficiente astfel chiar dacă minorii au folosit cardurile de credit sau debit al părinților cu sau fără acordul părinților, ultimelor nu pot fi împiedicați de a depune cerere pentru a cere ca politicile Facebook să respecte legea [8]. În actele juridice încheiate în mediul online este destul de dificil de a demonstra cine anume a fost subiect al aceluși act, mai ales când minorii introduc datele de identitate al părinților și datele bancare al acestora. Părinții sau alte persoane implicate (interesate) pot ulterior invoca nulitatea actelor încheiate, fiind sub riscul de a fi implicați și ei în aceste litigii, purtând răspundere pentru acțiunile minorilor.

Legea privind semnătura electronică nr. 91/2014 prevede drept subiecți: *destinatar al documentului electronic* – persoană fizică sau juridică căreia îi este adresat documentul electronic sau altă persoană care, în condițiile legii sau ale contractului, recepționează documentul electronic;

intermediar în circulația electronică a documentelor – întreprinzător individual sau persoană juridică care, din însărcinarea semnatarului și/sau a destinatarului documentului electronic, organizează și administrează sistemul de circulație electronică a documentelor și/sau prestează servicii legate de circulația electronică a documentelor;

prestator de servicii de certificare – întreprinzător individual sau persoană juridică care prestează servicii de certificare;

semnătură electronică – date în formă electronică, care sînt atașate la sau logic asociate cu alte date în formă electronică și care sînt utilizate ca metodă de autentificare. În

Semnătura electronică avansat calificată se emite de către prestatorii de servicii de certificare acreditați în domeniu, conform Legii nr. 91/2014 privind semnătura electronică și documentul electronic [9]. În Republica Moldova avem următoarele categorii de semnături: semnătura electronică simplă, semnătura elec-

tronică avansată necalificată, semnătura electronică avansată calificată. Organul competent în domeniul semnături electronice este Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova. Semnăturile mobile și semnăturile electronice avansate eliberate direct de STISC, cât și cele eliberate prin intermediul companiilor de telecomunicații (Orange, Modcell) sunt considerate semnături electronice valide și au forță juridică. Semnătura mobilă este egalată semnăturii olografe, respectiv, cu acestea pot fi încheiate orice contracte fără careva restricții, atât cu persoane fizic cât și cu persoane juridice [10]. Problema deținerii semnăturii de către subiectele raporturile juridice digitale sunt recunoașterea acestora peste hotarele țării, la moment la etapa de negociere se află cu Ucraina în vederea recunoașterii acesteia. Cu referire la recunoașterea semnăturilor electronice străine Legea nr. 91/2014 prevede posibilitatea recunoașterii cu îndeplinirea anumitor condiții și anume: prestatorul de servicii de certificare cu domiciliul sau sediul în alt stat a fost acreditat în cadrul regimului de acreditare prevăzut de legea nr.91/2014, prestatorul de certificare cu domiciliul sau sediul în Republica Moldova garantează recunoașterea certificatului sau dacă există un tratat bilateral de recunoaștere a semnăturii. Respectiv problema identificată este limitarea teritoriului țării noastre de recunoaștere a deținătorilor semnăturii electronice și lipsa acordurilor bilaterale de recunoaștere a semnăturii emise pe teritoriul Republicii Moldova în afara acestui teritoriu.

Conform Legii nr. 157/2014 despre încheierea și executarea contractelor la distanță privind serviciile financiare de consum, contractul la distanță este contractul încheiat între furnizor și un consumator, de prestare a serviciilor financiare de consum la distanță, în cadrul unei scheme organizate de vânzări sau de prestări de servicii la distanță, administrate de furnizor, care utilizează exclusiv unul sau mai multe mijloace de comunicare la distanță pentru încheierea contractului. Drept consumator este prevăzut persoana fizică care are intenția să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește servicii financiare de consum în cadrul încheierii contractelor la prin intermediul mijloacelor la distanță. În calitate de furnizor apare persoană fizică sau juridică, publică sau privată, care, în cadrul activității sale profesionale sau comerciale, reprezintă furnizorul contractual al serviciilor ce fac obiectul contractelor la distanță (instituții financiare, prestatori de servicii de plată, alții decât băncile, participanți profesioniști la piața financiară ne-bancară). O altă categorie ce apar sunt intermediarii reglementați atât de Legea nr. 157/2014 persoană fizică sau juridică care, în timpul exercitării activității sale profesionale sau comerciale, la etapa de comercializare la distanță a serviciilor financiare de consum, desfășoară următoarele activități: a) prezintă sau oferă consumatorilor pachetul de servicii financiare de consum; b) oferă asistență consumatorilor prin organizarea de activități pînă și după încheierea unui contract la distanță; c) încheie contracte la distanță cu consumatorii în numele furnizorului. Și nemijlocit serviciile financiare acordate la distanță ce includ servicii bancare, servicii de creditare, de acordare a împrumuturilor de către participanți profesioniști la piața

financiară nebanară, de asigurare, serviciile în domeniul pensiilor facultative, servicii și activități de investiții conform legislației privind piața de capital, servicii de plată furnizate de alți prestatori de servicii de plată decât băncile [11]. Astfel o altă categorie de subiecți sunt cei care cad sub incidența Legii nr. 114/2012 și anume prevăzute de art. 5 prestatorii de servicii de plată ce ocupa un loc important în contractele la distanță, printre aceștia se regăsesc băncile și filialele băncilor din alte state conform Legii nr. 202/2017 [12], societățile de plată, societățile emitente de monedă electronică, furnizorii de servicii poștale care activează conform legii nr. 36/2016 comunicațiilor poștale [13], Banca Națională a Moldovei, Trezoreria de Stat din cadrul Ministerului Finanțelor. Astfel acești actori importanți joacă un rol catalizator pentru contractele la distanță fiind acei impulsuri ce revigorează serviciile digitale și facilitează accesul la aceste servicii, fiind o alternativă ce contribuie la intermedierea serviciilor de plată și emiterea de monedă electronică. Spre regret piața Republicii Moldova este o piață mică pentru astfel de servicii, dar sperăm că în viitor aceste servicii vor găsi acea nișă și vor diminua costul serviciilor online.

Concluzii

Contractele online devin din ce în ce mai populare ca niciodată. Pentru a profita la maximum de ele și pentru a ne asigura că sunt obligatorii și executorii din punct de vedere juridic, urmează a fi stabilite norme clare, de a obliga companiile gigante și companiile medii și mici de a respecta cu strictețe prevederile legislative și de a nu profita de situații în care subiecții sunt implicați sunt competenți (implică părți competente din punct de vedere legal). În urma cercetării calității subiecților în contractele încheiate în mediul online am identificat anumite chestiuni ce necesită a fi interpretate:

1. Cu referire la noțiunea de consumator dacă putem atribui categoriilor de întreprindere individuală și gospodăria țărănească (persoane juridice cu statut de persoană fizică și statutul de consumator, mai ales că în conformitate cu prevederile Legea nr. 845/1992 art. 14 alin. 1 și Legea nr.1353/2000 art. 2 alin. 2 se pot constitui de cetățean – persoană fizică).

2. În actele juridice încheiate în mediul online este destul de dificil de a demonstra cine anume a fost subiect al aceluși act, mai ales când minorii introduc datele de identitate al părinților și datele bancare al acestora. Părinții sau alte persoane implicate (interesate) pot ulterior invoca nulitatea actelor încheiate, fiind sub riscul de a fi implicați și ei în aceste litigii, purtând răspundere pentru acțiunile minorilor.

3. Respectiv problema identificată este limitarea teritoriului de recunoaștere a deținătorilor semnăturii electronice pe teritoriul țării noastre și lipsa acordurilor bilaterale de recunoaștere a semnăturii emise pe teritoriul Republicii Moldova în afara acestui teritoriu.

4. Prestatorii serviciilor de plată sunt actori importanți pentru viitorul serviciilor digitale.

Bibliografie:

1. Cod civil al Republicii Moldova. Legea nr.1107-XV din 06.06.2002, modificări operate prin Legea nr.133 din 18.12.2018, în vigoare din 01.03.2019.
2. Octavian Cazac. Adnotare la art. 3 [online]. Codul civil adnotat [citat 5 august 2020]. Disponibil: <https://animus.md/adnotari/3/>.
3. DIRECTIVA 2011/83/UE din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului https://www.engie.ro/wp-content/uploads/2016/08/Directiva-2011_83_UE-.pdf [citat 20.02.2022].
4. Vlada Calmîc, *Revocarea contractelor de vânzare la distanță*, p. 22-27, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/22-27.pdf [citat 20.02.2022].
5. M. Ebers. *The notion of 'consumer'*. – H. Schulte-Nölke, C. Twigg-Flesner, M. Ebers. *EC Consumer Law Compendium. Comparative Analysis*, 200 [citat 17.03.2022].
6. Legea nr. 845 din 03.01.1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi.
7. Legea nr. 1353 din 03.11.2000 privind gospodăriile țărănești de fermier.
8. Lancey Whitney Facebook faces lawsuit over kids online purchases <https://www.cnet.com/tech/services-and-software/facebook-faces-lawsuit-over-kids-online-purchases/> [citat 17.03.2022].
9. Legea nr. 91/2014 privind semnătura electronică și documentul electronic
10. Semnătura electronică <https://ict.md/wp-content/uploads/2020/07/Ghid-Semnătura-Electronică-Final.pdf>
11. Legea nr. 114 din 18.05.2012 cu privire la serviciile de plată și monedă electronică.
12. Legea nr. 157 din 18 iulie 2014 despre încheierea și executarea contractelor la distanță privind serviciile financiare de consum.
13. Legea nr. 36/2016 comunicațiilor poștale

CADRUL LEGAL PRIVIND PROTECȚIA VIEȚII PRIVATE ȘI SEMNIFICAȚIA EI ÎN EPOCA DIGITALIZĂRII

LEGAL FRAMEWORK ON THE PROTECTION OF PRIVACY AND ITS SIGNIFICANCE IN THE ERA OF DIGITALIZATION

CZU: 342.721:343.211.3:004

DOI: 10.5281/zenodo.6616345

Sergiu BALABAN,
Doctorand, USM

Summary

It is well known that, in addition to the rights of access to fair justice, given that we are in the age of digitalization, citizens also have other rights and interests that come into play when they interact with the justice system, including those related to justice, privacy and personal data. When participating in a trial, people have a reasonable expectation that this will not unduly affect their personal life and will not expose them to unnecessary public attention.

Keywords: *privacy, access to justice, digitization, protection, personal data*

Potrivit articolului 28 din Constituție [1] statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată. În contextul evoluției tehnologice actuale, în prezent, o problemă importantă cauzată de apariția și dezvoltarea noilor tehnologii reprezintă imixtiunea în viața privată. Prezenta comunicare are ca fundament abordarea cadrului legal privind protecția vieții private, în contextul publicării hotărârilor judecătorești pe Portalul Național al Instanțelor de Judecată, gestionat de către Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești a Republicii Moldova, care conțin date cu caracter personal. Obiectul de cercetare va aborda modalitățile, care afectează viața privată odată cu publicarea actelor judecătorești care conțin date cu caracter personal, precum și cadrul legal care se referă la domeniul în discuție.

În prezent, odată cu globalizarea, dreptul cuprinde în structura sa ramuri din ce în ce mai complexe. Astfel, odată cu extinderea informației în mod rapid și cu apariția tehnologiilor de ultimă generație s-au dezvoltat noi ramuri de drept, precum dreptul internetului, dreptul comunicațiilor și al noilor tehnologii. Dezvoltarea acestora însă impune un dublu efort din partea statului cum ar fi identificarea relațiilor sociale care guvernează o nouă ramură de drept și includerea acestora în relații juridice prin sistematizarea lor într-un cadru normativ.

Totodată, s-au dezvoltat concepte noi, precum digitizarea. În context, rețin că pe de o parte schimbul rapid de date a reușit să faciliteze accesul persoanelor la diverse produse și servicii, iar pe de altă parte a implicat, în egală măsură încălcarea vieții private. Prin urmare, furnizarea rapidă de date, fără verificarea tuturor condițiilor și a politicilor de confidențialitate, accesarea platformelor digitale și

consimțirea la furnizarea oricăror date personale, stabilirea de raporturi comerciale în sfera electronică, utilizarea și reutilizarea de date, reprezintă elemente a căror finalitate trebuie să conțină un așa element ca protecția datelor cu caracter personal și a vieții private.

Reiterez că viața privată este reglementată la nivel intern atât în Constituția Republicii Moldova, cât și în cadrul legislației în domeniu. Potrivit articolului 28 alin. (1) din Constituție, statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată. De asemenea, scopul Legii nr. 133 din 8 iulie 2011 privind protecția datelor cu caracter personal este de a asigura protecție drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal, în special a dreptului la inviolabilitatea vieții intime, familiale și private. [2] Totodată, conform articolului 47 alin. (2) din Codul Civil, nimeni nu poate să fie supus imixtiunilor în viața intimă, personală sau de familie, nici în domiciliul, reședința sau corespondența sa, fără consimțământul său sau fără respectarea limitelor prevăzute de lege. [3] Termenii „viața privată” și „protecția datelor cu caracter personal” sunt uneori folosiți cu același sens, iar protecția datelor fiind considerată o componentă a vieții private.

În context, rețin că Republica Moldova este semnatară a unor acorduri la nivel internațional și european în domeniul garantării dreptului la viața privată precum și al protecției datelor cu caracter personal. La nivel european și internațional, viața privată este consacrată prin articolul 7 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene care prevede că, orice persoană are dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a secretului comunicațiilor. [4] De asemenea, articolul 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului stabilește că: 1) Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. Declarația Universală a Drepturilor Omului, consacra viața privată la articolul 12, și prevede că, nimeni nu va fi supus la imixtiuni arbitrare în viața sa personală, în familia sa, în domiciliul lui sau în corespondența sa, nici la atingeri aduse onoarei și reputației sale. Orice persoană are dreptul la protecția legală împotriva unor asemenea imixtiuni sau atingeri. [5]

La nivel jurisprudențial, noțiunea de „viață privată” implică o analiză complexă. În acest context, citez jurisprudența Curții Constituționale, potrivit căreia, viața privată reprezintă un concept vast, nesusceptibil de o definiție exhaustivă. De asemenea, în constatările sale, Curtea Constituțională a reiterat jurisprudența Curții Europene, potrivit căreia numele, identificarea de gen, apartenența etnică, viziunea religioasă, informația privind starea sănătății, dreptul la reputație, orientarea sexuală ș. a. constituie elemente importante ale sferei personale protejate de articolul 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Totodată, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a reținut că, dezvăluirea de informații referitoare la numele unei persoane, face incident dreptul la respectarea vieții private, garantat de articolul 28 din Constituție (a se vedea *S. și Marper v. Regatul Unit [MC]*, 4 decembrie 2008, § 66). [6] În cauza *Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy v.*

Finlanda [MC], 27 iunie 2017, § 137. Curtea Europeană a statuat că protecția datelor cu caracter personal are o importanță fundamentală pentru exercițiul dreptului persoanei la viața privată. Articolul 28 din Constituție garantează un drept la autodeterminare informațională, care le permite persoanelor să se bazeze pe dreptul lor la viața privată cu privire la informații care, deși neutre, sunt colectate, procesate și diseminate în mod colectiv și de o manieră în care face incident acest articol. [7]

În context, susțin că imixtiunile în viața privată a persoanelor au determinat organismele internaționale să înglobeze protecția vieții private a persoanelor într-un cadru normativ „unitar”. Astfel, Regulamentul UE nr. 679 din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor) a reprezentat principala formă de protecție a datelor cu caracter personal furnizate de către persoane. [8]

Totodată, rețin că în era digitalizării, viața privată a devenit un concept „public” și este strâns legată de identitatea persoanei în sfera online-ului. În acest context, țin să remarc faptul că în unele situații, justiția, prin intermediul instanțelor de judecată, ar fi în stare de afectarea dreptului la date personale. Astfel, unele întrebări se evidențiază odată cu publicarea deciziilor instanțelor pe portalul specializat. De exemplu, în unele cazuri, instanța de judecată publică o dată cu decizia numele și prenumele persoanelor implicate într-un proces.

Prin urmare, accesul la informații în sfera justiției, poate afecta interesele ale mai multor subiecți – justițiabili, reprezentanți ai profesiilor juridice, mass-media și societatea civilă, prin felul în care este reglementat și aplicat în practică acest acces, pentru că uneori unele persoane care nu sunt implicate într-un proces de judecată, pot accesa cu ușurință portalul instanțelor de judecată și să afle informația despre o anumită persoană, care poate fi folosită în alte scopuri și alte interese.

În acest context, țin să remarc faptul că practica publicării online a hotărârilor judecătorești în Republica Moldova a început odată cu modificarea Legii nr. 514 privind organizarea judecătorească în anul 2007 [9], care prevedea publicarea pe paginile web ale instanțelor a hotărârilor judecătoreștilor, ale Curții de Apel și ale Curții Supreme de Justiție. Totodată, s-a prevăzut că, modul de publicare a hotărârilor judecătorești să fie stabilit printr-un regulament, aprobat de către Consiliul Superior al Magistraturii. De asemenea, Legea în cauză s-a completat cu un articol numit „Transparența activității instanței judecătorești”, care prevede că în fiecare instanță judecătorească este desemnat un angajat al secretariatului responsabil de relațiile cu publicul și că orice persoană are dreptul să solicite și să primească informații referitoare la activitatea instanței judecătorești sau la o anumită cauză. Informația se acordă în forma solicitată (telefon, fax, poștă, poștă electronică, precum și în alte forme de furnizare a informației), cu respectarea normelor privind protecția datelor cu caracter personal și privind confidențialitatea procesului.

Totodată, anonimizarea hotărârilor judecătorești, adică excluderea numelor dar și a altor date cu caracter personal din textul hotărârilor judecătorești a devenit subiectul dezbaterilor după aprobarea în luna iunie în anul 2016 a Regulamentului privind modul de publicare a hotărârilor judecătorești pe portalul național al instanțelor de judecată și pe pagina web a Curții Supreme de Justiție, aprobat de Consiliul Superior al Magistraturii. [10] La acel moment, Regulamentul conținea norme vagi și interpretabile privind necesitatea anonimizării, dar care au dus la implementarea acestei proceduri, ca și regulă sub pretextul implementării prevederilor Legii privind protecția datelor cu caracter personal. Subiectul a ajuns în centrul atenției publice la începutul anului 2017 atunci când atât practica anonimizării și scoaterea opțiunii de căutare după numele persoanei de pe portalul instanțelor de judecată au devenit subiectul controverselor, stârnind nemulțumirea jurnaliștilor, organizațiilor societății civile dar și a actorilor din sectorul justiției.

Având în vedere cele descrise *supra*, cu referire la anonimizarea hotărârilor judecătorești îmi apare următoarea întrebare, dacă este mai important să anonimizezi hotărârile judecătorești, invocând dreptul la respectarea vieții private, transpus prin numele și reputația unei persoane, sau este mai important să publici hotărârile judecătorești fără a le anonimiza, în interesul justiției transparente permițând consultarea acestor hotărâri de către presă (și alte persoane interesate) și public?

În context, rețin că dreptul la respectarea vieții private, garantat de articolul 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului se manifestă aici prin două aspecte ale sale: numele și reputația unei persoane. În cauza *Pfeifer v. Austria*, 15 noiembrie 2007, § 33, de exemplu, Curtea Europeană a menționat că „viața privată” include aspecte relative la identitatea personală, cum ar fi numele sau imaginea unei persoane, și integritatea fizică și psihologică a acesteia. [11] De asemenea, articolul 8 din Convenție acoperă dreptul persoanei la protecția reputației sale (*Axel Springer AG v. Germania* [MC], 7 februarie 2012, §83). Pe de altă parte, interesul pentru o justiție transparentă poate fi citit deopotrivă în articolele 6 § 1 și 10 din Convenție.

În aceste condiții, în mod evident, dreptul la informație nu este unul absolut și susceptibil limitărilor necesare într-o societate democratică. La fel cum nu este absolut nici dreptul la protecția vieții private și de familie sau alte interese ale persoanei. Adesea cele două drepturi sunt în opoziție, de exemplu când numele persoanei apare într-o hotărâre de judecată publicată online.

Totodată, țin să remarc faptul că un pic de lumină a fost adusă în ceea ce privește anonimizarea hotărârilor prin aprobarea unui nou Regulament privind modul de publicare a hotărârilor judecătorești pe portalul național al instanțelor de judecată și pe pagina web a Curții Supreme de Justiție pe 24 noiembrie 2018 de Consiliul Superior al Magistraturii, iar Regulamentul privind modul de publicare a hotărârilor judecătorești pe portalul unic al instanțelor judecătorești, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 432/19 din 21 iunie 2016 a fost abrogat.

Astfel, punctul 18 din Regulament prevede cazurile când sunt necesare anoni-

mizarea hotărârilor instanțelor judecătorești, în vederea protejării vieții private a participanților la proces. Totodată, consider că prevederile Regulamentului conțin o marjă largă de discreție referitoare la anonimizarea hotărârilor. Așadar, aplicarea în practică a anonimizării hotărârilor a arătat că aceasta se face neuniform și inconsecvent, făcând ilizibile textele hotărârilor, și zădărnici însuși scopul publicării, iar uneori și efortul de protejare a vieții private.

Concluzii și propuneri

Prin urmare, în raport cu tema cercetată se impune concluzia că în cazul anonimizării hotărârilor instanțelor judecătorești, pentru a nu afecta dreptul la protecția vieții private pe de o parte, iar pe de altă parte dreptul la informație, este necesar stabilirea unui echilibru care va implica o examinare atentă a felului în care aceste drepturi sunt afectate într-o situație concretă sau în fiecare caz concret în care are loc acest conflict de drepturi.

De asemenea, pe lângă faptul că Regulamentul privind modul de publicare a hotărârilor judecătorești pe portalul național al instanțelor de judecată și pe pagina web a Curții Supreme de Justiție, stabilește cazurile privind anonimizarea hotărârilor instanțelor judecătorești, ar fi necesar de a stabili și cercul persoanelor interesate de a accesa hotărârile pe portalul instanțelor judecătorești (avocați, executori, funcționari din diverse instituții, părțile din proces, iar prin intermediul persoanelor responsabile de relațiile cu publicul și jurnaliștii), pentru a asigura un mecanism mai eficient de protecție a vieții private, precum și a dreptului la informație.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova, nr.1 din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.03.2016, nr.78. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro
2. Legislația Republicii Moldova. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://weblex.md/item/view/id/0a7beefodbcob8a594624b6f82a3e09#A1>
3. Legislația Republicii Moldova. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://weblex.md/item/view/iddbtype/1/id/138c8e79b7edaacaf7a6ee91bd75e1ee>
4. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF>
5. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU, 1948. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/legea/declaratia-universala-a-drepturilor-omului.php>
6. Hotărârea Curții Constituționale nr. 33 din 26 octombrie 2021, §53-54. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://weblex.md/item/view/iddbtype/1/id/485c470524c9a7f21675d19bdde78416>

7. Eur-Lex. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62007CJ0073>
8. Regulamentul UE 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27.04.2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, , 4.5.2016, L 119/1. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>
9. Eur-Lex. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://weblex.md/item/view/idbtype/1/id/c4b48ofoda5bd72286111567cc1c78c1#A56_2
10. Regulamentul privind modul de publicare a hotărârilor judecătorești pe portalul național al instanțelor de judecată și pe pagina web a Curții Supreme de Justiție. Aprobat prin Hotărârea CSM nr.658/30 din 10.10.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* 24.11.2017, nr.411-420. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?id=374048&lang=1>
11. Case of Pfeifer v. Austria (Application no. 12556/03), Strasbourg, 15.11.2007. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Pfeifer%20v.%20Austria%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-83294%22%5D%7D>

PARTICULARITĂȚILE INTENTĂRII PROCEDURII DE INSTITUIRE A MĂSURILOR DE OCROTIRE JUDICIARE ÎN FORMAT ELECTRONIC

PARTICULARITIES OF THE INTRODUCTION OF THE PROCEDURE FOR THE INSTITUTION OF JUDICIAL MEASURES IN ELECTRONIC FORMAT

CZU: 347.51:343.211.3:004

DOI: 10.5281/zenodo.6616387

Dionis BRÎNZĂ,
Doctorand, USM

Summary

The initiation of procedures for the establishment of legal protection measures in electronic format implies the initiation of those procedures through the application of modern information and communication technologies. This method of initiation these procedures contains specific features such as: how to sign the application, how to certify the annexes to the application, how to submit the application in the court, etc.

Keywords: *legal protection measures, initiation of proceedings, electronic format, information technology, electronic signature, electronic document.*

Intentarea procesului civil este faza incipientă a oricărui proces civil. În acest sens, pe bună dreptate în doctrina de specialitate se indică că, procesul civil în mod inevitabil se declanșează prin producerea fazei de intentare, care constă din acțiunile procesuale întreprinse de către justițiabil și de către judecător în scopul accederii efective la justiție [1, p. 16].

Faza intentării este specifică atât pentru procedurile contencioase cât și pentru cele necontencioase, inclusiv procedurii de instituire a măsurilor de ocrotire judiciare. Așadar, procedura de instituire a măsurilor de ocrotire judiciară se întentează prin depunerea de către petiționar a cererii în modul stabilit de legislație, iar judecătorul este obligat în termenul stabilit să întreprindă una din soluțiile prevăzute de art. 169, 170, 171 CPC.

Dezvoltarea tehnologiilor informaționale într-un ritm destul de accelerat, precum și, rolul și locul acestora, din ce în ce mai important în toate sferile activității umane, au dus pe cale de consecință și la demararea unor procese de digitalizare a procedurilor judiciare în întreaga lume, modificările operate la Codul de Procedură Civilă moldav fiind o dovadă clară că Republica Moldova nu este o excepție în acest sens [2, p. 289]. Astfel, prin Legea nr. 17 din 05.04.2018 legiuitorul a stabilit posibilitatea aplicării în carul procesului civil a tehnologiilor informaționale și de comunicații moderne.

Din cele menționate deducem că la moment există o reglementare a procedurii de intentare a cauzei de instituire a măsurilor de ocrotire judiciare în format

electronic. Așadar, devreme ce există o reglementare legislativă, este necesar din punct de vedere doctrinar de a identifica și de a descrie toate particularitățile caracteristice intentării procedurii de instituire a măsurilor de ocrotire judiciare în format electronic.

Actualitatea temei supuse cercetării rezidă din mai multe considerente. În prim rând, actualitatea prezentei teme rezultă din faptul că procedura privind măsurile de ocrotire, din care fac parte și cauzele de instituire a măsurilor de ocrotire judiciare, este una relativ nouă, fiind instituită prin Legea nr. 66 din 13.04.2017. Astfel, respectiva procedură nu a fost cercetată în modul convenit de către comunitatea științifică. Totodată, caracterul nou al respectivei proceduri coroborat cu lipsa unei cercetări științifice în domeniu, creează în practică numeroase lacune aplicative.

La fel actualitatea temei supuse cercetării rezidă din modificările aduse Codului de procedură civilă prin Legea nr. 17 din 05.04.2018, prin care se instituie noi reglementări și anume posibilitatea depunerii actelor în formă electronică, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor. Actualitatea temei cercetate rezidă și din lipsa suportului teoretic care ar trata subiectul dat și ar crea o viziune mai clară și amplă asupra noilor modificări și asupra mecanismului prin care v-or fi implementate.

Totodată, este important de menționat că potrivit art. VI alin. (2) al Legii nr. 17 din 05.04.2018, prevederile ce se referă la circulația actelor de procedură prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor intră în vigoare odată cu crearea condițiilor de implementare. Așadar, procedura de depunere a cererilor privind instituirea măsurii de ocrotire judiciară în format electronic va fi posibilă după ce autoritățile statale vor crea condițiile necesare implementării Programului integrat de gestionare a dosarelor. Acest fapt evidențiază și mai pronunțat actualitatea temei cercetate, ori, este necesar de a depista toate neconcordanțele și toate lacunele, venind cu propuneri de *lege ferenda* pentru înlăturarea lacunelor și perfecționarea legislației, până la intrarea în vigoare a respectivelor prevederi.

La fel, actualitatea temei supuse cercetării rezultă și din situația pandemică care persistă în Republica Moldova și în întreaga lume. Ori depunerea cererii de instituire a măsurilor de ocrotire judiciare în format electronic omite necesitatea de deplasare la sediul instanței de judecată, și contactarea cu alte persoane. La fel din cauza situației pandemice multe instanțe de judecată stabilesc regimuri speciale de muncă, limitând în acest sens accesul justițiabililor în sediul instanței de judecată, făcând imposibilă depunerea în mod fizic a cererii de intentare a măsurilor de ocrotire judiciare.

Importanța temei date, este justificată prin însuși impactul pe care îl au T.I.C. asupra sectorului justiției în general și asupra desfășurării procesului civil în particular. Astfel utilizarea T.I.C., este considerată unul dintre elementele-cheie pentru îmbunătățirea în mod semnificativ a administrării justiției. T.I.C. pot fi folosite pentru a spori eficiența, accesul, promptitudinea, transparența și responsabilitatea

celor care efectuează justiția, contribuind la furnizarea serviciilor judiciare adecvate, dar și facilitând accesul la justiție pentru justițiabil, acestuia din urmă creându-i-se căi suplimentare și facilitându-i posibilitățile de a accede la justiție.

Drept **scop** al prezentei lucrări ne propunem să identificăm și să descriem toate particularitățile caracteristice ale intentare procedurii de instituire a măsurilor de ocrotire judiciare în format electronic, totodată identificând lacunele și neconcordanțele legislației în vigoare în domeniu, și să formulăm propuneri de *lege ferenda* pentru înlăturarea lacunelor și perfecționarea legislației.

Pornind, de la scopul propus stabilim următoarele obiective: identificarea și descrierea particularităților intentării în format electronic a procedurii de instituire a măsurilor de ocrotire judiciare; identificarea lacunelor și neconcordanțelor legislației în vigoare; formularea propunerilor de lege ferenda pentru înlăturarea lacunelor.

Legislația în vigoare prevede că, instanța de judecată intentează procesul civil la cererea persoanei care revendică apărarea unui drept al său încălcat sau contestat, libertății ori a unui interes legitim [3, art. 7 alin. 1]. Procedura de instituire a măsurilor de ocrotire judiciare la fel se intentează la cererea justițiabilului, care este denumit petiționar.

Cererea privind instituirea măsurilor de ocrotire judiciare trebuie să corespundă prevederilor art. 166 și 167 CPC coroborat cu art. 307 CPC. Totodată, o astfel de cerere transmisă în format electronic trebuie obligatoriu să conțină adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor a petiționarului și după caz a reprezentantului. Cererea se semnează de către petiționar sau avocatul acestuia cu semnătură electronică avansată calificată.

La cererea de chemare în judecată urmează a fi anexate actele stipulate la art. 167 și 307 alin. (2) al CPC. În acest sens este important de menționat că art. 167 alin. (1) lit. a) CPC prevede obligativitatea certificării pe propria răspundere a copiilor de pe înscrisurile anexate. Legislația în vigoare nu prevede în ce formă urmează a fi prezentate anexele la cerere și care este modul de certificare a copiilor înscrisurilor anexate. Această omisiune a legiuitorului reprezintă o lacună legislativă. În acest sens formulăm următoarea propunere de *lege ferenda* pentru înlăturarea acestei lacune, și anume: art. 167 alin. (1) lit. a) CPC să fie suplinit cu o teză nouă după cum urmează „Înscrisurile anexate la cererea de chemare în judecată depuse prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarului, se scanează și se semnează cu semnătură avansată calificată, fiind depuse sub formă de document electronic”.

O altă problemă apare în cazul în care cererea este depusă de către un avocat sau avocat stagiar în interesul petiționarului. Or art. 8 alin. (5) al Legii cu privire la avocatură nr. 1260 din 19.07.2002 prevede expres care este modul de certificare/adeverire a copii de pe acte necesare pentru acordarea asistenței juridice. Așadar, potrivit normei precitate, *avocatul sau avocatul stagiar certifică copiile prin semnătura și ștampila sa, în cazul în care dispune de aceasta, cu indicarea datei și*

menționarea corespunderii cu originalul. Din norma precitată rezultă direct că avocatul sau avocatul stagiar este obligat să indice pe copia anexată, data certificării și mențiunea că „*copia corespunde cu originalul*”. În acest sens venim cu următoarea propunere, ca înscrisurile anexate la cerere să fie scanate și depuse sub formă de document electronic în modul stabilit conform propunerii de *lege ferenda* expusă *supra*, iar în cerere/cerere de chemare în judecată la rubrica anexe, de indicat în dreptul fiecărui înscris anexat sintagma „*copia corespunde cu originalul*”.

Cererea privind instituirea a măsurilor de ocrotire judiciare semnată electronic împreună cu anexele se depun în instanța de judecată prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

După introducerea cererii în instanța de judecată aceasta este repartizată în termen de 24 ore, judecătorului sau completului de judecată în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor. În termen de 5 zile de la repartizare judecătorul sau după caz completul de judecată trebuie să adopte prin încheiere una din soluțiile prevăzute de art. 168, 169, 170 sau 171CPC. Încheierea judecătorească de primire, de refuz, de restituire sau de a nu da curs cererii, se aduce la cunoștință petiționarului și/sau reprezentantului său prin intermediul poștei electronice care este înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor.

Concluzii: În urma analizei efectuate deducem importanța fazei intentării procesului civil inclusiv pentru cauzele de instituire a măsurilor de ocrotire judiciare.

Intentarea procedurii de instituire a măsurilor de ocrotire judiciare în format electronic se caracterizează prin particularități care se referă în special la modul de semnare și de depunere a cererii în instanța de judecată.

Totodată, în concluzie dorim să reiterăm propunerea de lege ferenda, și anume art. 167 alin. (1) lit. a) CPC să fie suplinit cu o teză nouă după cum urmează „*Înscrisurile anexate la cererea de chemare în judecată depuse prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarului, se scanează și se semnează cu semnătură avansată calificată, fiind depus sub formă de document electronic*”.

Referințe bibliografice:

1. Belei E., Borș A. ș.a. *Drept procesual civil. Partea specială*. Chișinău: Tipografia "Lexon-Prim", 2016.
2. Căpățînă M. *Rezumatele tezelor de master anii de studii 2018-2020*. Chișinău: CEP USM, 2020.
3. Codul de procedură civilă, nr.225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 285-294, din 03-08-2018.

RĂSPUNDEREA JURIDICĂ A SISTEMELOR INTELIGENȚEI ARTIFICIALE. POATE UN SOFTWARE INTELIGENT SĂ COMITĂ O INFRAȚIUNE? LEGAL RESPONSIBILITY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS. CAN SMART SOFTWARE COMMIT A CRIME?

CZU: 343.211:007.52

DOI: 10.5281/zenodo.6616593

Victor CALAC,
Doctorand, USM

Summary

AI (Artificial Intelligence) has become a popular topic in academic and public discussions about the future of technology, but at the same time, it has caused revolutionary changes in the world. Given that AI enables society to automate more tasks and automate to a larger extent than before, who or what is responsible for the benefits and harms of using this technology? And, if this problem should be tackled pro-actively in the domains of technology and policy, what does the development of “responsible AI” mean? This is not only a philosophically interesting, but also a very practical, problem that urgently needs more conceptual work. This study discusses the problem of responsibility attribution raised by the use of artificial intelligence technologies.

Keywords: *Software, Big Data, Artificial Intelligence, GDPR, contract, legal responsibility, crime.*

Introducere

Cercetarea modernă a Inteligenței Artificiale (AI în continuare) a fost inițiată încă din anul 1956, într-un program de vară al colegiului Dartmouth din SUA, New Hampshire. În cadrul acestuia, un grup de studenți și profesori universitari au stabilit modalitatea în care un sistem robotizat ar putea gândi inteligent. Cu toate acestea, ideea dezvoltării AI în realitățile noastre, nu putea anticipa apariția www-ului (World Wide Web).

Crearea ființelor inteligente din materie neînsuflețită poate fi observată până la poemele arhaice cunoscute de omenire. Miturile creației antice sumeriene relatează despre slujitori ai zeilor care au fost creați din lut și sânge. În mitologia chineză, zeița Nüwa a creat omenirea din pământul galben, Biblia iudeo-creștină și Coranul cuprind texte cu conținut semantic similar: „Și Domnul Dumnezeu a format omul din praful pământului, luându-și respirația ce i-a dat viață, iar omul a devenit un suflet viu”.

În termeni metafizici, ființele umane au fost într-adevăr primul AI. Dacă ne referim la cultură, literatură și artă, ideea utilizării tehnologiei în vederea creării asistenților virtuali inteligenți există acum de mii de ani. În Iliada lui Homer, care datează din a doua jumătate a secolului VIII î.Hr. fierarul Hephaestus este „ajutat de servitoare pe care le făcuse din aur pentru a arăta ca niște femei”. Folclorului

evreiesc din Europa de Est, descrie un rabin (slujitor spiritual sau profesor religios în iudaism) din secolul al XVI-lea, care a creat Golemul, o figură gigantică asemănătoare omului, făcută din lut, pentru a-și apăra cartierul de pogromurile anti-semite. În secolul XIX, monstrul lui Frankenstein a adus atenția publică asupra pericolelor oamenilor care încearcă să creeze sau să refacă inteligența prin știință și tehnologie. Prezintă interes și abordările din secolul al XX-lea, unde termenul de robot a fost popularizat de scenariul lui Karel Capek, *Rossum's Universal Robots*. Au existat multe exemple de AI în filme și televiziune, însă de ceva decenii, pentru prima dată în istoria omenirii, aceste concepte nu se mai limitează la paginile cărților sau la imaginația autorilor de romane.

Răspunderea juridică a inteligenței artificiale

Incontestabil, AI reprezintă un fenomen juridic unic, însă chestiunea de bază este cum ar trebui să procedăm în legătură cu acesta. În acest sens, cercetătorii o mai numesc *tehnologia determinantă a viitorului*.

Mai întâi de toate, este necesar de avea o claritate ce presupune în *lato sensu* AI și cum poate fi utilizată?

În termeni generali, AI se referă la sisteme sau aplicații care imită inteligența umană, pentru a efectua diverse activități și care se pot îmbunătăți continuu pe baza informațiilor pe care le colectează. La fel, acesta permite sistemelor tehnice să perceapă mediul în care funcționează, să prelucreze această percepție și să soluționeze probleme, acționând pentru a atinge un anumit obiectiv. În fapt, sistemul obține date, le prelucrează și oferă un rezultat. Sistemele inteligente sunt capabile să își adapteze, într-o anumită măsură comportamentul, analizând efectele acțiunilor anterioare și funcționând autonom. Un exemplu veritabil în acest sens este software-ul inteligent AlphaZero, renumit de abilitățile sale funcționale în jocul de șah, capabil să își dezvolte propria intuiție și strategie în baza algoritmilor matematici.

Remarcăm faptul că AI coexistă în mai multe ramuri:

- **Machine Learning** - subdomeniul al informaticii și o ramură a AI, al cărui obiectiv este dezvoltarea de tehnici ce permit computerelor sau altor aplicații să învețe și să îmbunătățească în mod automat. Totodată, aceasta se bazează foarte mult pe statistici, pentru a prezice un anumit tipar comportamental, cum ar fi recunoașterea facială.

- **Deep Learning** – o categorie a Machine Learning, care are la bază metode de învățare automate, bazate pe rețele neuronale artificiale. Un exemplu de folosire a acestei tehnologii este procesarea imaginilor, cum ar fi Deep fake. Aceasta poartă denumirea de învățare profundă din considerentul că fiecare în fiecare minut de funcționare, rețelele neuronale descoperă rapid noile niveluri de date. De fiecare dată când datele sunt procesate, acestea se concentrează pe îmbunătățirea performanței sale. Odată cu aprofundarea acestuia, crește și volumul de date procesate, ce duce la performanță și mai drastică.

După cum putem observa, în paragraful precedent s-a operat cu noțiunea de sistem și date colectate. Remarca dată nu este una aleatorie, din motiv că colectarea masivă a datelor (*Big Data*) în perioada pe care o trăim este la fel o provocare ca și reglementarea și perceperea adecvată a AI, prin prisma protejării acestora și legalitatea proceselor de colectare a informației utilizatorilor de către sistemele inteligente. Nu vom aborda subiectul dat din motiv că procesul colectării a datelor de către sisteme automatizate implică o cercetare separată. Totuși, subliniem importanța *Regulamentului general privind protecția datelor (GDPR)* ce stabilește cerințele detaliate pentru companii și organizații în ceea ce privește colectarea, stocarea și gestionarea datelor cu caracter personal. Edificiu proceselor de colectare și prelucrare a datelor de către sistemele automatizate se regăsește în articolul 22 al Regulamentului „*Procesul decizional individual automatizat, inclusiv crearea de profiluri*”

În contextul dreptului privat, putem remarca că aceasta se referă la interesele diferitor persoane ce își pot alege conduita în mod liber, cu discernământ și fără careva presiuni or constrângeri. De exemplu, fiecare poate alege în mod liber și independent dacă să încheie un contract sau nu, însă odată ce aceasta a avut loc, contractul este înzestrat cu forța obligatorie (*pacta sunt servanda*) ce urmează a fi asumat.

Bineînțeles, că încălcarea acordului de a ieși la o plimbare cu un prieten sau neprezentarea la o „masă de sărbătoare” nu produce nici un efect juridic. Obiectul studiului dat fiind răspunderea juridică survenită în urma încheierii actelor juridice cu scopul de a produce efecte juridice între părți.

Farmecul dreptului privat, la general, constă în drepturile și obligațiile subiecților raporturilor juridice ce beneficiază de o libertate considerabilă. Pe lângă actele normative, părțile unui acord pot crea o lege proprie – *contractul*, care cu certitudine trebuie să fie încadrat în limitele dispozițiilor legale imperative, fără o imixtiune exterioară a instituțiilor de drept.

În sfera dreptului public, lucrurile nu sunt așa de „libertine”. Acesta presupune domeniul care se referă la interesele statului și ocrotirii interesului general.

Instituția obligațiilor în general, și a contractului în special, au o pondere esențială în dreptul privat. În aceasta ordine de idei, cum s-ar aplica contractele pentru AI? Stabilirea cine este responsabil într-o situație de paradigmă?

De obicei, în schimbul unei plăți, vânzătorul unui produs, serviciu sau unui software, va face o serie de promisiuni (uneori și garanții) despre ceea ce vinde. Contractele ce au ca obiect un software AI pot diminua, precum și crește răspunderea unei părți, aceste pot exclude răspunderea pentru toate sau unele tipuri de prejudicii sau pot limita ceea ce este plătit, aspectul dat este mereu luat în calcul de către juriștii companiilor mari din sfera IT.

La fel, vânzătorul unui program medical de diagnosticare ce funcționează în baza AI, poate exclude răspunderea sa față de un spital care cumpără software-ul pentru daunele cauzate în cazul în care AI oferă un diagnostic greșit unui pacient.

În alte circumstanțe, un vânzător de AI ar putea fi de acord să achite orice sume relevante suportate de cumpărător, chiar o eventuală despăgubire, pentru orice prejudiciu cauzat de AI.

Referitor la suportarea cheltuielilor benevole, în anul 2015 Directorul Executiv Volvo a anunțat public că compania își va asuma orice răspundere pentru prejudiciul cauzat de automobilele sale atunci când acestea funcționează în mod autonom. Însă, este discutabil în ce măsură va produce efecte juridice o astfel de promisiune, atît timp cît nu este înserată o asemenea clauză detaliată în contract.

În acest sens, prezintă interes o speță din Marea Britanie, anume Decizia Curții de Apel din 7 decembrie 1893, *cauza Carlill v. Carbolic Smoke Ball Company*, prin care, Carbolic Smoke Ball a plasat pe piață un produs contra gripei numit „mingea de fum”. Compania a susținut că produsul este un remediu pentru gripă și o serie de alte boli. La acea perioadă, se estima că pandemia de gripă din 1889–1890 a răpus 1 milion de oameni. Mingea de fum era o minge de cauciuc cu un tub atașat, ce conținea acid carbolic (sau fenol). Tubul ar fi trebuit introdus în nasul utilizatorului și stors în partea de jos pentru a elibera vaporii, astfel eliminând aparent infecțiile virale. În caz de ineficiență a produsului, compania prin serviciile de publicitate a plasat un anunț precum cumpărătorii vor primi 100 de lire sterline cu titlu de compensație. Odată ce cererea Doamnei Carlill a ajuns pe masa magistraților privind compensarea pe motiv de ineficiență, compania Carbolic a susținut că anunțul nu trebuia luat ca o ofertă serioasă și obligatorie din punct de vedere juridic, aceasta fiind doar o invitație la tratament. Însă judecătorii Curții de Apel au decis că prin formularea unei astfel de „invitație la tratament” unui observator obiectiv și rezonabil, îi este creată perceperea reală că compania Carbolic a făcut o ofertă serioasă care vindecă de gripă și răceală. Așadar, nu este exclus un astfel de precedent și pentru Volvo.

În raportul Comisiei Europene referitor la o politică industrială europeană cuprinzătoare în domeniul inteligenței artificiale și al roboticii, ulterior adoptat prin Rezoluția Parlamentului European din 12.02.2019, în pct. 116 aceasta prevede că AI este o noțiune care cuprinde o gamă largă de produse și aplicații automatizate bazate pe algoritmi. Totodată, rezoluția elucidează că un act legislativ sau un regulament privind AI trebuie abordat cu prudență, întrucât reglementările sectoriale pot cuprinde politici suficient de generale, dar și îmbunătățite până la un nivel la care devin semnificative pentru sectorul industrial.

În general, nu este atît de globală problema în măsura în care este stabilită răspunderea fiecărui pentru prejudiciile apărute în urma încheierii unui acord, însă lipsa acestuia ridică mari semne de întrebare în dependență de legea țării unde a survenit acele prejudicii.

Poate un software inteligent să comită o infracțiune?

Instituția dreptului penal reprezintă indubitabil cea mai puternică armă a societății împotriva celor care se abat de la normele de conduită acceptate unanim

de societate. Legislația penală este pusă în aplicare de către stat prin pedepsirea infractorilor, ce presupune privarea de libertate pe un anumit termen, prestarea muncii în folosii comunității și de plata unor amenzi. Legea penală are diverse scopuri, inclusiv de a accentua dezaprobarea de către stat și societate a anumitor conduite și protecția comunității în ansamblu. În partea ce ține de răspunderea penală provocată de utilizarea AI, enigma constă în fenomenul dacă poate un software inteligent să comită o infracțiune?

În această ordine de idei, subliniem concepția potrivit căreia în dreptul penal, vinovăția este unul dintre principiile fundamentale acestei ramuri de drept, în conformitate cu care persoana este supusă răspunderii și pedepsei penale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție. Chiar dacă, fapta săvârșită prezintă un grad sporit de prejudiciabilitate, este prevăzută de legea penală, însă a fost săvârșită fără vinovăție, ea nu va fi calificată drept infracțiune și nu va putea atrage după sine răspunderea și pedeapsa penală.

Înainte de a oferi soluții viabile la enigma prezentului capitol, vom oferi dezi-derate elocvente în care acțiunile algoritmilor cu certitudine îi sunt atribuite omul. Într-o speță, *People v. Davis*, Curtea Supremă din California a statuat „*Alte instrumente decât instrumentele tradiționale de sustragere pot fi folosite cu siguranță pentru comiterea infracțiunii de sustragere[...] un robot ar putea fi folosit pentru a intra în clădire*”. De aici, trasăm o linie prin care trebuie să facem diferența când utilizarea sistemului inteligent este folosită ca mijloc a săvârșirii infracțiunii de către un infractor, și când aceasta propriu-zis a avut loc de sine stătător.

În contextul săvârșirii infracțiunii de către un software inteligent, propunem de a analiza un studiu de caz elvețian. Un colectiv artistic denumit Bitnik, în cadrul unei expoziții, a creat un software inteligent denumit Random Darknet Shopper (RDS în continuare), care se activa o dată pe săptămână, cu scopul de a procura un articol aleatoriu în sumă de 100\$ din rețeaua așa numitului „deep web” - o porțiune ascunsă a internetului.

RDS a achiziționat diferite obiecte, inclusiv o pereche de blugi de marca DIESEL, un chipiu de baseball cu o cameră ascunsă, 200 de țigări Chesterfield și 10 pastile de ecstasy (drog psihoactiv sintetic). Achiziția de ecstasy a intrat în atenția localnicilor și forțelor de poliție din Sankt Gallen, care au aplicat sechestrul asupra hardware-ului fizic al computerului de pe care a fost rulat RDS, precum și diversele articole pe care acesta a achiziționat. Un caz de fără precedent, rezidă din faptul că atât proiectanții umani, cât și sistemul AI au fost în mod oficial acuzați de infracțiunea de a achiziționare ilegală a substanței narcotice intezise. Trei luni mai târziu, la acuzații s-a renunțat și toate bunurile au fost returnate colectivului artistic, cu excepția ecstasy-ului care a fost nimicit. Ulterior, a urmat și declarația purtătorului de cuvânt al poliției elvețiene din Sankt Gallen: „*Am decis că pastilele psihoactive din această expoziție erau în siguranță și nimeni nu le putea lua. Bitnik nu a intenționat niciodată să le vândă sau să le consume, astfel nu au fost trași la răspundere penală*”, Reprezentanții Bitnik, la fel au venit cu o declarație

în acest sens: „Atât noi cât și RDS am fost scoși de sub învinuire. Aceasta este o zi minunată pentru un bot, pentru noi și pentru libertatea de artă!”

În concluzie, menționăm că răspunderea juridică a unui software inteligent este diferită în dependență de ramura dreptului sub incidența căruia această răspundere are loc, așa cum și s-a făcut distincția în prezentul studiu. Prin prisma prevederilor dreptului privat, aceasta va varia în dependență de circumstanțele concrete a speței, fie aceasta va fi acoperit de prevederile contractuale (*pacta sunt servanda*), ori reglementările și protecția consumeristă atunci când sunt prezente raporturile dintre un profesionist și un consumator. Totodată, aceste două aspecte sunt strâns legate atunci când un profesionist va putea acționa în regres împotriva producătorului de sisteme inteligente, însă aici întinderea drepturilor și obligațiilor este una mult prea complexă. Aparent, pare a fi nu atât de dificilă calificarea faptelor atunci când ne referim la răspunderea penală a AI. Totuși, am elucidat o speță concretă, în care organele de drept au dat o apreciere adecvată situației. Însă întrebarea în continuare rămâne a fi deschisă dacă aceasta este pasibil de răspundere și pedeapsă penală, cine va suporta această sancțiune, se întrunesc semnele ce caracterizează elementele infracțiunii ori nu. Cu certitudine, prin prisma redacției actuale a Codului Penal, nu putem avea un subiect cărui îi se poate imputa o asemenea răspundere în circumstanțele în care acesta nu este un mijloc de săvârșire a infracțiunii. La fel, este discutabilă și forma vinovăției aplicabilă pentru persoanele care concep astfel de procese.

Referințe bibliografice:

1. Turner J. *Robot rules, regulating artificial intelligence*, 2018.
2. Pot face obiectul unui proces decizional individual automatizat, inclusiv al creării de profiluri? [citată 03.03.2022]. Disponibil: https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/rights-citizens/my-rights/can-i-be-subject-automated-individual-decision-making-including-profiling_ro
3. Ce este inteligența artificială și cum este utilizată? [citată 03.03.2022]. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/society/20200827STO85804/ce-este-inteligena-artificiala-si-cum-este-utilizata>
4. Random Darknet Shopper (2014-2016). [citată 03.03.2022]. Disponibil: <https://www.bitnik.org/r/>
5. The Guardian. [citată 03.03.2022]. Disponibil: <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/22/swiss-police-release-robot-random-darknet-shopper-ecstasy-deep-web>

**CONFIRMAREA TRANZACȚIEI DE MEDIERE
ÎN CADRUL BIROULUI NOTARIAL**
**CONFIRMATION OF THE MEDIATION TRANSACTION
WITHIN THE NOTARY OFFICE**

CZU: 347.961:347.965.42

DOI: 10.5281/zenodo.6616609

Aurica CAMENSCIC,
Doctorandă, USM

Summary

The purpose of this article is to identify the specifics of mediation procedures, review them as extrajudicial method of conflict resolution. As the methodological basis of the research we use the synergistic, phenomenological and dialectical analysis techniques to examine the main aspects of the mediation as well as identify its principal features. As a result of the study, the authors concluded that in Russia it is necessary to take into account the international experience of mediation, legislation to support the mediation process and in some cases give it forceful character, to develop cooperation with the courts and notaries with the mediators.

Keywords: *mediation, conflict, constructive solution of collective labor disputes, problem solving mediation, transformative mediation. mediere, intervenție notarială,*

Rolul notarului în procedura de mediere este promovarea și dezvoltarea instituției medierii, notarul investeste cu formula executorie, autentică tranzacțiile de împăcare, notarul promovează și dezvoltă instituția medierii. Promovarea medierii este unul din obiectivele procedurilor alternative e de a facilita soluționarea conflictelor fără a merge la instanță.

Acest articol este despre analiza juridică a rolului și responsabilităților notarilor în soluționarea litigiilor prin mediere. În acest caz, un act de mediere este un acord între două sau mai multe părți prin care acestea solicită forță juridică asistate de un mediator în acceptarea și îndeplinirea conținutului acordului convenit. Încheierea de mediere au putere executivă așa cum sunt în Codul civil. În baza acesteia, acordul de mediere rezultat în urma unui proces de soluționare a litigiilor trebuie să fie consemnat în scris. Această cercetare juridică își propune să afle care este rolul notarului în soluționarea conflictului cu ajutorul medierii în afara instanței și cum este responsabilitatea notarului în soluționarea litigiilor împotriva unui act de mediere făcut în fața notarului și care este forța juridică a unui act de mediere făcută în fața notarului. În acest caz, actul de mediere poate fi sub forma unui act subtitrat sau a unui act autentic făcut de notar. Această cercetare este o cercetare juridică normativă care se utilizează este abordarea și anume: abordarea juridică este utilizată pentru cercetări care se referă la studiile de literatură existente sau la datele secundare utilizate. În timp ce abordarea normativă este folosită pentru a obține cunoștințe normative despre relația dintre o reglementare și alta și aplicarea aces-

teia în practică. Tipuri de materiale juridice utilizate sunt materiale juridice primare, materiale juridice secundare și materiale juridice terțiare obținute prin studiul literaturii și date obținute de la părți afiliate. Adică în analiza juridică a rolurilor și responsabilităților notarilor în soluționarea pe cale amiabilă a litigiilor.

Scopul acestui articol este de a identifica specificul procedurilor de mediere, de a le revizui ca metoda extrajudiciara de soluționare a conflictului. Ca bază metodologică a cercetării noi se utilizează tehnicile de analiză sinergică, fenomenologică și dialectică pentru a examina principalele aspecte ale medierii, precum și identificarea principalelor caracteristici ale acesteia. Ca rezultat al studiului, am concluzionat că în Republica Moldova este necesar să se ia în considerare țin cont de experiența internațională a medierii, legislația care să sprijine medierea procesului și, în unele cazuri, să îi confere un caracter de forță, să dezvolte cooperarea cu instanțele iar notarii cu mediatorii.

Medierea reprezintă o modalitate alternativă de soluționare a conflictului dintre părți pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane. Mediatorul este o terță persoană specializată în soluționarea conflictelor și care, în condiții de neutralitate, imparțialitate și confidențialitate conduce procedura de mediere, facilitând negocierile dintre părți. Republica Moldova are 157 de mediatorii care activează.

În activitatea notarială pot apărea diverse conflicte civile sau familiale: privind determinarea cotelor părți, formarea bunului imobil cu vânzarea, schimb, litigii apărute în procedura succesiune, stabilirea locului de trai al copilului, stabilirea pensiei de întreținere etc. Notarul în exercitarea atribuțiilor sale, rezolvând dezacordurile folosește în mod regulat tehnic de mediere, astfel soluționând conflictul și prevenind apariția litigiilor în viitor.

Pot fi supuse medierii litigiile civile cu privire la drepturile și obligațiile părților de care acestea pot dispune liber prin tranzacție. Inițierea medierii suspendă termenele de prescripție pentru părți pe durata desfășurării procesului de mediere (art. 398 CC).

Nu pot face obiectul medierii drepturile strict personale, cum sunt cele privitoare la capacitatea juridică a persoanei, alte chestiuni care interesează ordine publică, precum și alte drepturi de care părțile, potrivit legii, nu pot dispune prin tranzacție. Conform art. 35 din Legea privind procedura notarială, la solicitarea părților și în baza procesului-verbal de mediere semnat de părți și mediator, notarul autentifică tranzacția. În condițiile prezentei legi, notarul care a efectuat medierea nu poate autentifica tranzacția.

Procedura notarială a autentificării presupune îndeplinirea unor rigori de întocmire a înscrisurilor. Astfel, notarul verifică și asigură respectarea tuturor condițiilor de formă și de fond, pe care trebuie să le îmbrace înțelegerea părților astfel încât aceasta să dea naștere efectelor conforme voinței lor interne. La autentificarea unui înscris, notarul verifică identitatea părților, se asigură că actul întocmit în formă autentică respectă voința lor iar părțile semnează înscrisul în fața notarului. În consecință, notarul nu poate autentifica acordul de mediere, care este un înscris

semnat de părți în fața mediatorului, în cadrul procedurii de mediere. Notarul va lua act de înțelegerea părților consemnată în acordul de mediere și va redacta un nou înscris potrivit rigorilor procedurii de autentificare notarială. Acest înscris va cuprinde clauzele acordului de mediere și va fi semnat de părți în fața notarului.

Uneori, părțile se întrebă: de ce mai apelez la mediator și plătesc serviciul de mediere, dacă ulterior tot la notar trebuie să ajung, pentru perfectarea actelor? La mediator se apelează pentru rezolvarea unei dispute pe cale amiabilă, prin consensul părților (înțelegere bazată pe acordul de voință al părților). Când părțile sunt în dispută, notarul nu poate întocmi actul solicitat de părți și le va îndruma să-și rezolve disputa pe cale amiabilă sau în justiție. În cazul în care, părțile soluționează disputa amiabilă, prin mediere, notarul va lua act de voința părților consemnată în acordul de mediere și va întocmi actul autentic necesar pentru valabilitatea tranzacțiilor imobiliare. Procedura autentificării este cea mai complexă procedură notarială.

În cadrul acestei proceduri notarul: stabilește și verifică identitatea părților, ia consimțământul părților, părțile semnează toate exemplarele înscrisului în fața notarului public, inclusiv anexele care fac parte din înscris și, dacă este cazul, înscrisul este semnat și de cel care a redactat înscrisul.

Colaborarea între cele două profesii – notarul și mediatorul poate avea un rol major în dezvoltarea aplicării soluționării amiabile a disputelor, prin mediere în Republica Moldova și degrevarea instanțelor de judecată. În cazurile în care, părțile apelează la serviciile notariale iar notarul constată că părțile sunt în dispută, acesta le poate îndruma să-și rezolve disputa pe cale amiabilă, prin mediere. În acest caz, trebuie precizat că toate soluțiile agreeate de părți prin acordul de mediere vor primi formă juridică prin actul autentificat de notarul public care, separat de regulile privind identitatea, consimțământul și semnătura, este obligat să verifice conținutul sub aspectul condițiilor de fond și de formă și să verifice toate documentele necesare autentificării actului.

Legea cu privire la procedura notarială (art. 43), prevede că, pentru învestirea cu formulă executorie a actului neautentificat notarial, creditorul depune o cerere în care indică: datele de identificare a creditorului și a debitorului, temeiul solicitării investirii cu formulă executorie, valoarea creanței, modului în care a fost notificat debitorul și declarația despre neexecutarea obligației de către debitor etc.

Încheiere de investire cu formulă executorie conține denumirea notarului. Notarul examinează cererea creditorului în care se indică datele de identificare, numărul de identificare de stat al persoanei, cod fiscal, domiciliul, sediul, datele de contact, după caz, altă adresă de corespondență a creditorului, datele bancare de identificare, iar în cazul în care creditorul este reprezentat de o altă persoană, se indică numele, prenumele reprezentantului și actul care justifică împuternicirile de reprezentare.

Creditorul prin cererea sa solicită învestirea cu formulă executorie. Examinând cererea și actele prezentate de creditor, notarul prin încheiere are posibilitatea de a da curs procedurii de investire cu formulă executorie notificând debitorul în

condițiile art. 43 alin. (5) și (6) din Legea nr. 246/2018 privind procedura notarială, prin notificarea, fiindu-i acordat termen de executare a obligației. În legătură cu faptul că debitorul nu a executat obligația în termenul stabilit de către notar, în baza cererii creditorului, actului ce confirmă nașterea obligației, notificarea debitorului și dovada recepționării, în conformitate cu prevederile art. 11 alin. (1) lit. u) și art. 43 alin. (8) din Legea nr. 246/2018 privind procedura notarială, art. 11 lit. k) din Codul de executare. În încheiere de investire cu formulă executorie se indică valoarea creanței. Încheierea de investire cu formulă executorie poate fi contestată în termen de 10 zile de la data comunicării, în instanța de judecată.

În încheiere de investire cu formulă executorie se indică actul care confirmă nașterea obligației, data, luna, anul încheierii acestuia, se indică suma cu cifre și cu litere, și valuta în care urmează a fi achitată valoarea creanței, după caz, valoarea sumei restante, inclusiv dobânda, penalitățile și alte costuri sau cheltuieli indicate de către creditor, se indică denumirea instanței conform competenței teritoriale în a cărei rază teritorială își desfășoară activitatea notarul.

În termenul indicat în notificare, debitorul are dreptul să achite suma restantă sau să înlăture în alt mod omisiunea de executare corespunzătoare a obligațiilor sale, astfel după cum este stabilit în actul emis de notar, cu notificarea notarului despre acest fapt. Dacă până la expirarea termenului indicat de notar (care nu poate fi mai mic de 20 de zile din momentul recepționării notificării) debitorul nu a executat obligația, **notarul, la cererea creditorului, emite încheierea de investire cu formulă executorie a actului neautenticat notarial.** Modelul încheierii de investire cu formulă executorie a fost aprobat de Ministerul Justiției prin Ordinul nr.126 din 18 mai 2019 cu privire la aprobarea modelului încheierii de investire cu formulă executorie.

Încheierea se înregistrează cu număr, se încasează taxa de stat, se percepe plata pentru asistența notarială. Se indică datele de identificare, numărul de identificare de stat al persoanei sau cod fiscal, domiciliul sau sediul, datele de contact, după caz, altă adresă de corespondență a creditorului, datele bancare de identificare, iar în cazul în care creditorul este reprezentat de o altă persoană, se indică numele, prenumele reprezentantului și actul care justifică împuternicirile de reprezentare, se indică actul care confirmă nașterea obligației, data, luna, anul încheierii acestuia; se indică actul care confirmă nașterea obligației, data, luna, anul încheierii acestuia, părțile și conținutul succint; se indică datele de identificare, numărul de identificare de stat al persoanei, domiciliul, datele de contact, după caz, altă adresă de corespondență a debitorului, datele bancare de identificare; se indică suma cu cifre și cu litere, și valuta în care urmează a fi achitată valoarea creanței, după caz, valoarea sumei restante, inclusiv dobânda, penalitățile și alte costuri sau cheltuieli indicate de către creditor. Se indică denumirea instanței conform competenței teritoriale în a cărei rază teritorială își desfășoară activitatea notarul.

Absența reglementării medierii ca metodă alternativă de soluționare a conflictului în sistemul juridic nu a împiedicat eforturile mai multor juriști care, con-

cepând un drept mai bun, își canalizează investigațiile spre căutarea constantă a armoniei și păcii între părți.

Pe lângă nivelul de complexitate la care ajung în fiecare zi din specializarea diferitelor ramuri de drept și reglementarea excesivă a acestora. În fața acestor dileme s-au căutat mijloace alternative care să permită soluționarea satisfăcătoare a litigiilor. Deși este practic imposibil ca societatea actuală să se dezvolte fără acestea, este posibil să se caute mecanisme alternative în cadrul procesului judiciar tradițional care, fără a însemna o ruptură cu acesta, fragmentează vechile scheme care au concentrat sau redus funcția judiciară, la în același timp în care sunt păstrate valorile sale supreme, cum ar fi imparțialitatea.

Procedurile alternative de soluționare a litigiilor nu sunt altceva decât mecanisme neutre, din care părțile au posibilitatea de a soluționa litigiile fără a fi nevoite să se adreseze instanței. Proceduri alese de părți și care au printre principalele beneficii economia în timp și costuri, flexibilitate, control de către acestea, neutralitate, simplitate a procedurii, confidențialitate și competență. Negocierea, concilierea, medierea și arbitrajul sunt recunoscute ca mijloace alternative de soluționare a conflictelor. Fiind doar medierea în cadrul biroului notarial obiectul acestui articol. Mediatorul trebuie pregătit fundamental în tehnici de comunicare, psihologie, sociologie, economie etc. nu este un inconvenient pentru notar, având în vedere sarcinile de pregătire și perfecționare, pentru ca acesta să fie bine calificat în aceste materii și să dobândească o pregătire complementară specială; dar și asemenea cunoștințe îi sunt utile în funcția sa notarială obișnuită. La fel ca mediatorul, notarul trebuie, datorită muncii sale de consiliere, să fie un bun comunicator, să aibă precizie semantică și capacitatea de a se face înțeles și de a asculta pe celălalt. În comuniune cu aceasta, imparțialitatea ca valoare supremă a exercitării funcției notariale a devenit fundamentul acestei relații, iar acest lucru a fost recunoscut în mai multe rânduri, pe plan internațional: „Imparțialitatea notarului face din el operatorul juridic ideal pentru a interveni în prevenirea și soluționarea extrajudiciară a litigiilor. Pe fondul complexității societății moderne și a traficului economic și juridic, actul notarial capătă o importanță deosebită ca garanție a securității juridice, iar natura sa preventivă oferă încredere tranzacțiilor juridice efectuate de persoane fizice. Numai cu îndeplinirea corectă a funcției notariale se poate obține prin ea însăși un act autentic notarial public, astfel încât în acesta nu numai conținutul acestuia este acceptat în permanență, purtând implicit valoarea sa probatorie, ci și înscrisul respectiv conferă securitate juridică sistem, prevenind în același timp eventuale litigii în mod preventiv, devenind un titlu de legitimare a traficului cu eficacitate probatorie, dotat cu o prezumție de legalitate atât în formă, cât și în fond,

Recunoașterea excelenței credinței notariale este posibilă numai datorită necesității asigurării unor raporturi juridice de certitudine, și pentru că notarul nu acționează decât pentru a promova realizarea normală a dreptului, pe baza interesului persoanelor care îi vin înaintea dau sigurantă juridică raporturilor în care

intervin, dar mai presus de toate, pentru ca notarul este in primul rand cel care intocmeste actul notarial.

Unul dintre cele mai controversate aspecte ale medierii este, fără îndoială, căutarea unui mecanism eficient care să facă viabilă respectarea acordului de mediere. Acest acord consensual între părți reprezintă eficacitatea procesului, deși este valabil de reținut că poate trata o parte sau toate aspectele supuse medierii. În orice caz, consensualitatea atinsă în raport cu principalele obligații ale fiecăreia dintre părți - ca urmare a acordului - ne permite să întrezărim coerența acestuia cu termenul actului juridic, întrucât provine dintr-o acțiune umană desfășurată cu conștiință și voință, iar specialitatea ei se regăsește atunci, nu în conținutul însuși al respectivului acord, ci în contextul în care acesta a fost adoptat, ca urmare a acestei auto- metoda combinată de soluționare a conflictelor, ale cărei caracteristici ne-am referit anterior.

Întrucât acest acord este așadar un canal de dezvoltare a autonomiei voinței, este logic ca acesta să fie recunoscut ca fiind obligatoriu pentru părți, ale căror efecte nu numai că au fost dorite de acestea, ci sunt și demne de protecție juridică. Prin urmare, doctrina este de acord în recunoașterea necesității ca acordul de mediere sau actul final care determină încheierea pozitivă a procedurii să fie un scris care să cuprindă, cu un limbaj clar și precis, înțelegerile la care s-a ajuns, după identificarea fiecăreia dintre părți și precizarea fiecărei obligații asumate de acestea, locul și data îndeplinirii. Ar fi însă iluzoriu să credem că realizarea acordului, inspirată de o relație de încredere și bună-credință, înervează orice posibilitate de reapariție a conflictului, în eventualitatea încălcării acordului. Ca orice act juridic, în care voința umană se concretizează sau se exprimă, expresia menționată nu este sinonimă cu eficacitatea, cu materializarea voinței, lăsând astfel un risc încă latent în jurul îndeplinirii fiecăreia dintre părți, conformarea sau nu a fiecăreia. a obligațiilor convenite. Aspect care devine central în analiza eficacității procesului.

Astfel, în funcție de faptul dacă acordul de mediere este conceput ca titlu executoriu, se poate solicita executarea directă în caz de nerespectare, sau va fi necesar procesul declarativ corespunzător pentru nerespectare pentru a ajunge la o sentință judecătorească ca titlu executoriu. În acest context, sunt identificate două poziții majore, cea care consideră contractul de executare drept titlu executiv, și cea a sistemelor juridice care impun acordului o cerință suplimentară pentru eficacitatea acestuia ca titlu executiv, care poate fi ridicarea acestuia la scrierea. aprobarea publică sau judiciară a acordului, cu condiția ca acesta să fi fost ajuns într-o mediere desfășurată odată cu începerea procesului judiciar. Prestigiul pe care notarul și l-a câștigat în cadrul societății, prin asigurarea securității juridice actelor în care intervine, înzestrându-le cu credința cu care este investit, a șters pentru totdeauna concepte precum funcția tipic notarială și atipică. În calitate de profesionist juridic, notarul este ales dintr-un proces strict în care trebuie să-și demonstreze cunoștințele în diverse materie de drept, probitatea și respectul moral, pentru a fi în cele din urmă investit cu credința notarială publică.

Prin acțiunile sale, bazate pe autorizarea actelor autentice și exacte, protejează libertățile individuale în relațiile personale, patrimoniale și familiale în care intervine, asigurând totodată respectarea strictă a legii și dotează actele în care intervine, fără conflicte. sau litigii, de legitimitatea necesară pentru ca acestea să fie efective; care este scopul care se urmărește cu jurisdicție voluntară. Prin urmare, nu a existat nicio ezitare în a afirma că notarul este „magistratura de jurisdicție voluntară”.

Medierea este o formulă de soluționare extrajudiciară a conflictelor constând într-o metodă dezvoltată de un terț imparțial și neutru, cu pregătire profesională suficientă pentru a încerca să convingă părțile să ajungă la un acord și să-și depășească controversile. Medierea este un sistem voluntar, flexibil și confidențial. Corelarea procedurii de mediere cu alte proceduri complementare, cum este procedura notarială a autentificării acordului rezultat din mediere este un subiect, care în practică a provocat discuții între mediatori și notari cu privire la anumite aspecte referitoare la aplicare. În consecință, am considerat că poate fi util pentru practica mediatorilor lămurirea unor aspecte, ce țin de legătura dintre voința părților de a decide soluțiile de rezolvare a disputei, acordul de mediere și alte proceduri cerute de legislația în vigoare pentru a obține efectele juridice urmărite prin acordul de mediere.

În mediere, se consideră că, părțile au ajuns la o înțelegere atunci când toate problemele în dispută sau o parte a acestora au fost soluționate. Înțelegerea reprezintă în fapt soluțiile negociate și agreeate de părți prin consens. Părțile vor cere autentificarea acordului de mediere în două cazuri: părțile doresc ca înțelegerea lor să fie verificată sub aspectul legalității de către un notar și să aibă forma unui înscris autentic, legislația obligă, pentru că o înțelegere să producă efecte juridice, să îmbrace această formă pentru însăși validitatea actului. Excepție fac doar situațiile în care medierea are loc pe parcursul unui litigiu. Atunci când părțile sunt într-o procedură judiciară și soluționează prin mediere litigiul dedus judecății, ele pot prezenta acordul de mediere instanței de judecată, care va pronunța o hotărâre, ce va consfinți înțelegerea părților. În această situație, hotărârea judecătorească are aceeași valoare ca și înscrisul autentic întocmit de notar și va produce efectul transferului de proprietate.

Mediatorul are obligația de a informa părțile cu privire la mediere pentru ca acestea să înțeleagă scopul, limitele și efectele medierii. Acceptul în cunoștință de cauză este unul din principiile fundamentale ale medierii, care stabilește pentru mediatorii obligația de a da explicații părților privind procedura și procesul de mediere pentru ca serviciul să fie acceptat în cunoștință de cauză. Medierea este o metodă alternativă de rezolvare a conflictelor. Are multe avantaje și evită chinurile procedurilor judiciare neapărat lungi, complexe și costisitoare. Soluționarea litigiilor rapid și simplu – părțile în litigiu nu vor mai avea de ce să se adreseze instanței, trebuie doar să mergi la orice notar și să economisești timp. Medierea este un proces voluntar și nu obligatoriu – toate părțile aflate în conflict se adresează notaru-

lui, după bunul plac, pentru soluționarea litigiului. Nimeni nu-i obligă să stea și să negocieze la masa rotunda.

În urma soluționării litigiului, notarul întocmește un act de convenție și îl nota-riază. Obligațiile și obligațiile fiecărei părți sunt definite de documentul menționat. În neîndeplinirea obligațiilor prevăzute de Actul de convenție, notarul va emite un ordin de executare pentru care nu mai este necesar să se adreseze instanței.

Referințe bibliografice:

1. Cf. *Prima Propunere de implementare experimentală a medierii, conform posibilităților oferite de lpcale*, întocmită de Dr. Ivonne Pérez Gutiérrez, Maestrul Yamila González Ferrer și Lic. Jane Manso Lache, miercuri, 25 septembrie 2013.
2. José Reinaldo Venegas Pérez. *Funcția preventivă notarială a litigiului. Mediere notarială*, lucrare de cercetare pentru calificarea la titlul de specialist in Drept notarial, condusa de Dr. Caridad del Carmen Valdés Díaz, Havana, decembrie 2006.
3. Cf. Estrella Marino Sotomayor, Jorge Luis Ordellin Font și Raúl José Vega Cardona. *Actele de notorietate: note pentru o analiză doctrinară și practică*. În: *Revista Notariala Secolul XXI*, nr.47, ianuarie-iunie 2013, Madrid.
4. Armando Castañedo Abay. *Medierea pentru managementul și soluționarea conflictelor*. Ciudad de la Habana, onbc, 2009.
5. Osvaldo Alfredo Gozaíni. *Mediere. O nouă metodologie pentru soluționarea controverselor*. Lucrare prezentată la Primul Congres Internațional de Drept Procedural, Havana, 2007.
6. Legea privind procedura notarială nr. 246, din 15.11.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 01.02.2019, nr.30-37.
7. Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea modelului de încheiere de investire cu formulă executorie, nr. 126 din 18.05.2019. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 07.06.2019, nr.185-191.
8. Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1007, din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.06.2002, nr.82-86.
9. Legea cu privire la mediere, nr. 135 din 03.07.2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.08.2015, nr.224-225.

ACCESUL LA JUSTIȚIE PRIN PRISMA DIGITALIZĂRII

ACCESS TO JUSTICE THROUGH THE PRISM OF DIGITALIZATION

CZU: 347.971:004

DOI: 10.5281/zenodo.6616646

Tatiana CIAGLIC,
Doctorandă USM

Summary

The subject of digitalization of the justice sector has become mainstream in recent years thanks to the pandemic. The crisis has highlighted the importance and usefulness of information technologies in carrying out the act of justice but has also raised new questions. In the modern crisis-prone world, it is necessary to reinterpret the manner in which litigants interact with the courts and realize their rights and satisfy their legitimate interests.

Keywords: *justice digitalization, access to justice, covid and justice, justice software, e-file, integrated case management system*

Digitalizarea sectorului justiției reprezintă un fenomen cunoscut în lume, uniunea europeană și Moldova. Putem afirma cu certitudine că Moldova are o experiență mai mare de un deceniu de afirmare pe acest sector. Noile provocări demonstrează rolul major al tehnologiilor în asigurarea funcționării sistemului judiciar. La rândul său, aplicarea noilor tehnologii în sectorul justiției generează necesitatea reconceptualizării principiilor de drept și a modului de înfăptuire a justiției. Comunicarea prezentată își propune să menționeze principalele aspecte ale accesului la justiție prin prisma digitalizării sectorului judiciar, provocările și pașii de urmat pentru gestionarea eficientă a situației.

Accesul liber la justiție este un drept fundamental [1, art.20] al fiecăruia, care reiese înseși din justificarea existenței conceptului “stat de drept” care s-a declarat Republica Moldova [2, art.1 alin.(3)].

Constituția stabilește că orice persoană are **dreptul la satisfacție efectivă** din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

În acest context, este de remarcat art. 8 al Declarației Universale a Drepturilor Omului care prevede că: „Orice persoană are **dreptul să se adreseze în mod efectiv** instanțelor judiciare competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce îi sunt recunoscute prin Constituție sau prin lege“.

Cadrul normativ procedural, de asemenea dezvoltă acest principiu general de drept.

- Orice persoană are **dreptul la examinarea și soluționarea cauzei sale în mod echitabil, în termen rezonabil**, de către o instanță independentă, imparțială, legal constituită, care va acționa în conformitate cu prezentul cod [3, art.19 alin.(1)].

- Orice persoană interesată este în **drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege**, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime [4, art.5 alin.(1)].

Din cele relatate, putem determina semnificația termenului accesul al justiției în *stricto sensu* și *lato sensu* și raporta aceste determinative fenomenului de digitalizare, pentru a observa modul inedit prin care tehnologiile deschid noi provocări/posibilități pentru reconceptualizarea instituțiilor juridice, mai ales în situații de criză [5].

Astfel, în *stricto sensu* accesul la justiție ar însemna posibilitatea justițiabililor de a se adresa instanței de judecată dispunând de drepturile sale cu scopul satisfacerii intereselor legitime. Pe de altă parte, reieșind din faimosul enunț “Justiția nu doar trebuie făcută, trebuie să se și vadă că s-a făcut justiție [6, p.3.2].”

În *lato sensu* accesul la justiție prin prisma „**modului efectiv de adresare instanței**” și „**dreptului la satisfacției efectivă**” ar însemna disponibilitatea un sistem judiciar eficient, transparent, integru.

Argumentarea reiese din afirmațiile că „**dreptului la satisfacției efectivă**” ar semnala o legătură evidentă între noțiunea de „satisfacție efectivă” și „instanțelor judecătorești competente”, adică locul unde trebuie să se exercite apărarea drepturilor. Vom evidenția similitudinile dintre textul constituțional și Declarația Universală a Drepturilor Omului, care, în art. 8, se referă la „instanțele judecătorești competente”. Declarația Universală impune, în art. 10, condiția ca persoana să fie audiată de către un „tribunal independent și imparțial”, iar art. 14. 1 al Pactului cu privire la drepturile civile și politice operează cu noțiunea de „tribunal competent, independent și imparțial, stabilit prin lege”. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale se referă, în art. 6. 1, la o „instanță independentă și imparțială, instituită de lege” și fixează aspectul temporal al efectivității prin „judecarea [...] într-un termen rezonabil a cauzei” [7, p.101].

Pentru a satisface cerințele de volum înaintate comunicării de față, vom aborda accesul la justiție prin prisma digitalizării doar în *stricto sensu*, mai ales că acest aspect este esențial în situația de pandemie în care ne aflăm cu toții deja de 2 ani compleți.

Idea interacțiunii electronice a justițiabililor și profesioniștilor din sectorul justiție cu instanțele de judecată nu este nouă. Odată cu afirmarea digitalizării sectorului judiciar și judecătorec la un moment apare întrebarea cum putem digitaliza comunicarea justițiabilului/ avocatului cu instanța pentru a eficientiza procesul, reduce nivelul resurselor necesare gestionării fluxurilor de lucru, exclude factorul uman etc.

Pandemia a scos în evidență și chiar a condiționat forțarea procesului de interacțiune electronică a justițiabililor cu instanța. La nivel național european și mondial, au fost elaborate un șir de studii și recomandări privind asigurarea funcționării sistemului judiciar în timp de pandemie, inclusiv prin aplicarea noilor

posibilități tehnice cum ar fi videoconferințele, depunerea/recepționarea electronică a documentelor, folosirea semnăturii electronice etc.

O provocare majoră pe cale depășirii crizei era și pe undeva rămâne a fi lipsa sau neconcordanța reglementărilor procesuale cu soluțiile tehnice disponibile la moment. Ca rezultat s-au profilat câteva abordări de referință:

- Status quo (de moment);
- Modificarea/completarea cadrului normativ procedural;
- Elaborarea soluțiilor tehnice personalizate, conforme cadrului normativ procedural.

Problema de bază cu ultimele două abordări este că ambele necesită timp, iar ultima necesită și investiții semnificative necesare dezvoltării și ulterioarei mentenanțe a noilor sisteme informaționale.

Nu trebuie să neglijăm și aspectele sociale ale acestui proces, cum vor primi justițiabilii aceste inovații? Le vor utiliza sau nu? Ce provocări vor apărea pentru justițiabili și instanțe pe acest segment?

Din aceste considerente este necesar, paralel cu dezvoltarea/reglementarea noilor opțiuni tehnice, menite facilitării interacțiunea electronică cu instanța de judecată, de informat și popularizat aceste inovații în rândul justițiabililor/avocaților.

Dublarea procedurilor și necesitatea garanțiilor privind gestionarea corectă a proceselor de lucru (lipsa acțiunilor neautorizate) constituie o altă provocare în calea digitalizării interacțiunii cu instanța de judecată. În Republica Moldova aceasta s-a materializat prin condiția prezentării fizice a cererii de chemare în cazul depunerii electronice a acesteia, situația care a descurajat corpul de avocați și oarecum a redus efectul testării aplicației informatice e-Dosar Judiciar.

Utilizarea videoconferințelor în cadrul ședinței de judecată reprezintă un alt aspect important al digitalizării accesului la justiție asigurând pe de o parte respectarea celerității procedurilor (mai ales în pandemie) iar pe de altă parte utilizarea eficientă a resurselor umane și organizatorice ale instanței. Totuși, cadrul normativ național prevede un spectru îngust de situații în care videoconferința poate fi utilizată.

Aspectele ce necesită lămurire în acest caz sunt modul de asigurare a publicității ședinței de judecată în cazul organizării acesteia prin videoconferință, interacțiunea între avocat și participantul la proces (aspectul asigurării confidențialității) etc.

În partea ce ține de asigurarea transparenței procesului de judecată actualmente sunt publicate hotărârile și încheierile pronunțate de instanțele de judecată, lista ședințelor și chiar a dosarelor pendinte. Pe această latură urmează a reconceptualiza anonimizarea datelor participanților la proces prin “echilibrarea” principiului publicității ședinței de judecată și dreptul la viață personală a participanților. De asemenea nu există un termen limită pentru afișarea publică a hotărârii/încheierii de judecată, nu este posibil de a vedea informația despre toate procesele din cadrul cauzei, inclusiv hotărârile/încheierile contestate.

Înregistrarea audio a ședințelor de judecată este utilizată în toate instanțele de judecată iar copia poate fi preluată de către participant la proces în condițiile cadrului normativ în vigoare[8], care este depășit de mai mult timp.

Soluția informatică e-Dosar Judiciar, integrată Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor a fost concepută pentru a facilita interacțiunea între justițiabili și instanțele de judecată. La momentul de față subsistemul este aplicat în regim de testare în șapte instanțe de judecată[9]. Totuși, deficiențele legate de aplicarea practică în regim de exploatare a e-Dosar Judiciar necesită modificarea cadrului normativ dar și revederea unor fluxuri de lucru la nivel tehnic și organizatoric.

În final, putem cu certitudine concluziona că progresul digitalizării sectorului judiciar depinde de modul în care este conceput și gestionat atât în perspectivă tehnică cât și reglementării procedurale. Câteva principii pot ajuta la facilitarea interacțiunii justițiabililor cu instanțele:

- Centrarea pe utilizator (interfețe intuitive, design UX/UI modern, fluxuri simple și clare de lucru, meniu de suport interacți, asistență tehnică, ajutare pentru persoane cu necesități speciale);
- Comunicarea proactivă a inovațiilor către utilizatori, pentru pregătirea și asigurarea încrederii în soluțiile digitale propuse (ex. Distribuirea automată a dosarelor);
- Pregătirea cadrului normativ paralel cu soluția tehnică sau anterior acesteia pentru raționalizarea folosirii mijloacelor bugetare. Discutarea largă și obținerea consensului privind interpretarea modernă a principiilor de drept, drepturilor procedurale și modului de realizare a acestora;
- Implicarea activă a instanțelor de judecată în promovarea utilizării e-Dosar Judiciar, comunicării electronice, semnăturii electronice de către justițiabili și actorii implicați în înfăptuirea actului de justiție.

Nu putem trece cu vederea principiile oferite în Planul de acțiuni al Comisiei Europene pentru Eficiența Justiției (CEPEJ) 2022-2025 „Digitalizarea pentru o justiție mai bună”: eficiența justiției, transparența justiției, justiția colaborativă, justiția umană, justiție cetrată pe oameni, justiție informată, CEPEJ responsabil și interactiv[10].

Este de remarcat că Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, aprobate prin Legea nr.211 din 06.12.2021 prevede un șir de acțiuni menite să faciliteze digitalizarea sectorului judiciar, inclusiv accesul la justiție prin intermediul sistemului informatic e-Dosar Judiciar.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova, nr.1 din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.03.2016, nr.78. [citat 09.03.2022]. Disponibil :

- https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ru#
2. Constituția Republicii Moldova, nr.1 din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.03.2016, nr.78. [citată 09.03.2022]. Disponibil : https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ru#
  3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122 din 14.03.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05.11.2013, nr.248-251. [citată 09.03.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113967&lang=ro
  4. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr.255 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 03.08.2018, nr.185-294. [citată 09.03.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110220&lang=ro
  5. *Declarația Comisiei Europene pentru Eficiența Justiției (CEPEJ) Lecții învățate și provocările întâmpinate de judiciar în cadrul și după pandemia COVID-19*, Reuniunea ad-hoc a CEPEJ din 10.06.2020. [citată 09.03.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/declaration-en/16809ea1e2>
  6. Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară (2002). Inspirat de expunerea Lordului Hewart, Judecător în Camera Lordurilor, Marea Britanie (Rex v Judecătorii din Sussex; Ex parte McCarthy (1924)) – „Justiția nu trebuie doar să fie îndeplinită, ci este imperios necesar să se și vadă că justiția este îndeplinită.”. [citată 09.03.2022]. Disponibil: https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/bangalore_principles/bangalore_principles_romanian.pdf
  7. Negru B, Osmochescu N. și alții *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*. [citată 09.03.2022]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/files/file/informatie_utilita/Comentariu_Constitutie.pdf
  8. Regulamentul privind înregistrarea audio digitală a ședințelor de judecată, aprobat prin Hotărârea CSM nr.338/13 din 12.04.2013. [citată 09.03.2022]. Disponibil: https://www.csm.md/files/Acte_normative/REGinregistrarea_audio.pdf
  9. Hotărâre cu privire la demersul Programului pentru Justiție Transparentă, referitor la extinderea pilotării Sistemului Informațional Judiciar (SIJ), nr.162/13 din 16.06.2020. [citată 09.03.2022]. Disponibil: <https://www.csm.md/files/Hotaririle/2020/13/162-13.pdf>
  10. Planul de acțiuni al Comisiei Europene pentru Eficiența Justiției (CEPEJ) 2022-2025 „Digitalizarea pentru o justiție mai bună”, pact.1-7. [citată 09.03.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/cepej-2021-12-en-cepej-action-plan-2022-2025-digitalisation-justice/1680a4cf2c>

INTERFERENȚE ÎNTRE DREPT ȘI TEHNOLOGIE ÎN MEDICINĂ

INTERFERENCES BETWEEN LAW AND TECHNOLOGY IN MEDICINE

CZU: 340:004:614

DOI: 10.5281/zenodo.6616697

Tudor CRIGAN,
Doctorand, USM

Summary

The world in which we live is an excerpt of the whole world, then the world in the world is the result of its existence. Technology in medicine is sure to grow in importance both in government and in society.

Medicine and law are in fact notions of the intersection between legal science and ethics, ethics is regulated in the norm. Because medical technology tells us what the doctor should do, and the law in medicine explains what happens if the doctor doesn't do exactly what he should.

Keywords: *medicine, technology, law, transformations, advancement, drugs, medical progress, security*

Dezvoltarea și perfecționarea sistemelor de colectare și prelucrare a informației au dus la modernizarea sistemelor de acces. Astfel, în ultimul timp, în medicină, sistemele de securitate bazate pe tehnologii noi se prezintă ca o alternativă viabilă, cu un cost redus, la sistemele bazate pe cartele magnetice, coduri de bare sau parole.

Adoptarea la scara largă într-un interval de timp scurt nu este probabilă. Consumatorii vor avea rețineri în a adopta tehnologia, dacă vor trebui să plătească în plus pentru ea, iar beneficiile nu vor fi pe măsură. Deja calculatoarele au devenit parte integrantă a vieții noastre de zi cu zi iar majoritatea tranzacțiilor, de la semnarea contractelor până la efectuarea cumpărăturilor și la completarea formularelor pentru recuperarea taxelor se realizează digital, astfel încât se creează cadrul propice pentru ca firmele de biometrie să spera ca produsele lor vor fi curând omniprezente și indispensabile. [5]

Tehnologia medicinei își produce influențe majore asupra vieții de zi de zi, având o strânsă corelație cu dreptul, uneori influențele fiind acceptate ca fiind necesare, alteori fiind un tribut al epocii în care trăim, iar alteori fiind privite cu scepticism.

Progresul medical nu înseamnă doar dezvoltarea de medicamente și proceduri chirurgicale noi, ci și trecerea unor servicii medicale, a unor facilități și a unor modalități de supraveghere a sănătății în mediul digital, virtual, conectat la internet, dependent de dispozitive mobile și utilizând resursele imense ale

tehnologiei digitale. Tehnologia în medicină, în ansamblul ei, înseamnă capacitatea de a acumula, procesa și folosi un volum mare de date ceea ce va schimba radical acest domeniu, oferind acces la servicii medicale mai bune, mai puțin costisitoare și totodată mai eficiente și corecte din punct de vedere juridic.

Tehnologia avansează de la o zi la alta, iar o mare parte din atenția mijloacelor de informare în masă și a publicului larg este concentrată asupra celor mai noi invenții, gadgeturi și inovații lansate pe piață. Cu toate acestea, istoria ne învață că majoritatea transformărilor radicale în societățile umane nu apar imediat după apariția unei invenții, ci abia atunci când ajung să fie suficient de răspândite pentru a avea un impact la nivel sistemic. [8]

Principiile juridice care trebuie respectate de către instituțiile medicale ar fi următoarele:

– Garantarea dreptului la a doua opinie în aceeași cauză medicală. Pacientul are dreptul să solicite opinia a 2 sau mai mulți medici cu privire la aceeași problemă de sănătate. La fel și lucrătorul medical are dreptul să solicite opinia a unuia sau a unor colegi de ai săi cu privire la probleme de sănătate ale pacientului său. În acest din urmă caz, medicul e obligat să respecte datele confidențiale ale pacientului;

– Autodeterminarea. Presupune că pacientul este subiectul principal în luarea deciziilor cu privire la propria sănătate. Deciziile pacientului urmează a fi luate în cunoștință de cauză după o informare din partea medicului. Principiul presupune că pacientul are dreptul să aleagă instituția medicală, medicul său, iar unde este posibil, să aleagă metodele de diagnosticare și tratament.

– Inviolabilitatea și intangibilitatea corpului uman. El presupune că orice intervenție medicală poate avea loc doar cu acordul pacientului dacă interesele acestuia o cer și dacă nu este interzisă de lege. Medicul nu poate să acționeze asupra pacientului în dauna acestuia sau fără a avea perspective de a trata o maladie. [9]

De-a lungul istoriei, inovațiile care au permis extinderea longevității umane au fost de ordin tehnologic, nu medical: de exemplu, conceperea unui sistem de canalizare a stopat răspândirea a numeroase boli și a redus masiv mortalitatea timpurie.

În schimb, în ultima vreme progresul medical a constat în dezvoltarea de medicamente și proceduri chirurgicale noi. În următorii ani, informatica va sta la baza progresului ce va fi înregistrat în medicină. Capacitatea de a acumula, procesa și folosi date în volum mare va schimba radical acest domeniu, oferind publicului acces la servicii medicale mai bune, mai puțin costisitoare și totodată mai eficiente. [4]

Tehnologiile în medicină sunt în curs de dezvoltare în domenii științifice actuale. Posibilitățile, abordările și soluțiile în aplicațiile bazate pe realitatea virtuală sunt imense. Inovațiile în tehnologia informației, împreună cu costurile reduse ale produselor hardware și software vor rafina și vor spori eficiența, expertiza și competența actului medical, în scopul de a asigura confort pentru pacient și o abordare terapeutică adecvată și sigură.

Cele mai evidente tehnologii inovatoare care vor schimba actul medical sunt, desigur, realitatea augmentată și realitatea virtuală. Dispozitivele medicale care vor folosi tehnologii noi vor oferi oamenilor acces la o altă lume. Atracția acestor noi tehnologii este extrem de puternică, iar potențialul pe care companiile de produse medicale îl pot exploata este uriaș.

Experiențele virtuale sunt extrem de intense și greu de uitat, mai ales că deocamdată nu oricine le poate avea. Într-o lume suprasaturată de informații, experiențele puternice pe care le poate oferi tehnologiile inovatoare sau realitatea augmentată pot schimba radical relația cu pacientul, păstrându-i interesul pentru anumite produse sau servicii și fidelizându-l. [1]

Între drept și medicină există mult mai multe legături decât, uneori, suntem tentați să credem. Dreptul însoțește ființa omenească dinainte de naștere, adică de la concepție și, uneori, dincolo de moarte. Cine mai face aceasta? Medicina. Iată de ce, între drept și medicină există nenumărate punți de legătura. Cred că sunt singurele domenii în care omul este urmărit de la concepție și până dincolo de trecerea în neființă sau în eternitate.

Nu mai este o noutate folosirea de dispozitive care măsoară funcțiile corpului, oferă date importante despre metabolismul pacientului și îi ajută astfel pe medici să stabilească un diagnostic corect. Senzorii sunt folosiți și în testele clinice realizate de companiile farmaceutice, când totul depinde de modul în care aceste date despre pacienți sunt colectate și interpretate. [2]

Nimeni nu poate fi silit să devină medic. Nimeni nu poate visa să devină pacient. Niciun pacient nu concepe să-și dea viața în mâinile medicului. Nu orice deces al unui pacient poate fi imputat medicului. Nu orice greșală a medicului poate rămâne fără urmări. [7]

Astăzi, tehnologia în medicină influențează semnificativ numeroase domenii, însă câteva dintre cele care ne afectează cel mai mult zi de zi, printre care și medicina, nu i-au resimțit încă impactul în aceeași măsură. Acest lucru promite să se schimbe în următorii ani, tehnologia urmând să producă în medicină schimbări radicale, fără precedent în ultimul secol.

În final mai presus de orice medicină este o profesiune de încredere, iar rolul preventiv și educativ al normei juridice este acela de a apăra încrederea publică, în faptul că actul medical va proteja și va promova corespunzător valorile sociale supreme: sănătatea și viața.

Referințe bibliografice:

1. Baci Gh. *Medicina legală*, Chișinău: Știința, 1995.
2. Baci Gh. *Evoluția medicinei legale pe plaiul basarabean*. Chișinău: 2013. 308 p.
3. Baci Gh., Pădure A. *Traumatismele mecanice în aspect medico-legal*. Chișinău: Ed. Centrul Editorial-Poligrafic Medicina, 2006, 254p.

4. Beliș Vl. *Tratat de medicină legală*. București: Editura medicală, 1995, în 2 vol.: vol.I. 831p., vol.II. 976p.
5. Ețco C. *Management în sistemul de sănătate*. Chișinău: Epigraf, Tipografia Centrală, 2006, 864 p.
6. Tintiuc D., Grossu I. *Sănătate Publică și Management*, Chișinău: 2007, 488 – 489 p.
7. Poenaru Iu., *Pedeapsa cu moartea: „pro” sau „contra”*, București: Lumina Lex, 1994.
8. Ungurean S. Deficiențe medicale: cauze și consecințe, Chișinău, 2001
9. Ungurean S. *Medicina legală*. Chișinău: Știința, 1993, 414p.

VICTIMA ABUZURILOR SEXUALE ÎN ERA DIGITALĂ

VICTIM OF SEXUAL ABUSE IN THE DIGITAL ERA

CZU: 343.988:343.541:004

DOI: 10.5281/zenodo.6616788

Georgiana DOBOȘ,
Doctorandă, USM

„Să nu-i educăm pe copiii noștri pentru lumea de azi.
Această lume nu va mai exista când ei vor fi mari
și nimic nu ne permite să știm cum va fi lumea lor.
Atunci să-i învățăm să se adapteze.”

Maria Montessori

Summary

Sexual abuse and sexual exploitation of children are particularly serious crimes. They cause long-term physical, mental and social harm to vulnerable victims, who need and have the right to social protection and care. In addition, the material depicting children subjected to sexual abuse, referred to in the law as “child pornography”, represents multiple crimes committed against each victim. First, the sexual abuse that was photographed or recorded, videos are published, transmitted or viewed, a serious violation of the child’s right to privacy is committed. Trauma sets in when the child realizes that the images and videos are shared and can be viewed by relatives or friends.

Keywords: *Sexual abuse, sexual exploitation, sextortion, sexting, sexchatting, grooming*

Introducere în problematică

Odată cu răspândirea internetului, a telefoanelor mobile și a dispozitivelor conectate prin Wi-Fi, copiii și tinerii au posibilitatea de a accesa platforme și conținut aproape în orice moment din zi sau din noapte și din aproape orice locație, cu condiția să fie conectați. În cea mai mare parte a timpului, această conectivitate la internet prezintă oportunități și beneficii pozitive, iar copiii folosesc internetul pentru a-și face temele, a discuta cu prietenii, a relaționa social, a distribui fotografii, a face videoclipuri muzicale, a încărca videoclipuri, a juca jocuri, a utiliza pagini de distribuire a fișierelor și multe altele. Dar mai știm de asemenea, că în mediul online copiii se confruntă cu riscuri. Acestea pot fi, de exemplu, de natură sexuală, precum vizionarea de imagini sexuale, primirea de mesaje sexuale, expunerea la pornografie, vizarea în scopuri de exploatare, abuz sexual și altele.

În acest sens, amintim de Rezoluția Parlamentului European din 11 martie 2015 referitoare la abuzurile sexuale asupra copiilor pe internet, care propune strategii privind abuzurile sexuale în mediul cibernetic. E o realitate că internetul poate expune copiii la riscuri specifice, prin faptul că aceștia pot avea acces la materiale de exploatare sexuală a copiilor sau pot face obiectul acestora sau pot fi expuși la

„prădătorii” cibernetici, la schimburi de materiale cu conținut violent, intimidare, hărțuire sau ademenire a copiilor în scopuri sexuale.

Vă voi da câteva exemple de fenomene în exploatarea sexuală a copiilor din mediul online: „sextortion” – șantaj cu tentă sexuală, termenul folosit de Consiliul Europei și de alte agenții face referire la constrângerea și îșelăciunea, intimidarea sexuală. Constrângerea și extorcarea sexuală, de exemplu: un infractor va șantaja un copil cu ajutorul imaginilor auto-generate ale respectivului copil pentru a obține favoruri sexuale, bani sau alte beneficii de la copil. Infractorul vazându-se cu scopul atins, îl va amenința pe copil că postează imaginile pe rețelele sociale sau i le va trimite familiei și prietenilor respectivului copil; „sexting” – trimiterea de fotografii nud pe telefonul cuiva; „sexchatting” – discuții prin internet cu tentă sexuală; („grooming”) imaginile cu caracter sexual utilizate în scopul răzbunării, ademenirea copilului pentru a fi supus abuzului sexual.

Ce este mai trist din această poveste, este faptul că infractorii au două motivații puternice atunci când își iau ca și țintă un copil: prima motivație pune accentul pe un interes economic, în ceea ce privește partea materială, pe care un infractor dorește să o atingă, adică să se îmbogățească prin șantajare și cea de a doua motivație pune accentul pe un interes sexual în privința copiilor, în cazul în care infractorul dorește să inițieze un date offline cu victima pentru a abuza de aceasta, aici făcând referire, în special la relații sexuale întreținute cu un minor fără a avea consimțământul acestuia, finalizându-se printr-un viol. Vom observa că infracțiunea de abuz sexual se regăsește în codul penal Român, la Capitolul VIII la „Infracțiuni contra libertății și integrității sexuale”, Art. 219 [1] intitulată ca infracțiunea de „agresiune sexuală”, unde ne este definită ca un act de natură sexuală, altul decât cele prevăzute în art. 218, cu o persoană, săvârșit prin constrângere, punere în imposibilitate de a se apăra sau de a-și exprima voința ori profitând de această stare, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Regăsim infracțiunea de abuz sexual și la Titlul VIII la (infracțiuni împotriva libertății și integrității sexuale), Capitolul II, articolele 181 și 182 din Codul penal spaniol [2]. Această infracțiune prevede un comportament care încalcă libertatea sexuală a unei persoane, fără consimțământul acesteia, indiferent de sex și fără a utiliza violența, forța sau intimidarea. Așadar, potrivit art.181. alin.1. din Codul penal spaniol, oricine, fără violență sau intimidare și fără consimțământul victimei, săvârșește acte care încalcă libertatea sexuală a acesteia, va fi pedepsit, ca responsabil pentru abuzuri sexuale, cu o pedeapsă de închisoare de la 1 la 3 ani sau o amendă de la 18 la 24 de luni. În sensul art.181 alin. 2 din Codul penal spaniol, abuzurile sexuale fără consimțământ, sunt considerate și cele care sunt comise asupra persoanelor cu o tulburare mintală care este abuzată sau cele comise asupra persoanelor care consumă droguri sau orice altă substanță care alterează voința victimei. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că, dacă consimțământul a fost obținut profitând de o situație sau poziție de superioritate față de victimă, se va aplica și pedeapsa indicată de articolul 181. alin.1.

Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale* Lanzarote [3], 25 octombrie 2007 ne ilustrează faptul că exploatarea sexuală a copiilor, în special sub forma pornografiei infantile și a prostituției, precum și toate formele de abuz sexual asupra copiilor, pun în pericol grav sănătatea și dezvoltarea psihosocială a copilului, constatând în faptul că exploatarea sexuală și abuzurile sexuale comise asupra copiilor au luat proporții îngrijorătoare la nivel atât național, cât și internațional, în special prin utilizarea tot mai extinsă a tehnologiilor informației și comunicațiilor (tic) atât de către copii, care au acces la aceasta, tocmai de la vârste fragede cât și de către autorii de infracțiuni și că prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale asupra copiilor, necesită cooperare internațională, considerând că bunăstarea și interesul superior ale copilului sunt valori fundamentale împărtășite de toate statele membre, care trebuie promovate fără niciun fel de discriminare, de rasă, religie, sex sau alte apartenențe.

Tot în această convenție la Capitolul I [4]. art 3. la „Definiții,, vom observa că ne este definit termenul de copil, prin care se înțelege orice persoană cu vârsta mai mică de 18 ani, de vârsta majoratului; termenul de exploatare și abuz sexual care ne trimit la comportamentele prevazute la art 18-23; cât și termenul de victimă care se referă la faptul că prin victima, se înțelege orice copil.

În ceea ce privește cerința de tratare cu prioritate a acestor cazuri și de a acționa fără întârziere în baza Art. 30 alin.3 al Convenției Lanzarote [5], legislația Republicii Moldova prevede că investigarea și audierea cazurilor penale care implică copii „vor fi soluționate de urgență și în mod preferențial”. Deși există aspecte pozitive ale cadrului juridic al Republicii Moldova, procedurile nu oferă încă o protecție completă pentru copii. Una dintre probleme este legată de procedura de „confruntare” în care victima și presupusul agresor sunt aduși „față în față” pentru a-și susține sau pentru a-și revoca declarațiile anterioare în cazul neconformităților. Atunci când există mai mulți bănuți/ învinuți, confruntarea poate fi organizată cu fiecare bănuț/învinuț în parte. În timp ce legea prevede că niciun minor nu va fi obligat să participe la o confruntare cu persoana învinuț de infracțiuni contra integrității lui fizice și/sau morale, acest lucru plasează sarcina de a proba asupra copilului victimă mai degrabă decât asupra ofițerilor de urmărire penală. Țările care folosesc procedura de confruntare în timpul investigațiilor au luat măsuri pentru limitarea utilizării sale în ceea ce privește copiii victime. De exemplu, utilizarea acesteia a fost interzisă pentru copii în Croația, și în același timp a fost interzisă pentru copiii sub 14 ani în Muntenegru.

Vom mai semnala aspecte interesante și în „Carta drepturilor fundamentale a UE,, care recunoaște dreptul copiilor la protecția și îngrijirile necesare pentru asigurarea bunăstării lor, printre alte dispoziții. Convenția ONU din 1989 cu privire la drepturile copilului stabilește dreptul copilului de a fi protejat împotriva tuturor formelor de violență [6]. Abuzul sexual asupra copiilor este o infracțiune deosebit de gravă, ale cărei consecințe ample și grave afectează întreaga viață a victimelor. Prin faptul că produc suferințe copiilor, aceste infracțiuni provoacă, de asemenea, un prejudiciu social semnificativ pe termen lung. În multe cazuri, copiii sunt abuzați sexual de persoane pe care le cunosc, în care au încredere și de care depind [7]. Din

acest motiv, infracțiunile respective sunt deosebit de dificil de prevenit și de detectat. Există indicii că problema a fost exacerbată de criza provocată de pandemia de COVID-19 [8], în special în cazul copiilor care trăiesc cu autorii abuzurilor. În plus, copiii petrec mai mult timp online decât înainte, probabil nesupravegheați. Deși acest lucru le-a permis să își continue studiile și să păstreze legătura cu colegii lor, există semne că riscul copiilor de a intra în contact cu prădători prezenți online a crescut. Întrucât numărul de infractori izolați la domiciliu este mai mare, cererea de materiale care conțin forme de abuz sexual asupra copiilor a crescut (de exemplu, cu 25 % în unele state membre [9]), ceea ce a condus la o creștere a cererii de materiale noi și, prin urmare, la noi cazuri de abuz [10]. Consiliul Europei estimează că, în Europa, unul din cinci copii cade victimă unei forme de violență sexuală.

În ultimii ani s-a înregistrat o creștere dramatică a cazurilor raportate de abuz sexual online asupra copiilor în UE (de exemplu, schimb de imagini în UE, victime din UE etc.) și anume de la 23 000 în 2010, la peste 725 000 în 2019, în care au fost incluse peste 3 milioane de imagini și înregistrări video [11]. O creștere la fel de dramatică a avut loc la nivel mondial: de la 1 milion de cazuri raportate în 2010, la aproape 17 milioane în 2019, care includeau aproape 70 milioane de imagini și înregistrări video [12]. Rapoartele indică faptul că UE a devenit cea mai mare gazdă la nivel mondial de materiale care conțin forme de abuz sexual asupra copiilor (de la peste jumătate în 2016, la peste două treimi în 2019) [13]. Recent, o anchetă privind abuzul sexual asupra copiilor în Germania a dus la descoperirea unui număr posibil de peste 30 000 de suspecți care utilizează servicii de chat și de mesagerie de grup în vederea partajării de materiale, a încurajării reciproce pentru crearea de noi materiale și a schimbului de idei privind modul în care își pot ademeni victimele și ascunde acțiunile [14]. Utilizarea criptării de la un capăt la altul face ca identificarea autorilor să fie mai dificilă, dacă nu imposibilă. În exemplul menționat, până în prezent au fost identificați în Germania doar 72 de suspecți și 44 de victime. Introducerea criptării de la un capăt la altul, deși este benefică pentru asigurarea confidențialității și securității comunicațiilor, facilitează accesul la canale sigure și pentru autorii infracțiunilor, unde aceștia își pot ascunde faptele, cum ar fi schimbul de imagini și materiale video, de autoritățile de aplicare a legii. Prin urmare, utilizarea tehnologiei de criptare în scopuri infracționale trebuie să fie abordată imediat prin soluții posibile, care ar putea permite societăților să identifice și să raporteze cazurile de abuz sexual asupra copiilor în comunicațiile electronice criptate de la un capăt la altul. Oricare soluție ar trebui să asigure atât confidențialitatea comunicațiilor electronice și protecția copiilor împotriva abuzului sexual și a exploatării sexuale, cât și protecția vieții private a copiilor care apar în materialele care conțin forme de abuz sexual asupra copiilor.

Referințe bibliografice:

1. Noul Cod Penal, Noul Cod de Procedură Penală. Editura Hamangiu, 2016
2. Codul Penal Spaniol. [citat 16.03.2022]. Disponibil: <https://ro.scribd.com/doc/91084903/Codul-Penal-Spaniol> 16 martie

3. Convenția pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, 25.10.2007. În: Monitorul Oficial al României, 29.12.2010, nr.885. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/124823>
4. Idem
5. Idem
6. Relevantă în ceea ce privește abuzul sexual comis asupra copiilor în context domestic este și Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice
7. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, Istanbul, 11.05.2011. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/168046253e> 16martie2022
8. Este vorba, în special, de copiii cu handicap care trăiesc în centre de plasament.
9. Europol, Exploiting isolation: Offenders and victims of online child sexual abuse during the COVID-19 pandemic (Exploatarea izolării – Infractorii și victimele abuzului sexual online asupra copiilor în cursul pandemiei COVID-19), 16 martie 2022. Europol, Exploiting isolation: Offenders and victims of online child sexual abuse during the COVID-19 pandemic (Exploatarea izolării – Infractorii și victimele abuzului sexual online asupra copiilor în cursul pandemiei COVID-19), 19 iunie 2020.
10. Numărul de cazuri de abuz sexual asupra copiilor raportate la nivel mondial era de patru ori mai mare în aprilie 2020 (4,1 milioane de cazuri raportate) față de aprilie 2019 (aproximativ 1 milion), conform cifrelor transmise Centrului național al SUA pentru copii dispăruți și exploatați.
11. Conform rapoartelor către Centrul național al SUA pentru copii dispăruți și exploatați (NCMEC). Legislația SUA prevede ca societățile de internet cu sediul în SUA să raporteze către NCMEC toate cazurile de abuz sexual asupra copiilor pe care le găsesc în rețelele lor. Ulterior, NCMEC transmite aceste rapoarte autorităților publice competente din întreaga lume pentru luarea măsurilor necesare. Având în vedere că cele mai mari societăți furnizoare de servicii de internet se află în SUA, NCMEC centralizează, de fapt, raportarea cazurilor de abuz sexual asupra copiilor la nivel mondial.
12. Idem
13. Internet Watch Foundation, Rapoarte anuale din 2016 până în 2019
14. BBC, Germany investigates 30,000 suspects over paedophile network (Germania investighează 30 000 de suspecți dintr-o rețea de pedofilie), 29 iunie 2020; Frankfurter Allgemeine, Die schockierende Zahl des Tages: 30.000 Verdächtige (Numărul șocant al zilei: 30 000 de suspecți), 29 iunie 2020

**LEGEA APLICABILĂ CONTRACTELOR CU
CONSUMATORII ÎNCHEIATE PRIN MIJLOACE
ELECTRONICE POTRIVIT NORMELE CONFLICTUALE
ALE REPUBLICII MOLDOVA**

**APPLICABLE LAW ON CONSUMER CONTRACTS CONCLUDED
BY ELECTRONIC MEANS ACCORDING TO THE CONFLICT
RULES OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA**

CZU: 347.44:004:340.134(478)

DOI: 10.5281/zenodo.6618802

Adriana DODON,
Doctorandă, USM

Summary

Nowadays, no one doubts that the development of the technology has led to a revolution in the classic way of selling and buying. The electronic contract is characterized by the depersonalization, the dematerialization and the delocalization of the exchanges accomplished by the way of internet.

Keywords: *e-commerce, conflict of laws, customer, contract, private international law, applicable law.*

Actualitate

Pornind de la faptul că fenomenul comerțului electronic i-a amplexat atât în lume cât și în Republica Moldova, problema legii aplicabile contractelor electronice nu reprezintă o noutate. Conform datelor Băncii Naționale a Moldovei pentru anul 2020, s-a constatat că în 2020 au fost efectuate 11 milioane de plăți pe platformele de comerț electronic, dintre care 8,3 milioane de operațiuni efectuate pe platformele e-comerț peste hotare (ceea ce constituie echivalentul a 4,8 miliarde de lei) [1]. Ușurința și rapiditatea modului de încheiere a unui contract în formă electronică, poartă pe de altă parte o dificultate și anume numărul potențial nedefinit de legi aplicabile. Pentru un consumator acest lucru reprezintă o incertitudine juridică. Reglementările legislative armonizate în materia contractelor electronice încheiate cu consumatorii pot să acorde o siguranță în plus comerțului în mediul online. Prin urmare, punerea în discuție a legii aplicabile nu reprezintă o noutate pentru instrumentele internaționale de reglementare, cum ar fi Convenția de la Haga din 15 iunie 1955 cu privire la legea aplicabilă vânzării internaționale de bunuri[2].

Natura juridică a contractului încheiat în format electronică nu ar trebui să difere de un contract clasic, încheiat în formă scrisă în prezența părților. Prin urmare suntem în prezența unui act juridic, chiar dacă acesta este încheiat prin mijloace electronice. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002 (în continuare - *Codul civil*)[3] la art. 316 stabilește că actul juridic poate fi încheiat verbal sau în

formă electronică. Potrivit art. 318 alin. (3) din *Codul civil* actul juridic în formă electronică este echivalent cu actul juridic în formă scrisă în cazul în care poartă semnătura electronică prevăzută de lege a persoanei care încheie actul. Art. 1013 din *Codul civil* specifică că prin contract la distanță se înțelege orice contract negociat și încheiat între profesionist și consumator în cadrul unui sistem de vânzări sau de prestări de servicii la distanță organizat, fără prezența fizică simultană a profesionistului și a consumatorului, cu utilizarea exclusivă a unuia sau a mai multor mijloace de comunicare la distanță până la și în momentul în care este încheiat contractul, inclusiv orice comandă făcută de consumator care produce efecte obligatorii asupra lui.

Având în vedere că în comerțul electronic nu suntem în prezența frontierelor, intervine de fapt problema părților contractante, a legii aplicabile și a competenței jurisdicționale.

Până la intrarea în vigoare a *Legii nr. 133/2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative* (în continuare - Legea nr. 133/2018)[4] legislația civilă nu conținea normele conflictuale expres aplicabile contractelor încheiate cu consumatorii. Prin adoptarea de către Parlament a Legii nr. 133/2018, așa cum se arată și în nota informativă [5] aferentă, cartea a cincea din *Codul civil* a fost completată cu un șir de articole scopul cărora este de a moderniza dreptul internațional privat al Republicii Moldova, conform ultimelor tendințe europene și internaționale în materie și de a face legislația în materie mai exactă și mai previzibilă.

În materia dreptului internațional privat, legislația națională nu dispune de norme conflictuale care ar stabili în mod expres care este legea aplicabilă contractelor încheiate prin mijloace electronice. Totuși la art. 2620 din *Codul civil* în cazul contractelor încheiate cu consumatorii nu se pune problema faptului dacă contractul a fost încheiat în prezența părților sau la distanță prin utilizarea mijloacelor electronice. Prin urmare, contractul încheiat de un consumator cu un profesionist este reglementate de legea statului în care își are reședința obișnuită consumatorul cu condiția ca profesionistul: a) să-și desfășoare activitatea comercială sau profesională în statul în care își are reședința obișnuită consumatorul; sau b) prin orice mijloace, să-și direcționeze activitățile către statul în cauză sau către mai multe state, printre care și statul în cauză, iar respectivul contract să se înscrie în sfera activităților respective.

Textul art. 2620 din *Codul civil* se bazează pe normele conflictuale cuprinse în Regulamentul nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I) [6] cunoscut sub denumirea marginală - Regulamentul Roma I.

Legiuitorul național, prin reglementarea propusă a decis să protejeze consumatorul acordându-i astfel protecția legii statului în care acesta își are reședința sa obișnuită făcându-l mai sigur pe deciziile pe care le ia la încheierea unui contract electronic. Totuși pentru ca această soluție să fie una aplicabilă, este necesară în-

deplinirea de către profesionist cel puțin a unei condiții descrise *supra*. Condiția potrivit căreia profesionistul trebuie să-și direcționeze activitatea comercială sau profesională în țara în care își are reședința obișnuită consumatorului, presupune că profesionistul să-și adapteze activitatea la legile naționale ale consumatorului. Curtea de Justiție a Uniunii Europene (în continuare - CJUE) la examinarea unei cauze a oferit definiția noțiunii de activitate „direcționată spre” statul în care este domiciliat consumatorul.

Astfel, la examinarea cauzei *Peter Pammer c. Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08)* și *Hotel Alpenhof GesmbH c. Oliver Heller (C-144/09)* a concluzionat că simpla accesibilitate a paginii internet a comerciantului sau a unui intermediar în statul pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul nu este suficientă pentru a considera activitatea comerciantului drept una direcționată spre acel din urmă stat. În schimb, în calitate de elemente care pot constitui indici a activității comerciantului ca fiind direcționată spre statul în care consumatorul este domiciliat pot fi natura internațională a activității, utilizarea unei alte limbi sau a unei alte monede decât limba sau moneda utilizată în mod obișnuit în statul în care comerciantul își are sediul, menționarea unor date de contact telefonice cu indicarea prefixului internațional, utilizarea unui nume de domeniu de prim nivel diferit de cel al statului membru în care își are sediul comerciantul. Identificarea prezenței acestor indicatori la examinarea unei spețe concrete îi revine instanței de judecată competente să judece cauza.

Direcționarea activității spre statul unde își are domiciliul consumatorul are ca scop protecția acestuia, însă aceasta nu trebuie privită ca o protecție absolută. Or, în caz contrar reținerea de către CJUE a unei soluții opuse ar fi avut drept consecință protejarea sistemică a consumatorului în mediul online și impunerea unei sarcini excesive profesionistului de a-și adapta contractele în funcție de statele unde un potențial consumator își are reședința obișnuită.

În acest caz, profesionistul ar putea fi interesat să indice în condițiile generale ale contractului pe care-l propune consumatorului, o clauză care să prevadă aplicarea unei unei alte legi, decât cea care în mod normal ar fi aplicabilă în lipsa alegerii. Totuși, așa cum prevede și art. 2620 alin. (2) din *Codul civil*, o astfel de alegere nu poate priva consumatorul de protecția acordată acestuia prin dispoziții de la care nu se poate deroga prin convenție, în temeiul legii care, în lipsa alegerii ar fi fost aplicabilă potrivit regulilor generale. Prin urmare, în *Hotărârea Verein für Konsumenteninformation c. Amazon EU Sàrl* [8] CJUE a determinat că o clauză care figurează în condițiile generale de vânzare ale unui contract de comerț electronic între un profesionist și un consumator, potrivit căreia legea care reglementează acest contract este cea a statului membru în care are sediul acest profesionist, este abuzivă în măsura în care îl induce în eroare pe acest consumator, dându-i impresia că doar legea acestui stat membru se aplică contractului, fără a-l informa despre faptul că beneficiază de asemenea, de protecția pe care i-o asigură dispozițiile imperative ale dreptului care ar fi aplicabil în lipsa acestei clauze, ceea

ce este de competența instanței naționale să verifice, în lumina tuturor împrejurărilor relevante.

Prezintă interes și *Hotărârea A. B., B. B. c. Personal Exchange International Limited* [9] la pronunțarea căreia CJUE a specificat că noțiunea de „consumator” trebuie interpretată în mod autonom, fiind vorba în speță de o persoană care în mod regulat joacă poker în mod profesionist pe una din platformele online, deține cunoștințe extinse și activitatea respectivă îi aducea câștiguri semnificative, care totuși nu-ți pierde calitatea de consumator.

Concluzii

Examinând constatările jurisprudențiale ale CJUE și având în vedere că prevederile legislației naționale în domeniu sunt preluate din instrumentele Uniunii Europene, considerăm judicioasă soluția ca în scopul respectării spiritului legii și a intenției adevărate a legiitorului, instanțele judecătorești naționale urmează să țină cont de modul de interpretare și aplicare a prevederilor referitoare la determinarea legii aplicabile unui contract încheiat de un consumator prin intermediul mijloacelor electronice la examinarea unor cauze cu obiect similar.

Referințe bibliografice :

1. Comerțul electronic în Republica Moldova, în creștere. [citat 05.03.2022]. Disponibil: <http://www.me.gov.md/ro/content/comertul-electronic-republica-moldova-crestere>
2. Convenția de la Haga din 15 iunie 1955 cu privire la legea aplicabilă vânzării internaționale de bunuri. [citat 05.03.2022]. Disponibil: <https://www.jus.uio.no/lm/hcpil.applicable.law.sog.convention.1955/doc.html>
3. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 66-75.
4. Legea nr. 133/2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 467-479.
5. Nota informativă a proiectului de lege pentru modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative. [citat 05.03.2022]. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/2018/transparența_in_procesul_deci-zional/martie/1/NF_Civil_New.pdf
6. Regulamentul (ce) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I). [citat 05.03.2022]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008R0593&from=EL>
7. Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene în cauza *Peter Pammer c. Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08)* și *Hotel Alpen-*

hof GesmbH c. Oliver Heller (C-144/09) [citat 05.03.2022]. Disponibil: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83437&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3963524>

8. Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene Verein für Konsumenteninformation c. Amazon EU Sàrl. [citat 05.03.2022]. Disponibil: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=182286&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6699>
9. Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene A. B., B. B. c. Personal Exchange International Limited [citat 05.03.2022]. Disponibil: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=%25E2%2580%259ECompeten%25C8%259Ba%2B%25C3%25AEn%2Bmateria%2Bcontractelor%2B%25C3%25AEncheiate%2Bde%2Bconsumatori%25E2%2580%259D&docid=235347&pageIndex=0&doclang=RO&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2942909#ctx1>

IMPORTANȚA CREĂRII UNEI PLATFORME ONLINE DE LICITAȚII PENTRU VÂNZAREA/LOCAȚIUNEA BUNURILOR AFLATE ÎN PROPRIETATE PUBLICĂ

THE IMPORTANCE OF ESTABLISHING AN ONLINE PLAT- FORM OF AUCTIONS FOR SELLING/RENTING THE GOODS OF PUBLIC PROPERTY

CZU: 347.238.8:004:347.258

DOI: 10.5281/zenodo.6618800

Corneliu DONI,
Doctorand, USM

Summary

This paper analyzes the need of establishing an online platform by which there will be disposed the public goods. It will facilitate and transparentize such procedures.

Keywords: *public goods, auctions, online*

Introducere în problematică

Autoritățile publice în mod inevitabil au o participare semnificativă în circuitul civil. Acestea procură servicii, bunuri și lucrări din cele mai diverse pentru îndeplinirea sarcinilor sale, dar și pentru satisfacerea necesităților unei bune funcționări. În acest mod se achiziționează servicii de curățenie, lucrări de construcție a drumurilor, bunuri pentru instituțiile de învățământ. Legislația în această privință este destul de avansată, în principal datorită Legii nr. 131/2015 privind achizițiile publice [1], iar procedurile de achiziții sunt realizate prin intermediul Sistemului Informational Automatizat - Registrul de Stat al Achizițiilor Publice (MTender). Totuși situația când autoritățile publice intenționează să vândă/să dea în locațiune bunurile de care dispune, legislația este lacunară, iar o platformă online de efectuare a acestor licitații lipsește. În acest context se impune necesitatea efectuării unui studiu asupra problematicei identificate cu scopul a propune soluții spre a o remedia.

Conținutul

La momentul elaborării acestui articol lipsește o platformă specială pentru vânzarea/locațiunea bunurilor de care dispun autoritățile publice. Iar MTender permite doar efectuarea procedurilor de achiziții prin care autoritățile publice procură bunuri, servicii și lucrări.

Legislația în această privință este dispersată și nu prevede utilizarea tehnologiilor moderne. Astfel, Art. 3 alin. (2) din Legea Nr. 1308/1997 privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pământului publicat prevede că “Vânzarea-cumpărarea pământului se efectuează prin contractul de vânzare-cumpărare la preț normativ prin concurs sau la licitației” [2]. Capitolul II din Regulamentul cu privire

la valorificarea terenurilor proprietate publică a statului, aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 91 din 11.02.2019 prevede că locațiunea, arenda, superficia, comodatul, instituirea servituții și vânzarea terenurilor proprietate publică a statului se realizează prin licitații [3]. Conform pct. 15 din acest Regulament, licitațiile în cauză se realizează în conformitate cu prevederile Regulamentului privind licitațiile cu strigare și cu reducere, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 136/2009 [3].

Însă Regulamentul privind licitațiile cu strigare și cu reducere nu prevede aplicarea vreunei resurse digitale. Unica excepție este informarea despre licitații, în conformitate cu pct. 11 în Monitorul Oficial [4], care este emis și în format electronic, deși pentru accesarea lui se achită un abonament. Totuși, participarea online la aceste licitații nu este posibilă, iar informația detaliată oricum trebuie obținută prin adresarea fizică la autoritățile publice. Mai mult, rezultatele licitației nu sunt publicate în Monitorul Oficial.

În ceea ce privește alte bunuri ale autorității contractante, vânzarea/locațiunea acestora nu este nicicum reglementată de către lege. Astfel, dacă spre exemplu o Primărie dorește să vândă un automobil uzat, sau mobilierul uzat după ce acesta este schimbat cu unul nou, nu poate face acest lucru. Această problemă este și mai pronunțată pentru autorități precum Serviciul Vamal, care sechestrează corpuri delictive, precum automobile, care reprezintă un bun ce ar trebui scos la licitație.

În continuare prezentăm un tabel comparat cu situația la zi a achizițiilor atunci când autoritățile publice sunt în calitate de cumpărător și atunci când sunt în calitate de vânzător în care se evidențiază necesitatea reformării radicale a ultimelor:

Criteriul	Procedurile de achiziționare de către autoritățile publice a bunurilor, serviciilor și lucrărilor	Procedurile de vânzare/locațiune de către autoritățile publice a bunurilor
Transparența	<p>Orice persoană poate să acceseze în mod liber prin MTender următoarele informații cu privire la achizițiile publice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - documentația de atribuire - ofertele depuse inclusiv cea câștigătoare - informația cu privire la reducerea ofertelor pe parcursul licitației electronice. [Resursa web 1] <p>Prin Buletinul Achizițiilor Publice pot fi accesate:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Anunțurile de intenție - Decizia de atribuire. [Resursa web 2] <p>Prin intermediul paginii web a Agenției Achiziții Publice poate fi verificată informația cu privire la contractele de achiziții publice atribuite cu ajutorul unui motor de căutare. [Resursa web 3]</p>	<p>Pentru a afla despre procedurile de vânzare/locațiune de către autoritățile publice, o persoană trebuie să verifice în fiecare zi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - toate panourile informativ de la toate autoritățile publice - toate revistele și alte surse media - toate site-urile autorităților publice <p>În cazul terenurilor publice, licitațiile acestora sunt publicate și în Monitorul Oficial, însă pentru accesarea online a acestuia trebuie achitată o taxă [Anexa web 4]</p>

	Astfel, în orice moment, orice persoană poate verifica documentele cu privire la oricare procedură de achiziție publică reglementată de Legea nr. 131/2015 cu ajutorul unui dispozitiv de accesare a internetului.	Astfel, informațiile despre aceste licitații sunt foarte greu de obținut, pot fi accesate de un număr restrâns de persoane și este dificilă monitorizarea acestor achiziții de către societate.
Contestarea rezultatelor	Deciziile de atribuire se contestă, în conformitate cu art. 83, alin. (1) din Legea nr. 131/2015 la Agenția Națională pentru Soluționarea Contestațiilor, care emite o decizie în termen de 20 de zile lucrătoare în conformitate cu art. 85 alin. (17). Toate deciziile și procedurile de contestare pot fi accesate pe pagina Agenției. [Resursa web 5, Resursa web 6]	Se realizează prin intermediul instanței de judecată. Procedura de examinare poate dura câțiva ani. Informația despre hotărârile și deciziile luate pe poate fi găsită pe portalul instanțelor naționale de judecată. [Resursa web 7]
Participarea persoanelor interesate	Prin abonarea la o platformă de acces la MTender oricine poate primi notificare când apare o procedură de achiziție în domeniul său de interes. Oferta se depune prin mijloace electronice, fapt ce asigură un nivel înalt de participare, dar și reduce riscul de concurență neloyală.	Pentru a participa la aceste licitații, persoanele interesate trebuie să parcurgă un întreg proces birocratic, iar în final să depună în format fizic documentele ofertei. În acest mod se descurajează participarea la licitații.

În lumina problemelor evidențiate, venim cu propunerea de a lărgi aplicabilitatea MTender și pentru vânzarea/locățiunea de către autoritățile publice a bunurilor aflate în gestiunea acestora. Mecanismul de funcționare a MTender permite efectuarea acestor operațiuni, astfel, nu ar fi necesare fonduri adiționale pentru crearea unei noi platforme. În acest sens ar trebui la nivel legislativ impunerea ca toate vânzările/locățiunile de bunuri publice să fie făcute prin Mtender.

De asemenea, optăm pentru extinderea acestei reforme și asupra bunurilor vândute de către executorii judecătorești. Or, aceștia în conformitate cu Codul de Executare desfășoară licitațiile la sediul propriu, fără utilizarea mijloacelor digitale, fără posibilitatea de participa de la distanță. Iar art. 129 alin. (1) din Codul de Executare prevede că doar anunțurile despre aceste licitații se publică într-un ziar de nivel raional ori național, sau în Monitorul Oficial al Republicii Moldova [5].

Utilizarea MTender ar facilita realizarea acestor licitații, le-ar face mult mai transparente, ar crește nivelul de participare și concurență. În acest mod, pe de o parte toți doritorii vor putea ușor să afle despre licitațiile în curs de desfășurare, iar autoritățile publice și executorii judecătorești vor putea vinde bunurile la un preț mai convenabil și mult mai repede.

Un exemplu bun de urmat în acest sens este site-ul Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii unde toate ambasaderele SUA pot plasa licitații cu privire

la bunurile pe care doresc să le vîndă, iar orice persoană interesată poate depune oferta sa în mod electronic [Resursa web 8].

Concluzii

Lipsa utilizării resurselor digitale în vînzarea/locatiunea de către autoritățile publice a bunurilor este o problemă. Iar soluția este extinderea utilizării MTender și asupra acestor licitații, dar și asupra licitațiilor organizate de către Executorii Judecătorești. În acest mod se va facilita vînzarea/locatiunea bunurilor publice și a celor sechestrate, iar persoanele interesate vor avea un acces ușor, de la distanță și transparent la aceste achiziții. În acest mod autoritățile publice vor putea acumula bani suplimentari în bugetul lor din contul vînzării/locatiunii bunurilor care nu le sunt necesare.

Resurse bibliografice:

1. Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice, publicată la 31.07.2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 197-205. Republicată în temeiul art. II alin.(3) lit. b) al Legii Nr. 169 din 26 iulie 2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.321-332, art.527.
2. Legea nr. 1308 din 25.07.1997 privind prețul normativ și modul de vînzare-cumpărare a pămîntului publicată la 04.09.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 57-58 art. 515.
3. Regulamentul cu privire la valorificarea terenurilor proprietate publică a statului, aprobat prin Hotărîrea Guvernului, nr. 91 din 11.02.2019. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 01.03.2019. nr.76-85 art. 127.
4. Regulamentul privind licitațiile cu strigare și cu reducere aprobat prin Hotărîrea Guvernului, nr. 136 din 10.02.2009. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 24.02.2009, nr.41-44 art. 185.
5. Codul de Executare, nr. 443 din 24.12.2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* 05.11.2010, nr. 214-220, art. 704.

Resurse Web:

1. Sistemului Informational Automatizat - Registrul de Stat al Achizițiilor Publice (MTender). [citată 10.03.2022]. Disponibil: <https://mtender.gov.md/>.
2. Buletinul Achizițiilor Publice. [citată 10.03.2022]. Disponibil: <https://tender.gov.md/ro/bap>.
3. Contracte de achiziții Publice, Pagina Agenției Achiziții Publice. [citată 10.03.2022]. Disponibil: <https://tender.gov.md/ro/contracte-atribuite>.
4. Monitorului Oficial al Republicii Moldova în format digital. [citată 10.03.2022]. Disponibil: <https://monitorul.gov.md/>.

5. Pagina Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor. Decizii. [citat 10.03.2022]. Disponibil: <https://ansc.md/ro/content/decizii-2022>.
6. Pagina Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor. Constații în examinare: [citat 10.03.2022]. Disponibil: <https://ansc.md/ro/constatii/2022>.
7. Portalul Instanțelor Naționale de Judecată. [citat 10.03.2022]. Disponibil: <https://www.instante.justice.md/>.
8. US Embassy Online Auction. [citat 10.03.2022]. Disponibil: <https://online-auction.state.gov/en-US>.

**ASIGURAREA COMUNICĂRII COPILULUI CU
PĂRINTELE CARE LOCUIEȘTE SEPARAT PRIN
INTERMEDIUL TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE**

**ENSURING THE CHILD'S COMMUNICATION WITH
THE PARENT WHO LIVES SEPARATELY THROUGH
INFORMATION TEHNOLOGIES**

CZU: 347.63:342.727:004

DOI: 10.5281/zenodo.6618890

Valentina DONI,
Doctorandă, USM

Summary

The right to communicate with the child is one of the rights held by the parent who lives separately from the child. In particular, during the development of information technologies appears the problem of ensuring the child's communication with the parent, including through information technologies, to the extent that it would not harm the child's best interests.

Keyword: *information technologies, parents, child, right, domicile, separation*

Introducere în problematică

Asigurarea comunicării copilului cu părintele care locuiește separat prin intermediul tehnologiilor informaționale este necesară într-u respectarea asigurării dreptul părintelui de a oferi grijă și educație pentru copilul său. Tematica respectivă prezintă importanță datorită modificărilor realizate recent în cadrul Codul Familiei Republicii Moldova prin legea pentru modificarea unor acte normative nr. 112 din 09.07.2020.

În același sens, părintele care are un domiciliu separat are dreptul de a avea relații personale cu copilul său. În special, părintele are dreptul nu doar la un program de vizite, ci și oferirea posibilității de a petrece timp cu copilul și de a fi implicat în viața copilului, în special în contextul dezvoltării tehnologiilor informaționale.

Esențial în cadrul asigurării dreptului de comunicare prin intermediul resurselor informaționale este menținerea coraportului de proporționalitate dintre drepturile părinților și respectarea drepturilor și intereselor superioare ale copilului.

Conținutul

Comunicarea copilului cu părintele său este esențială pentru dezvoltarea psiho-emoțională a copilului și în cadrul respectării dreptului copilului și a părintelui de comunicare. Menționăm că „în cazul în care părinții locuiesc separat, copilul are dreptul să comunice cu fiecare dintre ei concomitent sau separat.” [1, p.191]

Comunicarea părintelui cu copilul care locuiește separat prin intermediul tehnologiilor informaționale este prevăzută de Codul Familiei Republicii Moldova. Astfel, conform prevederilor art. 64 alin(2³) din Codul Familiei „În cazul în care părintele la domiciliul căruia a fost stabilit domiciliul copilului pleacă în altă localitate din țară sau de peste hotare împreună cu copilul ori lăsând copilul în custodie, acesta asigură comunicarea copilului cu celălalt părinte prin intermediul tehnologiilor informaționale sau prin alte mijloace, precum și posibilitatea vizitării copilului de celălalt părinte.” [2]

Astfel, părintele cu care a fost stabilit domiciliul copilului are obligația de a asigura comunicarea copilului cu celălalt părinte în cazul schimbării reședinței obișnuite a copilului indiferent dacă copilul se va afla în grija sa sau a unei rude apropiate.

În aceeași ordine de idei, din prevederile art. 1 legea comunicațiilor electronice nr. 241 din 15.11.2007 prin comunicare se înțelege: orice informație trimisă între un număr finit de părți prin intermediul unui serviciu de comunicații electronice accesibile publicului. Această categorie nu include informațiile transmise, prin intermediul unei rețele de comunicații electronice, în cadrul unui serviciu de programe audiovizuale destinate publicului în măsura în care aceste informații nu pot fi relaționate cu un abonat sau cu un utilizator identificabil care primește informația.” [3]

Din aceste prevederi, putem deduce tipul rețelei electronice care poate fi utilizat în cadrul comunicării dintre copil și părintele care locuiește separat de copil, în calitate de standard de calitate.

Obligația de asigurare a dreptului de comunicare presupune și asigurarea copilului cu echipament necesar comunicării pe rețelele electronice. În acest mod, este necesar de a îndeplini obligația de asigurare financiară a copilului nu doar de părintele cu care a fost stabilit domiciliul copilului, dar și de către cel care locuiește separat de copil.

Considerăm că, este necesar de a asigura respectarea dreptului la comunicare pe principiu de egalitate indiferent de starea materială a părintelui care locuiește separat de copil. Iar la nivel statal, trebuie alocate resurse adecvate pentru incluziunea digitală a tuturor copiilor, pentru educarea juridică a părinților cu privire la riscurile la care pot fi supuși copiii în folosirea produselor și serviciilor digitale și să fie informați prin intermediul diverselor campanii cu privire la modurile prin care pot respecta și proteja viața privată a copiilor în raport cu mediul digital.

Iar sarcina părintelui cu care locuiește copilului este de a nu limita copilul în comunicarea cu celălalt părinte, atâ timp cât aceasta este în interesul superior ale copilului și copilul are acces la rețele informaționale de comunicare.

De asemenea, părintele cu care a fost stabilit domiciliul copilului trebuie să asigure și securitatea datelor cu caracter personal al copilului care utilizează o anumită rețea electronică. Prin protecția datelor avându-se în vedere obligația părintelui sau a persoanei în grija căruia a rămas copilul de a asigura evitarea cauzării

oricăror pagube intereselor copilului, echipamentelor electronice ale copilului, cât și să gestioneze cu bună credință datele personale ale copilului.

Menționăm că, părintele are și obligația de a supraveghea utilizarea rețelelor electronice de copil astfel încât utilizarea respectivă să fie realizată în interesele superioare ale copilului și să nu cauzeze daune fizice, psihice sau biologice copilului.

Necesită a fi stabilită și definiția tehnologiilor informaționale, pe care o putem defini ca „tehnologii specifice informaticii, precum și acelei părți a comunicației aferente traficului informatic în rețelele informatice”. [4]

În această ordine de idei, copiii pot comunica cu părinții prin intermediul Facebook, Messenger, Viber, Telegram, Whatsapp, Zoom și altor tipuri de rețele sociale, platforme și aplicații de comunicare. Rămâne în sarcina părintelui de a alege tehnologia informațională cea mai eficientă și sigură de comunicare, asigurarea comunicării cât necreacrea de impedimente artificiale ce ar împiedica comunicarea copilului cu părintele.

Concluzii

Lipsa utilizării resurselor digitale în cazul plecării copilului împreună cu părintele cu care i-a fost stabilit domiciliul poate afecta grav relația părinte-copil. Se menține ca necesară asigurarea comunicării prin intermediul tehnologiilor informaționale a copilului cu părintele care locuiește separat în cazul în care aceasta nu va aduce daune intereselor superioare ale copilului.

Părintele cu care a fost stabilit domiciliul copilului este obligat să asigure comunicarea copilului cu celălalt părinte, dar în același sens să respecte drepturile copilului la viața privată. Însă, are și dreptul de a supraveghea acțiunile copilului în mediul digital în eventualitatea în care ar putea fi afectată integritatea fizică și psihică a copilului. De asemenea, trebuie de ținut seama de capacitățile intelectuale și fizice ale copilului. Copiii mici trebuie supravegheați, dar pe măsură ce cresc trebuie să li se respecte dreptul la intimitate.

În concluzie menționăm că, pentru a fi asigurată comunicarea copilului cu celălalt părinte este necesar ca celălalt părinte să participe la asigurarea cu echipamente electronice, astfel încât asigurarea comunicării cu copilul să nu constituie o povară unică doar pentru un părinte. Însă, în cazul în care nu este posibilă deținerea de tehnologii informaționale din considerente economice este necesar de a asigura comunicarea prin alte metode, de exemplu prin intermediul trimiterilor poștale, cât și prin stabilirea unui grafic de vizite a copilului de către părintele care locuiește separat.

Referințe bibliografice:

1. Cebotari V. *Dreptul Familiei. Manual*. Ed. a 3-a, rev. și compl., Chișinău: S.n., Tipografia Reclama, 2014.

2. Codul Familiei Republicii Moldova, nr. 1316 din 16.10.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 26.04.2001, nr. 47-48. [citată 02.03.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122974&lang=ro#
3. Legea comunicațiilor electronice, nr. 241 din 15.11.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.03.2008, nr. 51-54. [citată 02.03.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129118&lang=ro
4. Legea cu privire la informatică, nr. 1069 din 22.06.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05.07.2001, nr.73-74. [citată 02.03.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129080&lang=ro#

CONFISCAREA EXTINSĂ ȘI CRIPTOMONEDA

EXTENDED CONFISCATION AND CRYPTOCURRENCY

CZU: 343.272:004.056.55:336.7

DOI: 10.5281/zenodo.6618888

Mihai GARABA,
Doctorand, USM

Summary

In this study we aim to analyze the practical way to implement the extended confiscation of cryptocurrencies, as a security measure applied exclusively by the court, starting from the judicial nature of this criminal sanction. We aim to exemplify the methods of investigating for-profit crimes, which are the starting point for the application of the security measure - extended confiscation. At the same time, we are going to clarify the nature of extended confiscation in criminal proceedings, in order to see to what extent the judge, called to respect both domestic law and the principles established in C.E.D.O. jurisprudence, could apply the institution of extended confiscation to virtual currencies.

Keywords: *the extended confiscation, cryptocurrency, measure of safety, property, advantage, criminal proceedings.*

Introducere

Cercetarea științifică este și o activitate de management, căci are în vedere procesul de organizare a cercetării, stabilirea etapelor și a termenelor pentru fiecare în parte, corelarea etapelor cu termenele parțiale și cu cel final al cercetării, o gestionare adecvată a resurselor materiale și intelectuale ale cercetătorului [1, p. 148].

Orice fenomen sau realitate faptică, care are potențial de a genera conflicte, ajunge la un anumit moment să fie reglementat de norme juridice, iar ansamblu nominal juridice, grupate după relațiile care le reglementează sau alți indici, formează ramuri juridice.

Pentru ca normele juridice să fie înțelese, interpretate, aplicate și perfecționate este necesar ca ramurile juridice să fie cercetate. Progrese în domeniul dreptului sunt realizate de un șir de subiecți: profesori, judecători, avocați, studenți etc. Totodată, preocupările științifice asupra anumitor ramuri sau instituții sunt realizate sub egida unei oarecare metodologii.

Prezentul studiu nu reprezintă o lucrare definitivată în domeniul confiscării extinse a criptomonedelor, fiind astfel un punct de pornire pentru o examinare amplă a acestui domeniu în cadrul tezei de doctorat, or la etapa actuală cercetarea posibilității aplicării în practică a instituției confiscării extinse se prezintă sub forma unor titluri de recomandare, propuneri și sugestii pentru adoptarea unui cadru legal național și cooperativ internațional pe marginea acestui segment.

Unul din obiectivele principale al legii penale este identificarea, prevenirea și combaterea infracțiunilor generatoare de profit, unde drept consecință apare

instituția confiscării extinse a averii persoanelor recunoscute vinovete de comiterea a astfel de infracțiuni.

Treptat, confiscarea profiturilor obținute pe cale infracțională, a devenit obiectivul central al sistemelor de drept penal, urmărindu-se, implicit, reducerea săvârșirii infracțiunilor generatoare de profit, astfel, activitatea autorităților este direcționată nemijlocit spre definirea unor instrumente legale și eficiente în scopul descoperirii și confiscării bunurilor obținute ilicit, pentru a reduce tendința infractorilor de a se implica în asemenea acte infracționale.

În context, măsura de siguranță „confiscarea extinsă”, reprezintă în sine o sancțiune de drept penal constând în măsuri de constrângere cu caracter preventiv care are drept scop înlăturarea unor stări de pericol generatoare de fapte prevăzute de legea penală.

Un aspect de o importanță deosebită, rezidă în faptul că instituția confiscării extinse, are o strânsă legătură cu dreptul european și jurisprudența CtEDO, reprezentând o măsură de siguranță care scoate în evidență problematica aplicării în practică a acestei instituții în diferite state europene.

Cert este faptul că autoritățile statului au anumite obstacole la îndeplinirea competențelor de supraveghere și de investigare în legătură cu utilizatorii criptomonedelor, iar procedeele de sechestrare, or eventual confiscare specială și extinsă a criptomonedelor întâmpină anumite dificultăți.

Conținut

Trecând de la general spre particular, observăm că actualitatea implementării sau aplicării instituției confiscării speciale asupra criptomonedelor prezintă un interes teoretic și practic de cercetare, anume din perspectiva faptului că, atât instituția confiscării extinse este una relativ nouă în dreptul penal, cât și faptul că criptomonedele reprezintă un „bun” sau „activ” al persoanei care nu se află în registrele publice de stat și operarea cu aceste valute se efectuează aparent sub anonim.

Așadar, în timp ce *confiscarea specială* constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor (inclusiv a valorilor valutare) utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni, atunci *confiscării extinse* sunt supuse și alte bunuri, care, deși nu au fost utilizate la săvârșirea infracțiunilor, însă proveniența acestora rezultă din activități infracționale [2].

În conformitate cu prevederile art. 132¹ Cod penal al RM, prin bunuri, în sensul art. 106, 243 și 279, se înțeleg mijloace financiare, orice categorie de valori (active) corporale sau incorporale, mobile sau imobile, tangibile sau intangibile, precum și acte sau alte instrumente juridice sub orice formă, inclusiv în format electronic ori digital, care atestă un titlu ori un drept, inclusiv orice cotă (interes) cu privire la aceste valori (active).

În mod general, „*bun*” înseamnă un bun de orice natură, corporal sau incorporeal, mobil sau imobil, precum și actele juridice sau documentele care atestă un titlu sau un drept asupra unui astfel de bun. Prin „*bun*” se are în vedere *orice fel de bun*,

precum și actul juridic ori documentul care atestă proprietatea asupra acestui bun sau alte drepturi referitoare la el (lit.d) art.2 din Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate) [3].

Luînd ca bază dispozițiile normei indicate supra, stabilim că valorile (active) incorporale și intangibile, este evidențiată și moneda virtuală sau criptomoneda, or în accepțiunea BNM, „monedele virtuale sunt active virtuale” [5].

Într-o accepțiune generală, *criptomoneda reprezintă monede virtuale sau digitale, nebankare, care permit și în același timp asigură transferul unei valori patrimoniale prin intermediul unui sistem descentralizat, securizat prin intermediul criptografiei.*

Drept consecință, criptomoneda (indiferent de forma în care se prezintă: Bitcoin, Litecoin, Ethereum, etc.) poate să reprezinte obiectul confiscării extinse, în cazul în care, aceste valori au fost destinate pentru săvârșirea unei infracțiuni sau au fost obținute pe cale infracțională.

Directiva 2014/42/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană, prevede o definiție extinsă a bunurilor care pot face obiectul înghețării și confiscării. Definiția respectivă include documente sau instrumente juridice care atestă un titlu sau un drept asupra unor astfel de bunuri. Astfel de documente sau instrumente ar putea include, de exemplu, instrumente financiare sau documente care pot da naștere unor drepturi de creanță și care se află, în mod normal, în posesia persoanei căreia i se aplică procedurile relevante [6].

În opinia BNM, „utilizarea monedelor virtuale nu este reglementată în Republica Moldova. Acestea nu reprezintă o formă de monedă electronică în sensul Legii nr. 114 din 18.05.2012 privind serviciile de plată și moneda electronică, iar activitatea privind emiterea și tranzacționarea lor nu este supusă supravegherii de către organul abilitat” [7].

Cu precădere celor indicate supra, stabilim că există o serie de riscuri care îi privesc pe utilizatorii criptomonedelor în procesele deținerii, cumpărării sau tranzacționării cu acest tip de monede, dar și un cumul de circumstanțe care fac dificilă procedura de aplicare în practică de către autoritățile statului a cinstuției confiscării extinse.

Procedura confiscării extinse nu este direcționată către o persoană în sensul stabilirii unei pedepse, ci direcționată către recuperarea bunurilor care se află în proprietatea acesteia, provenite din activități infracționale, scopul ei fiind recuperarea produselor ce derivă din infracțiuni, și nu să stabilească vinovăția pentru infracțiunile comise. Confiscarea extinsă ar trebui să fie posibilă în cazul în care instanța consideră că bunurile sunt rezultatul unor activități infracționale.

Prin urmare, problema autorităților statului apare atunci când la o anumită etapă procesual penală, intervine necesitatea de a aplica procedura confiscării extinse a criptomonedelor, or pe de o parte avem situația când persoana deține criptomonede provenite din activități infracționale, iar pe de altă parte, nu există un

mecanism de confiscare a portofelului electronic în care se dețin criptomonede, deoarece nu există un registru public al valutei virtuale în Republica Moldova sau al administratorilor care gestionează criptomonedele.

Prin urmare, autoritățile statului au ajuns într-un colaps juridic, iar activitatea ilegală manifestată prin beneficierea de active sub formă de criptomonede provenite din activități infracționale, au depășit semnificativ activitatea organelor de resort și respectiv se impune stricta necesitate de a interveni cu o serie de reglementări în ceea ce privește confiscarea extinsă a criptomonedelor.

Așadar, la moment nu există reglementări clar definite pentru aplicarea instituției confiscării extinse a criptomonedelor, fapt care generează inițierea unor propuneri, sugestii și opinii referitor la adoptarea unui cadru legal în acest sens.

Concluzii/recomandări/sugestii/

Urmare a celor evocate, constatăm faptul că pentru o analiză empirică primară a temei proiectului de cercetare doctorală, este nevoie de o aprofundare detaliată asupra metodelor sau procedeele care urmează a fi aplicate de către autoritățile Republicii Moldova pentru a fi posibilă confiscarea criptomonedelor.

Practica mondială de investigare a criminalității cibernetice arată că arestarea și confiscarea unei criptomonede necesită participarea operatorului acesteia sau a altui intermediar - proprietarul unei platforme de schimb de active crypto sau unei bănci comerciale. Platforma de schimb sau alt intermediar, în baza unei hotărâri judecătorești și la cererea organelor de resort ale statului aplică sechestrul pe anumite portofele electronice, iar ca rezultat, infractorii suspectați nu pot face tranzacții cu monedele electronice pe care le dețin.

Confiscarea criptomonedelor este posibilă numai dacă cheia portofelului crypto este găsită în urma acțiunilor de investigație. Sechestrarea și confiscarea bunurilor sunt precedate de lucrări de cercetare. În prima etapă, organul de urmărire penală identifică proprietarul portofelului suspect.

Totodată, organul de urmărire penală pune sub învinuire persoana, efectuează percheziții și sechestrează echipamentele suspectilor, inclusiv unități flash cu chei de la portofelul electronic. La finalul acțiunilor de investigație, fiecare proprietar al fondurilor, trebuie să le transfere în mod independent în portofelele organelor de stat.

Totuși, urmează a fi elaborat o serie de reglementări pe plan național și în colaborare cu alte state, ce țin de operarea cu criptomonedele în general și de confiscarea acestora în special, fapt care ar duce la ușurarea activității organelor de resort în aplicarea măsurilor de siguranță sub formă de sechestrul și confiscarea extinsă, măsuri care se succed și sunt interdependente, or în situația în care se aplică sechestrul pe portofelele electronice ale infractorului, de fapt este asigurată executarea ulterioară a măsurii de asigurare – confiscarea extinsă.

Pentru a putea fi definit clar faptul că confiscarea extinsă este posibilă și asupra criptomonedelor, inițial, în dispoziția normelor codului penal al Republicii Moldova urmează a fi inclusă noțiunea de criptomonedă.

Constatăm deci că la moment, există două mari problematici cu care se confruntă instanța confiscării extinse în Republicii Moldova, așadar pe de o parte instanța de judecată urmează să identifice faptul că criptomonede deținute de către infractor, au fost obținute ilegal, iar pe de altă parte nu este stabilită modalitatea sau procedura de confiscare a criptomonedelor.

Având în vedere faptul că prezentul raport vizează doar modalitățile de cercetare empirică prin prisma nivelului de digitalizare pentru Republica Moldova, cert este că, tematica raportului ar trebui să rămână obiectul unor dezbateri și cercetări în perspectiva de lucru de viitor, autorul având drept scop reliefaarea unor dimensiuni clare și previzibile pentru elaborarea și implementarea eficientă, în condițiile practicii judiciare naționale și internaționale analizate.

Din toată această aglomerație de circumstanțe, care pot deruta pentru început cercetătorul, deducem importanța metodologiei. Metodologia, în cele din urmă, învață a face o muncă de cercetare, pentru dobândirea de fapte, pentru analiza lor critică, pentru compararea cu alte fenomene [4, p. 12].

Referințe bibliografice:

1. Aramă E., Ciobanu R. *Metodologia dreptului: (Sinteze pentru seminar)*. Chișinău: CEP USM, 2011, 166 p.
2. S. Crijanovschi, I. Codreanu. Confiscarea specială și confiscarea extinsă: standarde europene în confiscarea și recuperarea activelor. În: *Studia Universitatis Moldaviae* (Seria Științe Sociale, 2019, nr. 11, p.43-51.
3. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000, ratificată prin Legea Republicii Moldova nr.15 din 17.02.2005. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr.36-38.
4. Rotaru M. Conceptele metodologie/metodică/metodologie specială: interpretare retrospectivă. În: „*Psychology and Special Education*”, Facultatea de Psihologie și Psihopedagogie specială a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, ediția nr. 4(29), 2012.
5. BNM avertizează că investițiile în criptovalute implică riscuri înalte [citată 25.01.2022]. Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/bnm-avertizeaza-ca-investitiile-criptovalute-implica-riscuri-inalte>.
6. Directiva 2014/42/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană [citată 25.01.2022]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0042&from=EN>.
7. Moneda virtuală și riscuri asociate [citată 27.01.2022]. Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/moneda-virtuala-si-riscuri-asociate>.

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19

SOME PARTICULARITIES OF DOMESTIC VIOLENCE IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC

CZU: 343.625:616.98

DOI: 10.5281/zenodo.6619004

Violeta GHERASIMENCO,
Doctorandă, USM

Conducător științific: Oleg PANTEA,
Dr. în drept, conf. univ., USM

Summary

Domestic or family violence is one of the most serious and widespread crimes that contemporary societies face, harming the human right and dignity of their members. The phenomenon persists in all the states of the world. The impact of COVID-19 on domestic violence includes in particular the results of several studies on domestic violence that characterize the phenomenon before and after the isolation imposed by the spread of COVID-19.

Keywords: *violence, domestic violence, family violence, victim of violence, contra-vention, COVID-19 pandemic*

Una dintre problemele care privește orice societate, în orice moment este violența în familie. Tema violenței în familie suscită un interes deosebit, dar și controverse la nivelul întregii societăți. Acest flagel nu numai că reprezintă o gravă problemă socială, de sănătate publică, dar și o gravă încălcare a drepturilor omului.

Problema violenței în familie este mult discutată, datorită înrădăcinării ei în societate, dar și datorită efectelor grave asupra sănătății, familiei și societății. Totodată, orice problemă deosebită cu care se confruntă un membru al familiei sau familia, marchează întreaga societate la un moment dat.

Ținând cont de particularitățile fenomenului violenței în familie drept parte a devierilor sociale, dar și a consecințelor pe care le lasă, această problemă majoră trebuie să fie analizată pentru a fi înțeleasă.

Având în vedere situația de criză pandemică în care ne-am pomenit în urmă cu câțiva ani și-a lăsat amprenta și în Republica Moldova.

Mai întâi de toate, menționăm faptul că s-a efectuat o muncă amplă prin elaborarea unui șir de acte internaționale, dar și naționale ce privește violența în familie. Dacă e să ne referim la Republica Moldova, atunci pornim de la realizările privind cadrul legal eficient de abordare a violenței în familie din martie 2007, când a fost adoptată Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. Adoptarea acestei legi a determinat și modificările ulterioare a legislației în domeniu și anume: prin Legea din 09.07.2010 a fost recunoscută infracțiunea de

violență în familie în partea specială a Codului penal art. 201¹, iar mai târziu prin Legea nr.196/2016 a fost completat Codului contravențional cu art. 78¹. Astfel legiuitorul a diferențiat răspunderea penală și cea contravențională pentru încălcarea unor norme de conduită protejată prin lege pentru actele de violență în familie. Prin urmare, aceste fapte antisociale săvârșite cu violență în cadrul familiei prezintă un *pericol special*, datorită: urmărilor gravele sau mai puțin grave care survin, care determină caracterul faptelor drept infracțiuni sau contravenție.

Violența în familie constituie frustrarea nevoilor general-umane sau acele crize ce reprezintă o societate la un moment dat. Astfel că, impactul violenței în familie este resimțit oricând, și nu numai de acele victime ale violenței, ci și de societate. Perioadele de criză aduc cu ele efecte negative diverse. Atunci când atenția publică și măsurile guvernamentale luate în perioade de criză este concentrată doar pe un subiect, în cazul nostru COVID-19, celelalte sunt perdante.

După cum s-a afirmat, pandemia de COVID-19 este mult mai mult decât o criză a sănătății: ea a afectat întreaga lume și a avut/are un impact asupra tuturor aspectelor vieții, printre care și asupra drepturilor omului.

Datorită faptului că, în perioada 16 mai – 30 iunie 2020 a fost instituită prima stare de urgență în sănătate publică în țara noastră, care a fost prelungită de nenumărate ori, posibilitățile victimelor de a raporta cazurile de violență au fost mult prea limitate, pe alocuri chiar imposibile. Iată că, carantina, izolarea și petrecerea a multe ore în compania acelorași persoane (chiar și a membrilor familiei) au dus, în unele cazuri, la exacerbarea agresivității și la creșterea violenței. Putem spune că, acele măsuri restrictive impuse la nivel mondial întru combaterea acestei pandemii seculare amplifică riscul contaminării întregii societăți cu cazuri de violență în familie. Republica Moldova nu a fost singura în fața acestei provocări, astfel că Organizația Națiunilor Unite a îndemnat guvernele să ia măsuri urgente pentru siguranța victimilor violenței în familie în timpul pandemiei, datorită amploarei fenomenului dat. [1]

În acest context, statele lumii au fost chemate prin diverse instrumente internaționale (cum ar fi semnarea și/sau ratificarea **Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice**) să asigure armonizarea legislației naționale la prevederile internaționale pe domeniu, cât și colaborarea constructivă întru prevenirea și combaterea formelor de violență în familie chiar și în situații de criză.

Tocmai ținând cont de aceste realități, obiectivul specific al cercetării îl constituie determinarea impactului crizei pandemice asupra dinamicii fenomenului violenței în familie. În acest sens, am prezentat fenomenul dat prin prisma analizei studiilor realizate la această etapă, perioada anilor 2019-2020. În realizarea obiectivului propus, cercetarea fenomenului a fost realizată în conformitate cu următoarele metode de cercetare științifică: metoda logică, metoda analizei, metoda comparativă și statistică. Rezultatele au fost comparate atât la nivel național, dar și cu referire la cele europene.

Conform constatărilor Consiliului Europei, la nivel global datele susțin o tendință de creștere a cazurilor de violență domestică în această perioadă de criză, [2] dar și mai frecventă, mai severă și mai extinsă în special violența împotriva femeilor. Cifre alarmante privind violența în familie s-au înregistrat și în Uniunea Europeană. În Franța, numărul cazurilor a crescut cu o treime în prima săptămână după închidere. [3]

De asemenea, amploarea fenomenului violenței în familie persistă și în România. În primele nouă luni ale anului 2020 au fost înregistrate de Poliție 33.274 de sesizări pentru fapte de violență în familie, cu 450 mai mult ca în aceeași perioadă a anului 2019. [4]

La fel, restricțiile care au fost puse în aplicare pentru a preveni răspândirea infecției COVID-19, au dus la creșterea numărului de cazuri de violență în familie și în Republica Moldova. Conform datelor oficiale ale Inspectoratului General de Poliție, în primele cinci luni ale anului 2020 au fost înregistrate 5157 de sesizări/autosesizări despre cazuri de violență în familie, comparativ cu 5032 înregistrate în aceeași perioadă a anului 2019.

Dacă ne referim la perioada anului 2018 au fost înregistrate la nivel național 2655 cazuri de comportamente violente în familie, dintre care 998 cazuri de infracțiune, iar 1657 cazuri au întrunit elementele constitutive a contravenției. Din cele 998 de infracțiuni comise, au fost înregistrate 905 infracțiuni de violență în familie.

Iar în perioada anului 2020, la nivel național, Poliția a înregistrat 12.970 adresări referitoare la alte informații cu privire la infracțiuni și incidente, ce vizează conflictele în cadrul relațiilor familiale, dintre acestea fiind confirmate 2.453 de cazuri, dintre care 10.517 sesizări, neconfirmate de violență în familie. Iar, din totalul de 2.453 cazuri confirmate, 866 cazuri au întrunit elemente constitutive ale componenței de infracțiune, iar 1.587 – componență de contravenție. În comparație cu anul 2019, numărul cazurilor de violență în familie înregistrate este în descreștere cu 4,54%, iar a cazurilor care au întrunit elementele constitutive ale componenței de infracțiune – cu 10,63%. [5, p. 8]

Dacă ne referim la categoria ce atentează la valorile familiale în anul 2020 au fost înregistrate 678/596 cazuri de violență în familie dintre care, 267/231 au întrunit elementele constitutive ale componenței de infracțiune, iar 411/345 au întrunit elementele constitutive ale componenței de contravenție (art.78¹ Cod contravențional). Pentru anul 2019, femeile sunt victime ale violenței în bază de gen în proporție de 79% și ale contravențiilor de violență în familie în proporție de 94%. [6] În această perioadă, au fost pornite cauze contravenționale în baza prevederilor art. 78¹ Cod contravențional, fiind reținuți și arestați 53 contravenienți, comparativ cu 15 contravenienți în anul 2019, [7] au constituit: 519/5 bărbați, femei 15/28, copii 1/7. [8]

Dacă analizăm din perspectiva sancționării contravențiilor, atunci față de 53 contravenienți a fost aplicat arestul contravențional; - 377 contravenienți a fost

aplicată munca neremunerată în folosul comunității; - 1.162 cauze contravenționale se află în proces de examinare; - o cauză contravențională a fost clasată. [9]

Iar ca urmare a acțiunilor violente infracționale comise de către agresori în cadrul familiei, victime au devenit 766 femei; femei cu copii 158, victime copii 34, victime bărbați – 86, iar agresorii fiind 786 bărbați și 111 femei. După aspectul contravențional al fenomenului violență în familie, au devenit victime - 1.411 femei; 33 copii; și 64 bărbați, iar agresori fiind 1503 bărbați; 70 femei și un minor.

Totodată, întru asigurarea protecției victimelor violenței în familie, au fost emise 635/710 -ordonanțe de protecție. [10]

Iar, ceea ce privește numărul apelurilor către linia de asistență a crescut cu 35%, de la izbucnirea pandemiei. [11]

În pofida faptului creșterii numărului de sesizări/raportări privind violența în familie, numărul cauzelor penale este în descreștere, și datorită modificărilor operate în anul 2016 și anume completarea Codului contravențional cu art 78¹ Violența în familie.

În urma studiului realizat, am depistat o disonanță dintre datele statistice oferite de către diferiți referenți, de aceea vin cu recomandarea de a fi identificat un mecanism unic și transparent de evidență și analiza a cazurilor violenței în familie.

Totusi, considerăm ca situația de criză pandemică Covid-19 a ridicat provocări majore întregii lumi, atunci guvernele statelor au venit cu un răspuns la aceste provocări prin soluții inovatoare. În acest moment, un rol important l-a avut valorificarea tehnologiilor digitale (drept exemplu: oportunitatea de a presta serviciile specializate online victimelor, consiliere psihologică și sprijin psihosocial, consilieri juridică, și informare), dar și a crearea mecanismul intersectorial de intervenție și soluționare a cazurile de violență în familie.

În acest context, vom enumera câteva dinre modalități reusite simple din experiența altor state, cum ar fi: utilizarea unor cuvinte-cod în dialogul cu medici, farmaciști sau lucrători din cadrul oficiilor poștale. Unele state au dezvoltat niște platforme/aplicații/instrumente on-line destinate persoanelor ce se află în situații de urgență și nu pot apela la poliție ALERTCOPS în Spania, Pomáham chránit”, care permite raportarea infracțiunii prin intermediul aplicației, fără a mai fi necesară efectuarea unui apel sau Bright Scy în Republica Cehă, raportarea cazurilor în farmaciile din Franța sau cu un termen codificat (Masker 19) în Țările de Jos, „YouPOL”- Italia.

Totodată, au fost create servicii de e-mail, serviciu de conversații online și a unei linii de asistență telefonică pentru victimele violenței domestic, dezvoltarea de aplicații mobile special. După cum vedem în această perioadă de criză pandemică au fost încurajate mai mult utilizarea formelor digitale de prevenire, raportare a cazurilor de violență în familie.

În acest sens, și în țara noastră există un serviciu de telefonie de încredere prin care persoanele puteau *apela gratuit de la orice rețea de telefonie fixă sau mobilă*,

dar cu regret studiile au arătat că în timpul stării de urgență mai multe telefoane ale instituțiilor publice erau nefuncționale.

În concluzie remarcăm că, violența este un fenomen larg răspândit, mult mai răspândit decât arată sondajele, pentru simplul fapt că unele agresiuni mult timp au fost tolerate și/sau ignorate sau în prezent nu au fost raportate, de aceea și informațiile cu privire la gradul de răspândire a violenței în familie în țară, după cum am observat, sunt fragmentare.

Referințe bibliografice:

1. Protecția și sprijinirea victimelor criminalității în timpul pandemiei de COVID-19 - schimbul de bune practici cu privire la modul în care pot fi ajutate victimele violenței domestice, ale criminalității informatice și ale infracțiunilor motivate de ură. Comisia Europeană. [Citat 02.03.2022]. Disponibil: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Protection%20and%20support%20of%20victims%20of%20crime%20during%20COVID-19_EU_ro.pdf/
2. Declaration of the Committee of the Parties to the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) on the implementation of the Convention during the COVID-19 pandemic. [citat 21.02.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/declaration-committee-of-the-parties-to-ic-covid-16809e33c6n-cases-of-violence-against-women/>
3. Creșterea numărului cazurilor de violență domestică în contextul pandemiei de COVID-19. [citat 15.02.2022]. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-002197_RO.html/
4. Familia românească în pandemie: pumni și violuri. Cum a afectat izolarea victimele violenței domestice. [citat 12.02.2022]. Disponibil: <https://www.libertatea.ro/stiri/familia-romaneasca-in-pandemie-pumni-si-violuri-cum-a-afectat-izolarea-victimele-violentei-domestice-3240684/>
5. Istrate-Burciu L., Misail-Nichitin D. Răspunsul organelor de drept la cazurile de violență în familie în contextul crizei COVID-19 în Republica Moldova”. A.O. Centrul Internațional „La Strada”, în parteneriat cu Inspectoratul General al Poliției, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, cu suportul Fundației Soros Moldova, în cadrul proiectului „Consolidarea răspunsului eficient al organelor de drept la cazurile de violență în familie în contextul urgențelor de sănătate publică”. Chișinău, 2021. [citat 07.03.22]. Disponibil: http://lastrada.md/pic/uploaded/Studiu_Raspuns_org_drept_RO.pdf/
6. Raportul pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021. [citat 15.02.2022]. Disponibil: <https://msmps>

- gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-privind-violența-în-familie-și-față-de-femei.pdf
7. Rapoart privind prevenirea violenței față de femei. [citată 15.02.2022]. Disponibil: <http://antiviolența.gov.md/>
  8. Nevoile femeilor afectate de violență în familie, violență în bază de gen și răspunsul sistemic la cazurile de violență în familie în contextul crizei COVID-19. Evaluare rapidă. Chișinău, 2020. [citată 15.02.2022]. Disponibil: http://lastrada.md/pic/uploaded/RAPORT_VIOLENȚA_COVID_2020.pdf/
  9. Notă informativă privind starea infracționalității ce atentează la viața și sănătatea persoanei și celor comise în sfera relațiilor familiale pe parcursul a XII luni ale anului 2020. Inspectoratul general de [citată 03.03.2022]. Disponibil: https://politia.md/sites/default/files/ni_privind_infrațiunile_ce_atenteaza_la_viata_persoanei_si_cele_de_violenta_in_familie_pentru_2020_pagina_web_a_igp_o.pdf/
  10. Notă informativă privind starea infracționalității ce atentează la viața și sănătatea persoanei și celor comise în sfera relațiilor familiale pe parcursul a XII luni ale anului 2020. Inspectoratul general de [citată 03.03.2022]. Disponibil: https://politia.md/sites/default/files/ni_privind_infrațiunile_ce_atenteaza_la_viata_persoanei_si_cele_de_violenta_in_familie_pentru_2020_pagina_web_a_igp_o.pdf/
  11. ORANGE ALERT – pandemia nu a oprit violența în bază de gen. [citată 15.02.2022]. Disponibil: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/articles/2020/orange-alert-_-pandemia-nu-a-oprit-violenta-in-baz-de-gen-.html/

TENDINȚE ȘI PERSPECTIVE DE DEZVOLTARE A E-GUVERNĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

TRENDS AND PERSPECTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF E-GOVERNMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 342.51:004(478)

DOI: 10.5281/zenodo.6619000

Ion MIHALAȘ,
Doctorand, USM

Summary

This article highlights the achievements and prospects of modernizing electronic services in the Republic of Moldova. The objectives of the research are determining the social, legal and technical nature of the concept of digitalization of public services, the reveal of the functions which are accomplished by digitalization in the state development, the examination of the factors which influence the technical development of public services, analysis of the mechanism of influence of the digitization process on the efficiency and quality of public services provided to citizens, the examination of practical situations for implementing of the modernized public services and identifying the arisen impediments. The article addresses the issue of the digitalization of public services at national level, both from the perspective of the citizen, as a user of these services, as well as from the perspective of the public managers within the central public administration institutions responsible for the implementation of these services. We referred to some aspects related to the impact of information and communication technologies in the sphere of public administration, which is causing rapid and multiple transformations. We have also highlighted the strategic development lines of government, which at the level of our country are reflected in the following: the rendering of improved public services through the use of e-government, the promotion of the adoption of e-government services, the optimization of the use of ICT in government operations.

Keywords: *digitalization, information technologies, electronic services, AGE, MCloud, MPay, MSign, MPass, MNotify, MLog, MConnect, MPower, MCabinet*

În contextul actual al societății contemporane și societății informaționale, a schimbării paradigmatelor politice și a balanței de puteri, tot mai multe aspecte ale vieții cetățenești, dar și ale vieții personale, sunt acum digitalizate și realizate cu ajutorul dispozitivelor electronice. Astfel, ținând cont de aceste premise, deducem faptul că utilizarea serviciilor electronice a determinat construirea unei noi ordini sociale, care la rândul său a creat o generație de cetățeni familiarizați cu serviciile și operațiunile societății informaționale „*digital natives*”.

În contextul crizei pandemice COVID-19, situația actuală ne demonstrează pe deplin beneficiile tehnologiei și ale digitalizării serviciilor publice. Pentru Republica Moldova, digitalizarea serviciilor publice s-a dovedit extrem de utilă în perioada stării de urgență, iar extinderea acestei practici la nivelul instituțiilor a devenit deja o prioritate pe agenda de dezvoltare strategică a țării noastre.

tre. Subiectul digitalizării serviciilor publice este acum mai actual ca oricând. Statisticile arată că de la declanșarea virusului COVID-19, numărul de utilizări a serviciilor electronice a crescut de câteva ori. Aceasta se explică prin avantajele pe care le oferă serviciile online, cum ar fi accesibilitatea, celeritatea, siguranța, confidențialitatea, etc. Deși țara noastră a înregistrat progrese la capitolul e-guvernării, totuși mai este mult de lucrat în vederea perfecționării acestui domeniu, atât sub aspect al completării cadrului legislativ, cât și sub aspect tehnico-aplicativ.

Guvernarea electronică sau e-Guvernarea constă în interacțiunea digitală dintre autoritățile administrației publice cu cetățenii, prin intermediul mijloacelor electronice, utilizând tehnologia informației și comunicațiilor, în scopul asigurării accesului la informație și prestării serviciilor publice în regim interactiv. Obiectivele centrale ale guvernării electronice le reprezintă asigurarea accesului la informația oficială, prestarea serviciilor prin intermediul mijloacelor electronice pentru cetățeni și mediul de afaceri, îmbunătățirea calității serviciilor publice, sporirea gradului de participare a cetățenilor în procesul de guvernare, eficientizarea activității administrației publice, precum și consolidarea democrației și a instituțiilor statului de drept [1, p.6].

Datorită implementării serviciilor electronice, guvernarea are posibilitatea de a fi mai aproape de cetățeni și de a se adapta la nevoile acestora. Procesul de digitalizare a instituțiilor publice și a serviciilor oferite de acestea are drept rezultat creșterea nivelului de eficiență, transparență și predictibilitate, astfel fiind eficientizată întreaga lor activitate.

Principalele platforme electronice în domeniul serviciilor publice din Republica Moldova sunt următoarele: Portalul Guvernamental de Date (www.date.gov.md), Portalul Serviciilor Publice (www.servicii.gov.md), Portalul serviciilor electronice (www.e-services.md), MSign (www.msign.gov.md), MPass (www.mpass.gov.md), MLog, MConnect, MPay (www.mpay.gov.md), MCloud, MNotify (www.mnotify.gov.md), MPower (www.mpower.gov.md), Registrul de Stat al Controalelor (www.controale.gov.md), serviciile electronice ale Serviciului Fiscal de Stat (www.servicii.fisc.md), e-CNAM;

Digitalizarea serviciilor publice oferă un șir de beneficii atât cetățenilor, cât și statului. Însă, pe lângă avantajele pe care le prezintă, procesul de tranziție electronică a serviciilor publice implică și anumite limite, care stagnează procesul de modernizare a acestora. În mod cert, problemele respective afectează și gradul de satisfacție al cetățenilor pentru calitatea serviciilor de care beneficiază. Problemele care apar în procesul de digitalizare a serviciilor guvernamentale sunt atât de ordin economic, politic, cât și social [1, p.8].

Convențional am putea diviza problemele legate de digitalizarea serviciilor publice în două grupuri principale. Prima categorie de probleme se referă la sistemul de servicii propriu-zis și abordează astfel de aspecte precum: accesibilitatea informației cu referire la servicii, calitatea serviciilor, durata prestării, costul ser-

viciilor, infrastructura necesară pentru acordarea serviciilor, precum și eficiența economică a prestării serviciilor respective.

Cea de-a doua categorie de probleme se referă la reforma serviciilor publice, abordând astfel de aspecte precum: elaborarea politicilor eficiente de reformă, asigurarea resurselor materiale necesare, coerența și coordonarea cu alte inițiative ale Guvernului, conștientizarea esenței și complexității procesului de digitalizare de către funcționarii publici, etc. Astfel, în continuare vom descrie câteva dintre principalele limite în procesul modernizării serviciilor publice pe calea digitalizării acestora.

- **Pregătirea insuficientă a resurselor umane** se manifestă prin capacitățile reduse ale autorităților centrale și locale responsabile de prestarea serviciilor publice de a aplica cadrul metodologic de reinginerie a serviciilor publice și digitalizare a acestora. În majoritatea cazurilor, angajații autorităților care prestează cetățenilor servicii publice, nu cunosc noile concepte și tehnici de reinginerie și digitalizare. Astfel, instituțiile publice nu dispun de pregătirea necesară în vederea implementării sistemelor electronice. Cancelaria de Stat a elaborat deja unele ghiduri de instruire și cursuri specializate pentru implementarea digitalizării serviciilor publice.

- **Opunerea împotriva schimbărilor din partea angajaților instituțiilor guvernamentale.** Acest lucru se datorează în mare parte unor factori de natură psihologică și anume conservatorismului și opunerii spre modernizare. Până în prezent, circuitul documentelor în unele autorități publice centrale continuă să se realizeze pe suport de hârtie. În același context, în anumite instituții guvernamentale, înregistrarea și controlul îndeplinirii sarcinilor are loc prin intermediul registrelor. În mod evident, aceste lucruri au un impact negativ asupra randamentului angajaților, deoarece stagnează procesele de lucru.

Procesul de digitalizare a serviciilor publice este perceput de unii funcționari ca fiind potențial motiv de restructurări ale statelor de personal și eventual de lichidare a funcțiilor. Totuși, digitalizarea nu presupune lichidarea în totalitate a factorului uman din sfera serviciilor publice, ci mai degrabă este vorba despre o reorientare profesională a unor funcționari. Desigur că odată cu tranziția electronică a serviciilor publice, unele posturi din cadrul administrației de stat vor dispărea, dar vor apărea altele, cum ar fi: manager suport clienți, dezvoltator de aplicații, etc.

Mentalitatea conservatoare și rezistența la inovare din partea unor funcționari publici contribuie decisiv la stagnarea procesului de modernizare a serviciilor publice. Nu pot fi realizate careva progrese fără dorința din partea funcționarilor care prestează serviciile publice, deoarece ei sunt cei care au contact direct (față în față) cu cetățenii [2, p.19]. La nivel de Guvern ar putea fi elaborate politici publice moderne și inovative, iar platformele digitale create să fie cele mai performante, însă fără o deschidere spre schimbare și modernizare din partea funcționarilor, aceste investiții nu și-ar avea rostul. Pentru a soluționa în mod eficient această problemă se cere elaborarea unor politici de informare și conștientizare a beneficiilor digi-

talizării serviciilor publice. Considerăm că statul are sarcina de identifica și implementa acele mecanisme eficiente privind schimbarea mentalității și atitudinii funcționarilor publici față de beneficiarii pe care îi deservește (deschidere spre inovații și tehnologii moderne, amabilitate, corectitudine, receptivitate, etc.).

- **Resurse financiare.** În prezent, nu există principii uniforme și transparente pentru stabilirea tarifelor pentru serviciile prestate contra plată. De asemenea, prețurile la servicii sunt percepute de majoritatea cetățenilor ca fiind arbitrare sau nerezonabile și în unele cazuri persistă practica de reclamare a unor plăți suplimentare neoficiale. Absența principiilor și modalității de stabilire a tarifelor la serviciile prestate contra plată duce la tendința de majorare a tarifelor, serviciile prestate contra plată fiind percepute ca o sursă de venituri suplimentare pentru instituțiile publice la poziția mijloace bugetare speciale [3, p.46].

- **Birocrația excesivă** la prestarea serviciilor publice se manifestă prin faptul că informația oferită pe paginile web ale instituțiilor publice nu este completă și în majoritatea cazurilor pentru a beneficia de serviciul necesar, cetățenii sunt nevoiți să viziteze fizic instituțiile prestatoare de servicii. De asemenea, în organizarea serviciilor predomină abordarea instituțională și izolarea instituțiilor publice, iar beneficiarul continuă să îndeplinească rolul de curier, asigurând schimbul de documente între instituțiile publice. În același context, interoperabilitatea registrelor publice este implementată, dar funcționează numai în cazuri izolate, antrenând cheltuieli semnificative de timp și costuri economice suplimentare pentru cetățeni și întreprinderi.

Cerințele stabilite prin acte normative externe (legi, hotărâri de Guvern, decizii ale autorităților publice locale) se completează în mod arbitrar cu cerințe stabilite prin instrucțiuni interne ale instituțiilor prestatoare de servicii. Acest fapt impune necesitatea unor vizite repetate la instituții pentru a prezenta documente neprevăzute de actele normative și neincluse în listele de documente publicate pe paginile web ale instituțiilor. În acest mod, timpul necesar pentru a obține un anumit serviciu public crește semnificativ și presupune eforturi suplimentare din partea beneficiarilor acestor servicii [4, p.19].

- **Infrastructura informațională insuficient dezvoltată.** Un factor care limitează esențial evoluția soluțiilor de e-Guvernare este nivelul slab de dezvoltare economică a țării. Datorită acestui fapt, instituțiile și organizațiile publice folosesc tehnologii prea vechi, care nu se scalează la numărul de utilizatori și la cerințele de procesare. În consecință, există multe întreruperi, pierderi de conectivitate și latență mare. În același context, menționăm costurile mari de operare suportate de către stat pentru întreținerea sistemelor informaționale învechite, care necesită reparații frecvente.

De multe ori se întâmplă ca serviciile electronice să se blocheze din cauza numărului mare de vizitatori online concomitent. Un exemplu în acest sens este data de 31 martie, dată limită de prezentare a declarației de avere și interese personale către Autoritatea Națională de Integritate. Experiența din ultimii 3 ani arată că site-

ul www.ani.md nu rezistă numărului mare de vizitatori și se blochează. Acest lucru se întâmplă din cauza testării deficitare a aplicațiilor la etapa de testare. Aplicațiile de prestare a anumitor servicii publice sunt deseori testate fără a fi supuse unor teste de volum și în consecință acestea nu fac față când ar trebui să ruleze cu un număr mare de utilizatori.

În aceeași ordine de idei, multe probleme de performanță își au sursa în arhitectura greșită a aplicației sau într-o dimensionare greșită a unor componente hardware. Cel de-al doilea tip de erori sunt în general mai ușor de rezolvat, soluția fiind instalarea altor echipamente. Platformele electronice ar trebui să fie user friendly, adică să permită utilizatorului de a găsi cu ușurință informația de care are nevoie. Însă, pe majoritatea site-urilor care găzduiesc serviciile publice electronice din Republica Moldova, informația este prost-structurată și greu de identificat.

• ***Lipsa de know-how în structurile administrative.*** Din cauza diferențelor salariale dintre sectorul privat și autoritățile bugetare din domeniul IT, personalul cu o pregătire profesională bună au migrat și continua să migreze în sectorul privat. În aceste condiții, statul trebuie să întreprindă măsuri concrete de ordin social și economic în vederea motivării resurselor umane calificate să activeze în sectorul public. Eventualele soluții în acest sens ar fi motivarea financiară înaltă, asigurarea specialiștilor IT de înaltă calificare din sectorul public, cu locuință din partea statului, oferirea înlesnirilor și facilităților fiscale (la achitarea impozitelor și taxelor), etc.

Este cert faptul că digitalizarea serviciilor publice a devenit un fenomen global, ce conduce la modificări ireversibile în toate domeniile. Astfel, principala sarcină a autorităților publice constă în modernizarea infrastructurii informaționale, astfel încât să ofere cetățenilor o interacțiune plăcută și utilă cu platformele publice. Provocările pe care le are de înfruntat Republica Moldova în procesul de digitalizare sunt numeroase, dar nu sunt insurmontabile. Reieșind din esența paragrafului anterior, digitalizarea serviciilor publice va putea fi realizată în mod eficient și sigur doar prin identificarea unor mecanisme eficiente în vederea depășirii problemelor care apar în calea acestui proces.

Pentru realizarea cu succes a digitalizării serviciilor publice este esențial de a identifica serviciile ineficiente și depășite de timp. Prin realizarea proceselor de inventariere și reinginerie aceste servicii vor putea fi eliminate sau comasate între ele, în vederea sporirii eficienței lor. De asemenea, se observă o stagnare în ceea ce privește implementarea soluțiilor tehnologice moderne care țin de e-Guvernare, deoarece instituțiile publice nu dispun de o viziune clară a reformei serviciilor publice în ansamblu și a activităților care se cer a fi întreprinse pe segmentul dat [5, p.24].

Statul are sarcina de a asigura o abordare unică și coordonată față de perfecționarea serviciilor publice. În acest sens este necesar de a perfecționa cadrul normativ privind acordarea serviciilor publice electronice, prin consolidarea sau ajustarea acestuia. În același context, politica unică și coordonată a statului în

domeniul digitalizării serviciilor publice ar putea fi implementată sub forma unei strategii pe termen mediu (3-5 ani). Strategia respectivă trebuie să prevadă principalele idei privind implementarea tehnologiilor informaționale în cadrul serviciilor guvernamentale.

Acest document este necesar să prevadă care instituții vor fi digitalizate primordial, care aplicații vor fi implementate, precum și elemente de interoperabilitate dintre diferite aplicații ale diferitor instituții. La elaborarea strategiei de activitate vor trebui supuse analizei anumite date statistice pentru a determina care sunt serviciile cele mai utilizate și totodată cele mai problematice. Astfel, vor fi primordial digitalizate acele servicii care sunt cel mai des utilizate și care sunt cele mai prost funcționale.

Un factor extrem de important, care contribuie decisiv la eficiența digitalizării serviciilor publice este interoperabilitatea. Interoperabilitatea reprezintă capacitatea sistemelor informaționale și a organizațiilor de a conlucra, de a face schimb și a reutiliza date. Platforma de interoperabilitate este instrumentul tehnic care facilitează schimbul de date și sporește interacțiunea dintre instituțiile publice.

Serviciile publice se compun din procese și date independente, la implementarea lor participând mai multe organizații, care colaborează și care trebuie să adopte abordări și să identifice soluții aplicabile comune. În acest sens, condiția de succes o reprezintă interoperabilitatea. Acesta este unul dintre pilonii de bază pe care se sprijină guvernarea electronică. Studiile privind eficiența proiectelor de e-Guvernare demonstrează că reușita soluțiilor de guvernare electronică depinde în mare măsură de nivelul de interoperabilitate informațională, de maturitatea, complexitatea și numărul de servicii electronice pe care acestea le pot asigura. Indicatorul interoperabilității în sistemul de guvernare electronică are o valoare cu atât mai mare cu cât mai multe sisteme sunt implicate într-un proces de prestare a serviciilor și este asigurat un număr mare de tranzacții.

Pentru a beneficia de serviciile publice, cetățeanul de regulă interacționează cu un număr mare de instituții și organizații guvernamentale. Astfel, deseori beneficiarul este nevoit să prezinte anumite seturi de documente pe care instituțiile deja le au în bazele lor de date. Din aceste considerente, instituțiile publice ar trebui să opereze schimbul de date între ele, adică să devină interoperabile. De regulă, serviciile electronice sunt grupate pe un singur site (portal), care face trimitere către site-urile instituțiilor responsabile de rezolvarea cererii respective [6, p.36]. Însă, o altă modalitate este cea în care solicitarea se rezolvă chiar pe site-ul portal, astfel încât beneficiarul nici nu cunoaște care instituții au contribuit la soluționarea cererii acestuia și care baze de date au comunicat între ele pentru a satisface solicitarea. Sporirea capacității tehnologiilor informaționale din sectorul public contribuie inevitabil la eficientizarea activității guvernării. Pentru a implementa cu succes conceptul de interoperabilitate a sistemelor informaționale, instituțiile publice trebuie să depășească izolarea instituțională. Datorită schimbului de date dintre autorități, cetățenii vor putea oferi o singură dată autorităților publice datele personale, care

vor fi ulterior reutilizate pentru prestarea serviciilor și modernizarea serviciilor respective.

Inițiativele de e-Transformare a guvernării impun un nivel sporit de comunicare. Integrarea serviciilor guvernării presupune coordonarea între utilizatorii și furnizorii de informații, astfel ca datele și serviciile din diferite sectoare să poată fi utilizate într-un context comun, iar informațiile să fie colectate, administrate, și disponibile pentru reutilizare. Necesitatea gestionării datelor publice la scară largă este determinată de caracterul lor multidisciplinar, precum și de modul de funcționare a serviciilor interconectate și dependente de comunicare și date. Infrastructura comună de date va reduce cheltuielile pentru infrastructuri departamentale, va spori nivelul de expertiză în administrarea și utilizarea datelor guvernamentale. Colaborarea în baza unei infrastructuri comune de date publice este absolut necesară și reprezintă o cale sigură de a îmbunătăți și de a eficientiza serviciile în sistemul de e-Guvernare.

Totuși, există anumite impedimente care împiedică interoperabilitatea informațiilor în sectorul public, cum ar fi: informațiile insuficient structurate și lipsa serviciilor comune de autentificare a informațiilor provenite din diferite surse ale guvernării. De asemenea, actele normative nu asigură și nu motivează în măsură corespunzătoare partajarea și reutilizarea datelor. Serviciile publice din Republica Moldova sunt furnizate într-un cadru, în general, departamental, ministerele, agențiile sau administrațiile locale dezvoltându-și serviciile în baza propriilor date. O astfel de organizare a serviciilor electronice publice este caracterizată de: redundanța datelor, un grad insuficient de interoperabilitate a datelor și a serviciilor, limitări sistemice privind dezvoltarea de noi servicii.

Dezvoltarea în continuare a serviciilor publice necesită o abordare complexă a datelor care să permită interoperabilitatea, să asigure posibilitatea de a partaja și integra informații, depășind limitele tradiționale, organizaționale și tehnologice. Integrarea la nivel de date este posibilă, adoptând modele comune de date și instituind un management al datelor la nivelul întregii guvernări în conformitate cu experiențele și bunele practici europene și internaționale.

O altă acțiune necesară în vederea perfecționării serviciilor publice electronice reprezintă instruirea funcționarilor publici. Implementarea tehnologiilor informaționale în administrația publică a luat prin surprindere funcționarii acestor instituții, care nu dispun de suficiente competențe digitale privind utilizarea platformelor respective. Angajații instituțiilor și organizațiilor publice sunt mijlocul care asigură legătura dintre stat și cetățean. Astfel, este deosebit de important ca aceștia să fie suficient de bine instruiți, deoarece în sarcina lor este inclusiv consultarea cetățenilor privind utilizarea softurilor respective. În vederea instruirii funcționarilor publici din cadrul administrației publice centrale și locale este necesar de a elabora programe de instruire pentru aceștia. Există deja unele inițiative ale Centrelor de instruire în domeniul Tehnologiilor Informaționale și de Comunicații privind elaborarea programelor de instruire generală, vizând acumu-

larea cunoștințelor de bază referitoare la utilizarea computerului. De asemenea, pentru informarea funcționarilor, Guvernul ar trebui să elaboreze și să aprobe ghiduri metodologice privind utilizarea serviciilor publice digitale.

Suplimentar, Guvernul Republicii Moldova ar fi oportun să aprobe un Plan național de dezvoltare a competențelor funcționarilor publici în domeniul IT. Astfel, va putea fi asigurată creșterea gradului de competențe digitale ale angajaților administrației publice prin implementarea proiectelor de dezvoltare a serviciilor publice electronice. Formarea continuă a angajaților instituțiilor statului în domeniul guvernării electronice, tehnologiilor informaționale și de comunicații reprezintă o prioritate majoră a politicii de stat în domeniul serviciilor publice. De asemenea, se impune crearea unui corp al specialiștilor în e-guvernare responsabili de transpunerea politicii publice în domeniul e-guvernării la nivelul instituțiilor și autorităților publice de care aparțin.

Așadar, în vederea atingerii acestui obiectiv se vor implementa măsuri care să conducă la creșterea gradului de pregătire generală a angajaților administrației publice în a utiliza serviciile publice electronice în interacțiunea cu beneficiarii lor, dar și cu alte instituții sau autorități publice. Pe de altă parte, se va acorda o atenție deosebită măsurilor care vizează creșterea gradului de specializare tehnică și de motivare a personalului IT din administrația publică având în vedere rolul cheie al acestuia în dezvoltarea serviciilor publice electronice. Se va ține cont și de nevoia armonizării la nivel național a cerințelor de dezvoltare a competențelor tehnice la nivelul acestei categorii de angajați [7, p.42].

Extinderea infrastructurii informaționale naționale. Sistemul de e-Guvernare se dezvoltă continuu, iar datorită acestui fapt mereu sunt necesare adaptări la noi cerințe, adăugări, specificații. Provocarea este mare dacă nu se cunosc condițiile de utilizare a sistemului și cerințele la etapa de proiectare, eventualele modificări și restructurări ale sistemului fiind mult mai probabile. Soluția constă în a proiecta sistemul într-un concept care combină sisteme și domenii autonome, creând posibilități de a răspunde provocărilor în cadrul unei infrastructuri generice, integrând modificări și adaptări, fără a aduce atingere proprietăților esențiale ale sistemului.

Este imperios necesar ca statul să asigure dezvoltarea sistemelor informatice critice precum și a altor sisteme informatice asociate unor domenii sau sectoare cheie de intervenție publică. De asemenea, este oportună dezvoltarea unor proiecte non-sectoriale care să sprijine la nivel orizontal dezvoltarea e-guvernării (proiecte de big data, inteligență artificială, blockchain, high performance computing, quantum computing).

Așadar, obiectivul principal pe agenda Republicii Moldova pentru perioada apropiată ar trebui să fie dotarea instituțiilor publice cu sisteme IT, necesare extinderii funcționării lor într-un mediu digital avansat (prin implementarea și utilizarea celor mai recente tehnologii informatice). Acest obiectiv va fi atins prin extinderea digitalizării activităților interne, a surselor de date din instituții și autorități

cheie având impact final asupra calității serviciilor publice electronice pe care acestea le prestează. Prin natura sa, acest obiectiv specific este un catalizator pentru realizarea obiectivului general al politicii publice, corelând expunerea de servicii publice electronice cu pregătirea internă adecvată a instituțiilor și autorităților publice. Totodată, implementarea acestui obiectiv va permite și lansarea sau dezvoltarea altor servicii publice electronice în afara celor prevăzute deja în programele de modernizare a serviciilor publice.

Instruirea beneficiarilor serviciilor. Odată cu dezvoltarea e-Guvernării a devenit evident faptul că digitalizarea din sectorul public aduce odată cu sine și provocări ce se referă la gradul de pregătire al cetățenilor în interacțiunea acestora cu sistemele informaționale. Altfel spus, pentru buna realizare a procesului de modernizare a serviciilor publice pe calea digitalizării acestora, cetățenii trebuie să dispună de un anumit grad de pregătire în utilizarea platformelor online. Așadar, transferul unui serviciu în sistemul electronic ridică probleme legate de gradul de utilizare a tehnologiei de către societate, o categorie aparte fiind reprezentată de persoanele în etate. În același context, autoritățile publice la fel sunt puse în situația de a găsi soluții unor provocări care apar datorită dinamicii evoluției tehnologiei informatice, a constrângerilor bugetare, etc.

În vederea instruirii cetățenilor cu privire la modul de utilizare și beneficiile serviciilor publice electronice, precum și promovarea valorilor societății informaționale și ale guvernării, se recomandă inițierea și susținerea unei campanii publice de informare prin intermediul canalelor de comunicare în masă (televiziune, presa scrisă, radio, etc.). Așadar, promovarea campaniilor de informare a cetățenilor, va avea un impact semnificativ asupra creșterii gradului de percepție, asimilare și susținere de către populație a e-Transformării guvernării în Republica Moldova.

Un alt mecanism de modernizare și dezvoltare al serviciilor publice digitale îl reprezintă aplicarea unor tarife transparente și echitabile pentru serviciile publice prestate contra plată. În acest sens se impune dezvoltarea unei metodologii universale, transparente și echitabile de stabilire a tarifelor la aceste servicii. Lipsa unui mecanism clar de stabilire a tarifelor la serviciile prestate electronic contra plată, determină majorarea tarifelor pentru serviciile respective și scăderea nivelului de încredere al cetățenilor în aceste servicii [8, p.15].

Într-o altă ordine de idei, considerăm necesar de a organiza monitorizarea procesului de realizare a activităților preconizate prin cercetări socialologice, sondaje de opinii, dezbateri publice, etc. Este necesar să fie evaluat în mod regulat gradul de realizare a activităților planificate în vederea determinării viitoarelor acțiuni care se cer a fi întreprinse pentru modernizarea serviciilor. În același context, se va evalua și gradul de satisfacție al beneficiarilor serviciilor publice, precum și gradul de utilitate și eficacitate al acestor servicii. Aceste aprecieri de ordin calitativ a serviciilor electronice din partea populației, vor oferi statului posibilitatea de a face investiții inteligente în dezvoltarea serviciilor date.

Facilitarea accesului la serviciile guvernamentale digitalizate. Platformele guvernamentale ar trebui să permită obținerea serviciilor publice într-un mod complet autonom și fără asistență din partea personalului prestatorului de servicii. Modificând paradigma de prestare a serviciilor publice, prin oferirea posibilității cetățenilor de a obține un serviciu public, individual, într-un mod complet autonom, autoritățile și instituțiile publice își pot îndeplini mai bine obiectivele pe care le au, stimulând în același timp încrederea și angajamentul cetățenilor. În comparație cu sistemele informaționale tradiționale, portalurile, care sunt create având la bază conceptul de autoservire electronică, sunt mai ușor de întreținut, de actualizat și de integrat cu date și alte sisteme informaționale.

În acest sens, un element vital pentru popularizarea și extinderea numărului de utilizatori ai serviciilor electronice guvernamentale este sporirea accesibilității acestora, prin oferirea unor soluții simple și eficiente tuturor cetățenilor Republicii Moldova. Având în vedere că accesul la serviciile electronice publice se realizează preponderent în regim autentificat, este imperios necesar ca marea majoritate a concetățenilor noștri din țară sau din străinătate să dispună de o identitate electronică și o semnătură electronică. În acest sens, consider că este indispensabil să fie create condiții necesare pentru semnarea electronică de la distanță a documentelor cu valoare juridică.

Un alt aspect de care urmează să se țină cont la implementarea sau dezvoltarea sistemelor informaționale de stat este oferirea posibilității utilizatorilor de a le accesa prin intermediul unor aplicații mobile. Una din marile provocări legate de implementarea agendei de e-Guvernare și dezvoltare a serviciilor publice electronice constituie asigurarea accesului larg al cetățenilor la soluțiile digitale dezvoltate. În acest sens sunt semnalate un șir de probleme, cum ar fi: lipsa de conexiune, accesul redus la dispozitive conectate la rețele de comunicații și nivelul scăzut de alfabetizare digitală. O soluție viabilă pentru diminuarea problematicii menționate ar fi utilizarea tehnologiilor mobile în procesul prestării serviciilor publice. Adoptarea tehnologiilor mobile pentru a ridica nivelul calității și accesibilității serviciilor publice poate contribui la îmbunătățirea performanțelor guvernamentale și la consolidarea binelui public. Exportul și accesarea datelor trebuie să fie în concordanță cu normele GDPR, căci nu toate datele pot fi publice și nu orice aplicație are dreptul să acceseze toate datele [9, p.21].

În scopul reducerii birocrăției la prestarea serviciilor publice, considerăm oportun elaborarea și adoptarea unor sisteme informaționale pentru monitorizarea în timp real de către beneficiari a statutului cererilor depuse pentru eliberarea licențelor, autorizațiilor, certificatelor, permiselor de construcție, etc. Astfel, cetățenii nu vor mai fi nevoiți să trimită scrisori în adresa autorităților publice pentru a afla statutul cererii lor.

Un mecanism eficient de modernizare a serviciilor publice prestate electronic îl constituie introducerea standardelor minime de calitate pentru serviciile publice, precum și a instrumentelor de depunere a reclamațiilor cu privire la serviciile

publice prestate substandard. Astfel, va putea fi asigurat un control permanent al calității și eficienței serviciilor publice, pe baza aprecierilor oferite de către beneficiarii acestor servicii. Ținând cont de opiniile exprimate, instituțiile statului vor consolida eforturile în vederea modernizării anumitor chestiuni problematice sau ineficiente.

În aceste condiții se impune necesitatea unei noi abordări a guvernării electronice care să pună în valoare întregul potențial uman, expertiza, mijloacele financiare și logistica din cadrul guvernării, mediului antreprenorial și societății civile. Este necesară identificarea și adoptarea unui model conceptual de referință al guvernării electronice în Moldova. Acest model va ține cont de realitățile și prioritățile naționale. Cu siguranță implementarea acestor soluții va avea un impact major asupra e-transformării guvernării și asupra sporirii calității serviciilor publice.

În același context, considerăm că orientarea către serviciile vitale pentru societate ar avea un impact de amplificare a satisfacției cetățenilor prin deservire unei ponderi mari de populație. Respectiv, susțin ideea că unele îmbunătățiri minore ale deservirii, în domeniul serviciilor foarte des solicitate, ar putea să aibă un impact mai mare decât digitalizarea completă a unui serviciu foarte rar utilizat.

Asigurarea securității informației. Procesul de e-Transformare a guvernării necesită încrederea cetățenilor și a mediului de afaceri în confidențialitatea, integritatea și disponibilitatea informației sau, altfel spus, în practica de asigurare a securității informației din sectorul public. Asigurarea securității informației reprezintă procesul de gestiune a riscurilor aferente creării, colectării, procesării, stocării, transmiterii și accesării informației. Implementarea serviciilor publice electronice presupune anumite riscuri de securitate la toate etapele (proiectare, planificare, analiză, dezvoltare, testare, implementare, operare, etc.). În acest sens, este necesar de utilizat măsuri corespunzătoare de securitate, în scopul prevenirii fraudelor electronice, furtului de identitate și accesării neautorizate a datelor cu caracter personal. Pentru a proteja datele cetățenilor de atacurile respective, este oportun de a aproba și implementa Politica de securitate a informației, ținând cont de standardele și practicile internaționale și cele ale UE, care vor contribui la siguranța serviciilor electronice și la protejarea informației sensibile. Asigurarea securității informației este strâns legată de instruirea funcționarilor din cadrul autorităților publice. În acest sens, coordonatorii pentru e-Transformare, managerii IT și alți funcționari publici vor fi instruiți în domeniul securității informației. Pentru asigurarea securității informației este necesară o abordare sistemică și complexă bazată pe analiza riscurilor, precum și programe de instruire și informare.

Conceptul de implementare a guvernării electronice, în domeniile menționate, nu se referă numai la prestarea de servicii online, care implică o transformare integrală a modului de organizare a deservirii, ci se referă și la îmbunătățirea calității deservirii prin următoarele detalii:

- asigurarea accesului la informații prin elaborarea de pagini electronice ale instituțiilor și actualizarea permanentă a informațiilor disponibile;

- îmbunătățirea accesului prin telefon la instituțiile date (facilitarea înregistrărilor on-line, instituirea personalului care oferă consultații despre procedurile necesare de parcurs);
- îmbunătățirea circulației informației în cadrul instituțiilor de stat, reducerea cazurilor de dublare a informațiilor mai ales pe parcursul trecerii la documentele electronice.

Referințe bibliografice:

1. Cebotaru E. Cadrul legislativ ce reglementează serviciile publice prestate electronic. În: *Teoria și practica administrării publice*. Materialele Conferinței internaționale științifico-practice. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2018.
2. Macari P., Gherman T. E-servicii. În: *Teoria și practica administrării publice*. Materialele Conferinței internaționale științifico-practice. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2013.
3. Vasilache D. *Guvernarea electronică – introducere*. Cluj-Napoca: Casa cărții de știință, 2008.
4. Cebotaru E. Implementările de e-servicii în Republica Moldova. În: *Teoria și practica administrării publice*. Materialele Conferinței internaționale științifico-practice. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2011.
5. Tănase V.I., Paraschiv R.V. Digitalizare, digitalizare și transformare digitală. În: *Cercetări filosofico-psihologice*, nr. 2. București, 2018.
6. Bundshuh-Rieseneder F. Good Governance: characteristics, methods and the austrian examples. In: *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, vol. 24 E, 2008.
7. Banciu D. e-România – structura informațională pentru procesul de guvernare. La: Conferința IDG România „e-Guvernare – perspective și necesități”, Ediția a II-a, București, 2009.
8. Ровинская Т. *Электронная демократия в теории и на практике*. Москва, 2013.
9. Pârvan V. Raport de monitorizare a implementării Strategiei privind reforma administrației publice pentru anii 2016-2020. Chișinău: Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, 2018.

REPERE CONCEPTUALE ÎN JURISPRUDENȚA CURȚII CONSTITUȚIONALE A ROMÂNIEI PRIVIND SOLUȚIONAREA CONFLICTELOR ÎNTRE RAMURILE PUTERII ÎN STAT

CZU: 347.99:342.565.2(498)

DOI: 10.5281/zenodo.6619075

Radu MOLDOVANU,
Doctorand, USM

Summary

This article aims to provide an analysis of the conceptual issues related to the Constitutional Court of Romania jurisdiction in solving institutional conflicts between the political authorities.

Thus, the main objective is to analyze the Constitutional Court of Romania approach regarding the insurance of the separation of powers principle.

Keywords: *Constitutional Court of Romania, separation of powers in the State, institutional conflicts between the authorities.*

Considerații generale legate de aplicarea principiului separației puterii în stat

Prima încercare de a conceptualiza ideea de separare a puterilor în stat a fost formulată de către filozoful englez John Lock (1632-1704) în *”Tratatul despre cârmuirea civilă”*, care delimitează puterea de stat în 3 entități: ”puterea legislativă”, ”puterea executivă” și ”puterea federativă”, cunoscută în doctrină și ca „putere diplomatică”, care are funcția de a garanta securitatea între state. Conform teoriei sale, ultimele 2 puteri trebuie să fie subordonate celei legislative. În același context, trebuie de amintit că Locke este și autorul mai multor principii, care au fost dezvoltate și aplicate ulterior în statele democratice: principiul de guvernare reprezentativă, necesitatea limitării stricte a puterii statului; respectarea legii ca o garanție fundamentală a protejării drepturilor omului, etc. [1]

Contribuția fundamentală în conceptualizarea principiului de separare a puterii în stat, îi aparține lui Charles-Louis de Secondat, baron de la Brede et de Montesquieu (1689-1755), în lucrarea sa fundamentală *”Despre spiritul legilor”* (1748). Această concepție pornește de la formularea tendinței naturale a guvernanților de a comite abuzuri, iar pentru a împiedica concentrarea excesivă a puterii este nevoie de a diviza puterea politică în mai multe puteri de diferit tip și echilibrate capabile să reziste presiunii fiecăreia dintre acestea. Astfel, au fost formulate 3 tipuri de puteri: legislativă, executivă și judecătorească. Montesquieu pune accent pe echilibrul dintre puteri, care sunt determinate să colaboreze, cu excepția puterii judecătorești care trebuie să respecte o independență pentru a asigura justa aplicare a legii. În opinia istoricilor, autorul s-a inspirat de modelul monarhiei engleze.[2]

Conceptul separării puterilor se întâlnește și în lucrarea lui Jean-Jacques Rousseau intitulată "Contractul social". Astfel, puterea legislativă se corelează cu conceptul de suveranitate, care este un drept al poporului. Ea nu putea fi exercitată decât pe cale directă, prin votul întregii națiuni și nu putea să aibă caracter general și impersonal. Puterea executivă sau Guvernul nu putea să consistă decât în acte particulare și se distingea în mod necesar de dreptul legiuitorului.

Acest principiu fundamental a avut o evoluție constituțională solidă, fiind recunoscut ca un principiu fundamental în sistemele constituționale democratice actuale.

În sistemele constituționale contemporane, pe lângă principiul de separație a puterilor în stat, tot mai mult este utilizat și aplicat principiul echilibrului instituțional "checks and balances". Acest concept a fost definit chiar și de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova prin Hotărârea CC nr.23 din 9 noiembrie 2011 privind interpretarea articolului 116, alin. (4) din Constituție. Astfel, au fost oferite repererele conceptuale ale acestui principiu. [3]

În opinia Curții Constituționale din Republica Moldova (în continuare "CCM") "Principiul echilibrului instituțional, cunoscut astăzi sub denumirea "checks and balances" (în traducere aproximativă din limba engleză însemnând "sistemul de frâne și contrabalante"), stă la baza democrației și presupune echilibrul puterilor și controlul lor reciproc, astfel încât puterile statale să aibă aproximativ aceeași pondere, adică să fie echilibrate, pentru a se putea limita reciproc, evitând astfel ca puterea statală să fie folosită în mod abuziv". În viziunea Curții, principiul echilibrului instituțional ar trebui să împiedice "omnipotența legislativului, pe cea a executivului sau a judiciarului". Principala concluzie a Curții constă în "împiedicarea hegemoniei unei puteri constituționale în detrimentul altora și evitarea încălcării ordinii constituționale stabilite prin voința neviciată a poporului".

Pornind de la premiza că orice sistem politic are nevoie de stabilitate, majoritatea absolută a statelor democratice au identificat mecanisme constituționale adecvate pentru soluționarea conflictelor de natură constituțională prin consolidarea principiului echilibrului instituțional între ramurile puterii în stat.

Astfel, pe parcursul evoluției constituționale au fost identificate mecanisme eficiente și suplimentare de soluționare și deblocare a crizelor (blocajelor) instituționale. În majoritatea absolută a sistemelor constituționale, instituția responsabilă care garantează supremația Constituției și asigură realizarea principiului separării puterii de stat este autoritatea de jurisdicție constituțională.

Un alt principiu fundamental, care derivă din principiile separației puterii în stat, a echilibrului instituțional, întâlnit în practica constituțională a statelor europene, este cel al loialității constituționale (comportament loial al instituțiilor statului în procesul de cooperare). Elementele de bază ale acestui principiu se referă la colaborarea și respectul reciproc între organele statului. Conform doctrinei europene, sunt consacrate în textele de lege, dar și actele de jurisdicție constituțională, comportamente și practici constituționale, care să faciliteze conformitatea cu re-

gulile formale de către toate organele constituționale și respectul reciproc între acestea.

În Republica Federală Germania, spre exemplu, în contextul aplicării principiului de separare a puterii în stat, este relevantă jurisprudența Curții Constituționale Federale a Germaniei începând cu anul 2009, unde principiul loialității constituționale a fost dezvoltat. [4] În cadrul acestei decizii, a fost invocat principiul constituțional al loialității federale, care presupune o conduită favorabilă în raport cu Federația, și care obligă atât Federația cât și landurile să-și acorde respect reciproc în cadrul acțiunilor lor. Jurisprudența constituțională a Germaniei reprezintă un interes și pentru Republica Moldova, unde principiul loialității constituționale nu este pe deplin aplicat în exercitarea puterii de stat.

Un interes deosebit pentru dreptul constituțional din Republica Moldova reprezintă jurisprudența Curții Constituționale a României în materie de asigurare a principiului de separare a puterilor în stat.

Elemente conceptuale în jurisprudența Curții Constituționale a României în contextul soluționării conflictelor juridice de natură constituțională între ramurile puterii în stat

Jurisprudența Curții Constituționale a României (în continuare "CCR") oferă o serie de clarificări conceptuale (definiții, explicații, interpretări) care pot reprezenta interes și pentru jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova privind soluționarea conflictelor juridice de natură constituțională între ramurile puterii în stat.

Un element important constă în însăși definirea "*conflictului juridic de natură constituțională*", care a fost formulat prin mai multe decizii ale CCR. Astfel, potrivit jurisprudenței CCR reflectate în Decizia nr.53 din 28 ianuarie 2005, acest tip de conflict presupune acte sau acțiuni concrete prin care o autoritate ori mai multe își arogă puteri, atribuții sau competențe care, potrivit Constituției, aparțin altor autorități publice ori omisiunea unor autorități publice, constând în declinarea competenței ori în refuzul de a îndeplini anumite acte care intră în obligațiile lor. [5] Totodată, acest tip de conflict există între două sau mai multe autorități și se referă la conținutul ori amplexarea atribuțiilor acestora, decurgând din Constituție, ceea ce înseamnă că acestea sunt conflicte de competență, pozitive sau negative, și care pot crea blocaje instituționale.

Un alt aspect principal al acestui tip de conflict, potrivit jurisprudenței CCR din Decizia Curții Constituționale nr.901 din 17 iunie 2009 [6] se referă la faptul că acestea nu se limitează doar la conflictele de competență, pozitive sau negative, care ar putea crea blocaje instituționale, ci vizează orice situații juridice conflictuale a căror apariție rezidă în mod direct în textul Constituției. Astfel, aceste conflicte au o natură constituțională, întrucât întreaga situație litigioasă este legată de prevederile constituționale ce țin de rolul instituțiilor precum și raporturile juridice

dintre acestea. O asemenea delimitare conceptuală clară ar putea fi dezvoltată și în jurisprudența Republicii Moldova.

În ceea ce privește rolul jurisdicției constituționale, jurisprudența românească stabilește nivelul de angajare a CCR. Așadar, implicarea CCR este necesară, în măsura în care există mecanisme prin care autoritățile publice să se autoregleze prin acțiunea lor directă și nemijlocită. Într-un asemenea caz, rolul CCR este unul subsidiar. Pe de altă parte, în lipsa acestor mecanisme, rolul Curții Constituționale devine unul principal și primordial pentru înlăturarea blocajului constituțional.

Un aspect concret se referă la rolul unor declarații publice, cu caracter politic, pentru a proba fie existența, fie inexistența conflictului juridic de natură constituțională. În baza jurisprudenței CCR prin Decizia nr.53 din 28 ianuarie 2005, opiniile, judecățile de valoare sau afirmațiile titularului funcției de demnitate publică, de exemplu Președintele României, nu constituie prin ele însele conflicte juridice între autorități publice. De asemenea, orice opinii exprimate chiar și critice nu declanșează blocaje instituționale, dacă nu sunt urmate de acțiuni sau inacțiuni de natură să împiedice îndeplinirea atribuțiilor constituționale ale acelor autorități publice.

În ceea ce privește soluționarea conflictelor dintre Președinte și Parlament în ceea ce privește desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru, jurisprudența CCR a formulat câteva referințe particulare. Astfel, luând ca bază interpretările CCR prin Decizia nr.875 din 19 decembrie 2018 [7], competența partajată între Președintele României și Parlament, precum și faptul că numirea Guvernului este condiționată de votul de încredere al Parlamentului, rezultă că etapa inițierii procedurii de investitură a Guvernului, respectiv exercitarea competenței Președintelui în privința desemnării candidatului la funcția de prim-ministru, vizează, ca finalitate, obținerea acestui vot de încredere. Anume în acest fel pot fi interpretate dispozițiile constituționale, și anume în sensul realizării scopului pentru care au fost reglementate. În acest sens, CCR accentuează faptul că un candidat desemnat de Președinte la funcția de prim-ministru nu reprezintă alegerea exclusivă a Președintelui, ci este rezultatul unor consultări și/sau negocieri dintre acesta și partidul politic care are majoritatea absolută în Parlament sau a celor parlamentare, dacă nu există o atare majoritate. În aceeași logică, în spiritul Deciziei CCR nr.80 din 16 februarie 2014, [8] președintele nu poate ignora rezultatul alegerilor parlamentare, și nici finalitatea procedurii, care stabilește desemnarea unui candidat care să poată asigura coagularea unei majorități parlamentare în vederea obținerii votului de încredere.

Totodată, CCR menționează că Președintele României, nu poate avea rol de decident în această procedură, ci de arbitru și mediator între forțele politice. În această logică, președintele are doar competența de a desemna drept candidat pe reprezentantul propus de alianța politică sau partidul politic care deține majoritatea absolută a mandatelor parlamentare sau, în cazul în care nu există o asemenea majoritate, pe reprezentantul propus de alianța politică sau partidul politic

care poate asigura susținerea parlamentară necesară obținerii votului de încredere al Parlamentului. Din această perspectivă, Curtea nu admite desemnarea de către Președinte a unui candidat la funcția de prim-ministru care să nu fie asumată de responsabilitatea formării unui nou Guvern, și care să nu acționeze în sensul obținerii votului de încredere al Parlamentului.

Un alt aspect al raporturilor dintre Președinte și Parlament ține de procesul de consultare a partidelor din Parlament privind desemnarea candidatului la funcția de prim-ministru, care nu este un act formal, ci trebuie să fie realizat în mod sincer și responsabil, astfel încât față de persoana desemnată de Președinte în urma consultării să se formeze convingerea că va reuși să obțină susținerea majorității parlamentarilor, așadar, votul de încredere pentru noul Guvern. Conform jurisprudenței CCR, desemnarea candidatului la funcția de prim-ministru trebuie să aibă la bază convingerea Președintelui României că persoana desemnată va putea să coaguleze o majoritate parlamentară în vederea investiturii Guvernului. Aceste prevederi dezaproabă practicile de a încerca declanșarea alegerilor parlamentare anticipate prin mecanismul de desemnare a candidaturii primului ministru.

Revenind la principiul loialității constituționale, CCR prin Decizia nr.356 din 5 aprilie 2007 [9] a statuat expres că raporturile dintre autorități trebuie să funcționeze în cadrul constituțional al loialității și al colaborării, pentru realizarea atribuțiilor constituționale distinct reglementate pentru fiecare dintre autorități. De asemenea, este menționată "ordinea normativă constituțională" care guvernează relațiile dintre părți în scopul asigurării echilibrului între puterile statului. În acest sens, CCR definește loialitatea constituțională ca fiind o valoare-principiu constituțională, în vreme ce colaborarea loială între autoritățile/instituțiile statului are un rol definitoriu în implementarea Constituției.

În ceea ce privește finalitatea acestui principiu, CCR formulează două componente. Prima se referă la finalitatea primordială legată de buna funcționare a autorităților statului, buna administrare a intereselor publice și respectul față de drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, iar a doua ține de evitarea conflictelor interinstituționale și înlăturarea blocajelor în exercițiul prerogativelor lor.

Concluzii privind jurisprudența Curții Constituționale a României în contextul soluționării conflictelor juridice de natură constituțională între ramurile puterii în stat

În rezultatul analizei jurisprudenței Curții Constituționale a României, au fost identificate unele repere de natură conceptuală privind soluționarea conflictelor juridice de natură constituțională între ramurile puterii în stat:

1. Prin jurisprudența CCR s-a reușit formularea unor concepte menite să aducă claritate în funcționarea mecanismului de separare a puterilor în stat și al cooperării instituțiilor, cum ar fi: criteriile de stabilire a existenței sau inexistenței

”conflictului juridic de natură constituțională” și formele de manifestare a acestuia, *”principiul loialității constituționale”* și finalitățile acestuia; rolul și misiunea Curții Constituționale în contextul soluționării conflictelor juridice de natură constituțională, etc.

2. Curtea Constituțională a României a transpus în jurisprudența proprie cu mai multe ocazii prevederile constituționale conform cărora Președintele României exercită funcția de mediere între puterile statului. În acest sens, s-a accentuat faptul că alegerea candidaturii primului ministru nu reprezintă alegerea exclusivă a președintelui, acesta doar desemnând candidatul propus de majoritatea din Parlament. De asemenea, prin jurisprudența CCR i s-a limitat posibilitatea președintelui chiar și desemnarea unui Prim ministru, care a fost demis anterior prin moțiune de cenzură în baza Deciziei CCR nr.85 din 24 februarie 2020 asupra cererilor de soluționare a conflictelor juridice de natură constituțională dintre Președintele României și Parlamentul României. [10] Cu toate acestea, chiar dacă jurisprudența CCR a diminuat rolul Președintelui în contextul procesului de desemnare a Primului ministru, realitatea politică a demonstrat că rolul Președintelui a rămas definitoriu. În pofida unui rol de autoritate mediatoare și care ia act de voința politică a Parlamentului, Președintele României, de facto, a obținut pe parcursul istoriei politice a României în cadrul sistemului constituțional instituționalizat începând cu anul 1991 un rol decisiv în desemnarea Primului ministru și în exercitarea puterii politice. Astfel, Președintele României continuă să joace un rol primordial în configurația instituțională a României. Aceste realități demonstrează o discrepanță dintre norme și practici;

3. Jurisprudența CCR a arătat lipsa unor mecanisme suplimentare de a debloca crizele constituționale, inclusiv dizolvarea Parlamentului prin intermediul declanșării alegerilor anticipate, precum și a instrumentelor de *”actualizare a legitimității”*, etc. Jurisprudența CCR practic exclude posibilități de a obține alegeri anticipate și resetarea vieții politice;

4. Deși există multe similitudini dintre jurisprudența CCR și a Curții Constituționale a Republicii Moldova în procesul de soluționare a conflictelor juridice de natură constituțională între ramurile puterii în stat, în special prin consolidarea rolului Parlamentului, în cadrul jurisprudenței CCM începând cu anul 2021 au fost puse bazele unor elemente noi în materie de asigurare a principiului separării puterilor în stat, care vizează creșterea rolului șefului statului în relația cu Parlamentul. Astfel, Avizul nr. 1 din 15.04.2021 al CCM pentru constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului după consumarea celor două tentative nereușite de numire a Guvernului [11] este una din puținele decizii ale Curții care dă câștig de cauză instituției prezidențiale în cadrul conflictului cu majoritatea parlamentară. Un alt moment important este utilizarea conceptului de *”sanctiune constituțională”* aplicabilă Parlamentului cauzată de incapacitatea acestuia de a forma Guvernul și respectiv de a nu-și putea exercita funcțiile. Ca un element de noutate este constatarea că dizolvarea Parlamentului și desfășurarea

alegerilor anticipate, reprezintă o soluție oferită alegătorilor să rezolve pe cale constituțională conflictul dintre autorități. Până în prezent, opțiunea dizolvării Parlamentului și organizării alegerilor parlamentare anticipate, era privită de Curte ca un factor de instabilitate politică.

Referințe bibliografice:

1. Nay Olivier. *Istoria ideilor politice*. Iași: Editura Polirom, 2008
2. Rosu A. (traducere). *Despre spiritul legilor* în 3 volume. Editura Științifică, București, 1964-1970
3. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.23 din 09.11.2011. [citat 12.03.2022]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=17&l=ro>
4. Safta M. Separăția puterilor în stat și loialitatea constituțională. [citat 12.03.2022]. Disponibil: <http://www.tribunajuridica.eu/arhiva/An3v1/art8.pdf>
5. Decizia Curții Constituționale a României, nr.53 din 28.01.2005. [citat 12.03.2022]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/59331>
6. Decizia Curții Constituționale a României nr.901 din 17.06.2009. [citat 12.03.2022]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/109751>
7. Decizia Curții Constituționale a României nr.875 din 19.12.2018. [citat 12.03.2022]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/209344>
8. Decizia Curții Constituționale a României nr.80 din 16.02.2014. [citat 12.03.2022]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/157153>
9. Decizia Curții Constituționale a României nr.356 din 05.04.2007. [citat 12.03.2022]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/81978>
10. Decizia nr.85 din 24.02.2020. [citat 12.03.2022]. Disponibil: http://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/06/Decizie_85_2020.pdf
11. Avizul Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr.1 din 15.04.2021. [citat 12.03.2022]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=avize&docid=74&l=ro>

CERCETAREA EMPIRICĂ A INSTITUȚIEI REVIZUIRII PROCESULUI PENAL PRIN PRISMA NIVELULUI DE DIGITALIZARE A PROCEDURII PENALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

EMPIRICAL RESEARCH OF THE INSTITUTION OF REVIEW OF CRIMINAL PROCEEDINGS IN TERMS OF THE LEVEL OF DIGITALIZATION OF CRIMINAL PROCEDURE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 343.13:343.158:004(478)

DOI:10.5281/zenodo.6619068

Adela MORCOV,
Doctorand, USM

Summary

The place of empirical research in the context of scientific studies in law carried out during doctoral studies, maintains a progressive trend, dictated by an acute topicality. Respectively, also in the light of the author's doctoral research project: „Review of criminal proceedings”, this type of methodological research is of major importance, and being dictated by current social needs, this type of research has become easier to integrate with technology informational. Thus, the general objective of the study is to identify the ways of digital empirical research of the institution of reviewing the criminal process in the Republic of Moldova and highlighting them. In particular, the aim is to examine these sources in order to determine their reliability, usefulness and compliance with the needs of researchers.

Keywords: *review of criminal proceedings, digitization of criminal proceedings, Criminal investigation: E-File, Judicial Information System, National Portal of Courts, judgment storage databases.*

Introducere

Potrivit opiniilor autorilor autohtoni la care raliem – pentru elaborarea tezei, este importantă ipoteza, iar ipotezele bune pot veni inclusiv din observații empirice [1, p.154].

Pentru efectuarea unei cercetări științifice complexe și multiaspectuale a normelor juridice ce vizează instituția revizuirii procesului penal, acestea (i.e. normele) urmează să fie interpretate atât prin prisma considerentelor teoretice, a principiilor generale de drept, dar și în lumina aplicabilității practice a acestora. Altfel spus, este recomandată corelarea metodelor de cercetare teoretică cu cercetările empirice.

Interpretarea și aplicabilitatea practică a normelor de drept nu constituie altceva decât studiul jurisprudențial care în contextul teoretic deține o importanță majoră, iar actualmente teoriile ce intervin spre anihilarea unei astfel de importanțe

– pierd din teren întrucât valoarea jurisprudenței a fost consacrată atât de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO), cât și în ordinea juridică constituțională a Republicii Moldova.

CtEDO, în jurisprudența sa a statuat spre exemplu în cauza Atanasovski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei că, având în vedere împrejurările specifice cauzei, existența unei jurisprudențe constante și consolidate („well-established jurisprudence”), impunea Curții Supreme obligația de a face o expunere mai substanțială a motivelor care justifică îndepărtarea de la practică. Această instanță a fost chemată să ofere reclamantului o explicație mai detaliată cu privire la motivul pentru care cauza sa a fost soluționată contrar jurisprudenței deja existente [4, §38]. În cauza Păduraru împotriva României, a mai reiterat că incertitudinea – fie ea legislativă, administrativă sau provenind din practicile aplicate de autorități – este un factor important ce trebuie luat în considerare pentru a aprecia conduita statului [5, §92].

La fel, și Curtea Constituțională a Republicii Moldova a indicat despre faptul că independența și autonomia judecătorului la adoptarea deciziilor judecătorești, nu exclude **obligația unui judecător de la o jurisdicție de grad inferior de a respecta o hotărâre anterioară a unei instanțe de grad superior în ceea ce privește interpretarea legii incidente în cauza ulterioară (precedentul judiciar)** [7, §105-110].

Totodată, deși este necesară identificarea și transliterarea unei practici constante, cercetarea empirică presupune și studierea evoluției în timp a aplicabilității practice a normei, adică cercetarea frecvenței modificărilor din perspectiva practică precum și a motivelor care stau la baza acestor modificări. Or, a mai subliniat CtEDO și faptul că nu există un drept la o jurisprudență constantă, astfel încât schimbarea jurisprudenței impusă de o abordare dinamică și progresivă este admisibilă și nu încalcă principiul securității juridice [6, §74].

Conținut

Cercetarea juridică empirică se deosebește de cercetarea doctrinară dezvoltată în disciplina normativă a dreptului (adică „dreptul pe hârtie”) deoarece urmărește să capteze dovezi din viața reală (lege în practică), pe baza observațiilor sau experiențelor cercetătorului și/sau a altor persoane, adică prin date din viața reală. Aceste date se pot baza inclusiv pe jurisprudență ca parte a lumii reale [2, p.97]. Astfel, cercetarea empirică a jurisprudenței naționale în domeniul revizuirii poate fi realizată prin intermediul resurselor informaționale electronice publice, în detrimentul studiului fizic al dosarelor cauzelor penale (care deși este mai dificil de realizat, nu poate fi subestimat).

În pofida rigidității și caracterului reglementar al procedurilor penale, la nivel global sunt adoptate în cadrul acestor proceduri atât măsuri de implementare a inteligenței artificiale, cât și măsuri de eliminare a riscurilor care pot fi provocate urmare a implementării unei astfel de inteligențe non-umane.

De cealaltă parte, pe bună dreptate se afirmă că utilizarea tehnologiilor informaționale în procesele judiciare presupune existența unor premise tehnologice, logistice și, mai ales, legislative, iar la moment facilitarea unor procese prin metode tehnologice nu echivalează cu o justiție digitală [3, p.69].

Întrucât procedura penală constituie denumirea generică și globală a unei proceduri din momentul înregistrării sesizării până la emiterea unei hotărâri definitive și irevocabile, relevante prezentului demers sunt sistemele electronice dezvoltate de către stat menite să asigure digitalizarea procedurilor în fața instanței de judecată și în fața procuraturii, având în vedere că în ordinea articolelor 460 alin. (1) și 464¹ alin.(3) Cod procedură penală – competența de a iniția procedurile de revizuire aparține atât instanțelor de judecată [inclusiv Curtea Supremă de Justiție (C.J.S.)] cât și procurorilor.

Corespunzător, gradul de digitalizare a procedurilor în fața acestor entități, deține implicații considerabile asupra posibilităților de cercetare empirică a instituției revizuirii or, reiterăm că existența și gradul de implementare a inteligenței artificiale facilitează considerabil acest proces, prin evitarea unei necesități primare de cercetare fizică a materialelor dosarului din arhiva procuraturilor și judecătorilor.

Se constată astfel faptul că, la nivelul procuraturilor cercetarea practicii judiciare este imposibil a fi realizată or, nu există nici o resursă electronică publică care să acorde posibilitatea terților și nici măcar a persoanelor care au un interes justificat de a accesa cel puțin ordonanțele finale adoptate, sau chiar și materialele depersonalizate ale cauzelor.

Deși, există un fundament pentru asigurarea unei astfel de accesibilități, întrucât pentru procuraturi a fost dezvoltat sistemul informațional automatizat – „Urmărire penală: E-Dosar”, a cărui funcționalitate este reglementată de Regulamentul cu privire la structura și funcționarea Sistemului informațional automatizat „Urmărire penală: E-Dosar” aprobat prin ordinul Procurorului general nr. 14/4 din 27.02.2018 (în continuare „Regulament”). În conformitate cu prevederile art.6 lit. i) și j) din Regulament, activitatea sistemului se subordonează principiului accesibilității informației cu caracter public, care presupune implementarea procedurilor de asigurare a accesului solicitanților la informația cu caracter public furnizată de soluția informatică, și principiul transparenței, care presupune accesul cetățenilor la o serie de informații cu caracter public.

În prezent însă, E-Dosar este un sistem accesibil doar procurorilor în cadrul procedurilor interne, funcționalitatea acestuia rezumându-se la obligativitatea introducerii în sistem a actelor obligatorii privind pornirea urmăririi penale, de fixare a termenului, de prelungire a termenului, de conexare sau disjungere a cauzei penale, de punere a persoanei sub învinuire și a rechizitoriului.

Punctăm însă că dezvoltarea și implementarea unor astfel de sisteme electronice publice necesită însă și o reglementare expresă în conținutul normelor procesual-penale, la acest capitol fiind necesară și delimitarea măsurilor confidențiale și non-confidențiale întreprinse de către procurori.

De cealaltă parte, etapa judiciară este dictată de caracterul public al hotărârilor judecătorești, care este asigurat prin intermediul Sistemului informațional judiciar, a cărei reglementare este dictată de Hotărârea Guvernului Nr. 794 din 01.08.2018 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Sistemului informațional judiciar. Astfel, unul din componentele sistemului, îl constituie Portalul Național al Instanțelor de Judecată, ce include lista instanțelor de judecată, care, fiind accesată, pune la dispoziție printre altele practica judiciară și alte informații relevante pentru justițiabili în condițiile legii, iar publicitatea unor astfel de informații ce asigură afișarea instantanee a informațiilor publice, constituie o bună oportunitate pentru cercetarea empirică primară [9].

Pentru a identifica însă în cadrul Portalului Național al Instanțelor de Judecată materiale relevante cercetării juridice empirice, este necesară înserarea unor algoritmi de identificare a hotărârilor judecătorești relevante tematicii de cercetare. Spre exemplu, algoritmi necesari pentru identificarea practicii judiciare ce vizează hotărârile pe marginea cererilor de revizuire, sunt următorii: (I) pentru „Numărul dosarului” – „1rh” [8, pct. 58]; și (II) pentru „Tematica dosarului” – cuvintele-cheie „revizuire” sau „revizuirea” cu obligativitatea introducerii în ambele cazuri a criteriului „Penal” la subrubrica „Tipul dosarului”.

Totuși, la cercetarea practicii judiciare într-o asemenea modalitate nu sunt identificate toate hotărârile judecătorești pronunțate pe marginea cererilor de revizuire, din motiv că specialiștii care dețin astfel de atribuții în cadrul instanțelor judecătorești – nu aplică o practică unitară de completare a rubricilor relevante.

Spre exemplu, practica neunitară se demonstrează prin faptul că la introducerea primului tip de identificare a hotărârilor judecătorești pe site-ul Judecătoriei Chișinău – www.jc.instante.justice.md, rezultatul căutării îl constituie cca 80 de hotărâri judecătorești relevante, iar la accesarea celui de-al doilea tip de identificare – rezultatul îl constituie 20 de hotărâri judecătorești relevante.

Pentru C.S.J., identificarea deciziilor pe marginea cererilor de revizuire este posibilă fie prin intermediul accesării Sistemului de căutare analitică a jurisprudenței [10] cu înserarea termenilor relevanți „revizuire proces penal”, „revizuire procedură penală”, fie prin accesarea Bazei de date a hotărârilor Colegiului Penal al C.S.J. [11] cu înserarea în rubrica „Problema de drept” a calificativului „revizuire” sau „revizuirea”. Totodată, jurisprudența este disponibilă și în rubrica Jurisprudența C.S.J., subrubrica Arhiva C.S.J. [12].

O altă resursă informațională importantă pentru studierea practicii naționale, o constituie **Sistemul Informatic „Practica judiciară” (Jurist/MoldLex)** [13] dezvoltat și deservit de Î.S. „MOLDDATA”, ce include baza de date a practicii judiciare, bazate pe documente din arhiva C.S.J., Buletinul C.S.J. a Republicii Moldova, Revista Națională de Drept, revista Dreptul și alte publicații oficiale.

Acest sistem însă, la fel ca și celelalte, prezintă anumite deficiențe care sunt materializate primar prin limitarea accesului, dictată de necesitatea achitării unor

anumite plăți. La fel, la accesarea surselor, se atestă că acestea cel mai frecvent sunt perimate și dețin o actualizare foarte lentă. Spre exemplu, în ceea ce privește practica cu privire la cauzele penale și contravențiile administrative ale altor state, determinăm că practica română datează din 2012, cea a Federației Ruse din anul 2017, a Republicii Belarus din anul 2010, iar a Republicii Kazahstan din anul 2012.

O resursă importantă deținută de acest sistem este punerea la dispoziție gratuită a resurselor legislative internaționale (a link-urilor oficiale către legislațiile altor state – cca 38 resurse), fapt care facilitează cercetarea legislativă comparativă a proiectului de cercetare.

Concluzii/recomandări/sugestii/ipoteza de lucru de viitor

Urmare a celor evocate, constatăm faptul că pentru o cercetare empirică primară a proiectului de cercetare doctorală, sursele disponibile sunt suficiente în vederea construirii unei imagini generaliste.

Totuși, în vederea sporirii nivelului de implementare a inteligenței artificiale, se recomandă întreprinderea măsurilor în vederea respectării și implementării depline a reglementărilor ce vizează sistemul procuraturii „Urmărire penală: E-Dosar”, inclusiv prin determinarea obligativității introducerii cel puțin a celor mai importante acte din cadrul urmăririi penale, precum și din cadrul procedurilor de revizuire și prin acordarea posibilității accesării acestor acte, fie ele și depersonalizate pentru părțile vizate, terți și/sau în scop de cercetare. Astfel de recomandări însă sunt valabile doar concomitent cu reglementarea legală în Codul de procedură penală a unor astfel de posibilități.

În ceea ce privește sistemele electronice dezvoltate pentru instanțele de judecată, concluziile se referă la existența totuși a unor probleme de funcționalitate precum: (i) nepublicarea hotărârilor judecătorești sau publicarea fișierelor în alb (fără conținut); și (ii) neuniformitatea completării datelor în cadrul PIGD de către specialiști, fapt care duce la îngreunarea sau chiar imposibilitatea identificării hotărârilor judecătorești relevante, în speță a hotărârilor judecătorești pronunțate pe marginea cererilor de revizuire.

Finalmente, având în vedere faptul că prezentul demers vizează doar modalitățile de cercetare empirică prin prisma nivelului de digitalizare pentru Republica Moldova, în perspectiva și ipoteza de lucru pentru viitor, autoarea își propune scopul de a efectua cercetările de rigoare în vederea identificării modalităților și metodelor digitale de cercetare empirică a instituției în alte state, în plan comparat, corelat cu obiectul proiectului de cercetare. Or, este insuficientă rezumarea în cadrul proiectului de cercetare doctoral, la optica de aplicare a normelor de drept de către subiecții naționali.

Referințe bibliografice:

1. Aramă E., Ciobanu R. *Metodologia dreptului: (Sinteze pentru seminar)*. Chișinău: CEP USM, 2011, 166 p.
2. Argyrou A. Making the Case for Case Studies in Empirical Legal Research. În: *Utrecht Law Review*, 13(3), 2017, p.95–113. DOI: <http://doi.org/10.18352/ulr.409>.
3. Josan V. Digitalizarea justiției și durata procesului civil. În: *Conferința – Digitalizarea dreptului și administrației publice în actualul context pandemic*. București: Editura Universul Juridic 2021, p. 66-77.
4. Cauza CtEDO Atanasovski vs. The Former Yugoslav Republic of Macedonia, Hotărârea din 14.04.2010 [citată 18.01.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-96673>.
5. Cauza CtEDO Păduraru vs. România, Hotărârea din 01.03.2006 [citată 18.01.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71444>.
6. Cauza CtEDO Unedic vs. France, Hotărârea din 18.03.2009 [citată 18.01.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90350>.
7. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova Nr. 21 din 22.07.2016 [citată 24.01.2022]. Disponibil: http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=95414&lang=ro.
8. Extras din Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii Nr. 142/4 din 04-02-2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunii referitor la activitatea de evidență și documentare procesuală în judecătoria și curțile de apel [citată 10.02.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=114107&lang=ro#.
9. Portalul Național al Instanțelor Judecătorești [citată 10.02.2022]. Disponibil: <https://instante.justice.md/>.
10. Sistemul de căutare analitică a jurisprudenței a C.S.J. [citată 10.02.2022]. Disponibil: <http://cauta.csj.md/legy/ac-admin/#/app>.
11. Baza de date a hotărârilor Colegiului Penal al C.S.J. [citată 10.02.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php.
12. Arhiva C.S.J. [citată 10.02.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
13. Sistemul Informatic „Practica judiciară” [citată 10.02.2022]. Disponibil: <http://www.lex.md/>.

DE LA INTIMA CONVINGERE, LA PROPRIA CONVINGERE A JUDECĂTORULUI, ÎNTRE PREJUDECATĂ, BUNĂ CREDINȚĂ ȘI OBIECTIVITATE

E LA CONVICTION INTIME À LA PROPRE CONVICTION DU JUGE, ENTRE PRÉJUGÉ, BONNE FOI ET OBJECTIVITÉ

CZU: 347.962:347.5:347.441.62

DOI: 10.5281/zenodo.6623946

Alexandru NEGRU,
Doctorand, USM

Résumé

Le but de la recherche est de savoir si la propre conviction du juge, notion qui, grâce à sa forte connotation subjective, est souvent mise en cause dans la société, mais aussi dans le milieu judiciaire, est une notion désuète, ou par contre, grâce à la liaison entre la vérité objective et la vérité judiciaire, elle s'érige en clé de voûte dans le procès judiciaire.

Pour atteindre cet objectif nous avons envisagé deux approches distinctes.

Dans un premier sens, nous avons suivi l'évolution du concept de conviction intime du juge et sa transformation dans le concept de propre conviction du juge. Nous avons constaté que la peur du subjectivisme a joué un rôle essentiel dans le processus de transformation qualitative du concept de conviction intime en concept de conviction propre du juge. Les mécanismes et techniques que nous avons utilisés sont, la recherche historique-comparative, sur la verticale et sur l'horizontale, des décisions de la Cour Constitutionnelle de la Roumanie no. 171 du 23 mai 2001, n. 778 du 17.11.2015 et la décision no. 18 du 22.05.2017 de la Cour Constitutionnelle de la République de Moldova.

Dans un deuxième sens, nous avons élucidé si la propre conviction du juge peut jouer le rôle de passerelle entre la vérité objective et la vérité judiciaire, mais aussi comment ce concept s'articule en pratique, notamment dans les situations où les droits subjectifs garantis par l'art. 2, 3, 14 de la CEDH, quand les autorités étatiques ont des obligations positives et procédurales. Les mécanismes et techniques que nous avons utilisés consistent en l'approche téléologique et logique de la jurisprudence de la CEDH sur l'art. 2 et 3 CEDH.

En conclusion, nous avons constaté qu'aux premiers stades du procès, la propre conviction du juge est un vecteur, constitué d'une connaissance approfondie du droit et de la jurisprudence, visant à obtenir une information complète et exhaustive sur un fait précis, de manière contradictoire et équitable, en l'absence de tout arbitraire. Par la suite, la propre conviction du juge, est un processus analytique, logique-juridique, scientifique et rigoureux qui a comme but la synthèse des toutes les informations concernant les faits acquis auparavant, et leur transposition sur les éléments d'un modèle de crime ou de délit, spécialement prévu par le législateur dans un texte de loi.

Mots clés: *Conviction intime du juge, propre conviction du juge, approche holistique, vérité objective, vérité judiciaire, obligations positives, obligations procédurales, procès équitable, théorie du droit vivant, gestion des preuves.*

Context-provocare

În cauza Ibrahim și alții vs Regatul Unit [1, par. 275-293], Curtea a adoptat o abordare holistică a echității procesului, apreciind că în cazul în care sunt prezentate motive imperioase, chiar și interogarea unui inculpat privat de libertate, în lipsa unui avocat, urmată de punerea la baza sentinței de condamnare a acestuia a declarațiilor respective, poate fi conformă cu art. 6.1 și art. 6.3.c din CEDO [2, p.3].

O asemenea manieră de abordare, i-a permis Curții să conchidă, în anumite cazuri că o derogare de la drepturile stabilite la art. 6.3 (lit. a-e) nu implică neapărat o încălcare a echității procesului și nici o încălcare a art. 6.1, iar în alte cazuri, că un ansamblu de circumstanțe, care, analizate fiecare în mod singular, nu implică încălcări a drepturilor specifice stabilite de art. 6.3, pot în tandem, să reprezinte o încălcare a echității procesului și o încălcare a art. 6.1.

Pentru judecătorii naționali, care sunt și primii judecători ai Convenției, poate apărea întrebarea, care este acel „element invizibil”, dar care cântărește atât de mult în cadrul unei abordări holistice a echității procesului. Ce este acel ceva, de care trebuie să țină cont și să se călăuzească la soluționarea cauzelor, care devin tot mai complexe, dar și la motivarea soluțiilor pe care le dau instanțele pe marginea lor. Care este reperul de care trebuie să se țină cont în cazuri de divergență legislativă sau de relații sociale complexe. Ce este acel ceva, ce are capacitatea de a scoate judecătorul din rutina aplicării repetitive, standarde și șablonate a normelor și îl face să vadă ce alții până atunci nu au văzut, să încerce să apere ceea ce alții până atunci nu au considerat că merită apărat și chiar să-l determine să iasă din relativul confort al practicii constante.

Publicistul român Horațiu Pepine, afirma că aceasta ar fi *o moralitate intimă a actului specific, acel tip de exigență și de obiectivitate, care nu poate fi exercitată decât de profesioniștii adevărați ai fiecărui domeniu în parte, un discernământ specific, acea facultate rară care îmbină înalta cunoaștere cu un profund sentiment al justiției* [3, p. 2].

Scopul prezentei cercetări constă în a ști dacă propria convingere a judecătorului, noțiune cu puternică tentă subiectivă și deseori blamată în societate, dar și în mediul juridic, este un concept desuet sau, în virtutea capacității sale de a asigura o punte de legătura între adevărul obiectiv și adevărul judiciar, reprezintă o instituție în plină amploare.

În prezenta lucrare ne propunem realizarea următoarelor obiective: 1) urmărirea evoluției conceptului de intimă convingere; 2) identificarea premiselor pentru care conceptul intimei convingeri a întâlnit o reticență din partea societății și a mediului juridic; 3) analiza modul în care teama de subiectivism a contribuit la dezvoltarea conceptului respectiv, astfel ca, în final, conceptul intimei convingeri să cunoască o transformare calitativă spre conceptul de proprie convingere; 4) verificarea faptului dacă erijarea propriei convingeri a judecătorului poate prelua rolul de punte între adevărul obiectiv și adevărul judiciar; 5) analiza modului în care

conceptul propriei convingeri a judecătorului se articulează în practică, mai ales în situațiile în care intră în joc drepturile subiective garantate de art. 2, 3, 14 din CEDO, iar autorităților statale le revin obligații pozitive și procedurale.

Mecanismele și tehnicile pe care le-am utilizat la realizarea primului set de obiective au constat în cercetarea istorico-comparativă, atât pe verticală, cât și pe orizontală, a deciziilor CCR nr. 171 din 23 mai 2001, nr. 778 din 17.11.2015 și deciziei CC RM nr. 18 din 22.05.2017.

Atingerea celui de-al doilea set de obiective ne-am propus să o realizăm prin abordarea teleologică și logică a jurisprudenței CtEDO pe marginea art. 2 și 3 CEDO.

Realizarea obiectivelor

Realizarea primului set de obiective. 1) urmărirea evoluției conceptului de intimă convingere; 2) identificarea premiselor pentru care conceptul intimei convingeri a întâlnit o reticență din partea societății și mediului juridic; 3) analiza modul în care teama de subiectivism a contribuit la dezvoltarea conceptului respectiv, astfel ca în final, conceptul intimei convingeri să cunoască o transformare calitativă spre conceptul de proprie convingere.

În ultimii 20 de ani conceptul intimei convingeri a judecătorilor a constituit obiectul de examinare a cel puțin 2 decizii emise de Curtea Constituțională a României și 1 decizie emisă de Curtea Constituțională a Republicii Moldova.

Prin decizia nr. 171 din 23.05.2001 Curtea Constituțională a României a constatat că „dispozițiile art. 63 alin. 2 din CPP care stipula că *“aprecierea fiecărei probe se face [...] de instanța de judecată potrivit convingerii lor [...]”*, contravine dispozițiilor art. 123 alin. (2) din Constituție, care stabilește că *“Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii”*”.

Unicul argument invocat de Curte în motivarea acestei soluții, a fost că Adunarea Constituantă, în cadrul dezbaterilor pe articole a proiectului de Constituție, a respins cu majoritate de voturi amendamentul privind completarea tezei finale a alin. (2) al art. 123 din Constituție cu sintagma “[...] și intimei lor convingeri”. Astfel, Curtea Constituțională română a conchis că forul legislativ și-a exprimat expres voința ca judecătorii să se supună “numai legii”, iar nu și “intimei lor convingeri [4, cap. I]”.

Este evident că în acest caz, forul constituțional a preluat, fără multe scrupule sau meticulozitate, o temere, probabil constantă a legislatorului, potrivit căreia judecătorii vor utiliza arbitrar libertatea de a aprecia probele potrivit intimei lor convingeri.

Astfel se constată că inițial, în percepția generală era înrădăcinat conceptul de intimă convingere a judecătorului, concept cu puternică tentă subiectivă. Or, noțiunea respectivă orientează spre un for interior al celui care judecă, un for, la prima vedere inaccesibil și neclar justițiabililor și părților la proces. În consecință, acest concept crea senzația unei prăpastii psihologice între caracterul obiectiv in-

erent procesului de administrare și apreciere a probelor și procesul de formare a convingerii instanței. Această ruptură logică între ceea ce putea fi relevat de probele din dosar și ceea ce conchidea magistratul, a fost în măsură să nască această teamă de subiectivism și bănuială de arbitrar și să determine această reticență în raport cu conceptul de intimă convingere.

Această soluție a Curții Constituționale din România, a suscitât atât atenția profesioniștilor din mediului juridic dar și a celor din alte profesii. Astfel, unii publiciști [3, p. 1] au opinat că, într-un limbaj nejuridic, Decizia Curții Constituționale nr. 171 din 23 mai 2001 ar putea fi numită, „decizia împotriva discernământului”. Ceea ce au deplâns aceștia era faptul că această decizie lovea în egală măsură în falsul discernământ (arbitrariul camuflat în convingerea interioară) și în discernământul autentic. Problema sesizată de autorul enunțat consta în faptul că, de la emiterea deciziei respective, niciun judecător cu o mare cultură juridică și cu o profundă moralitate, nu ar mai avea dreptul să invoce propria convingere (discernământul) în luarea unei decizii și că discernământul era astfel înlocuit de proceduri [3, p. 2].

Autorii și profesioniștii apropiați domeniului juridic, abordând dilema de a ști, dacă magistrații decid potrivit propriei lor convingeri și acuzațiile adresate ultimilor, că ar decide cum vor ei, făcând referire la decizia CCR nr. 171 din 23.05.2001, au formulat ideea că niciun magistrat nu poate instrumenta și soluționa o cauză cum vrea el, adică în mod subiectiv, arbitrar, ci numai potrivit unor reguli obiective prescrise, care sunt legile și că un magistrat nu are voie să se conducă după propria convingere atunci când soluționează o cauză. Or, a te conduce după propria convingere înseamnă a hotărî în mod subiectiv, aspect de neacceptat atunci când e vorba de legi și justiție, pentru care obiectivitatea este principiul ce trebuie urmat [5, p. 2].

Fără a da prioritate uneia din părerile expuse la alineatele anterioare, observăm doar că ambele sunt construite pe o concepție duală a noțiunii de intimă convingere a judecătorului, care înglobează atât un element subiectiv, care implică o viziune personală, cât și un element obiectiv care implică o bază factologică (compusă din informații cu privire la fapte și informații cu privire la norme). Ceea ce deranjează societatea și mediul juridic este elementul subiectiv, sentimentul de nedreptate fiind resimțit mai acut, mai ales în cazul în care elementul subiectiv este unicul sau principalul argument la motivarea soluțiilor date prin actele procesuale de dispoziție.

Ca și în cazul României, conceptul intimei convingeri utilizat în legea procesual penală, a fost supus criticilor de neconstituționalitate și în Republica Moldova. Astfel, prin hotărârea din 22 mai 2017 Curtea Constituțională a RM a verificat constituționalitatea sintagmei „propria convingere” din art. 26 alin. (2); 27 alin. (1) și 101 alin. (2) CPP [6, pct. 26-36]. În hotărârea respectivă judecătorii constituționali au indicat că „libera apreciere a probelor este strâns legată de regula cercetării sub toate aspectele, complet și obiectiv a circumstanțelor cauzei și probelor [6, pct. 64]” și că noțiunea de „proprie convingere”, care este utilizată în

textele de lege criticate, nu are sensul de opinie subiectivă, ci acela al certitudinii dobândite de judecător în urma examinării tuturor probelor în ansamblu, sub toate aspectele, în mod obiectiv și călăuzindu-se de lege [6, pct. 66].

Curtea a mai menționat că libera apreciere a probelor nu înseamnă arbitrar, ci libertatea de a aprecia probele în mod rezonabil și imparțial, iar rezultatele aprecierii probelor sunt expuse de către instanța de judecată în acte procedurale, care trebuie să fie motivate în mod obiectiv și sub toate aspectele potrivit legii. Motivarea se exprimă prin faptul că la admiterea unor probe și la respingerea altora judecătorul este obligat să indice motivele unei asemenea soluții [6, pct. 70].

Curtea a mai menționat că legea prevede că, în măsura în care judecătorul nu poate ajunge la o concluzie fermă, Codul de procedură penală stabilește la art. 383 dreptul judecătorului de a relua cercetarea judecătorească în cazul în care constată că o anumită circumstanță necesită concretizare pentru justa soluționare a cauzei [6, pct. 74].

Diferența de abordare a conceptului de proprie/intimă convingere realizată în HCCR nr. 171 din 23.05.2001 și HCCRM nr. 18 din 22.05.2017 este una evidentă. Or, abordarea realizată de judecătorii constituționali ai Republicii Moldova este una mai echilibrată și conformă cu acea concepție duală a noțiunii de intimă convingere a judecătorului. Această abordare conciliază și problema deplânsă de Horațiu Pepine, care menționa că scoaterea în afara câmpului constituțional a conceptului de proprie convingere a judecătorului lovea în egală măsură și în discernământul autentic [3, p. 2].

Este remarcabil faptul că în același an, la data de 17.11.2015, printr-o decizie mult mai motivată decât cea din 2001, CCR a revenit la subiectul intimei convingeri. Astfel, fiind sesizată cu excepția de neconstituționalitate, inclusiv a art. 100 alin.(2) teza finală din CPP al României, care stabilește că „în cursul judecății, instanța administrează probe la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților și, în mod subsidiar, din oficiu, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale [7, pct. 29]”, Curtea a indicat că „convingerea magistratului reprezintă acea stare a unei persoane răspunzătoare de aplicarea legii, bazată pe buna-credință, care este împăcată cu propria conștiință morală care a îndrumat-o în aflarea adevărului prin utilizarea tuturor mijloacelor legale, respectiv a probelor” [7, pct. 31]. În același context, Curtea a indicat că acea „convingere ce stă la baza hotărârilor pe care un judecător le pronunță, are drept fundament o conștiință juridică ce se formează numai după epuizarea duelului judiciar”. (...) Pentru a ajunge, însă, la o anumită convingere, judecătorul va face o analiză logică, științifică și riguroasă a faptelor relevate, cu respectarea principiilor legale referitoare la loialitatea administrării probelor și a aprecierii lor ca un tot unitar. Așa fiind, câtă vreme convingerea magistratului respectă principiul constituțional al independenței judecătorului care se supune numai legii, atunci ea nu poate fi privită ca un impediment în înfăptuirea actului de justiție, ci, dimpotrivă, ca o garanție a lui [7, pct. 32].

Se observă că în această decizie, Curtea Constituțională nu mai neagă dreptul magistratului la discernământ, așa cum o spunea în mod plastic Horațiu Pepine, dar, din contra, recunoaște că intima convingere a magistratului nu poate fi privit ca un impediment la realizarea justiției, dar ca pe o garanție a independenței acestuia.

Este spectaculos faptul că în această decizie Curtea Constituțională a acceptat nu doar viabilitatea conceptului de intimă convingere, dar chiar ideea că judecătorul este în drept să administreze probe (este adevărat că doar în mod subsidiar), pentru formarea convingerii sale. La acest alineat trebuie să punctăm că forul constituțional a expus această idee cu o prudență deosebită, accentuând, în primul rând, că judecătorul trebuie convins „dincolo de orice dubiu rezonabil”, de către procuror sau de către partea civilă, el neavând sarcina de a administra probe pentru aflarea adevărului decât în mod subsidiar pentru formarea convingerii sale [7, pct. 34]. În paragrafele ulterioare vom observa că, în anumite cazuri, această posibilitate poate deveni unica barieră în calea încălcării unor drepturi subiective.

În hotărârea nr. 778 CCR a încercat să concilieze noua soluție, prin care de fapt se redă dreptul la viață conceptului de proprie convingere, cu soluția enunțată în decizia 171, prin care intima convingere era scoasă în afara câmpului constituțional. Astfel, Curtea explica faptul că „reglementarea cenzurată anterior de Curtea Constituțională permitea judecătorului să se conducă după conștiința sa, care, spre deosebire de convingere (aceasta implicând certitudine, siguranță), presupune un sentiment intuitiv pe care ființa umană îl are despre propria existență, deci o cunoaștere reflexivă vis-a-vis de situațiile și lucrurile din jurul său. Or, o astfel de convingere bazată pe o cunoaștere reflexivă se caracterizează prin variabilitate, fiind practic o determinantă personală a judecătorului, fapt incompatibil cu actul de înfăptuire a justiției, pentru că, din momentul în care probele administrate resping posibilitatea condamnării unei persoane, judecătorul nu poate soluționa cauza după propria conștiință. Asemenea situații se traduc prin regula in dubio pro reo, care a apărut în sistemele adversariale”.

În concluzie, observăm că teama de subiectivism a determinat emiterea HCCR nr. 171 din 3 mai 2001, fapt care a suscitat discuții ample și contradictorii pe marginea conceptului intimei convingeri. Toate împreună au determinat emiterea hotărârii CCRM nr. 18 din 22 mai 2017 și hotărârea CCR din 17.11.2015, care au determinat o transformare calitativă a conceptului inițial spre conceptul de proprie convingere a judecătorului.

Aceleași hotărâri demonstrează, pe bună dreptate, că buna-credință și obiectivitatea sunt elemente indispensabile conceptului de proprie convingere a judecătorului, dar și faptul că acest concept nu urmează a fi confundat cu o prejudecată a judecătorului.

Realizarea celui de-al doilea set de obiective

4) Verificarea faptului dacă propria convingere a judecătorului se poate erija în rol de punte între adevărul obiectiv și adevărul judiciar; 5) analiza modului în

care conceptul propriei convingeri a judecătorului se articulează în practică, mai ales în situațiile în care intră în joc drepturile subiective garantate de art. 2, 3, 14 din CEDO, iar autorităților statale le revin obligații pozitive și procedurale.

Așa cum am constatat în prima parte a acestei comunicări, legislația României stabilește la art. 100 alin. (2) CPP că „în cursul judecății, instanța administrează probe la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților și, în mod subsidiar, din oficiu, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale”. Articolul 383 alin. (1) CPP al RM stabilește că în cazul în care în cursul deliberării, instanța constată că o anumită circumstanță necesită concretizare pentru justa soluționare a cauzei, instanța poate relua cercetarea judecătorească prin încheiere motivată.

Curtea constituțională a României în pct. 34 din decizia nr. 778 din 17 noiembrie 2015 [7, pct. 34], precum și Curtea Constituțională a RM [6, pct. 70-74], în hotărârea nr. 18 din 22.05.2017, au punctat că prerogativele date instanței de aceste norme, în tandem cu rigoarea demonstrării vinei potrivit principiului dincolo de orice dubiu rezonabil, alături de caracterul subsidiar al acțiunilor realizate de instanță în vederea elucidării unor aspecte factice, nu afectează independența și imparțialitatea acesteia. Pornind de la maniera de abordare a acestui subiect de către judecătorii din ambele Curți Constituționale, conchidem că prerogativele date instanței de art. 100 alin. (2) CPP R și de art. 383 alin. (1) CPP RM, reprezintă o anumită supapă de rezervă, care urmează a fi activată de judecător doar în mod subsidiar, doar după finele procesului contradictorial și doar atunci când informațiile relevate de probe administrate de părți sunt insuficiente sau contradictorii, iar drepturile subiective puse în joc în speță, impun necesitatea stringentă a unei motivări obiective. Anume în astfel de cazuri, judecătorul este autorizat, să realizeze acțiuni orientate spre lărgirea adevărului judiciar evident că din conținutul adevărului obiectiv neelucidat de părți, în scopul formării unei propriei convingeri despre speța dedusă judecății.,

Dea lungul timpului noțiunile de adevăr obiectiv și adevăr judiciar, semnificația lor filozofică precum și raportarea reciprocă a acestora, au suscitat mințile multor profesioniști ai domeniului juridic. Recent, dimensiunea acestor noțiuni a fost abordată în lucrarea profesorului Mohorea Efim *Formele Adevărului Juridic* [8, p. 352-361].

Ideea primordială care prevalează în lucrările ce au ca obiect adevărul obiectiv și adevărul judiciar este aceea că ”pentru ca o hotărâre judecătorească să fie dreaptă, este necesar, pe de o parte, să fie conformă cu normele de drept, iar pe de altă parte să corespundă situației de fapt relevante [9, p. 356]”.

Pe aceeași platformă a fost formulată ideea că nu urmează a fi abandonată ideea de adevăr obiectiv, doar că acesta ”urmează a fi abordat în lumina statului democrat și social, care are la baza o doctrină mixtă” și ”care implică ca faptele cauzei să fie stabilite în materialitatea sa, și anume nu din altă rațiune decât cea a dreptății, adică adevărul urmează a fi căutat și stabilit din pura dorință a aflării

adevărului și aplicării corecte a normelor de drept la soluționarea unui litigiu juridic [10, p. 114]”.

Necesitatea imperioasă de hotărâri drepte, alături de concluziile deduse în urma analizei argumentelor expuse de CCR și CC RM în hotărârile nr. 18 din 22.05.2017 și respectiv nr. 778 din 17 noiembrie 2015, ne face să credem că există situații în care propria convingere a judecătorului se poate erija în rol de punte între adevărul obiectiv și adevărul judiciar.

Într-un studiu recent, cu referire la jurisprudența CtEDO în cauzele Mojsiejew împotriva Poloniei, nr. 11818/02, pct. 53, 24 martie 2009 și Wiktoro împotriva Poloniei, nr. 14612/02, pct. 58, 31 martie 2009, este formulată ideea că deși obligația de a desfășura o anchetă efectivă și de a emite decizii bine motivate asupra substanței cauzei revine în primul rând poliției și procuraturii, Curtea a reținut în mai multe rânduri că, atunci când ancheta se finalizează cu o acțiune penală dedusă instanțelor de judecată, obligațiile procedurale prevăzute în articolele 2 (și 3) din Convenția Europeană, trec dincolo de faza preliminară a anchetei penale, astfel că procesul în ansamblul său, inclusiv faza judecătii, trebuie să respecte cerințele obligației pozitive de a proteja viețile omenești prin intermediul legii. Astfel, autoritățile judiciare naționale trebuie să nu lase sub nicio formă ca o suferință fizică sau psihică provocată unei persoane să rămână nepedepsită [11, p. 21].

Se reține că în procesul de verificare a respectării obligațiilor pozitive ce incumbă statelor potrivit art. 2 sau 3 din Convenție, CtEDO este atentă la efectivitatea anchetei efectuate. În cauzele Tahsin Acar împotriva Turciei, nr. 26307/95, pct. 223, 8 aprilie 2004, Ramsahai și alții împotriva Olandei, nr. 52391/99, pct. 324, 15 mai 2007, Curtea a indicat că expresia „efectivă”, trebuie interpretată în contextul articolului 2 al Convenției. Autoritățile trebuie să fi luat toate măsurile rezonabile pentru a asigura probele incidentului. Orice deficiență a anchetei care subminează abilitatea acesteia de a identifica făptuitorul sau făptuitorii riscă să se situeze în afara acestui standard.

Aceste raționamente ale CtEDO în tandem cu stabilirea faptului că propria convingere a judecătorului, în anumite cazuri specifice, se poate erija în rol de punte între adevărul obiectiv și adevărul judiciar, ne face să credem că în situația în care speța dedusă judecătii vizează relațiile sociale ocrotite de art. 2, 3 combinat cu art. 14 CEDO, necesitatea de elucidare a adevărului obiectiv, poate impune obligația instanței de a activa mecanismele stabilite de art. art. 100 alin. (2) CPP R și de art. 383 alin. (1) CPP RM. Astfel se constată că în situațiile în care intră în joc drepturile subiective garantate de art. 2, 3, 14 din CEDO, iar autorităților statale le revin obligații pozitive și procedurale, instrumentele legale menite să formeze o propria convingere a judecătorului, reprezintă ultima barieră între încălcarea și neîncălcarea drepturilor enunțate.

În temeiul celor enunțate la alineatul anterior, considerăm că o adaptare a art. 100 din CPP RM la prevederile art. 100 alin. (2) CPP R ar fi binevenită, ori, mecanismul stabilit de art. 383 alin. (1) CPP RM uneori se poate dovedi insuficient.

În concluzie reținem că la fazele incipiente ale procesului, propria convingere a judecătorului este un vector, constituit din cunoștințe profunde a legislației și principiilor jurisprudențiale, orientat spre administrarea informațiilor depline și cuprinzătoare cu privire la o faptă concretă, în condițiile unui proces contradictorial și echitabil, în lipsa oricărui arbitrariu. Ulterior, propria convingere reprezintă un proces analitic, logico-juridic, științific și riguros de însumare a informațiilor cu privire la fapte dobândite în mod corespunzător și de transpunere a acestora peste șablonul unei componente de infracțiune, urmată de formarea și expunerea scrisă a unei concluzii detaliate despre existența sau inexistența faptei interzise de legea penală autorul ei și sancțiunea ce urmează a fi stabilită.

Resurse bibliografice:

1. CtEDO, Decizia emisă de Marea Cameră la 13 septembrie 2016, Cauza Ibrahim și alții vs Regatul Unit (cererile nr. 50541/08, 50571/08, 50573/08 și 40351/09), pct. 275-293, [citată 01.03.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22fulltext%22:%5B%22AFFAIRE%20IBRAHIM%20ET%20AUTRES%20c.%20ROYAUMEUNI%22%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-166824%22%5D%7D>
2. Comunicatul de presă emis de Grefa CtEDO pe marginea cauzei Ibrahim și alții vs Regatul Unit, Court rules on delaying access to lawyers during police questioning of 21 July London bombers [citată 05.03.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22fulltext%22:%5B%22Delaying%20access%20to%20a%20lawyer%20during%22%5D,%22sort%22:%5B%22kdate%20Descending%22%5D%7D>
3. Pepine H., Ultimul temei al civilizației, DW [citată 01.03.2022]. Disponibil: <https://www.dw.com/ro/ultimul-teimei-al-civiliza%C5%A3iei/a-18263744>
4. Curtea Constituțională a României, Decizie nr. 171 emisă la 23 mai 2001 privind excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 63 alin. 2, art. 192 alin. 2, art. 346 alin. 2 și art. 392 alin. 4 din Codul de procedură penală, teza I. [citată 01.03.2022]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/29602>
5. Danileț C., Demitizarea justiției. Ep. 4: Magistrații decid potrivit propriei lor convingeri sau Magistrații decid cum vor ei. [citată 01.03.2022]. Disponibil: <https://www.juridice.ro/361145/demitizarea-justitiei-ep-4-magistratii-decid-potrivit-propriei-lor-convingeri-sau-magistratii-decid-cum-vor-ei.html>
6. Curtea Constituțională a RM, Hotărâre nr. 18 din 22.05.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură

penală (intima convingere a judecătorului). [citat: 01.03.2022]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=617>

7. Curtea Constituțională a României, Decizie nr. 778 emisă la 17.11.2015 privind excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.100 alin.(2) teza finală și art.103 alin.(1) teza a doua și alin.(2) teza a doua din Codul de procedură penală. [citat 01.03.2022] Disponibil: <https://dosare.ccr.ro/#/CautareDosare>
8. Mahorea E., *Formele Adevărului Juridic*, (referat al tezei). [citat: 01.03.2022]. Disponibil: http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/4375/1/Mohorea_conf_nationala_352-361.pdf
9. Васьковский Е.В. *Курс гражданского процесса*. Том I. Москва. Издательство Башмаковых, 1913 г., с. 356, citat de Fală, N.; Mărgineanu, L. Dimensiunea juridico-morală a principiului aflării adevărului în procesul civil. Chișinău: ULIM, Studii Juridice Universitare, 2015, nr. 1-2.
10. Fală N., Mărgineanu L., Dimensiunea juridico-morală a principiului aflării adevărului în procesul civil. În: *Studii Juridice Universitare*, Chișinău: ULIM, 2015, nr. 1-2.
11. Zdenek Kuhn, Roxana Rizoiu și alții, Convenția Europeană a Drepturilor Omului ca Parte Integrantă a Metodologiei Judiciare, Studiu realizat în cadrul programului RO 24 ”Întărirea capacității judiciare și de cooperare”, p. 21. [citat 01.03.2022]. Disponibil: http://inm-lex.ro/fisiere/d_1776/CEDO%20ca%20parte%20integranta%20a%20metodologiei%20judiciare%20-%20motivarea%20hotararilor.pdf

EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE E-LICENȚIERE PRIN PRINSMA CADRULUI NORMATIV DIN REPUBLICA MOLDOVA

EVOLUTION OF THE E-LICENSING CONCEPT THROUGH THE PRISM OF THE REGULATORY FRAMEWORK IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 340.13:346:004(478)

DOI: 10.5281/zenodo.6623629

Nicolae PASCARU,
Doctorand, USM

Summary

The development of the e-licensing concept represents a new stage in the licensing system in the Republic of Moldova, in this sense the diversification of legal relations and the permanent modernization of the legal framework regarding the way of obtaining licenses, also generates a series of practical questions. The e-licensing service was created with the aim of eliminating bureaucracy and facilitating the licensing procedure for certain types of business. The idea of promoting and developing the concept of e-government dates back to 2006, when Government Decision no. 733 of 26.06.2006 on the Concept of e-government. According to the nominated decision, the basic objective of an e-government is primarily to ensure the citizen's access to official information, as well as the provision of services through electronic means for citizens and the business environment. In this sense, the logic of creating such a service is to ensure a faster and more convenient delivery of the licensing service for applicants for this service, the idea of promoting a licensing method through e-licensing, allows the development of a licensing mechanism in the Republic of Moldova that would ensure a balance between public interest and private interest, the public interest being protected by supervision by licensing authorities of certain areas, and the interest the private sector of entrepreneurs is ensured by eliminating various burdensome procedures and saving time for obtaining.

Keywords: *e-licensing, entrepreneurial activity, public interest, private interest.*

Problemele creării unui mecanism juridic eficient pentru asigurarea securității individului, societății, statului, protejarea drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor au dobândit recent o relevanță deosebită în societatea contemporană.

Unul dintre mecanismele de control ale statului asupra implementării acelor activități care, datorită caracteristicilor lor inerente, pot duce la deteriorarea drepturilor, intereselor legitime, sănătății cetățenilor, apărării și securității statului reprezintă licențierea anumitor activități.

Legislația privind licențierea este destul de complexă, pentru a cărei funcționare cu succes este necesar ca normele legale să corespundă realităților sociale.

Datorită faptului că acest fenomen a căpătat un caracter pe scară largă, înțelegerea sistemică a naturii administrativ-juridice a acordării de licențe capătă o semnificație teoretică și practică importantă.

Un moment important legat de licențierea cât mai eficientă a diferitor activități antreprenoriale și care este promovat de Agenția Servicii Publice, se referă la conceptul de E-licențiere. Acest serviciu, a fost creat cu scopul de a omite birocrăția și de a facilita procedura de obținere a licențelor pentru anumite genuri de activitate.

Ideea promovării și dezvoltării conceptul unei guvernări electronice, nu este nouă, ci datează încă din anul 2005, atunci când a fost adoptată Hotărârea de Guvern nr. 255 din 09.03.2005 privind Strategia Națională de edificare a societății informaționale – “Moldova electronică”[1], urmată de Hotărârea de Guvern nr. 733 din 26.06.2006 cu privire la Concepția guvernării electronice [2], dar și de o serie de alte acte normative.

Legea cadru în domeniul reglementării activităților licențiate din Republica Moldova, este Legea nr.160 privind reglementare prin autorizare a activității de întreprinzător. [3]

În sensul prevederilor art.12/4 alin.(4) lit. b), e), f), din Legea nr.160/2011, în scopul realizării activităților în domeniul licențierii, Agenția Servicii Publice, exercită atribuții de: eliberare, prelungire și reperfectare a licențelor prin intermediul serviciului e-licențiere, ține dosarele de licențiere, inclusiv cele recepționate prin intermediul serviciului e-licențiere, și registrul de licențiere, gestionează și asigură funcționalitatea serviciului e-licențiere.

E-licențiere poate fi definită ca fiind un serviciu electronic de licențiere ce oferă posibilitatea pentru solicitanții sau titularii de licență, prin intermediul unei interfețe web, să expedieze on-line declarații de eliberare/prelungire sau cereri de reperfectare a licențelor și să recepționeze electronic confirmarea privind aprobarea sau respingerea solicitării, procedură cu valoare juridică echivalentă celei prevăzute de prezenta lege [4].

Pentru obținerea, prelungirea sau reperfectarea licenței prin intermediul serviciului e-licențiere, conducătorul întreprinderii sau al organizației ori persoana împuternicită de acesta sau persoana fizică va accesa portalul unic al serviciilor publice (site-ul www.servicii.gov.md).

Ulterior solicitantul de licență va selecta serviciul e-Licențiere, apoi, va alege din meniu tipul operațiunii dorite: eliberare, reperfectare/prelungire. acesta va selecta activitățile sau domeniile potrivite și va confirma condițiile de licențiere. După ce va completa secțiunile, solicitantul de licență va încărca documentele necesare, scanate, și va confirma datele completate. După examinarea cererii de către autoritatea de licențiere, solicitantul va fi anunțat prin e-mail despre decizia autorității. În cazul aprobării cererii, agentul economic poate achita taxele pentru licență la orice bancă. În final, solicitantul de licență poate merge la Agenția Servicii Publice pentru a-și ridica licența sau o poate primi prin poștă.

Pentru a înțelege mai bine procedura de obținere, reperfectare a licențelor prin intermediul serviciului E-licențiere o să exemplificăm această procedură la eliberarea licenței pentru producerea, asamblarea, importul, exportul, reexportul,

depozitarea, comercializarea articolelor pirotehnice și/sau prestarea serviciului ‘Spectacole pirotehnice și focuri de artificii’ cu articole pirotehnice de divertisment de destinație profesională [5].

Astfel, pentru obținerea licenței de activitate în domeniul prenotat prin intermediul serviciului e-licențiere, solicitantul urmează să parcurgă următorii pași:

Pasul 1 - Solicitantul sau reprezentantul său împuternicit legal intră în sistem, pe Portalul electronic al serviciilor publice.

Pasul 2 - Solicitantul sau reprezentantul său împuternicit legal îndeplinește cererea și încarcă documentele necesare. La această etapă sistemul va genera automat documentul în format electronic de confirmare a primirii cererii și documentelor (‘certificatul constatator’); în mod automat va direcționa cererea și setul de documente autorității emitente.

Pasul 3 - Autoritatea emitentă de licență verifică cererea și setul de documente prezentate. La această etapă din cadrul autorității de licențiere, examinează cererea și documentele însoțitoare, verifică respectarea condițiilor. În cazul constatării lipsei documentelor /informației necesare prevăzute expres de legislație, specialistul va sista termenul de examinare a cererii și va informa imediat despre acest fapt solicitantul cu specificarea și descrierea temeiului suspendării, termenului și acțiunilor de remediere pentru a iniția examinarea cererii.

Pasul 4 - În baza setului complet de documente specialistul examinează cazul și organizează examinările suplimentare pe interior pentru luarea deciziei de eliberare a licenței și scrie proiectul deciziei de eliberare a Licenței, care este aprobată și semnată (sau respinsă).

Pasul 5 - Dacă eliberarea licenței este acceptată, solicitantul (sau reprezentantul său legal) primește o notificare electronică și achită taxa stabilită prin serviciul M-pay sau la bancă.

Pasul 6 - Când actul permisiv este gata, solicitantul primește o notificare electronică, descarcă actul permisiv și confirmă recepționarea documentului. În cazul când actul permisiv se eliberează pe hârtie (la solicitare sau conform cerințelor autorității emitente), recepționarul/specialistul tipărește actul permisiv, îl livrează solicitantului (sau reprezentantului său legal) și confirmă recepționarea.

Reieșind din cele expuse putem deduce simplificarea procedurii.

Concluzii

Necesitatea permanentelor reforme de reglementare reușite, în special într-un domeniu de importanță majoră pentru economia statului cum este domeniul antreprenorial practicat prin licență, reprezintă un proces continuu de constatare și evaluare a problemelor, de identificare a soluțiilor, precum și de revizuire a cadrului normativ care reglementează acest domeniu.

Procesul de adaptare permanentă a cadrului legal care reglementează activitatea antreprenorială prin licență, la realitățile social-economice, presupune o analiză complexă a mai multor factori, dar și se extinde și la dezvoltarea capacităților

instituționale și a stimulentele pentru încurajarea punerii integrale în practică a modificărilor cadrului de reglementare, cu impact pozitiv maxim asupra competitivității sectorului privat.

Licențierea reprezintă o prerogativă a statului și se exprimă prin eliberarea unei autorizații speciale pentru dreptul de a desfășura un anumit tip de activitate de către o persoană juridică sau un antreprenor individual (prestarea muncii, furnizarea de servicii care constituie tipul de activitate licențiat).

La începutul anilor 1990, țările europene au început să ia măsuri pentru a evalua și elimina barierele administrative excesive în calea antreprenoriatului, după recăpătarea independenței, Republica Moldova a luat același drum. Din 1991, în RM, a existat o tendință clară spre raționalizarea procedurii de acordare a licențelor și reducerea listei de tipuri de activitate autorizate, similar cu alte țări.

Serviciile electronice de obținere, prelungire, reperfectare a licențelor, au fost create cu scopul optimizării proceselor de business, facilitării comunicării între antreprenori și consolidarea dialogului public-privat. În momentul de față reprezentanții mediului de afaceri au la dispoziție servicii și instrumente menite să optimizeze activitățile de perfectare a licențelor de activitate (e-Licențiere) sau alte servicii de perfectare a actelor precum facturare (e-Factura), raportare (e-Raportarea la CNAM și e-Raportarea la CNAS), etc.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea de Guvern nr. 255 din 09.03.2005 privind Strategia Națională de edificare a societății informaționale – “Moldova electronică”, (în vigoare 25.03.2005). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.46-50, 25.03.2005. În prezent abogată prin Hotărârea de Guvern nr. 857 din 31.10.2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale “Moldova Digitală 2020”, (în vigoare 08.11.2013). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.252-257 art.963 din 08.11.2013.
2. Hotărârea Guvernului cu privire la Concepția guvernării electronice nr. 733 din 28.06.2006 (în vigoare 14.07.2006). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 106-111 art.799 din 14.07.2006.
3. Legea nr.160 privind reglementare prin autorizare a activității de întreprinzător, adoptată la 22.07.2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.10.2011, nr. 170-175.
4. Legea nr. 451 privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător, adoptată la 30.07.2001. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 18.02.2005, nr.26-28. Abrogată prin Legea nr.185 din 21.09.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.371-382/632 din 27.10.2017.
5. Legea nr. 143 din 17.07.2014 privind regimul articolelor pirotehnice. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 28.11.2014, nr.352-357

NULITATEA ACTULUI JURIDIC ÎN FORMĂ ELECTRONICĂ

NULLITY OF THE LEGAL ACT IN ELECTRONIC FORM

CZU: 347.13:004

DOI: 10.5281/zenodo.6626661

Gabriela PETRUȘAN,
Doctorandă, USM

Summary

The civil legal act in electronic form is a variety of the classical legal act, and it represents the manifestation of the will of the natural persons and legal entities, directed to the birth, modification or termination of the civil rights and obligations. In these cases, there has to exist an agreement of the parties, which can give birth to an obligation for the third parties, only in the validity conditions provided by law. Otherwise, if the conditions of validity are not respected, obviously it will reach its nullity.

Keywords: nullity, electronic signature, vices of consent, smart contract.

Introducere

Actul juridic în formă electronică este o varietate a actului juridic în forma tip, fiind o manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice, respectiv de a naște, modifica ori stinge raporturi juridice între persoane fizice și/sau juridice. Spre deosebire de actul juridic clasic, avem o modalitate specifică în care are loc manifestarea de voință. În cazul cunoscut și reglementat de lege a manifestării voinței, prin semnarea propriu-zisă a unui înscris pe un format de hârtie, avem precizări clare pentru obligațiile care trebuie respectate în funcție de importanța documentului redactat. În cazul acțiunii electronice însă manifestarea de voință se realizează într-o variantă specifică, respectiv prin intermediul unui program informatic sau a unui procedeu similar. Asemănarea ușor forțată se poate realiza între hârtia clasică și programul informatic, care servește ca și suport.

Nerespectarea modalităților specifice de manifestare a voinței părților în cazul formatului electronic atrage nulitatea respectivului act. Nulitatea este folosită de lege pentru a sancționa deficiențele care apar în momentul încheierii actului juridic.[1, p.21] Nulitatea nu „produce efecte juridice”, dar neagă existența unor efecte juridice ale actului juridic.[2] Efectele legale ale nulității actului juridic sunt aceleași, indiferent dacă avem un act juridic încheiat în formula clasică sau un act încheiat în mod electronic, indiferent dacă un act juridic este nul (nulitate absolută) sau a fost anulat (nulitate relativă) — legea în toate cazurile refuză să recunoască efectele juridice care ar fi trebuit să fie produse de pretinsul act juridic.

Conținut

Pentru formarea unui act juridic electronic este necesară împlinirea celor patru *condiții ale încheierii actului juridic civil clasic*: *obiect* determinat și licit, *cauză* licită și morală, *capacitatea și consimțământul* părților. Pentru a certifi-

ca abilitatea de a încheia contracte electronice, măsurile de verificare a capacității de a încheia acte sunt minime, dacă nu inexistente. [3, art.6 alin.(1)lit.a)] O posibilă soluție în viitor ar fi utilizarea unei surse externe de preluare a informației. *Verificarea cauzei licite și morale* este un alt aspect care trebuie avut în vedere în momentul încheierii unui act clasic, aspect ce nu trebuie ignorat când este vorba despre actele online. Atât în cazul în care părțile nu aveau capacitatea de a încheia actul, cât și atunci când părțile au disimulat adevăratele lor intenții și au realizat o operațiune juridică folosită într-un scop ilicit prin intermediul unui act electronic, poate interveni sancțiunea nulității.

Cu privire la *consimțământ*, Codul civil prevede că acesta trebuie să fie valabil exprimat pentru încheierea actului. Condițiile impuse de legislația specifică pentru nașterea valabilă a unui act electronic, privesc, în primul rând, existența notificării și a consimțământului, deoarece tranzacțiile în formă electronică sunt diferite de modul tradițional de a contracta. [4, p.19] Legea impune ca părțile să fie de acord asupra utilizării formei electronice pentru ca ele să fie considerate legale. În ceea ce privește *viciile de consimțământ*, putem observa faptul că toate dintre acestea se pot regăsi și în cazul încheierii contractelor sub forma unui act online. Trebuie însă făcută o precizare legată de violență, respectiv că violența se poate regăsi, în principiu, sub forma constrângerii. Dolul și eroarea se pot manifesta cel mai probabil în faza negocierilor dintre părți, prin inserarea unor clauze abuzive, clauze standard și omisiunea de a furniza toate informațiile esențiale părții. Leziunea va opera similar ca într-un act propriu-zis. Odată identificate oricare dintre viciile de consimțământ, actul juridic electronic va fi lipsit de efecte juridice.

Odată cu modificările operate în Codul civil prin Legea nr.133 din 15.11.2018 au fost clarificate multe aspecte privind forma electronică a actului juridic, a contractului. Astfel, conform art.318 CC RM, actul juridic are formă electronică dacă se cuprinde într-un document electronic care întrunește condițiile legii. Actul juridic în format electronic este asimilat cu actul juridic încheiat în formă scrisă, indiferent de tipul de semnătură utilizat care este prevăzut de lege, dacă prin acordul părților nu se prevede utilizarea unui anumit tip de semnătură, precum și în alte cazuri prevăzute de lege. [5, art.4 alin.(1)] Totodată, legiuitorul s-a expus și cu privire la faptul că dacă actul juridic încheiat prin utilizarea oricărui mijloc electronic, neîncheiat prin semnătura electronică prevăzută de art.318 alin.(3) CC RM, se prezumă atunci că consimțământul este al acelei persoane până când ea nu contestă existența lui (art. 319 CC RM). În cazul unei eventuale contestații a existenței consimțământului, instanța de judecată poate constata nulitatea actului, cu excepția cazului în care persoana a acceptat utilizarea aceluși mijloc electronic printr-un act juridic încheiat anterior.

Autorul A. Abdudzhililov a identificat problemele principale la contractele încheiate în mediul online: forma electronică, or practica este în impas de a percepe această formă; jurisdicția, pentru că acordul încheiat pe internet, în majoritatea cazurilor, se află în afara domeniului jurisdicțional al statului; aplicarea principiului

lui prezumției în acele cazuri în care în viața obișnuită el nu este deloc aplicabil; caracterul convențional al multor relații contractuale din spațiul virtual, întrucât aceste relații nu sunt fixate normativ. Potrivit acestei concepții, nulitatea unui act juridic încheiat în formă electronică va interveni de mult mai multe ori decât asupra actelor juridice clasice. [6]

Și e adevărat, nimeni nu contestă riscurile inerente ale mediului tehnologic, care nemijlocit atrag nulitatea actelor în formă electronică, precum modalitatea nesigură de verificare a identității părților, cauză ilicită a actului, consimțământul părții afectat de leziune și alte tipuri de fraude. Aceste dificultăți sunt însă noi provocări, evoluția domeniului informatic va constitui un obiect de interes din punct de vedere juridic, întrucât va conduce la modificarea structurii relațiilor sociale, modificări care vor trebui surprinse de legislație.

Concuții și recomandări

Din cele enunțate mai sus, Nulitatea poate fi înțeleasă drept un refuz în a recunoaște efectele juridice urmărite la momentul încheierii actului juridic. [7] Tocmai pentru a nu primi acest refuz, suntem obligați să identificăm toate pîrghiile legale pentru a încheia un act juridic electronic corect, din punct de vedere legal. Este adevărat că în Republica Moldova, prin noile modificări aduse Codului Civil în 2019, cât și prin legile speciale, există prevederi exprese, din punct de vedere material, dar carența fără echivoc din legislația noastră este inexistența prevederilor procedurale în materia actelor încheiate în formă electronică. În viziunea mea, procedural este musai să stabilim condiții clare în scopul evitării apariției nulității actelor încheiate electronic.

Consider că un bun început ar fi implementarea unor reguli în activitatea notarială. Domeniul electronic reprezintă un mediu nou pentru actele notariale din Republica Moldova. Un exemplu temeinic ar putea fi pentru noi, sistemul de drept din România, prin *Legea nr. 589/2004 privind regimul juridic al activității electronice notariale*. Sunt sigură că tocmai enunțarea expresă a condițiilor pentru încheierea actului de către notar în formă electronică, stabilirea cerințelor față de părți, privind manifestarea de voință, capacitatea acestora, va înlătura echivocul și blocajele legale, va elimina dubiile privind autenticitatea semnăturilor, va conduce la dispariția cauzelor care accelerau procesul de constatare a nulității actelor încheiate în formă clasică.

Totodată, trebuie să conștientizăm vremurile în care trăim, nu putem nega și nici anula creșterea ascendentă a încrederii utilizatorilor de internet în serviciile electronice. De aceea, crearea premiselor legale în favoarea încheierii tranzacțiilor electronice, precum și facilitarea adoptării tehnologiilor digitale în economie trebuie să reprezinte obiective majore în cadrul strategiei naționale de digitalizare a Republicii Moldova pentru următorii ani.

Cred cu toată convingerea că rezultatul final pe care-l poate genera un act încheiat în formă electronică este să reducă la minimum șansele constatării nulității

respectivului act, furnizând legalitatea, securitatea și transparența, la care aspiră legiuitorul și părțile.

Referințe bibliografice:

1. Popa Ș. A., Zdrenghea B.G. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Hamangiu, 2019.
2. Cazac O. *Ineficacitatea actului juridic*. [citată 12.01.2021]. Disponibil: <https://animus.md/adnotari/328/>
3. Legea privind comerțul electronic nr. 284 din 22.07.2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 138-146, din 14.11.2004.
4. Bleoancă A. *Contractul în formă electronică*. București: Editura Hamangiu, 2010.
5. Legea privind semnătura electronică și documentul electronic nr. 91 din 29.05.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 174-177, din 04.07.2014.
6. Cara-Rusnac A. Cadrul legislativ al contractelor în mediul online. [citată 08.10.2020]. Disponibil: <https://juridicemoldova.md/10266/cadrul-legislativ-al-contractelor-in-mediul-online.html>
7. Cîrstea R. Încheierea contractelor prin internet. Etapa precontractuală (II). [citată 12.06.2014]. Disponibil: <https://www.legal-land.ro/incheierea-contractelor-prin-internet-etapa-precontractuala-ii/>.

ACTUALITATEA ȘI IMPORTANȚA RĂSPUNDERII PENALE PENTRU OBȚINEREA FRAUDULOASĂ ȘI DELAPIDAREA MIJLOACELOR DIN FONDURILE EXTERNE

L'ACTUALITÉ ET L'IMPORTANCE DE LA RESPONSABILITÉ PÉNALE POUR OBTENTION FRAUDULEUSE ET DÉTOURNE- MENT DE FONDS EXTÉRIEURS

CZU: 343.211:343.351

DOI:110.5281/zenodo.6626679

Roman PORUBIN,
Doctorand, USM, procuror

Résumé

La responsabilité pénale pour détournement de fonds frauduleux et détournement de fonds ajoute de la valeur en établissant des règles minimales communes sur la définition des infractions et des sanctions pour lutter contre la fraude et d'autres activités illégales qui nuisent aux intérêts financiers nationaux et aux donateurs extérieurs.

Mots-clés: *fonds extérieurs, confiés, fraude, usage, présentation, obtention, détournement, bénéficiaire, sanction*

Prin Legea nr.112 din 2 iulie 2014, a fost ratificat Acordul de Asociere Republica Moldova -Uniunea Europeană. Potrivit dispozitivului art.50 *Lupta împotriva fraudei și a corupției* din Acord, părțile cooperează în ceea ce privește- îmbunătățirea metodelor de combatere și de prevenire a fraudei și a corupției în domeniul de gestionare a finanțelor publice, politica bugetară, controlul intern, inspectia financiară și auditul extern, inclusiv cooperarea între organismele administrative relevante. Astfel, Republica Moldova și-a asumat executarea și îndeplinirea dezideratelor rezultate din Acordul de Asociere cu privire la fraudele finanțelor publice, elaborând Foia de parcurs și Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere RM-UE.

Protejarea intereselor financiare ale Uniunii Europene reprezintă un deziderat important atât al instituțiilor comunitare, cât și al autorităților naționale. Anual din fondurile externe se finanțează numeroase programe/proiecte care îmbunătățesc viața cetățenilor RM, însă utilizarea necorespunzătoare a fondurilor acordate îi afectează în mod direct pe cetățeni și prejudiciază întregul program european.

Conform lit. a) alin.(1) art.1 al Convenției din 26 iunie 1995, elaborate în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană, privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene, constituie fraudă care aduce atingere intereselor financiare ale Comunităților Europene, în materie de cheltuieli, orice acțiune sau omisiune intenționată cu privire la: folosirea sau prezentarea unor declarații sau documente false, inexacte sau incomplete care au ca efect perceperea sau reținerea pe nedrept a unor fonduri ce provin din bugetul general al

Comunităților Europene sau din bugetele gestionate de Comunitățile Europene sau în numele acestora; necomunicarea unei informații prin încălcarea unei obligații specifice, având același efect; deturnarea acestor fonduri în alte scopuri decât cele pentru care au fost acordate inițial, având același efect. Potrivit alin.(2) din același articol, fiecare stat membru al Uniunii Europene ia măsurile necesare și adecvate pentru a transpune în dreptul penal intern dispozițiile alineatului (1), astfel încât comportamentele menționate să fie sancționate ca fapte penale.

Reeșind din dispozițiile alin.(1) și (2) art.2 din Codul penal, reglementările generale ai legii speciale specifică că Legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept. Legea penală are, de asemenea, drept scop prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.

Legiuitorul național, prin Legea nr.105 din 26 mai 2016, a instituit răspunderea penală pentru fraudă mijloacelor provenite din sursele externe, fiind completat Codul penal cu art.332¹ Obținerea frauduloasă a mijloacelor din fonduri externe și art.332² Delapidarea mijloacelor din fondurile externe.

La etapa actuală, Republica Moldova este beneficiară a *peste 5.353.08 Milioane EUR (angajamente totale), 3.809.28 Milioane EUR (debursări totale) care sunt implementate în cadrul a 2 231 proiecte naționale*. Procesul de monitorizare și supraveghere a implementării proiectelor/programelor este efectuat de către Cancelaria de Stat a RM prin prezentarea de către beneficiari a unor rapoarte, însă, procesul dat nu implică un control riguros din partea statului în ceea ce privește fraudarea sau delapidarea fondurilor externe.[1, p.3]

Deși există un cadru normativ în vigoare care prevede răspunderea penală pentru obținerea frauduloasă sau delapidarea mijloacelor din fondurile externe, până în prezent prevederile art.332¹ și art.332² din Codul penal, nu au format obiectul unei investigații penale aflate în gestiunea Procuraturii Republicii Moldova, organelor de urmărire penală și nici a instanțelor judecătorești naționale.

O evaluare detaliată a măsurilor legislative de transpunere și notificate confirmă faptul că legiuitorul național a instituit un cadru legal care derivă din obligațiile naționale asumate aferent Acordului de Asociere ratificat. Totuși, există probleme de conformitate penală nerezolvate care trebuie abordate detaliat, inclusiv aspecte ce trebuie soluționate pentru a permite organelor de drept să efectueze investigații și urmăriri penale eficiente. Problemele de conformitate se referă în cea mai mare parte la deficiențe din legislația națională de transpunere a definițiilor penale privind: definiția fraudei care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene, instigarea și complicitatea la săvârșirea oricăreia dintre infracțiunile menționate, precum și tentativa la astfel de infracțiuni.

Reeșind din impactul major al relațiilor sociale citate supra, și anume protejarea intereselor financiare ale donatorilor străini și ale Comunității Europene, în

vederea gestionării corecte și conform destinației a fondurilor externe, sunt necesare a fi efectuate cercetările corespunzătoare în domeniu pentru a elucidă problema aplicării prevederilor legale în practică în scopul prevenirii și combaterii fraudei și a oricăror alte activități ilegale care aduc atingere intereselor financiare ale instituțiilor europene cât și a intereselor statului.[2, p.3]

Mijloacele din fondurile externe pot fi încredințate în virtutea funcției de răspundere a făptuitorului, a raporturilor contractuale sau a însărcinării speciale din partea persoanei care le încredințează. Încredințarea mijloacelor din fondurile externe în virtutea raporturilor contractuale poate fi făcută de oricare subiecte ale dreptului civil, fie ele persoane fizice sau persoane juridice. Încredințarea acestor mijloace în celelalte cazuri se face, în principiu, în privința mijloacelor din fondurile externe a căror beneficiar final (secundar) este o persoană juridică, în cadrul raporturilor de muncă. Aceste cazuri sunt legate, de regulă, de folosirea de către făptuitor a situației sale de serviciu.[3, p.3]

Modificările la legea penală națională au fost adoptate cu scopul de a întări protecția împotriva infracțiunilor care aduc atingere intereselor naționale cât și cele financiare ale Uniunii Europene. Instituirea de răspundere penală pentru fapte de obținere frauduloasă și delapidare de fonduri, aduce valoare adăugată prin stabilirea de norme minime comune privind definirea infracțiunilor și de sancțiuni pentru combaterea fraudelor și a altor activități ilegale care aduc atingere intereselor financiare ale donatorilor externi.

Totuși, evaluarea situației la zi, indică că transpunerea în legislația națională penală a răspunderii penale pentru fraudă de fonduri, necesită încă îmbunătățiri, în special pentru a asigura transpunerea consecventă a definițiilor infracțiunilor menționate, răspunderea persoanelor juridice și a persoanelor fizice, precum și sancțiunile privind acestea. Totodată, este necesară transpunerea adecvată a dispozițiilor legale privind exercitarea competenței de examinare și termenele de prescripție. Pentru o transpunere adecvată, statul trebuie să facă în continuare demersuri legislative pentru a alinia în totalitate legislația națională cu dispozițiile Directivei (UE) 2017/1371 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2017 privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal. Tot la nivel național, se impune a fi efectuată o amplă analiză juridico-penală a infracțiunilor și supus studiului obiectul material al acțiunilor încriminate de art.332¹ și art.332² din Codul penal, modalitățile normative de săvârșire a acestor infracțiuni, care sunt subiecții acestor fapte ilicite și respectiv urmările prejudiciabile produse prin consumarea infracțiunii.

Ținând cont de importanța și contribuția fondurile externe în dezvoltarea economică a Republicii Moldova, consider oportun a fi cercetat acest fenomen infracțional în vederea îmbunătățirii practicii privind prevenirea, depistarea, cercetarea și sancționarea neregulilor apărute în activitatea frauduloasă de obținere și utilizare a mijloacelor din fondurile externe. Prin elaborarea unei lucrări în care vor fi tălmăcite prevederile naționale în coroborare cu cele internaționale, prevede-

rile din legea penală cât și din alte legi organice, rezultatele vor avea o aplicabilitate ridicată și astfel se va asigura buna gestionare a mijloacelor financiare, se va preveni și combate fraudele financiare și, nu în ultimul rând, se va consolida politicile europene și cadrul legislativ național privind protecția intereselor financiare ale instituțiilor date.

Subiectul propus spre cercetare și anume *obținerea frauduloasă și delapidarea mijloacelor din fondurile externe*, cunoaște o scurtă existență în timp pe teritoriul Republicii Moldova, mai exact odată cu adoptarea Legii nr.105 din 26 mai 2016, când legiuitorul național a instituit răspunderea penală pentru fraudă mijloacelor provenite din sursele externe, fiind completat Codul penal cu art.332¹ și art.332². Până în prezent, prevederile din Codul penal aferente faptelor ce cad sub incidența normelor incriminatorii sus citate nu și-au găsit aplicabilitate în practică, drept motive rezonabile de inaplicabilitate eficientă a cadrului legal existent în materia combaterii fenomenului fraudării mijloacelor externe ar fi chiar lipsa cadrului teoretic și respectiv a practicii judiciare în domeniu. Astfel, în lipsa literaturii de specialitate naționale de abordare doctrinară a prevederilor legale incriminatorii de la art.332¹ și art.332² din Codul penal, se constată o reținere din partea reprezentanților autorităților naționale cu atribuții de prevenire și combatere a fenomenului, de aplicare în practică a prevederilor legale.

Scopul proiectului de cercetare vizează identificarea și soluționarea problemelor principale de aplicabilitate a dispozițiilor incriminatorii din Codul penal ce prevăd răspunderea pentru obținerea frauduloasă și delapidarea mijloacelor din fondurile externe în practica judiciară națională. Odată cu îndeplinirea scopului lucrării, va avea un efect pozitiv asupra mediului juridic național, economic, social, asigurând rezolvarea situațiilor de incertitudine la aplicarea prevederilor legale existente.

Cu toate că de 5 ani în Legea penală națională este încriminată răspunderea pentru acțiuni de dobândire frauduloasă și sustragere a mijloacelor din fondurile externe, există o reținere din partea justițiabililor de a aplica în practica judiciară a reglementărilor existente din Codul penal. Prin inexistența practicii judiciare la subiectul de referință, se disting două situații- sau în Republica Moldova mijloacele provenite din sursele externe nu sunt obținute fraudulos și nici nu sunt delapidate sau există o problemă de aplicabilitate a mecanismelor instituite prin lege în vederea prevenirii și contracarării acestui fenomen. Pornind de la cele enunțate, urmează a fi efectuată o analiză a problemei prin prisma dreptului internațional comparat, cu identificarea și studierea actelor normative internaționale care reglementează obiectul sustragerii finanțelor provenite din surse externe, practica judiciară a statelor membre ale Uniunii Europene.

În vederea instituirii și uniformizării practicii judiciare, aplicabilitatea unui studiu de profil se va face și prin transferarea rezultatelor obținute, în scopul utilizării lor de către diferite instituții publice naționale, cum ar fi: organele de urmărire penală, instanțele judecătorești teritoriale, Curțile de Apel, Curtea Supremă de Justiție, Procuratura Generală, Ministerul Justiției, etc.

Referințe bibliografice:

1. Notă informativă la proiectul de Lege privind modificarea și completarea Codului penal, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.302 din 18 martie 2016.
2. Stati V., Popov R. Obținerea frauduloasă a mijloacelor din fondurile externe, precum și delapidarea acestor mijloace în atenția Legii Penale a Republicii Moldova. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2016, nr.8(98).

Resurse Web:

1. Platforma pentru gestionarea asistenței externe. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <http://www.amp.gov.md/portal/>

**DREPTUL LA EXAMINARE MEDICALĂ ÎN PERIOADA
REȚINERII CA GARANȚIE PRIVIND NEAPLICAREA
TORTURII – ABORDARE TEORETICO-PRACTICĂ**
**THE RIGHT TO MEDICAL EXAMINATION DURING THE
DETENTION AS A GUARANTEE OF NON-APPLICATION OF
TORTURE - THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACH**

CZU: 343.821:616-082:341.231.14

DOI:10.5281/zenodo.6626667

Veronica POZNEACOVA,
studentă, Facultatea de Drept, USM

Summary

Summary The international human rights treaties provide several guarantees regarding the non-application of torture, including the person's right to notify the fact of detention and place of his or her detention to a third party, the right to have access to a lawyer, the right to independent medical examination, the right to know his or her rights related to the procedural quality and the rules of the place of detention. The medical examination plays an important role within the procedural guarantees, because it prevents the application of torture by criminal prosecution body officer, and it determines the prompt identification of all cases of the application of torture while the person is in state custody. According to the international standards, the person must undergo a medical examination immediately after detention, after each entry, exit from the Police Inspectorate/ The Pre-trial Detention Inspectorate, as well as before release from the Pre-trial Detention Inspectorate. In the practical implementation of this guarantee, there are certain deviations, related to the lack of qualified medical personnel in the Police Inspectorate, medical non-examination of the person after each entry, exit from Police Inspectorate/ The Pre-trial Detention Inspectorate, as well as the violation of the obligation to report the cases of torture by doctors, despite the effort to transpose into the national legislation of the Republic of Moldova the international standards in the field. The presence of these violations determines the necessity of the development of the complex mechanisms that would increase the efficiency of the practical implementation of guarantees regarding the non-application of torture in the domestic legal system.

Keywords: *torture, guarantees, human rights, medical examination, detention*

Prin cercetarea dreptului la examinarea medicală ca garanție procesuală privind neaplicare torturii în perioadele inițiale de detenție ne-am pus drept scop determinarea mecanismului de transpunere a standardelor internaționale în legislația națională, examinarea realizării practice a garanției respective, cât și stabilirea deficiențelor prezente în sistemul de drept autohton, care determină ineficiența asistenței medicale acordate persoanei deținute.

Rezultatele cercetării

Standardele internaționale în domeniul drepturilor persoanelor deținute, condițiilor de detenție, cât și garanțiile privind neaplicarea torturii sunt regle-

obligație către pacient, de a-i promova interesele cât mai bine și o datorie generală către societate, de a asigura că se va face dreptate și violările dreptului omului vor fi prevenite. Dilemele ce apar din aceste obligații duble sunt acute în mod special pentru profesioniștii din domeniul sănătății ce lucrează cu poliția, armata sau alte servicii de securitate sau în sistemul închisorilor. Interesele angajatorilor lor și a colegilor lor care nu sunt din domeniul medical pot intra în conflict cu interesele optime ale pacienților deținuți. Indiferent de circumstanțele angajării lor, toți profesioniștii din domeniul sănătății au datoria fundamentală de a avea grijă de persoanele pe care sunt solicitați să le examineze sau trateze. Ei nu pot fi obligați prin contract sau pe baza altor considerații să își compromită independența lor profesională. Aceștia trebuie să facă o evaluare spontană a intereselor pacientului și să acționeze în conformitate cu acestea.[4, P.16] Din cele expuse mai sus, observăm că obligație generală a medicului față de societate se manifestă, pe de o parte, în prevenirea încălcării drepturilor omului, iar, pe de altă parte, în raportarea cazurilor de tortură autorităților medicale, administrative și judiciare, în cazul depistării urmelor aplicării torturii pe corpul persoanei reținute. Rolul medicului în acest caz se manifestă prin prevenirea, identificarea cazurilor de aplicare a torturii și raportarea acestora organelor împuternicite.

Tindem să menționăm faptul că examinarea medicală este necesară după fiecare contact cu reprezentanții organelor de drept, ceea ce diminuează riscul aplicării rețelor tratamente. Adițional la necesitatea unei examinări medico-legale în calitate de instrument în cadrul cercetării plângerilor de tortură, este important ca examinarea medico-legală să fie utilizată la prevenirea infracțiunii. Dacă există puține resurse de examinare medico-legală pentru a acorda asistență în lupta împotriva criminalității, atunci presiunea de extragere a informației prin recurgerea la tratamente inumane va fi mai mare.[8]

Referindu-ne la transpunerea prevederilor actelor internaționale în legislația națională a Republicii Moldova, menționăm prevederile art. 64 alin. 2 pct. 15¹), art. 66 alin. 2 pct. 18¹, art. 167, în conformitate cu care persoana reținută are dreptul la „*acces la examinare și la asistență medicală independentă, inclusiv pe cont propriu*”.[9]

În pofida eforturilor de transpunere în legislația națională a standardelor internaționale, Comitetul ONU Împotriva Torturii (UN CAT), Subcomitetul ONU pentru Prevenirea Torturii (UN SPT), CPT, Consiliul pentru Prevenirea Torturii (CpPT), Oficiul Avocatului Poporului (OAP), au constatat următoarele abateri în realizarea practică a dreptului la examinare medicală în perioada inițială de detenție: nu este asigurată independența personalului medical; realizarea examinării medicale se dispune doar dacă reținutul urmează a fi plasat în IDP de către feldcerul instituției, nefiind efectuară în cazul reținerii persoanei în IP, în IP nu dispun de IDP colaboratorii organului de drept recurg la formă mixtă/ triplă (persoana reținută este dusă la instituțiile medico-sanitare publice raionale, fie se apelează la 112, ulterior reținutul este examinat și la intrarea în izolator), medicii

sunt implicați în activitatea procesuală, în IDP de tip vechi, persistă condiții rele de activitate și de acordare a îngrijirilor medicale, feldcerii nu cunosc procedură operațională cu privire la examinarea medicală aprobată în 2020, colaboratorii organelor de drept confundă realizarea garanției la examinare medicală cu dreptul la acordarea asistenței medicale, nu este asigurată examinarea medicală la fiecare intrare/ ieșite din IP, această garanție procesuală nu se alică fața de persoana fără statut procesual.

Concluzii

Aplicarea torturii, tratamentul inuman și degradant în timpul în care persoana se află la custodia statului în prezent rămâne o problemă actuală pentru Republica Moldova. UN CAT, UN SPT, CPT au fost îngrijorați de nerespectarea garanțiilor procesuale privind neaplicarea torturii. Lupta cu tortura în locurile de detenție reprezintă unul dintre priorități cheie, fiind stabilit inclusiv în a Strategiei de reformare a sectorului justiției pentru anii 2011-2015 în cadrul Pilonului VI. Eradicarea torturii reprezintă unul din punctele majore stabilite în Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022.

Realizarea eficientă a dreptului la examinare medicală în perioada inițială de detenție determină necesitatea elaborării unor mecanisme complexe cu scopul garantării independenței personalului medical și a respectării drepturilor omului în perioada reținerii persoanei. Este necesară implementarea unor modificări, care vor determina trecerea personalului medical din locurile de detenție a MAI în subordinea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, ceea ce va determina independența lor funcțională.

În acest context, tindem să menționăm faptul că garantarea, respectarea și implementarea eficientă a garanțiilor procesuale privind neaplicarea torturii duce la crearea unui mecanism preventiv, care, în finalitate, trebuie să diminueze și, în final, să excludă recurgerea la relele tratamente în timpul aflării persoanei în custodia statului.

Referințe bibliografice:

1. Rezoluția adoptată de Adunarea Generală la 17 decembrie 2015 [privind raportul Comitetului Trei (A/70/490)] 70/175. Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela). [citată 15.03.2022]. Disponibil: https://avp.ro/wp-content/uploads/2020/07/ansamblu_reguli_mnp.pdf
2. Rezoluția 40/33 din 29 nov. 1985 Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing). [citată 15.03.2022]. Disponibil: <https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/sites/33/Documente%20outile%20>

- pdf/AnsamblulregulilorminimealeNatiunilorUnitecuprivirelaadministrareajustitieipentruminori(Regulile%20de%20la%20Beijing).pdf
3. Правила Организации Объединенных Наций, касающиеся обращения с женщинами-заключенными и мер наказания для женщин-правонарушителей, не связанных с лишением свободы (Бангкокские правила) *Приняты резолюцией 65/229 Генеральной Ассамблеи от 21 декабря 2010 года.* [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/bangkok_rules.shtml
  4. Protocol de la Istanbul Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment Submitted to the United Nations High Commissioner for Human Rights 9 August 1999. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1en.pdf>
  5. Recommendation Rec(2006)2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules¹ (Adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006, and revised and amended by the Committee of Ministers on 1 July 2020). [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/09000016809ee581>
  6. Evolutia standardelor CPT cu privire la localele poliției Extras din cel de-al 12-lea Raport general, publicat în 2002 pct. 43. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806cd1e6>
  7. Localele poliției Extras din cel de-al 2-lea Raport general al CPT, publicat în 1992 Online: <https://rm.coe.int/16806cea28>
  8. Aisling Reidy Manualul nr. 6: Interzicerea torturii. Ghid privind punerea în aplicare a articolului 3 al Convenției europene pentru Drepturile Omului Editat în Republica Moldova, 2003 p. 25
  9. Cod nr. 122 din 14-03-2003 Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05-11-2013, nr. 248-251. Modificat: *LP235 din 23.12.21, MO1-5/07.01.22 art.2; în vigoare 07.01.22*

A SOLUȚIONAT DECIZIA DE RECURS ÎN INTERESUL LEGII DILEMA CONCURSULUI IDEAL DE INFRAȚIUNI? HAS THE DECISION ON APPEAL IN THE INTEREST OF THE LAW SOLVED THE DILEMA OF THE IDEAL CONCURRENCE OF OFFENCES?

CZU: 343.238:347.95

DOI: 10.5281/zenodo.6626811

Mircea ROȘIORU,
Doctorand, USM

Summary

The aim of this study is to understand whether the issue of the qualification of concurring criminal deeds, which by definition forms an ideal concurrence of offenses, has been irreversibly solved by the Supreme Court by the decision on appeal in the interest of the law, following that the other courts will only have to comply with and apply correctly and uniformly the relevant legislation thereto. Equally, the study will focus on whether the principles applied in the case solved by the Decision of the Supreme Court of Justice of 17.12.2020 remain incidental exclusively to the situation of concurrence between the offenses provided for by art. 145, 151 or 152 of the Criminal Code, on the one hand, and the offense provided for by art. 287 of the Criminal Code, on the other hand, by using the analogy method that could be applied to other similar situations in which the problem of the ideal concurrence of offenses is addressed from the perspective of overlapping actions / inactions as components of the objective aspect of different offenses?

Keywords: *hooliganism, minor hooliganism, violence, appeal in the interest of the law, Supreme Court of Justice, repetition of the crime, ideal concurrence of offences, real concurrence (multiple) of offences.*

Introducere

În anul 2006 Plenul Curții Supreme de Justiție a adoptat Hotărârea explicativă „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism”. Potrivit pct.4 al Hotărârii menționate, s-a explicat că „Omorul intenționat sau vătămarea intenționată gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății poate să reprezinte violența, care este aplicată tocmai în legătură cu încălcarea grosolană a ordinii publice, în acest caz, calificarea trebuie făcută, în temeiul art.145, 151 sau 152 CP și art.354 „Huliganismul nu prea grav” din Codul contravențional. În cazuri de acest gen, nu este admisibilă aplicarea răspunderii, în baza art.145, 151 sau 152 și art.287 CP. Or, principiul de neadmitere a sancționării duble a aceleași fapte interzice tragerea de două ori la răspundere penală pentru aceeași faptă, în cazurile de acest gen, violența este cea, pe care o desemnăm prin sintagma „aceeași faptă”¹.

În pofida acestor recomandări, practica judiciară la acest compartiment nu a fost una unitară, în unele cazuri faptele infracționale erau calificate ca un concurs

ideal de infracțiuni, altele, faptele erau încadrate juridic ca și infracțiune pentru fapta mai gravă, iar pe dimensiunea huliganismului, se reținea componența de contravenție de Huliganism nu prea grav.

Pentru eradicarea acestor divergențe, Procurorul General a intervenit la Curtea Supremă de Justiție cu un recurs în interesul legii. Având în vedere caracterul obligatoriu al Deciziilor de recurs în interesul legii, odată soluționat acel recurs, urma să se tranșeze irevocabil problema abordată. Astfel, la 17.12.2020 Curtea Supremă de Justiție judecând cererea de recurs în interesul legii, a decis că în cazul în care, în cadrul infracțiunii de huliganism, prevăzute la art. 287 Cod penal, este aplicată violența soldată cu omorul intenționat, vătămarea intenționată gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății, acțiunile făptuitorului vor fi calificate, în temeiul art. 145, 151 sau 152 Cod penal și art. 354 Cod contravențional (Huliganismul nu prea grav), iar atunci când infracțiunea de huliganism este urmată de cea de omor intenționat, de vătămarea intenționată gravă sau medie a integrității corporale ori a sănătății, faptele vor fi calificate, potrivit concursului de infracțiuni, în baza art. 287 și art. 145, 151 sau 152 Cod penal¹.

Analiză jurisprudențială

Analiza livrată de Curtea Supremă de Justiție prin Decizia de recurs în interesul legii s-a pliat pe tratarea oferită anterior în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4 din 19.06.2006, rezumându-se la prohibiția principiului tragerii la răspundere penală și sancționării duble pentru „aceeași faptă”, în particular, apreciindu-se că elementul de „violență”, ca și component al laturilor obiective atât a infracțiunii de huliganism, cât și a celor de vătămare corporală medie, gravă sau omor intenționat, reprezintă esența noțiunii de „aceeași faptă” .

Noțiunea termenilor „aceeași infracțiune”, „aceeași faptă” sau „fapte identice” în sensul articolului 4 din Protocolul nr.7 adițional al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, a fost oferită în Hotărârea din 10 februarie 2009 pronunțată în *cauza Sergey Zolotukhin împotriva Rusiei*, menționându-se că acesta trebuie interpretat ca fiind o a doua infracțiune rezultată din fapte identice sau din fapte care au fost „substanțial” aceleași cu cele care au constituit prima infracțiune¹.

În sensul Codului penal al Republicii Moldova, concursul ideal de infracțiuni există atunci când persoana săvârșește o acțiune (inacțiune) care întrunește elemente a mai multor infracțiuni (art.33 alin.(4))².

Astfel, jurisprudența actuală a oferit soluții vis-a-vis de ipostazele în care suntem în prezența, pe de o parte, a concursului ideal de infracțiuni, iar pe de altă parte, în a concursului real de infracțiuni. Situația concursului real de infracțiuni, *ab initio* nu a ridicat probleme majore de interpretare sau/și aplicare. De cealaltă parte, concurența ideală a infracțiunilor, a iscat controverse în partea în care acțiuni/inacțiuni inerente unei norme penale, se regăseau ulterior și în latura obiectivă a

---

¹ [2, p.4]

infracțiunii concurente (n.a. - raționament echivalent și pentru unele contravenții, natura cărora se apreciază pornind de la severitatea sancțiunii prevăzute).

În Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțată în *cauza Mihalache împotriva României*, Marea Cameră a identificat și enumerat cele trei componente ale principiului non bis in idem: cele două proceduri trebuie să fie de natură „penală” (i), trebuie să aibă ca obiect aceleași fapte (ii) și trebuie să existe o repetare a urmăririi penale (iii)³. Dezvoltând această analiză pe palierul principiului non bis in idem, Curtea Constituțională a specificat că în cazul în care se pretinde o încălcare a principiului ne bis in idem, aceste componente trebuie evaluate separat⁵.

Focusându-ne exclusiv pe componenta „trebuie să aibă ca obiect aceleași fapte”, examenul jurisprudencian scoate în evidență multe alte coliziuni între diferite componente de infracțiuni, cum ar fi: concurența dintre infracțiunea de denunțarea falsă sau plângerea falsă (art.311 Cod penal), pe de o parte și infracțiunea de declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă (art.312 Cod penal), pe de altă parte, unde componenta de „aceeași faptă” s-ar circumscrie unui comportament unic.

Abordare similară o regăsim în unele cauze penale despre infracțiunile săvârșite de persoane cu funcție de răspundere, când un comportament infracțional unic, este calificat atât potrivit normei speciale (fals în acte publice – art.332 Cod penal), cât și potrivit incriminării cu caracter general (depășire a atribuțiilor de serviciu sau, după caz, abuzul de serviciu – art.327 sau 328 Cod penal), deși în cazul ambelor acuzații figurează elementul de fals al actului oficial.

Șirul acestor combinații de acuzații în materie penală, încadrate de procurori și judecători ca și concurs ideal de infracțiuni poate continua, iar fiecărei dintre aceste reuniuni de componente de infracțiune ar trebui să i se acorde un spațiu de cercetare separat.

Concluzii

Soluția oferită prin Decizia Curții Supreme de Justiție din 17.12.2020, scoate în evidență că aceasta produce efecte juridice strict în raport cu problema dedusă judecății, în afara arealului acesteia rămânând multe combinații de infracțiuni, calificate ca atare potrivit normelor ce reglementează concursul ideal de infracțiuni.

În cazul comportamentelor infracționale care diferă fie în timp, fie în spațiu, fie atentează asupra unor valori/obiecte diferite, aparent nu există o problemă din perspectiva calificărilor penale.

Cu toate acestea, câmpul aplicabilității acestui institut nu este suficient explorat nici din perspectiva dreptului penal substanțial, nici din perspectiva dreptului penal procedural, motiv pentru care cercetările în acest domeniu trebuie continuate.

În context, având în vedere minimul de analiză realizată pe dimensiunea comportamentului infracțional unic, concluzionăm că pentru a evita incidența prin-

cipiului *non bis in idem* în raport cu infracțiuni aflate în concurs ideal, trebuie realizate câteva condiții:

- din perspectiva dreptului penal substanțial: (i) incriminările să se distingă prin natura/obiectul lor; (ii) incriminările să se distingă prin scopul aplicării sancțiunilor; (iii) una dintre infracțiuni să nu fie absorbită complet în conținutul alteia; (iv) incriminările să se distingă pe planul denumirii infracțiunilor.

- din perspectiva dreptului penal procedural: (i) toate procedurile care se intercalează trebuie să fie de natură penală sau de natura celor asimilate penalului; (ii) procedurile penale trebuie să nu se refere la aceleași fapte; (iii) nu trebuie să existe o repetare a procedurilor.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4 din 19.06.2006 „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism”. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2007, nr.1.
2. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17.12.2020. Dosarul nr.4-1ril-1/2020. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2021, nr.3.
3. Codul penal al Republicii Moldova, nr.985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.128-129, din 13.09.2002

Resurse Web:

1. Hotărârea Marii Camere a Curții Europene a Drepturilor Omului din 10.02.2009 în cauza Sergey Zolotukhin împotriva Federației Ruse, Cererea nr. 14939/03, par.82. [citat: 09.03.2022]. Disponibil: file:///C:/Users/user/Downloads/CASE%20OF%20SERGEY%20ZOLOTUKHIN%20v.%20RUSSIA%20-%20[Romanian%20Translation]%20by%20the%20COE%20Human%20Rights%20Trust%20Fund.pdf
2. Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate nr.153 din 19.10.2021, a sesizării nr. 110g/2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 171 alin. (2) lit. a) din Codul penal (infracțiunea de viol). [citat: 09.03.2022]. Disponibil: https://constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_153_2021_110g_2021_rou.pdf
3. Hotărârea Marii Camere a Curții Europene a Drepturilor Omului din 08.07.2019 în cauza Mihalache contra României, Cererea nr. 54012/10, par.49 [citat: 09.03.2022]. Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2020/07/Mihalache-impotriva-Romaniei-MC-1.pdf>

CONSTITUȚIONALIZAREA PRINCIPIULUI LOIALITĂȚII CONSTITUȚIONALE

CONSTITUTIONALISATION OF THE PRINCIPLE OF CONSTITUTIONAL LOYALTY

CZU: 342.51:352/354.07

DOI: 10.5281/zenodo.6626761

Mihaela SĂFTOIU,
Doctorandă, USM
Teodor CÂRNAȚ,
Prof. univ., dr. hab., USM

Summary

The principle of constitutional loyalty is of interest both nationally and internationally, since loyalty to the values, rules and principles set out in the Constitution must be, both in theory and in practice, a very solid connectivity element in the relations between the various public authorities.

In Romania, the principle of constitutional loyalty is not expressly mentioned in the Constitution. The Constitutional Court of Romania has deductively interpreted the obligation of constitutional loyalty from a principle expressly provided for in the Fundamental Law – the separation and balance of powers in the state.

Nor does the Constitution of the Republic of Moldova contain express provisions of this principle. Its treatment brings into question the existence of the “constitutionality bloc” in the Republic of Moldova.

Keywords: *Constitution, constitutional loyalty, separation of powers, block of constitutionality.*

Introducere în problematică

Scopul temei de cercetare este acela de aduce în prim-plan necesitatea unei mai bune funcționări a autorităților publice în statul de drept prin respectarea loială a spiritului și literei Legii fundamentale, iar printre obiectivele acestuia se numără: necesitatea prevederii exprese în Constituția Republicii Moldova a principiului loialității constituționale, delimitarea principiului enunțat față de noțiuni conexe, tratarea conceptelor de “comportament loial” și “cooperare loială” care în literatura juridică și în jurisprudența Curții Constituționale sunt prezentate, uneori, ca sinonime cu principiul în cauză, analiza principalelor atribuții ale organelor statului în cadrul cărora principiul loialității constituționale are incidență, colaborarea dintre autoritățile publice precum și sfera de competență a acestora care de-a lungul timpului a născut controverse și a determinat atitudini și acțiuni neloiale față de Constituție.

Tema are valoare teoretică și aplicativă, prezentând un interes doctrinar pentru organele care reprezintă puterea legislativă, executivă și judecătorească, întrucât problematica loialității constituționale este strâns legată de separația puterilor în stat.

Conținut

Loialitatea constituțională reprezintă „o valoare-principiu intrinsecă tuturor constituțiilor, fără de care nicio lege fundamentală, oricât de democratică ar fi ea, nu poate funcționa adecvat”[apud 1].

Întrucât principiul în discuție nu este prevăzut expres în Constituția Republicii Moldova, fapt ce a condus la diverse interpretări, divergențe între instituțiile statului dar și acțiuni/inacțiuni care pot fi calificate ca neloiale față de Constituție, abordarea constituționalizării principiului loialității constituționale aduce în prim-plan un subiect de actualitate.

Principiul loialității constituționale apare *expressis verbis* în Constituțiile Franței (1852), Italiei (1947), Pakistan (1973), Rhode Island (1986), Kenya (2010) [apud 2, p. 109].

Curtea Constituțională Federală a Germaniei a consacrat principiul constituțional al loialității federale – *Bundestreue* cu privire la cooperarea și respectul dintre organele de stat – *Organtreue* în urma soluționării unor plângeri individuale [2, p. 111].

În art. 4 alin 3 al Tratatului privind Uniunea Europeană este menționat expres principiul cooperării loiale ce are la bază respectul și ajutorarea reciprocă dintre Uniune și statele membre în realizarea misiunilor ce derivă din tratate.

În România principiul loialității constituționale nu se regăsește menționat expres în Constituție. Art. 2 alin. 2 din Legea 47/1992 rep. privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale prevede că “*sunt neconstituționale prevederile actelor normative (...) care încalcă dispozițiile sau principiile Constituției*”[3], “*înțelegând că principiile pot să rezulte din spiritul textului fără a fi prevăzute expres*”[4. p. 93]. Curtea Constituțională a interpretat deductiv obligația loialității constituționale dintr-un principiu prevăzut expres în Legea fundamentală – separația și echilibrul puterilor în stat[5]. Invocarea principiului s-a realizat în 1. raporturile Parlamentului cu Guvernul, respectiv în angajarea răspunderii Guvernului în ceea ce privește proiectele de lege[5], în modul de funcționare a Parlamentului și Guvernului[5], 2. raporturile Parlamentului cu instanțele judecătorești[5], 3. Raporturile Președintelui României cu Primul-ministru[5].

Constituția Republicii Moldova nu cuprinde prevederi exprese ale principiului enunțat. Acesta își găsește însă consacarea atât în doctrină cât și în practica judiciară. Curtea Constituțională a Republicii Moldova reține că “*preambulul Constituției și articolul 1 alin. 3 din Constituție enunță elementele definitorii ale statului (...) o importanță deosebită o are separația și colaborarea dintre puterile statului, care ar trebui să se manifeste în spiritul normelor de loialitate constituțională, comportamentul loial fiind o prelungire a principiului separației și echilibrului puterilor în stat*”[1].

Prof. univ. dr. hab în drept Teodor Cârnaț precizează în lucrarea *Drept constituțional și instituții politice – Partea I* că “*loialitatea constituțională reprezintă atașamentul față de valorile constituționale*” precum și luarea în considera-

re nu numai a literei legii dar și a spiritului acesteia, drepturi și obligații exercitate cu bună-credință, respectarea frontierelor de competență trasate de Legea fundamentală, conlucrarea în cadrul îndeplinirii competențelor specifice reciproce pentru autoritățile publice [2, p. 109].

Prof. univ. dr. hab. în drept Alexandru Arseni în *Drept constituțional și instituții politice, Tratat, vol. I* face referiri la “*blocul de constituționalitate*” [6, p. 112], respectiv la ierarhia actelor juridice stabilită de Curtea Constituțională în sistemul juridic normativ moldovenesc, în cadrul căreia pe primul loc nu se află Constituția țării ci Declarația de Independență. Locul secund îi revine Constituției Republicii Moldova, urmată de Legile organice, Legile ordinare, Hotărârile Parlamentului, Ordonanțele Guvernului, Hotărârile Guvernului, Decretele Președintelui. Această ierarhie atipică ridică serioase dubii în ceea ce privește loialitatea față de Constituție și respectarea valorilor supreme în statul de drept.

Doctrina juridică [1], atunci când tratează subiectul loialității constituționale face referiri exprese la *cooperarea loială*, cerând obligatoriu, ca premisă, două sau mai multe părți între care există o relație de colaborare, nu de separare.

Alături de cooperarea loială, o altă sintagmă e folosită atunci când se face referire la principiul loialității constituționale -*comportamentul loial*. Consider că această din urmă exprimare zugrăvește foarte bine valoarea morală promovată de principiul loialității constituționale, anume *loialitatea*, care în, practică, se transpune în anumite atitudini, acțiuni și inacțiuni față de valorile fundamentale conținute în Constituție. Printr-un anumit comportament, autoritățile publice se poziționează față de Legea supremă în stat, iar acest comportament nu este neutru, ci are o conotație pozitivă – este loial sau negativă – este neloial.

Concluzii

În prezent, prin actuala ierarhizare a actelor juridice din sistemul normativ național, Curtea Constituțională a creat simultan echilibru și dezechilibru, realități anatonice care au o justificare însă.

Astfel, din această ierarhie se poate deduce că dezechilibrul creat prin aflarea Constituției Republicii Moldova pe locul secund, după Declarația de Independență, este de o importanță mai mică față echilibrul care s-a urmărit prin această împărțire.

Lipsa de loialitate constituțională sau quasiloialitatea, deși în aparență justificabilă, poate crea dezechilibre, insecuritate și chiar discriminare, precum și derapaje normative pe fondul lipsei de atașament efectiv față de valorile, principiile, regulile constituționale.

Deși din punct de vedere juridic, politic, social, economic s-ar înregistra anumite consecințe nedorite sau care ar putea să creeze un anumit dezechilibru local/național, consider că, în viitor, în urma unui proces amplu și elaborat de pregătire și restructurare a autorităților publice (de exemplu, în ceea ce privește școlile cu predare în alte limbi etc.), de etapizare a modificărilor, precum și de influențare

europăeană s-ar putea lua în calcul modificarea Constituției și implicit schimbarea ierarhiei actelor juridice ce fac parte din sistemul juridic normativ moldovenesc, în sensul asigurării întâietății Constituției.

Referințe bibliografice:

1. Curtea Constituțională a Republicii Moldova. [citat 09.12.2021]. Disponibil: www.constcourt.md
2. Cârnaț T. *Drept constituțional și instituții politice – Partea I*, Chișinău: Tipografia Print-Caro, 2020, ISBN 978-9975-56-712-1.
3. Portal legislativ. [citat 09.12.2021]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro>
4. Dănișor D. C. *Constituția României comentată, Titlul I – Principii generale*, București: Editura Universul Juridic, 2009, ISBN 978-973-127-128-6.
5. Tribuna Juridica. [citat 09.12.2021]. Disponibil: www.tribunajuridica.eu
6. Arseni Al., *Drept constituțional și instituții politice*, Tratat, vol. I. Chișinău: CEP USM, 2021, ISBN 978-9975-149-39-6.

STUDIUL PROCESELOR SUBCULTURALE ÎN MEDIUL CARCERAL: REPERE TEORETICO – METODOLOGICE

THE STUDY OF SUBCULTURAL PROCESSES IN THE PRISON ENVIRONMENT: THEORETICAL –AND METHODOLOGICAL LANDMARKS

CZU: 343.9:343.85

DOI:10.5281/zenodo.6626757

Victor SAMOILENCO,
Doctorand, USM

Summary

The criminal subculture in the prison environment has a high level of social danger, decreases the positive effect of resocialization actions, and has a negative impact on the order and security of prisons. These facts determine the study of the criminal subculture to be very actual. The purpose of this research is to identify the theoretical and methodological landmarks of the criminal subculture, as a research object in criminology, with multiple interdisciplinary valences and also to describe how this subject is reflected in the scientific literature.

Keywords: *criminal subculture, scientific study, research methods, bibliographic study, biographical method, experiment, observation method, etc.*

În opinia Dnei T. Mărgărint, „detenția unei persoane presupune că acesta este plasată într-un mediu în care acceptă un anumit mod de trai, gândire, apreciere, comportament, relații interpersonale care sunt în conformitate cu subcultura penitenciară” [6, pag.117]. Există, totuși, diferențe între „a accepta benevol”, „a accepta constrâns de situație” și „a fi adeptul” unei subculturi, din acest motiv, ne vom raporta critic față de această asumție și vom susține că nu toți deținuții acceptă normele subculturii penitenciare sau a subculturii criminale, cum este obișnuit să se spună printre penitenciariști. Dimpotrivă, există deținuți care se opun cu vehemență și nu recunosc sau respectă sub nici o formă regulile hoțеști.

În cele din urmă, nu contează câți condamnați acceptă și câți resping normele de subkultură, contează numai faptul că fenomenul subculturii criminale în mediul carceral moldovenesc există, este de o mare amploare, prezintă un nivel maxim de pericol social deoarece favorizează violența și recidiva în mediul de detenție care se prezumă unul coercitiv și de reeducare, are un impact negativ asupra eficienței acțiunilor de resocializare și asupra siguranței în mediul de detenție, favorizează victimizarea unor categorii vulnerabile de deținuți, implică un risc sporit de a fi exportată în mediul extracarceral și prin urmare, de a „hipercriminaliza” întreaga suprastructură socială. Rezultă că, cel puțin prin prisma problemelor care le implică subcultura criminală asupra rutinei de carcerale, orice demers științific cu privire la aceasta vine ca o necesitate de a găsi soluții practice care să inhibe impactul ei

negativ, iar lipsa unor studii consistente cu privire la aceasta, anume în mediul carceral moldovenesc, conferă acestui segment de cercetare nu doar necesitate ci și actualitate.

Cum am mai menționat, acest segment al cercetării nu se bucură de o prea mare vizibilitate academică, cel puțin nu în Republica Moldova. Studii consistente cu privire la subcultura criminală din mediul carceral moldovenesc nu există, cu excepția unor articole științifice extrem de succinte care abordează subcultura sub aspectul originii, structurii, evoluției, etc., [6,11,13] dar și studii juridice, criminologice, culturologice sau chiar interdisciplinare, care abordează subcultura criminală ca și obiect de cercetare conex, în contextul unor studii cu privire la resocializarea condamnaților în mediul de detenție [12, pag.137-149], securitatea condamnaților [2, pag.15-17], asistența socială a condamnaților, [8, pag.29] etc. Un studiu mai amplu cu privire la impactul subculturii atestăm la autorii Gasparyan, Slade, ș.a., însă acesta ne oferă cu precădere date statistice și mai puțin analize cu privire la conținutul, structura, elementele, specificul subculturii criminale [5].

Pe cât de rudimentar este studiat fenomenul subculturii criminale în țara noastră, pe atât de prolifici și consistenți, sunt savanții ruși în lucrările lor, fapt care nu este ieșit din comun având în vedere tradițiile mult mai vechi ale școlii criminologice rusești și în același timp originarea tradițiilor criminale ale lumii interlope în vechiul Imperiu Țarist. Totodată în închisorile din Federația Rusă (dar și în mediul extracarceral) atestăm varianta „cea mai originală a subculturii criminale” și concomitent nu doar varianta de temelie dar și cea „călăuzitoare” pentru restul subculturilor criminale de inspirație sovietică. În legătură cu conceptul, conținutul, cauzele, nivelurile, funcțiile, simbolurile, elementele de comunicare ale subculturii criminale, dar și prevenția acesteia, s-a expus O.V. Starcov [15]. Și V. F. Pirojcov a elaborat cu precădere lucrări despre legile lumii interlope, abordând aspecte extrem de importante, cum ar fi modul în care acestea seduc și corup iremediabil tinerii, rolul subculturilor AUE în criminalizarea societății ruse, etc. [17] A. N. Pastushenya abordează probleme legate de psihologia și socializarea criminalilor care sunt adepți ai normelor de subkultură [16]. Importante rezultate și generalizări științifice au oferit autorii mai vechi: M. N. Ghernet, V. I. Monahov, A. L. Remenson, care au elaborat inclusiv în perioada când studiile cu privire la subcultura și criminalitatea penitenciară au fost suspendate pe fonul afirmării unor concepții comuniste extrem de rigide (în URSS nu există crime) [11, pag.147].

Nu pot fi neglijate studiile cu privire la subculturile criminale din occident, subculturi care deși sunt importante pentru înțelegerea fenomenului criminal, se manifestă cu precădere în mediul extracarceral, deoarece mediul de detenție este gestionat mult mai eficient de către autorități. În accident se operează mai frecvent cu termenul de „subculturi delictive” [1] și deseori acestea apar ca și „contraculturi” ce sunt ulterior criminalizate de autorități pe fonul unor tendințe de a discrimina sau desconsidera unele grupuri sociale [4]. La fel au fost elaborate lucrări despre subculturile criminale raportate la fenomene precum delictivitatea juvenilă

și criminalitatea tinerilor [9], dar și lucrări care fac trimitere la un tip specific de subculturi criminale, și anume „subculturile de violență” [14].

Avem la moment o perspectivă destul de clară vizavi de modul în care fenomenul subculturii criminale este abordat în literatura de specialitate, atât în spațiul autohton cât și în literatura de specialitate de limbă rusă și de limbă engleză. Rămâne să clarificăm și să identificăm unele repere metodologice. În legătură cu acest fapt, menționăm că studiul științific al subculturii criminale se pretează unei game largi de metode de cercetare, fapt care se datorează inclusiv posibilităților de abordare interdisciplinară a acestui obiect de cercetare, fiind importante în deosebi perspectivele: juridică și criminologică (în particular victimologică), psihologică, culturologică, sociologică, antropologică și de ce nu, filosofică. Un impediment și o provocare în același timp îl prezintă caracterul „ezoteric” al acestei subculturi, și anume faptul că are multe taine care sunt accesibile doar celor „inițiați” și „cu autoritate”, taine la care se poate ajunge prin intermediul unor metode precum observația, cu condiția ca aceasta să se desfășoare sistematic și foarte riguros, preferabil de către unul sau mai mulți colaboratori ai sistemului penitenciar cu experiență, inclusiv pe palierul științific, sau prin infiltrarea unui agent sub acoperire în mediul carceral, care să poată culege astfel de informații, experiment pe cât de periculos, pe atât de complicat deoarece are nevoie și de o acoperire legală.

Metoda studiului bibliografic este cea mai potrivită pentru o fază inițială a cercetării, întrucât favorizează identificarea unor probleme nesoluționate sau greșit interpretate vizavi de subcultura criminală, și, ca în cazul oricărei cercetări, face ca să devină „cunoscut ansamblul rezultatelor științifice existente la un moment dat” [3, pag.154].

Pentru a studia impactul subculturii criminale asupra relațiilor de grup sunt binevenite metode sociometrice precum testul sociometric, sociograma, etc., dar și metode de prelucrare/calcul statistic al datelor precum studiul corelației, incidența statistică, etc. Metodele sociometrice au capacitatea „de a dezvălui atât dinamica internă a grupului criminal cât și de a caracteriza membrii acestuia” [7, pag.121], iar metodele statistice sunt favorabile identificării unor legături de cauzalitate. Astfel de metode au utilizat în studiile lor I. Dolea, V. Zaharia, A. Gasparyan, [2,5] ș.a.

Metoda biografică, combinată cu metode analitice, poate fi utilă în identificarea factorilor care determină aderarea unui individ la subkultură și a etapelor importante care marchează trecerea de la infractor simplu, la infractor cu autoritate în mediul interlop. Sunt relevante în special biografiile „*hoților în lege*: titluri acordate de liderii grupărilor criminale aflați la cel mai înalt nivel infracțional la Moscova, în baza unui „cod de reguli” cu circuit închis” [10].

Metode empirice precum observația și experimentul sunt eficiente atât în studierea relațiilor de grup, cât și în determinarea unor tradiții și simboluri ale lumii interlope, a rolului pe care acestea le au în perpetuarea și conservarea subculturii. Deasemenea pentru un studiu eficient sunt indispensabile toate tipurile de metode analitice: analiza calitativă, analiza cantitativă, analiza comparativă, analiza

de conținut, etc. Un demers investigativ în acest segment al criminologiei poate genera rezultate științifice remarcabile și prin concursul unor metode precum: interviul, studiul de caz, etc.

În baza celor expuse, concluzionăm faptul că procesele subculturale din mediul carceral moldovenesc au fost supuse extrem de rudimentar studiului științific, fapt care, în concurs cu pericolul social și impactul lor negativ asupra rutinei carcerale, acutizează necesitatea unui studiu amănunțit cu privire la fenomenul subculturii criminale per ansamblu. În mediul academic autohton puține lucrări avem ca și reper teoretic, însă o bază științifică mult mai solidă identificăm la autorii de limbă rusă, care descriu la fel subculturi criminale de etologie sovietică, dimpotrivă autorii de limbă engleză ne dezvăluie subculturi criminale de proveniență extracarcerală, care au foarte puține elemente comune cu subcultura din Republica Moldova. Având în vedere pe de o parte caracterul ezoteric al subculturii criminale, iar pe de altă parte posibilitățile de abordare interdisciplinară, putem spune că studiul subculturii criminale din mediul carceral autohton impune atât provocări cât și oportunități. Nu în ultimul rând, menționăm că un demers științific vizavi de subkultură cade sub incidența unei diversități metodologice care poate genera rezultate consistente, de o mare importanță teoretică și aplicabilitate practică.

Referințe bibliografice:

1. Bordua D. J., Delinquent subcultures: sociological interpretations of gang delinquency. În: *The annals of The American Academy of Political and Social Science*. [citată 25.02.2022] Disponibil: https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/66990/10.1177_000271626133800113.pdf?sequence=2
2. Dolea I., Zaharia V., Securitatea personală în mediul penitenciar, Chișinău-IRP: Ed. Cartea Juridică, 2014, 96 pag.
3. Donos V., Documentarea ca metodă de realizare a cercetării doctorale. În: *Legea și Viața*, iunie-iulie 2020, pag. 53-57.
4. Fatsis L. Criminal subculture or public counterculture? A critical investigation into the criminalisation of black musical subcultures. [citată 25.02.2022] Disponibil: https://cris.brighton.ac.uk/ws/portalfiles/portal/6897417/Grime_Criminal_Subculture_or_Public_Counterculture.pdf
5. Gasparyan A., ș.a., Baseline study into criminal subculture in prisons in the Republic of Moldova, citată [25.02.2022] Disponibil: <https://rm.coe.int/criminal-subculture-md-en-/1680796111>
6. Mărgărint T. Viața în detenție. Antropologia cotidianului. În: *Revista de Etnologie și Culturologie*, vol.XXVII, anul 2020, pag. 117-123.
7. Martinez Romera D. D., Sociometria, una metodología al servicio de la investigación en el aula de ciencias sociales. În: *Propuestas multidisciplina-*

- res de innovacion e intervencion educativa, Universidad Internacional de Valencia*, 2018, pag.120-128.
8. Moraru V., Rusu O. Direcțiile de activitate a asistentului social în instituțiile penitenciare. În: *Revista Națională de Drept*, nr.4, aprilie, 2009, pag. 23-30.
  9. Nwalozie C. J., Rethinking subculture and subcultural theory in the study of youth crime. În: *Journal of Theoretical and Philosophical Criminology*, January 2015, Vol. 7: 1-16. [citat: 25.02.2022]. Disponibil: <http://www.jtpcrim.org/JAN2015/CNwalozie.pdf>
  10. Rise Moldova, CV-ul unui hoț în lege. [citat 25.02.2022]. Disponibil: <https://www.rise.md/cv-ul-unui-hot-in-lege/?lang=ru>
  11. Rusu O. Generalități privind evoluția și conținutul subculturii criminale. În: *Analele Științifice ale „Academiei Ștefan cel Mare” a MAI RM: Științe Juridice*, nr.VII-anul 2007, pag. 147-150.
  12. Rusu O. Resocializarea persoanelor supuse pedepsei cu închisoare prin prisma standardelor în domeniul drepturilor omului, Chișinău: Ed. Cartea Militară, 2019, 284 pag.
  13. Șubelic L. Subcultura criminală în spațiul ex-sovietic. În: materialele conferinței științifico-practice internaționale din 26 iunie 2018. [citat 25.02.2022]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/449-455_1.pdf
  14. Wolfgang M. E., Ferracuti F., *The subculture of violence: Towards an integrated theory in criminology*, London: Tavistock Publications, 1967, 412 pag.
  15. Старков О.В. Криминальная субкультура: спецкурс, Москва: Волтерс Клувер, 2010, 240 с.
  16. Пастушеня А.Н. *Криминальная психология*, Минск: Издательство МИУ, 2007, 176 с.
  17. Пирожков В. Ф. *Законы преступного мира молодежи*, Тверь, 1994, 323 с.

RELAȚIA VICTIMĂ-AGRESOR: DE LA ȘTIINȚĂ SPRE POLITICI ȘI SERVICII VICTIMOLOGICE EFICIENTE

THE VICTIM-OFFENDER RELATIONSHIP: FROM SCIENCE TO EFFECTIVE VICTIMOLOGICAL POLICIES AND SERVICES

CZU: 343.988:343.541

DOI:10.5281/zenodo.6627934

Victoria SAMOILENCO,
Doctorandă, USM

Summary

This study is an argument for using the results of scientific research on the victim-offender relationship in development of victimological policy and victim support services. The aim is to identify the need for such studies in the Republic of Moldova and to assess the possible impact on the improvement of victim policy in the first place, and secondly, on the victim assistance services, which are precarious and do not correspond with international standards. In the end, it was concluded that the victimological study, particularly the victim-offender relationship, does not have strong roots in the Republic of Moldova and must be developed because many practical problems will be solved in this way.

Keywords: *victim-offender relationship, victimological policies, victimology, victimological prevention, victimological protection (victim assistance), penal couple*

În Republica Moldova, politica victimologică și serviciul victimologic nu se aliniază standardelor existente la nivel internațional, chiar dacă aparent, există un fundament juridic de prevenție și protecție victimologică care integrează atât acte normative naționale precum Codul Penal, Codul de Procedură Penală, Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, etc., cât și acte normative de drept internațional precum Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, etc. Existența acestor acte nu presupune că avem o bună bază legislativă capabilă să reducă riscul victimizării. Mai mult de atât, „sunt încă necesare eforturi pentru a trece de la măsuri de iure la măsuri de facto”, pentru prevenirea și, eventual, eliminarea unor flageluri infracționale, cum ar fi spre exemplu infracțiunile ce pornesc de la violența în bază de gen, cu alte cuvinte, nu doar vidul legislativ în domeniul prevenirii victimizării și protecției victimelor constituie o problemă, dar și faptul că „voința politică și capacitatea de a pune în aplicare legile existente sunt limitate” [6, pag.8].

Într-adevăr, o problemă a politicii victimologice în Republica Moldova, pe lângă aspectul ei lacunar, îl mai constituie și faptul că se lasă greu implementată. Spre exemplu, „uneori politicile pentru contracararea violenței în familie există pe hârtie dar nu sunt implementate în situațiile când victimele nu sunt identificate, și astfel, ele nu beneficiază de serviciile de asistență și protecție adecvate iar cauzele neidentificării pot fi, pe lângă faptul că ele singure nu se autoidentifică, capaci-

tățile profesionale limitate sau influența atitudinilor stereotipizate a specialiștilor și membrilor comunității” [11, pag.6]. Pentru astfel de situații, Gheorghe Gladchi susține că este necesar „de format specialiști în domeniul prevenirii victimologice” [8, pag.76], cu alte cuvinte, a apărut necesitatea de a dezvolta competența victimologică la cadrele polițienesci.

Evident, atât dezvoltarea serviciilor victimologice, adecvarea politicii victimologice la standardele internaționale, formarea competenței victimologice la cadrele din domeniul polițienesc, de care depinde aplicarea de facto a politicii victimologice, nu ar fi posibilă fără a da sens studiilor științifice din domeniul victimologiei, care studiază relația victimă-agresor și rolul victimei la actul infracțional, înțeles ca act de victimizare. Din păcate, după cum afirmă același Gh. Gladchi „victimologia nu a prins încă rădăcini viguroase în mediul științifico-juridic din țara noastră” [8, pag.75]. Viitorul politicii victimologice și a serviciului victimologic în țara noastră, plin de lacune dacă analizăm Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor [3], depinde de traseul pe care îl vor avea cercetările științifice cu privire la relația victimă-agresor.

Este bine știut faptul că în lipsa unor studii victimologice, „sistemul de justiție în Republica Moldova se orientează, în mod prioritar, spre reacția socială față de infracțiunile și infractorii care le-au comis și mai puțin ia în considerare necesitățile și interesele părții vătămate” [9, pag.93]. Cu atât mai mult nu se mizează pe ideea de justiție restaurativă, care să i-a în calcul vindecarea relației victimă-agresor și resocializarea ambelor părți din care este format cuplul penal. Totuși, aceasta reprezintă o realitate care trebuie depășită deoarece flagelul criminal nu poate fi stopat acționând doar unilateral, sau mai nou, pentru că s-a constatat că „vinovăția victimei reprezintă una din verigile sistemului cauzal al infracțiunii” [5, pag.333] iar cercetarea victimologică, axată pe studiul relației victimă-agresor, „reprezintă cheia soluționării cauzalității criminalității și clarificării mecanismului comportamentului infracțional” [7, pag.29]. O bună parte din elementele subiective din care este constituită vinovăția victimei și care declanșează mecanismul actului infracțional în interacțiune cu elementele subiective ce constituie vinovăția infractorului, reprezintă de facto, niște probleme ce necesită profilaxie, fapt care trebuie luat în considerație de către autoritățile statului în vederea adoptării unei politici victimologice coerente și a dezvoltării unor servicii victimologice adecvate, raportate la riscurile și necesitățile victimelor.

Ideea de a studia mai aprofundat relația victimă-agresor și de a da acestor studii sens prin revizuirea politicii victimologice dar și prin dezvoltarea unui serviciu victimologic eficient este cu atât mai oportună cu cât însăși „legislația penală și procesual-penală a Republicii Moldova acordă insuficientă atenție interacțiunii dintre infractor și victimă care a generat apariția actului infracțional” [4, pag.134-135]. Mai mult de atât, relația victimă-agresor în legislația penală și procesuală este reflectată într-o asemenea manieră încât să atragă consecințe juridice preponderent pentru infractor, și mai puțin pentru victimă, spre exemplu atitudinea provo-

cătoare a victimei este determinantă la stabilirea unor circumstanțe atenuante [1, art.76, al.1, lit.„g”], dimpotrivă, relația de rudenie dintre victimă și agresor este relevantă în cazul unor infracțiuni, determinând calificarea nu în baza componentei de bază dar în baza componentei cu agravante [1, art.171, al.2, lit.„b²”].

În legislația procesual-penală, în cazul infracțiunilor de violență în familie, când este emisă ordonanța de protecție infractorul este cel care trebuie să limiteze orice contact cu victima [2, art.215¹, al.3, lit.„a-h”]., ori, legislația procesuală nu ia în calcul că la unele victime s-a instalat o stare de dependență patologică a victimei față de infractor, cunoscută în literatura de specialitate ca sindrom Stockholm [10, pag.1], astfel încât, victima însăși ar putea să caute restabilirea contactului cu infractorul, și prin aceasta, punându-se pe sine în pericol, și pe infractor într-o mare dificultate, deoarece organul de urmărire penală va constata că ultimul a încălcat ordonanța de protecție. Studiul relației victimă-agresor ne poate duce spre identificare diferitor „legături traumatice” între cei doi „co-participanți” la crimă care constituie un adevărat cuplu penal, astfel încât, în politica victimologică și penală a statului să fie integrate aspecte noi, care să ia considerație protejarea ambilor, atât a victimei, cât și a agresorului, devenit o victimă a factorilor criminogeni. La etapa procesului penal pot fi întreprinse foarte multe măsuri eficiente prin care să aibă loc „vindecarea relației” dintre cei doi, însă pentru acest fapt, este necesar de a studia această relație în vederea stabilirii tuturor circumstanțelor care au determinat-o să devină patologică.

Concluzionăm faptul că desfășurarea unor studii științifice asupra cuplului penal victimă-agresor în Republica Moldova ar constitui o oportunitate de a identifica soluții la unele probleme practice, în special la îmbunătățirea și diversificarea serviciilor de asistență victimologică prin intermediul cărora se realizează atât prevenția cât și protecția victimologică, apropiindu-ne în acest sens de anumite standarde prescrise de convențiile și tratatele internaționale din domeniul protecției drepturilor omului, și concomitent, ar putea determina promovarea unei politici victimologice mai eficiente, inclusiv printr-o abordare mai „fresh” a procesului penal, care să ofere siguranță dar și să responsabilizeze mai mult victima.

Nu în ultimul rând, un astfel de demers științific ar determina ca ideea de justiție restaurativă să nu pară atât de imposibil de implementat, chiar și în țara noastră, unde nivelul criminalității este înalt și avem foarte multe categorii victimale cu risc sporit. Studiile cu privire la relația victimă-agresor ar determina ca studiul victimologic în țara noastră să „capete rădăcini viguroase” și cu timpul să fie întreprinse măsuri preventive și de profilaxie timpurie inclusiv prin dezvoltarea ofertei educaționale în școli, pentru a reduce chiar și riscul victimizării primare, întrucât „educația rămâne soluția cea mai eficientă” când vine vorba de criminalitate. În cele din urmă, studiul relației victimă-agresor favorizează identificarea tuturor aspectelor care influențează vulnerabilitatea victimală, iar în perspectivă, manoperarea lor prin intervenții specifice de profilaxie prin varii metode și la diferit nivel: în familie, în instituții de învățământ, în comunitate, prin diseminarea informațiilor potrivite în spațiul mediatic, etc.

Referințe bibliografice:

1. Codul Penal al Republicii Moldova;
2. Codul de Procedură Penală a Republicii Moldova;
3. Legea nr. 137 din 29-07-2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor;
4. Carp T. Infracțiunile contra familiei și minorilor și prevenirea lor. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2017. 183 pag.
5. Ciobanu I. *Criminologie*, Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, 559 pag.
6. Fondul Națiunilor Unite pentru Populație, Combaterea violenței împotriva femeilor și a fetelor în Europa de Est și Asia Centrală. Note de sinteză – 2016. [citat 25.02.2022]. Disponibil: https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/Combating%20violence%20against%20women_Issue6_Rom_sm_o.pdf
7. Gladchi Gh. Determinantele victimologice și mecanismul infracțiunilor de mare violență, Chișinău: Centrul de Drept, 2009, 239 pag.
8. Gladchi Gh. Formarea competenței profesionale victimologice în învățământul polițienesc. În: materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 4 decembrie 2020: Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept, pag. 75-79.
9. Larii I., Pohilă O. Măsuri de prevenire victimologică a infracțiunilor de exploatare sexuală a femeilor și copiilor. În: *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova- Științe Juridice*, nr.12 din 2020, pag. 91-105.
10. Namnyak M., Tufon N. ș.a. Stockholm Syndrome: Psychiatric diagnosis or urban myth? În: *Acta psychiatrica scandinavica*, 2007, pag. 1-8. [citat 25.02.2022]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/5819575_'Stockholm_syndrome'_Psychiatric_diagnosis_or_urban_myth
11. Rusu V. Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”: Studiu privind realizarea drepturilor victimelor violenței în familie în sistemul de asistență și protecție din Republica Moldova, Chișinău, 2013, 81 pag.

DIGITALIZAREA JUSTIȚIEI CA MECANISM DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A CORUPȚIEI

DIGITALIZATION OF JUSTICE AS A MECHANISM FOR PREVENTING AND COMBATING CORRUPTION

CZU: 347.971:004:343.24/.297

DOI:10.5281/zenodo.6628111

Veaceslav SOLTAN,

*Procuror, Șef al secției tehnologii informaționale și combaterea crimelor
cibernetice din cadrul Procuraturii Generale a Republicii Moldova*

Doctorand, USM

Summary

This article proposes reform initiatives on the digitalization of justice aimed at preventing and combating corruption in the justice sector (judges and prosecutors in the Republic of Moldova), prosecutors, detectives, analyzing the implementation and development of information technology in the prosecution system, courts, the interconnection of different information systems, the automated generation of reports, eliminating to the maximum the human factor, as the main point of reference in the development of corruption in different sectors of the Republic of Moldova. to streamline the activity of the courts by identifying the problems but also formulating the solutions, based on the experience of the model courts.

Keywords: *digitization, justice, information technology, computer system, law enforcement, court, prosecutor, information program for file management, computer system: Criminal investigation E-file.*

Introducere

Corupția este un obstacol în calea creșterii economice. Prin deturnarea resurselor de la rezultatele productive din punct de vedere economic, aceasta subminează eficiența cheltuielilor publice. În plus, mai ales atunci când resursele publice sunt limitate, corupția subminează sustenabilitatea bugetelor publice și reduce fondurile publice destinate investițiilor. În scenariile de deficit, costul serviciului acelei părți a datoriei care rezultă din corupție are un impact suplimentar pe termen lung asupra fondurilor publice.

Fenomenul corupției este unul complex, multistructural și multidimensional, un fenomen economic, social și politic, a cărui complexitate este determinată de diverse cauze, care pot fi grupate în: economice, instituționale, de ordin legal, politice, sociale și morale.

Cauzele economice rezidă în: costul ridicat al vieții, cu o tendință de creștere continuă; degradarea economiei și, ca efect, pauperizarea populației; salariile joase, plătite cu întârziere, ale funcționarilor publici; bugetul de stat neviabil; supra reglementarea sectorului privat.

Cauzele instituționale cuprind: politica de cadre defectuoasă; promovarea în posturi de răspundere a unor persoane incompetente și corupte; lipsa de

transparență în activitatea administrației publice centrale și locale, în organele de drept; libertatea excesivă acordată factorilor de decizie; posibilitatea redusă de demascare a persoanelor corupte; înzestrarea insuficientă a organelor de drept cu mijloace tehnice; lipsa de resurse umane, logistice și de tactici eficiente.

Cauzele de ordin legal rezidă în lacunele existente în legislație, în lipsa unor mecanisme eficiente de executare a acesteia.

Cauzele politice constau în: lipsa de voință și de responsabilitate politică; existența unor factori interni și externi care impun interesele de grup la luarea unor decizii; nesoluționarea problemei raioanelor de est; erorile comise în procesul de realizare a reformelor economice și sociale; concurența politică neloială; traficul de influență asupra mass-media și organelor de drept.

Cauzele sociale și morale țin de cultură, mentalitate, tradiții de activitate corecțională în organele puterii și de drept și constau în: dezintegrarea și demoralizarea societății; erodarea valorilor etice; informarea insuficientă a societății civile; apatia și pasivitatea civică; toleranța publică; polarizarea socială; dependența mijloacelor de informare în masă.

Multitudinea cauzelor corupției determină diversitatea sferelor afectate și complexitatea acțiunilor necesare prevenirii și combaterii acestui fenomen, care este generată de societate, care la rândul său reprezintă un grup de persoane între care se manifestă relații permanente.

Tehnologia este un proces cu caracter social-istoric și, ca atare, nu poate fi abordată separat de întreaga realitate socială, de cultură și de filosofie. Sub acest aspect, se poate afirma că omul a devenit uman din momentul în care a început să muncească, să gândească și să creeze tehnologie, construind, treptat, între societate și natură, un mediu tehnologic tot mai dens, cu impact profund asupra dezvoltării.

În condițiile în care societatea umană a devenit din ce în ce mai dependentă de informații și de prelucrarea, transmiterea acestora, a apărut conceptul de societate informațională. Noile tehnologii informaționale și de comunicație au avut un rol deosebit, contribuind la modificarea fundamentală a organizării și funcționării instituțiilor statului, a activității economice, a modului în care oamenii muncesc, trăiesc sau comunica între ei.

Principalul vector al Societății Informaționale îl reprezintă **Internetul**, cu întreaga lui gamă de avantaje (poșta electronică, comerț electronic, tranzacții electronice etc.). Internetul a devenit un fenomen socio-tehnic mult mediatizat. Acesta a avut, are și va avea un impact determinat asupra societății și viitorului său. Oamenii sunt atrași de acest fenomen și îi dedică foarte mult timp, modificând moduri de lucru ori afectând interacțiunea umană. Este evidentă tendința Internetului să revoluționeze informația și mijloacele de divertisment, afectând producția și consumul acestora, transformând viața socială și comportamentul nostru, chiar și instituțiile politice și rolul cetățenilor în cadrul acestora.

Datorită internetului nu mai există aproape nimic care să nu poată fi făcut din fotoliul confortabil de acasă, de la vizitarea magazinelor de toate tipurile, plă-

tirea facturilor, munca de cercetare și documentare pentru diverse lucrări și, chiar păstrarea legăturilor cu familia și prietenii aflați la mii de kilometri depărtare. Comunicarea, care înainte însemna, scrierea unor scrisori, a fost acum redusă la câteva click-uri cu mouse-ul; astfel, oamenii au posibilitatea să corespundă prin e-mail mult mai rapid și eficient decât prin poșta tradițională. Aspectele pozitive ale internetului nu pot fi măsurate, în timp ce, unele dintre aspectele negative pot fi ușor evidențiate.

Impactul pozitiv al Internet-ului se exteriorizează ușor în domenii multiple printre care evidențiem:

- **Sectorul SĂNĂTATE:** accesul la cunoștințele de bază despre sănătate și maladii și a informațiilor internaționale, de exemplu după *Organizația Mondială a Sănătății (OMS)*; posibilitatea schimbării informațiilor cu medici, epidemiologi etc. Asupra problemelor urgente; livrare imediată și automată, alertă privind sănătatea (epidemii etc.), participarea la crearea rețelelor specifice sănătății „HEALTHNET”.

- **Sectorul ECONOMIC:** schimburi de baze pe zi în interiorul țărilor (birouri regionale), cât și în exteriorul țării (organisme internaționale): **cybereconomie**.

- **Sectorul AGRICULTURĂ:** acces la bibliotecile specializate, acces la informația economică pentru piață, acces la site-urile de informare relativă despre oferte preconizate, constatările prin observare pe satelit.

- **Sectorul EDUCAȚIE:** accesul cercetătorilor din întreaga lume, facilitări de cercetări conjugate, de asemenea la distanță, schimburi culturale între studenți din mai multe țări, formare la distanță, material pedagogic utilizabil la cursuri, acces în toate bibliotecile traversând lumea.

- **Sectorul JUSTIȚIEI:** accesul veridic și operativ a judecătorilor, procurorilor, avocaților, organelor de urmărire penală, agenților constatatori la toată informația digitalizată la toate sistemele informatice naționale și internaționale, generarea automată a rapoartelor statistice lunare, trimestriale, anuale sau operative, a actelor procesuale în baza șabloanelor preconfigurate, a numerelor de înregistrare a sesizărilor în Registrul 1 și a cauzelor penale, schimbul de date în timp real cu alte sisteme informaționale, notificarea în timp util a termenilor, contabilizarea automată a sechestrelor și a prejudiciului reparat, arhiva dosarelor penale și extragerea datelor istorice, accesul instant la informația operative, monitorizarea continuă a fiecărei cauze penale, etc. acțiuni care ar preveni și ar combate corupția în sectorul justiției din Republica Moldova.

Analiza problemei și justificarea soluției

În prezent structurile de drept ale Republicii Moldova dețin, de regulă, sisteme informaționale proprii, în urma activității cărora sânt create anumite resurse informaționale. Deseori sistemele informaționale cuprind fragmentar activitatea instituțiilor, adică, parțial, evidenta este ținută pe suporturi de hârtie (fișe,

registre), parțial, este automatizată. Totodată, sistemele existente funcționează autonom, fără integrare reciprocă, dublând evidenta unora și acelorași obiecte informaționale.

Dezintegrarea resurselor informaționale nu permite utilizarea eficientă a informației stocate în combaterea criminalității. Pentru a ieși din situația existentă este necesar de a crea resurse informaționale unice ale organelor de drept din țară, formarea cărora ar fi asigurată atât de sistemele informaționale departamentale, cit și de sistemele informaționale specializate.

Integrarea sistemelor informaționale ale organelor de drept este prevăzută de Programul de stat de combatere a criminalității și corupției pentru anii 2003-2005, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1693 din 27 decembrie 2002. În cadrul acestui proiect, în sfera de ocrotire a normelor de drept trebuie integrate reciproc resursele informaționale existente sau nou-formate la toate nivelurile de dirijare. Aceasta va permite asigurarea funcționării eficiente a tuturor organelor de drept, ameliorarea considerabilă a interacțiunii lor, utilizarea mai amplă a informației colectate, în scopul prevenirii și contracarării corupției.

Ca rezultat a fost elaborată și aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 1202 din 17.10.2006 Concepția *Sistemului informațional integrat al organelor de drept* destinat pentru asigurarea integrării resurselor informaționale distribuite (bazelor de date), formate atât de organele de drept, cât și de alte structuri de stat, la diferite niveluri (republican, raional și local), accesului operativ la ele, activității analitice, de prognozare, prevenire și combatere a **criminalității**. Care va permite de a oferi informația respectivă conducerii țării, autorităților administrației publice, persoanelor fizice și juridice în modul stabilit de legislația în vigoare.

Figura 1. Sistemul Informațional Integrat al Organelor de Drept

În această ordine de idei a fost elaborat și implementat Programul Informațional Computerizat de Gestionare a Dosarelor (*Moldova Court Information System (MCIS)*), de către Programul de Asistentă Rapidă pentru Buna Guvernare, finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și administrat de Millennium Partners Consulting, LLC. PICGD a fost elaborat în colaborare cu Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Justiției, Curtea Supremă de Justiție, Institutul Național al Justiției, precum și cu reprezentanți ai instanțelor judecătorești din Republica Moldova.

Programul Informațional Computerizat de Gestionare a Dosarelor constituie o parte componentă a efortului de consolidare a sistemului judiciar moldovenesc și de prevenire și combatere a corupției. Eliminarea corupției din sistemul judecătoresc prin intermediul tehnologizării actului juridic se realizează prin:

- Evidența electronică a dosarelor
- Evidența electronică a participanților la proces
- Repartizarea aleatorie a cauzelor
- Evidența electronică a ședințelor de judecată
- Existența sumarului dosarului, care oferă posibilitatea de a vizualiza toate datele despre dosar pe o singură pagină
- Înregistrarea automatizată în fișa acțiunilor a tuturor activităților efectuate de utilizatorii sistemului
- Întocmirea actelor procedurale în format electronic cu posibilitatea încărcării în sistem a diferitor modele de acte
- Întocmirea citațiilor în format electronic cu completarea automatizată a diferitor câmpuri
- Programarea electronică a ședințelor de judecată prin intermediul calendarului
- Posibilitatea de a imprima lista cauzelor fixate pentru judecare în instanța de judecată
- Existența unui sistem avansat de căutare a dosarelor
- Existența unui sistem avansat de înștiințări
- Evidența electronică a dosarelor arhivate
- Întocmirea și evidența automatizată a titlurilor executorii.

Un alt sistem, instituit în Procuratura Republicii Moldova constă în implementarea dosarului penal în format electronic; crearea și dezvoltarea unei resurse informaționale unice a Procuraturii; dezvoltarea soluțiilor tehnice flexibile și modulare care ar permite îmbunătățirea activității Procuraturii și interconectarea cu diferite module ale sistemelor informaționale ale Ministerului Afacerilor Interne, Centrului Național Anticorupție, Serviciului Vamal, Ministerului Justiției, Agenției Servicii Publice, Casa Națională de Asigurări Sociale, precum și ale altor autorități și instituții publice din Republica Moldova; asigurarea probității și îmbunătățirea calității activității procurorului; facilitarea elaborării standardelor de activitate ale procurorilor și ale altor angajați ai Procuraturii; evaluarea automa-

tizată a performanțelor acestora și stabilirea mecanismelor de monitorizare; sporirea transparenței proceselor este Sistemul informațional automatizat „Urmărire penală: E-Dosar”.

Acest sistem a fost creat conform Strategiei de reformare a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobată prin Legea nr.231 din 25.11.2011 și Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.6 din 16.02.2012, Legii nr.216 din 29.05.2003 cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, Hotărârii Guvernului nr.770 din 06.07.2004 cu privire la Sistemul informațional integrat automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni, Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul informației criminalistice și criminologice”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.633 din 06.06.2007, Concepției Sistemului informațional integrat al organelor de drept, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.1202 din 17.10.2006.

Sarcinile de bază ale Sistemului sunt următoarele:

a) **eficientizarea proceselor:**

- automatizarea procedurilor interne;
- oferirea accesului în timp real la date actualizate;
- sporirea calității actelor procesuale emise de către procuror;
- asigurarea desfășurării procesului penal în termen rezonabil;
- respectarea disciplinei executorii în procesul de instrumentare a cauzelor penale;
- evitarea dublării de resurse și competențe;
- dezvoltarea profesională și optimizarea personalului Procuraturii;
- standardizarea și unificarea practicii de urmărire penală, prin generarea proiectelor electronice precompletate ale actelor procesuale ale procurorului;
- eliminarea treptată a gestionării datelor pe suport de hârtie prin implementarea dosarelor și a documentelor electronice;
- comunicarea rapidă între entitățile Sistemului;
- asigurarea respectării dreptului la inviolabilitatea vieții intime, familiale și private în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal;
- perfecționarea posibilităților de analiză statistică și criminologică;

b) **creșterea gradului de transparență:**

- asigurarea accesului societății civile la informațiile de interes public;
- prezentarea online a informațiilor publice despre activitatea Procuraturii;
- aprofundarea relațiilor de colaborare între organele de drept și mass-media, pentru a se asigura o informare corectă și exactă a opiniei publice;
- acordarea de servicii electronice pentru participanții la proces implicați în actul de justiție, inclusiv prin depunerea plângerilor, cererilor, demersurilor electronice, cu utilizarea semnăturii electronice;
- deschiderea către alte sisteme informaționale publice pentru a prelua și a transmite informații necesare;

c) **securizarea informațiilor cu accesibilitate limitată:**

- securizarea proceselor de prelucrare a datelor colectate în cadrul urmăririi penale;

- implementarea unei politici de acces în Sistem pentru toți procurorii, consultanții acestora și specialiștii din cadrul Procuraturii Generale, procuraturilor specializate și celor teritoriale, care utilizează Sistemul (în continuare *utilizatorii Sistemului*), în funcție de competențele specifice;

- schimbul de informații dintre Procuratură cu alte autorități și instituții publice prin utilizarea mijloacelor electronice securizate;

d) **prevenirea corupției:**

- implementarea repartizării aleatorii a sesizărilor și a cauzelor penale în Procuratură;

- eliminarea posibilităților de intervenție neautorizată asupra datelor din dosare;

- identificarea posibilelor canale de scurgere a informațiilor din procesele penale aflate în gestiune;

- excluderea posibilității unor eventuale pierderi sau substituirii ale materialelor dosarului penal.

Concluzii

În rezultatul analizei reglementărilor spațiului informațional, de drept și evidențierii unui șir de abordări a fost enunțată destinația primordială a sistemului și enumerate principalele obiective. Orientarea conceptuală a fost aleasă la realizarea unui sistem flexibil și transparent, care să asigure o concentrare mare de informații ușor accesibile tuturor părților implicate în fluxurile de lucru.

Întru asigurarea obiectivelor înaintate soluției informatice și sporirea eficienței activității tuturor instituțiilor implicate în actul justiției, au fost formulate principiile generale de implementare și exploatare a soluției informatice.

O atenție deosebită este acordată integrării tuturor sistemelor informatice externe și utilizarea arhitecturii din *Figura 1*, care va contribui la creșterea unei infrastructuri informaționale integrate, dezvoltând alte instrumente necesare care vor îmbina diferite tehnologii, care vor lucra în armonie ca un sistem unic și dinamic, asigurând o activitate durabilă a instituțiilor statului prin:

- Furnizarea datelor actualizate și complete pentru toți actorii din justiție de zi cu zi;

- Asigurarea unui mediu interactiv de lucru securizat și viabil indiferent de locul aflării;

- Asigurarea unui flux eficient de management al documentelor care include funcționalități de monitorizare și notificare a părților implicate;

- Reducerea cazurilor de întârziere în luarea deciziilor și eliminarea acțiunilor contradictorii care pot avea loc în lipsa informațiilor complete;

- Asigurarea transparenței activității și deciziilor;

- Generarea automată a rapoartelor statistice lunare, trimestriale, anuale sau operative;
- Generarea automată a actelor procesuale în baza șabloanelor preconfigurate;
- Generarea automată a numerelor de înregistrare a sesizărilor în Registrul 1 și a cauzelor penale;
- Schimbul de date în timp real cu alte sisteme informaționale;
- Notificarea în timp util a termenilor;
- Contabilizarea automată a sechestrelor și a prejudiciului reparat;
- Arhiva dosarelor penale și extragerea datelor istorice;
- Accesul instant la informația operativă;
- Monitorizarea continuă a fiecărei cauze penale.

Implementând astfel de sisteme informatice, cu așa posibilități, se exclude la maxim implicarea factorului uman, care este un factor primordial de generare a corupției.

Referințe bibliografice:

1. Hanga Vl. *Calculatoarele în serviciul dreptului*, București: Ed. Lumina Lex, 1996.
2. Legea nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016
3. Legea nr. 216 din 29.05.2003 cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor
4. Legea nr. 133 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal
5. Hotărârea Guvernului nr. 770 din 06.07.2004 cu privire la Sistemul informațional integrat automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni
6. Hotărârea Guvernului nr. 1202 din 17.10.2006 privind aprobarea Concepției Sistemului informațional integrat al organelor de drept
7. Hotărârea Guvernului nr. 633 din 06.06.2007 privind aprobarea Concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul informației criminalistice și criminologice”
8. Hotărârea Guvernului nr. 1123 din 14.12.2010 privind aprobarea Cerințelor față de asigurarea securității datelor cu caracter personal la prelucrarea acestora în cadrul sistemelor informaționale de date cu caracter personal
9. Achim Gh. *Metodologia investigării criminalistice a fraudelor informatice*, Editura Omnia, 2000.
10. Amza T., Amza C.-P. *Criminalitatea informatică*, Ed. Lumina Lex, 2003 .
11. Bica Gh., Mihail Gh., Infracțiuni săvârșite prin calculator. În: *Revista de Drept Penal*, 4/1996, p. 85-88.

12. VasIU I., Infracțiuni comise prin calculator. În: *Revista de Drept Penal*, nr. 2/1996.
13. Barbăneagră A. *Codul Penal al Republicii Moldova, Comentariu*, Editura ARC, 2003.

Resurse web:

1. Report of European Commission: Study on the use of innovative technologies in the justice field, September, 2020. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4fb8e194-f634-11ea-991b-01aa75ed71a1/language-en>
2. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD), adoptate de statele membre ale Organizației Națiunilor Unite, în cadrul Summit-ului pentru Dezvoltare Durabilă din 25 septembrie 2015. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/sustainable-development-goals.html>
3. Technology, Access to Justice and the rule of law: is technology the key to unlocking access to justice innovation?, The Law Society, UK, 2018. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://www.lawsociety.org.uk/topics/research/technology-access-to-justice-and-the-rule-of-law-report>
4. CEPEJ, 'European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their environment', adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018). [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>
5. Standardele Curții de Primă Instanță din Michigan pentru Tehnologia Tribunalului. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://www.ncsc.org/__data/assets/pdf_file/0016/40363/RRT-Technology-Guidance-on-Remote-Hearings.pdf.
6. P. Nemitz, Constitutional democracy and technology in the age of artificial intelligence, vol. 376, Royal Society Publishing, 201. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3234336
7. Carolyn McKay, 'Predicting risk in criminal procedure: actuarial tools, algorithms, AI and judicial decision-making', The University of Sydney Law School, November 2019. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3494076
8. Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației. [citat 15.03.2022]. Disponibil: www.guv.ro.
9. Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației. [citat 15.03.2022]. Disponibil: www.mcti.ro.

PROBLEMATICA APLICĂRII ART.330/2 ÎN REPUBLICA MOLDOVA PRIN PRISMA ANALIZEI COMPARATIVE CU ALTE SISTEME DE DREPT

PROBLEMS OF THE APPLICATION OF ART.330/2 IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA THROUGH THE PRISM OF COMPARATIVE ANALYSIS WITH OTHER LAW SYSTEMS

CZU: 343.2(478)(094.4):340.5

DOI:10.5281/zenodo.6628302

Deonis TOMOV,
Doctorand, USM

Summary

Crime, the word we often hear in the media. There is not a day that this phenomenon known for the entire period of human evolution has not affected society, without leaving traces for future generations.

But the most difficult thing for a society is when the official of that society, the one who under oath undertook to perform a service for the benefit of society and the state, also becomes a criminal who uses all the levers in his power to and arrange a much richer life than that which he could not possess. That is why we have drawn the aspect of "illicit enrichment", a criminal phenomenon known to society throughout history.

The importance of this issue is due to the fact that in the legislation of the Republic of Moldova, illicit enrichment is a component of a new crime, which only now, begins to become a primary objective for the competent authorities to prevent and combat corruption, acts related to corruption and corruptible facts.

Keywords: *crime, society, illicit enrichment, legislation, authorities, prevent, combat, corruption*

Fenomenul infracțional al îmbogățirii ilicite actualmente a devenit foarte popular, luând în considerație perioada inactivă în care s-a aflat art.330² CP a RM. Iar această perioadă inactivă se datorează faptului că însuși adoptarea și includerea unei astfel de componente de infracțiuni în Codul Penal nu este de ajuns pentru implementarea eficientă în practică a art.330² CP a RM. Această problemă s-a conturat datorită neexistenței unui mecanism de aplicare corect a acestui articol. Legiuitorul probabil nu a luat în considerație riscul de ineficacitate a acestui articol prin faptul omiterii de instituire a unei clarități în ceea ce ține de aplicarea art.330² CP a RM și cum aceasta se efectuează corect, pentru a preveni ceea ce avem la momentul de față. Iar la momentul de față avem un șir de dosare penale care sunt doar la faza de urmărire penală, instrumentate, investigate în mod neclar de către mai multe autorități, organe, despre al căror statut al urmăririi penale nu se cunoaște

nimic, și mai avem și o sentință de condamnare cu executare pe faptul îmbogățirii ilicite. Adică la moment, practica judecătorească a Republicii Moldova în materie de aplicare a art.330² CP a RM din anul 2014 de când a devenit funcțional acest articol, se bucură doar de o sentință care până și acum ne trezește un șir de întrebări supra corectitudinii instrumentării cauzelor de îmbogățire ilicită, mai concret la faza investigativă și de urmărire penală.

Consider că problema aplicării art.330² CP a RM se datorează faptului că odată la adoptarea lui legiuitorul nu a făcut un studiu complet privind aplicarea unei astfel de incriminări în alte sisteme de drept.

Aș dori să dezvolt o analiză comparativă dintre reglementările dreptului intern a Republicii Moldova și a altui stat care face parte din familia romano-germanică, România, comparație care des se întâlnește în literatura de specialitate reieșind din similitudinea legilor, iar uneori chiar din diferențe, care ajută statele de a prelua o practică bună în vederea îmbunătățirii calității legii.

Astfel această analiză va fi efectuată prin prisma mai multor criterii, de exemplu compararea prezumției de legalitate a dobândirii proprietății, precum în legislația României, aceasta se denumește prin prezumția de liceitate a dobândirii proprietății, cadrul normativ, analiza juridico-penală etc.

Reticența majoră identificată din perspectiva incriminării îmbogățirii ilicite este legată de principala particularitate atribuită textului de incriminare propus, care ar presupune o inversare a sarcinii probei, în sensul că averea acumulată se prezumă a fi fost obținută ilicit, până la proba contrară. Art.44 alin. (8) din Constituția României consacră prezumția caracterului licit al proprietății: „Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.”

Din perspectivă istorică, pot să exemplific decizia Curții Constituționale nr. 64/1996, [1] referitoare la excepția de neconstituționalitate a Legii nr. 18/1968 privind controlul provenienței unor bunuri ale persoanelor fizice, care nu au fost dobândite în mod licit, prin care s-a constatat că art.2 alin. (2) din acest act normativ, care prevedea obligația persoanei supuse controlului de a dovedi caracterul licit al mijloacelor folosite pentru dobândirea sau sporirea bunurilor, era abrogat implicit, fiind contrar prevederilor constituționale privind prezumția caracterului licit al dobândirii proprietății.

Ulterior, în contextul analizării unei propuneri de eliminare a prezumției instituite în art. 44 alin.(8) din legea fundamentală română, Consiliul Superior al Magistraturii a arătat că aceasta *ar reprezenta un regres în materia drepturilor și libertăților fundamentale ale omului* iar, pentru a asigura un echilibru între interesul public, de sancționare a ilicitului, și cel privat, aparținând persoanelor care au dobândit proprietatea în mod licit, s-ar impune prevederea în mod explicit a unei excepții, vizând confiscarea averii ilicite în situația în care caracterul ilicit al dobândirii sale este dovedit în urma unui proces finalizat printr-o hotărâre judecătorească.

În legislația din România s-a conturat o reglementare alternativă prevederii ca infracțiune a faptei de îmbogățire ilicită, constând în obligația depunerii

declarațiilor de venituri și de interese și prevederea confiscării averilor nejustificate.

Evaluarea averii presupune o activitate de evaluare a declarațiilor de avere, a datelor, a informațiilor și a modificărilor patrimoniale existente, realizată de către inspectorul de integritate din cadrul ANI căruia în prealabil i s-a repartizat lucrarea aleatoriu și prin sistem informatizat. Astfel, dacă din activitatea de evaluare rezultă că există **diferențe semnificative**, *constând într-o diferență mai mare de 10.000 de euro sau echivalentul în lei al acestei sume între modificările intervenite în avere pe durata exercitării demnităților și funcțiilor publice și veniturile realizate în aceeași perioadă*, inspectorul de integritate informează despre aceasta persoana în cauză și are obligația de a o invita pentru a prezenta un punct de vedere. Sancțiunea aplicabilă actelor întocmite de inspectorul de integritate în baza datelor sau informațiilor nepublice, solicitate persoanelor fizice sau juridice, după începerea activității de evaluare, fără ca persoana vizată să fie invitată și informată prin poștă, cu scrisoare recomandată cu confirmare de primire, este nulitatea absolută.

Persoana care face obiectul evaluării *poate* să prezinte inspectorului de integritate date sau informații pe care le consideră necesare, personal ori prin transmiterea unui punct de vedere scris. De asemenea, aceasta are dreptul de a fi asistată sau reprezentată de avocat și are dreptul de a prezenta orice probe, date, ori informații pe care le consideră necesare.

Se pune problema, însă, dacă acest tip de confiscare a averii nejustificate echivalează sau nu cu o sancțiune de natură penală, în sensul autonom folosit în sistemul european de protecție a drepturilor omului. Fiind aplicate criteriile enumerate în cauza *Welch c. Regatului Unit*, Hotărârea din 09 februarie 1995, paragraf. 33, în funcție de care se apreciază dacă o sancțiune de confiscare are natură preventivă sau natură punitivă, s-a concluzionat în sensul că acest tip de confiscare nu reprezintă o veritabilă sancțiune, în sens european, ci pare a avea doar caracter preventiv, având în vedere că: instanța nu poate fixa ea însăși valoarea supusă confiscării, ci se confiscă doar diferența nejustificată rezultând din probele administrate în baza constatărilor inspectorilor; diferența nejustificată poate acoperi atât „profiturile”, cât și toate „bunurile rezultate”, în funcție de maniera în care este instrumentată cauza; nu este prevăzută sancțiunea închisorii în situația neplății.

Respectiv iată cum anume se tratează prin prisma analizei comparative, a sistemului de drept continental, legislația României în vederea prevenirii și combaterii îmbogățirii ilicite.

Din analiza redată mai sus, rezultă că în România există un cadru legislativ și instituțional bine consolidat pentru a controla și sancționa dobândirea averii în mod ilicit, ce implică atât o procedură administrativă, cât și una jurisdicțională.

Dar pe lângă analiza comparativă a dreptului continental, aș dori să menționez cum îmbogățirea ilicită este prevăzută în dreptul anglo-saxon.

Și aici sunt unele momente care într-adevăr necesită claritate. Problema drep-

tului anglo-saxon constă în aceea că în cadrul *common-law* noi nu o să găsim o astfel de sintagmă juridică ca „îmbogățire ilicită”, adică *illicit enrichment*.

În cadrul sistemului de drept anglo-saxon, ceva apropiat faptului îmbogățirii ilicite, noi o să găsim instituția „îmbogățirii fără justă cauză”. *Common-law* tratează aceasta în modul următor: în legile echității, îmbogățirea nedreaptă are loc atunci când o persoană este îmbogățită în detrimentul alteia în circumstanțe pe care legea le consideră nedrepte. În cazul în care o persoană este îmbogățită pe nedrept, legea impune destinatarului obligația de a restitui, sub rezerva unor apărări precum schimbarea poziției. Răspunderea pentru o îmbogățire nedreaptă (sau nejustificată) apare indiferent de faptele greșite ale destinatarului. Conceptul de îmbogățire nedreaptă poate fi trasat de dreptul roman și de maxima că „nimeni nu ar trebui să beneficieze pe cheltuiala altuia”: *nemo locupletari potest aliena iactura sau nemo locupletari debet cum aliena iactura*.

Până la urmă în cadrul dreptului anglo-saxon putem să găsim așa termeni ca *self-enrichment*, acțiuni ale funcționarilor publici care aduc la faptul că ei se îmbogățesc, acțiuni legate cu actele de corupție.

Respectiv *common-law* poziționează îmbogățirea ilicită ca un act de corupție, și oficialul care va fi suspectat în îmbogățire, în cazul dacă sunt probe suficiente de a demonstra aceasta, va suporta pedeapsa sa ca un infractor corupt, adică pentru faptul că anume prin actele de corupție, acesta și-a acumulat o avere peste măsura veniturilor sale legale.

Finalizând subiectul dat aș dori să rezum toate cele menționate mai sus. Îmbogățirea ilicită ca și fenomen, ca și infracțiune va suporta încă multe etape de evoluție ceea ce după părerea mea va duce sau la excluderea totală a acestui articol din Cod Penal sau la ajustarea cadrului normativ. Utilizând metoda comparativă de cercetare, putem să deducem că în comparație cu alte sisteme de drept, state, abordarea îmbogățirii ilicite în procesul de incriminare de către statul Republicii Moldova este una pozitivă dar în același timp cu multe lacune. Această infracțiune fiind specifică mai mult statelor slab dezvoltate, cum și în cazul Republicii Moldova la fel nu au înregistrat mari succese în domeniul combaterii cu îmbogățirea ilicită, unele state ca de exemplu statul Ucrainean a exclus din legislația penală norma care incriminează îmbogățirea ilicită care s-a atestat a fi neeficientă.

În concluzie, consider că pentru a înregistra succese în prevenirea și combaterea îmbogățirii ilicite va fi nevoie de un studiu mult mai amplu privind corectitudinea aplicării normei sau chiar de a împrumuta practica altor state.

Referințe bibliografice:

1. Decizia Curții Constituționale a României nr.64/1996 privind pronunțarea asupra excepției de neconstituționalitate a Legii nr. 18/1968 privind controlul provenienței unor bunuri ale persoanelor fizice, care nu au fost dobândite în mod licit. În: *Monitorul Oficial al României*, 1996, 181.

PRINCIPIILE DIGITALIZĂRII JUSTIȚIEI

PRINCIPLES OF JUSTICE DIGITALIZATION

CZU: 347.971:004(478)

DOI: 10.5281/zenodo.6630259

Maria-Cristina ȚURȚURICA,
doctorandă, USM

Summary

The digitalization of judicial services became a stringent necessity, especially during the worldwide COVID-19 pandemic. Many courts managed to stay operational mainly due to availability of information technologies that they could use, which allowed access to justice for litigants. By using videoconferencing and various online communication platforms, courts across the globe conducted, during 2020-2021, thousands of remote trials. While judicial e-services were essential to ensuring courts' resilience and operability in crisis times and rapid digitalization of the judiciary sounds enticing, it is crucial to promote and implement it carefully, in strict observance of human rights and liberties. Principles governing the functioning of state powers and of the judiciary characteristic for a democratic society, should also be respected. Various international and regional bodies adopted numerous principles for the digitization of public services in general and for digitalization of judicial services in particular. This article identifies and describes various principles that should govern the process of digitization of judicial services, so that the rights of litigants and other parties to a case are not infringed.

Key words: digitalization, judicial services, principles, artificial intelligence, access to justice, videoconference, Republic of Moldova

Digitalizarea justiției este un fenomen foarte actual, puternic accelerat de pandemia COVID-19 din anii 2020-2021. Încă înainte de 2020, multe state deja utilizau pe larg tehnologiile informaționale în activitatea instituțiilor publice pentru a oferi o gamă diversă de servicii automatizate publicului. Recomandările internaționale [1] și regionale [2] susțin aceste tendințe. Necesitatea asigurării distanței sociale și restricțiile de călătorie care făceau imposibilă participarea cu prezență fizică a părților la ședințele judiciare au facilitat integrarea rapidă și extinderea tehnologiilor în activitatea sectorului judiciar din multe țări [3] inclusiv în Republica Moldova. Astfel, justițiabilii puteau obține informație despre activitatea instanței, agenda ședințelor și hotărârile judiciare accesând portalul electronic al instanțelor judiciare din Moldova [4]. Instanțele judecătorești au recurs la utilizarea videoconferinței pentru a examina dosarele penale pe perioada stării de urgență [5] ceea ce a făcut posibil accesul la justiție și a contribuit la apărarea drepturilor părților aflate în arest. Tot mai frecvent, reprezentanții sectorului juridic și judiciar discută despre necesitatea extinderii utilizării videoconferinței pentru mai multe categorii de dosare, inclusiv civile, dar și la mai multe etape ale proceselor judiciare, așa precum este permis de către legislația procesuală. [6], [7]. Astfel, legea stabilește posibilitatea organizării ședințelor de judecată prin utilizarea aplicației

de videoconferință pentru participarea în cadrul ședinței de judecată a anumitor categorii de participanți (*expertul*, în cadrul proceselor civile (art. 154 alin. (4) CPC); *martorul*, în cadrul dosarelor civile (art. 216 alin. (1¹) CPC); *martorul*, în cadrul dosarelor penale (art. 90 alin. (12) pct. 5, art. 110 CPP); *participanții la procesele civile care nu se pot prezenta în ședința de judecată din cauza aflării peste hotarele Republicii Moldova, din cauza executării pedepsei în penitenciarele din Republica Moldova, din cauza internării într-o instituție medicală sau a dizabilităților locomotorii* (art. 213 alin (3) CPC)). În momentul de față, însă, chiar dacă cadrul legal prevede o astfel de posibilitate, nu există o practică ca aceste categorii de participanți să participe la ședințele de judecată de la distanță, inclusiv din motivul că de către instituțiile publice responsabile nu au fost încă asigurate condițiile tehnice de organizare a ședințelor prin utilizarea aplicației de videoconferință.

Totodată, digitalizarea justiției urmează să aibă loc cu precauție, fiind respectate normele legislative și principiile statului și a dreptului, a justiției, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, dar și principiile internaționale și regionale privind integrarea noilor tehnologii.

Prin esența sa, principiile sunt importante datorită faptului că acestea urmează să direcționeze actorii implicați în dezvoltarea, asumarea sau realizarea anumitor acțiuni, într-un anumit domeniu de interes de cercetare. Astfel, considerăm oportună și necesară realizarea sarcinii de identificare și definire a principiilor în această sferă.

În rezultatul investigațiilor științifice realizate, constatăm că chiar dacă tematica principiilor care guvernează direcționarea diferitor domenii de drept relevante reformei în justiție este destul de larg cercetată, stabilim totuși lipsa unor eforturi științifice consolidate, depuse în vederea cercetării, identificării și definirii principiilor care ar urma să direcționeze procesele de implementarea a tehnologiilor în contextul modernizării serviciilor judiciare. Lipsa acestor cercetări probabil se datorează complexității domeniului, care pe de o parte vizează domeniul judiciar, iar pe de altă parte implică efort tehnologizat, activitate care de fapt prin esență, rezultă din domeniul tehnic și nu juridic. O altă cauză ar fi noutatea relativă a utilizării tehnologiilor informaționale în sectorul justiției din Republica Moldova și extinderea rapidă a inovațiilor tehnologice în acest domeniu, proces puternic catalizat de pandemia COVID-19 din anii 2020-2022.

Astfel, completarea acestor lacune poate fi realizată prin cercetarea conjugată atât a principiilor care guvernează domeniul judecătoresc cât și a principiilor care direcționează dezvoltarea și implementarea tehnologiilor informaționale, ținând totodată cont și de contextul public pentru care sunt propuse spre implementare acțiunile de modernizare.

Având astfel în vedere contextul multiaspectual al digitalizării, vom promova în continuare ideea precum că dezvoltările de modernizare a serviciilor judiciare prin implementarea tehnologiilor trebuie asumate și realizate într-un format în

care să nu lezeze garanțiile deja atribuite prin principiile fundamentale ale organizării statului, sistemului judecătoresc și a societății democratice. La fel, în contextul dezvoltării principiilor de modernizare a serviciilor judiciare prin implementarea tehnologiilor urmează să se țină cont de drepturile garantate justițiabililor și garanțiile oferite subiecților implicați în realizarea actului de justiție.

Pe de altă parte, având în vedere faptul că construcția unor realități fundamentate pe context tehnologic implică respectarea principiilor de funcționare tehnică, vom identifica și vom promova spre implementare în cadrul procesului de modernizare și principiile care fundamentează contextul digitalizării justiției.

Principii fundamentale ale statului și dreptului

Am identificat următoarele principii ale dreptului [8] care urmează a fi aplicate procesului de digitalizare a serviciilor judiciare:

- Asigurarea bazelor legale de funcționare a statului;
- Garantarea libertății și egalității indivizilor
- Principiul responsabilității sociale a indivizilor;
- Principiul echității și al justiției.

Principiile statului de drept de care trebuie de ținut cont în procesul modernizării serviciilor judiciare sunt:

- Statul se bazează pe supremația Constituției și garantează siguranța și drepturile constituționale ale cetățenilor săi
- Societatea civilă este un partener egal cu statul
- Separația puterilor statului în diferite compartimente (legislativ, executiv și judiciar) cu puteri și responsabilități separate și independente.
- Atât puterea legislativă, cât și democrația în sine sunt legate de drepturile și principiile constituționale

Principiile justiției

În opinia prof. Alexandru Arseni, din categoria principiilor fundamentale, potrivit cărora se realizează justiția, fac parte: 1) Principiul legalității; 2) Independența judecătorului; 3) Neretroactivitatea legii; 4) Prezumția de nevinovăție; 5) Accesul liber la justiție; 6) Garantarea dreptului la apărare; 7) Justiția este unică și egală pentru toți; 8) Folosirea limbii oficiale și dreptul la interpret; 9) Caracterul public al dezbaterilor judiciare; 10) Folosirea căilor de atac [9].

În aceeași ordine de idei, remarcăm că odată cu ascensiunea considerabilă din ultimii ani a tendințelor de digitalizare a justiției a crescut și numărul de documente care instituționalizează garanții și asigură drepturi și libertăți, prin esența cărora se încearcă să se prevină eventuale prejudicii dar și să se asigure cadru corespunzător de funcționare a justiției. Printre documentele promotoare de principii, pot fi evidențiate cel puțin următoarele:

La nivel internațional, Strategia ONU privind Noile Tehnologii, din 2018, care a fost elaborată și aprobată “pentru a defini modul în care ONU va sprijini utilizarea tehnologiilor și pentru a facilita alinierea acestora la valorile consacrate în Carta ONU, Declarația Universală a Drepturilor Omului și normele și standar-

dele legii universal”. Din Strategie reiese următoarele principii de aplicabilitate internațională:

- Protejarea și promovarea valorilor globale
- Promovarea incluziunii și a transparenței
- Crearea parteneriatelor
- Utilizarea capacităților existente
- Studiere și interacționare continuă

La nivel regional, Grupul de lucru CEPEJ care a elaborat Carta etică europeană privind utilizarea Inteligenței Artificiale în sistemele judiciare, aprobată de CEPEJ în 2018, a urmărit “oferirea unui cadru și garanții statelor membre și profesioniștilor din domeniul juridic care doresc să creeze sau să utilizeze informații și tehnologii de comunicare și/sau mecanism de inteligență artificială în sistemele judiciare pentru a îmbunătăți eficiența și calitatea justiției.” care stabilește următoarele principii:

- Principiul respectării drepturilor fundamentale
- Principiul nediscriminării
- Principiul calității și a securității
- Principiul transparenței, imparțialității și a corectitudinii
- Principiul alegerilor informate “sub controlul utilizatorului”

Principii tehnice necesare a fi considerate în contextul modernizării serviciilor judiciare prin implementarea tehnologiilor informaționale

Principiile pentru dezvoltarea digitală instituite de către Forumul de dezvoltare digitală care a fost fundamentat cu suportul Fundației Bill și Melinda Gates, Agenției Suedeze pentru Dezvoltare Internațională (SIDA), Fondul ONU pentru Copii (UNICEF), Programul ONU pentru Dezvoltare (UNDP), Banca Mondială și SUA. Agenția pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și Organizația Mondială a Sănătății (OMS) [10].

Principiile pentru dezvoltarea digitală au fost concepute cu scopul de a ajuta organizațiile atât publice cât și private în procesul de digitalizare, oferind astfel ghidări fundamentale considerate drept esențiale din perspectivă tehnologică. Acestea includ îndrumări pentru fiecare fază a ciclului de viață a softurilor și fac parte dintr-un efort continuu al practicienilor în dezvoltare de a împărtăși cunoștințele și de a sprijini învățarea continuă. Astfel, Forumul de dezvoltare digitală instituie 9 principii pentru dezvoltarea digitală, după cum urmează:

- Elaborează tehnologiile propuse spre dezvoltare împreună cu beneficiarul
- Depune efort pentru a înțelege contextul pentru care se propune implementarea tehnologiilor informaționale
- Dezvoltă tehnologiile ținând cont de scala la care se propune implementarea
- Dezvoltă sisteme cărora le poate fi asigurată sustenabilitatea
- Creează sisteme care pot să genereze date și pot ajuta factorii de decizie să formeze decizii fundamentate pe date

- Creează tehnologii deschise care urmează să creeze realități fundamentate pe standarde deschise, date deschise, resurse deschise, inovație deschisă
- Reutilizează tehnologiile disponibile și lucrează asupra îmbunătățirii lor
- Consideră securitatea și protecția datelor în contextul dezvoltării și elaborării conceptului de funcționare a tehnologiilor informaționale
- Dezvoltarea tehnologiilor având la bază principiul colaborării și asigurării accesului la tehnologiile propuse spre utilizare.

Principiile guvernării electronice

Există o multitudine de elemente care definesc utilizarea masivă a soluțiilor de e-Guvernare în diverse state. În Republica Moldova, principiile guvernării electronice sunt următoarele: [11]

- transparență și parteneriat – toate activitățile se vor desfășura în mod transparent și vor fi discutate în mod public, așa încât să se țină cont de opiniile, ideile și propunerile tuturor celor implicați;
- accesibilitatea informației – se va respecta dreptul fundamental al cetățeanului privind accesul la informațiile oficiale;
- orientare socială – se va ține cont de interesele cetățenilor în cadrul implementării guvernării electronice;
- armonizarea cadrului juridic cu reglementările și standardele internaționale;
- protecție și securitate – se vor respecta drepturile și libertățile constituționale ale cetățenilor la gestionarea informației, inclusiv protecția datelor personale ale acestora, fiind asigurat[securitatea informațională;
- prioritatea aspectelor politice, economice și sociale comparative cu cele tehnice și tehnologice;
- principiul “primei persoane” – obligativitatea factorilor de decizie din cadrul instituțiilor publice de a participa activ în procesul de implementare a e-guvernării.

Pe lângă principiile e-guvernării menționate *supra*, în procesul digitalizării serviciilor judiciare, se va ține cont și de principii adiționale, enumerate și descrise mai jos [12]:

Încredere - soluțiile e-Gov niciodată nu vor fi folosite masiv dacă nu există suficientă încredere în funcționalitatea lor. Deseori, aceste soluții sunt o reflecție fermă a instituțiilor care dezvoltă sau sunt managerii acestor soluții. Dacă o instituție electorală a unui stat se bucură de puțină încredere, probabil că și sistemele de vot electronic dezvoltate vor fi utilizate lacunar și vor fi un subiect permanent de discuții contradictorii. O e-soluție în domeniul medicinei care a fost dezvoltată netransparent și care lucrează ineficient va fi utilizată marginal atât de către specialiștii în domeniu, cât și de către pacienți.

Securitatea datelor personale - fiecare utilizator al serviciilor electronice trebuie să fie sigur că datele lui personale nu sunt utilizate abuziv de către cineva și însuși cetățeanul este proprietarul acestor date. Cum funcționează acest lucru?

Sistemele electronice sunt construite în așa mod încât orice autentificare sau accesare a datelor personale a oricărei persoane de către o entitate privată sau de stat va lăsa neapărat amprente, iar acestea vor fi vizibile de către proprietarul final al acestor date – cetățeanul. Și doar el, în instanță finală, decide dacă datele sale au fost accesate legal și în termeni permiși (spre exemplu, medicul de familie sau funcționarul cu care a interacționat, etc.). În caz contrar, cetățeanul este în drept să se adreseze instituțiilor competente ale statului care sunt responsabile de protecția acestor date.

Posibilitate de autentificare electronică asigurată tuturor - atât timp cât certificatele de autentificare electronică vor fi eliberate prin o procedură birocratică separată, uneori costisitoare, consumatoare de timp și care trebuie repetată frecvent, utilizarea serviciilor e-Gov va rămâne una marginală. Soluția cea mai simplă și accesibilă este inserarea în buletinele de identitate a modulelor de autentificare securizată și semnătură digitală, astfel asigurând majorității cetățenilor accesul la serviciile digitale funcționale. Este o investiție minoră care poate aduce beneficii imense în viitor.

Principiul de jos în sus - o soluție e-Gov va fi utilizată masiv atunci când va fi dezvoltată având drept punct de referință necesitățile și realitățile în care lucrează beneficiarul final: cetățean, medic, profesor sau funcționar public căruia îi este destinat acest serviciu. Fără o analiză minuțioasă a acestor necesități, fără consultări detaliate și co-participare a tuturor beneficiarilor și dezvoltatorilor, vor fi create soluții nefuncționale și care în scurt timp vor fi abandonate. Un alt aspect este cooperarea multisectorială în dezvoltarea lor, inclusiv dezvoltând parteneriate public-private. Drept exemplu, anume funcționarii publici locali pot cunoaște cel mai bine ce tip de soluții e-Gov sunt necesare la nivel local, tot așa cum nici o instituție publică ne-specializată nu va avea o expertiză tehnologică mai bună decât companiile private software. Cu mici excepții, dezvoltarea tuturor e-soluțiilor după modelul centralizat și piramidal este contraproductivă și nu are viitor. Și doar el, în instanță finală, decide dacă datele sale au fost accesate legal și în termeni permiși (spre exemplu, medicul de familie sau funcționarul cu care a interacționat, etc.). În caz contrar, cetățeanul este în drept să se adreseze instituțiilor competente ale statului care sunt responsabile de protecția acestor date.

Programe de educație digitală – un stat poate dezvolta mii de servicii de e-Guvernare, dar dacă cetățenii nu vor ști cum să le utilizeze și nu vor avea oportunitatea să învețe acest lucru, soluțiile vor rămâne în mare parte doar proiecte dezvoltate incipient. În sec. XX, un stat responsabil va dezvolta programe de educație și aptitudini digitale pentru toate categoriile de vârstă, pături sociale și categorii profesionale. Mai mult, ele trebuie perfecționate constant, în tempoul dezvoltării societății digitale în care trăim.

Internetul este un drept social – dacă dorim ca serviciile de e-Guvernare să fie folosite masiv, accesul la conexiuni internet stabile și accesibile trebuie să fie asigurat pe întreg teritoriul țării. Acolo unde există regiuni sau comunități

dezavantajate, autoritățile trebuie să preia inițiativa dezvoltării conexiunilor sau a punctelor de acces la internet. Orice clasă în școală, orice cabinet medical sau birou al funcționarilor publici, orice librărie, centru cultural sau instituție de interes public trebuie să fie conectată la internet. Tehnologiile respective sunt performante și relativ ieftine.

Alegere – utilizatorii trebuie să aibă oportunitatea alegerii soluțiilor de e-Guvernare pe care le folosesc. Astfel, vor supraviețui doar cele mai eficiente și funcționale platforme, iar calitatea serviciilor noilor platforme se va afla în permanentă creștere. Forțarea utilizării anumitor platforme exclusiviste în unele domenii va conduce la neglijarea lor.

Principiul "Once only" – dacă un cetățean este forțat de circumstanțe, regulamente, proceduri sau autorități să ofere aceeași informație mai multor instituții, există șanse ca această informație să fie denaturată sau interpretată neuniform. Prin urmare, trebuie să existe baze de date unice specializate, interconectate și responsabile pe domenii specifice, oferind informații exacte beneficiarilor și utilizatorilor. Simultan, existența unui număr mare de platforme diverse de autentificare și utilizare a e-serviciilor complică utilizarea largă. Drept exemplu, Estonia a dezvoltat o platforma unică - eesti.ee - care, după o singură autentificare a utilizatorului, conectează toate bazele de date, serviciile disponibile (peste 1 000) și contactele necesare utilizării lor, prin modalități simple și înțelese.

KISS (Keep it simple and short) – multe țări dezvoltă sisteme de e-Guvernare complexe, dar care au o rată de utilizare mică, inclusiv din considerentul că sunt greu de folosit, lucrează anevoios, nu au o interfață prietenoasă utilizatorului, sunt percepute drept prea complicate și devin, într-un final, folosite marginal sau abandonate. În contrast, cele mai populare soluții, sunt intuitive în utilizare, au o interfață simplă, evită dublarea unor funcții sau manipulări de către utilizator, lucrează rapid și sunt ușor de învățat. Tehnologiile și utilajele nu sunt o problemă majoră în implementarea soluțiilor de e-Guvernare - lipsa voinței și a leadership-ului politic reprezintă însă un obstacol iminent.

Tehnologiile și utilajele se dezvoltă în progresie geometrică, devin tot mai accesibile, multe state au suficientă expertiză și specialiști care pot realiza, din punct de vedere tehnologic, practic oricare soluție de guvernare electronică. Drept exemplu, Estonia a dezvoltat o platforma unică - eesti.ee - care, după o singură autentificare a utilizatorului, conectează toate bazele de date, serviciile disponibile (peste 1 000) și contactele necesare utilizării lor, prin modalități simple și înțelese.

Corectitudine și responsabilitate – autoritățile centrale guvernamentale și instituțiile publice trebuie să ofere suport și asistență persoanelor și structurilor dezavantajate pentru a le oferi acces egal la servicii. De asemenea, trebuie dezvoltate mecanisme prin care cetățenii să poată responsabiliza prestatorii de servicii publice, inclusiv digitale. E un mecanism bidirecțional și de interes reciproc.

De multe ori tehnologiile informaționale sunt dezvoltate cu scopul de a promova deschiderea și accesul liber la informație. Astfel, în cazul în care optăm pentru

deschiderea sistemului judecătoresc și construirea cadrului informațional al sistemului judecătoresc în conformitate cu ideea datelor deschise. Propunem a se ține cont de Concepția privind principiile datelor guvernamentale deschise a RM [13], care stabilește că la deschiderea datelor trebuie să ție cont de următoarele principii:

1. Deschidere a datelor în mod implicit și proactiv – date publice din domenii, cât și datele publice privind performanța sistemelor și/sau activităților guvernului, inclusiv datele primare, vor fi deschise treptat și în mod implicit. Autoritățile și instituțiile publice vor publica în mod proactiv informațiile cu lipsa barierelor sau cu nivel scăzut de bariere pentru consum și reutilizare. Sistemele informaționale noi cu conținut parțial sau total public vor fi concepute în așa fel, încât să permită publicarea automatizată a datelor publice.

2. Protecție a securității datelor cu caracter sensibil – vor fi publicate doar datele care nu contravin legislației în vigoare din sfera protecției datelor cu caracter personal, secretului comercial, secretului de stat, proprietății intelectuale, precum și altor prevederi din domeniul accesului la informație și protecției informației.

3. Deschidere a datelor primare – instituțiile vor publica datele primare, colectate în forma în care au fost colectate de la sursă, cu cel mai înalt nivel de granularitate posibil, în forme dezagregate și nemodificate. Agregarea sau modificarea se vor efectua pentru anonimizarea datelor și pentru racordarea la cerințele legale privind protecția, securitatea și confidențialitatea datelor.

4. Publicare a datelor online – datele vor fi publicate online pentru a facilita accesul publicului larg. Autoritățile și instituțiile publice vor publica datele deschise pe portalul datelor guvernamentale deschise www.date.gov.md sau pe paginile lor web. Pentru a centraliza referințe despre aceste date, autoritățile și instituțiile publice vor oferi link-uri la acestea pe portalul www.date.gov.md.

5. Publicare a datelor la timp - datele vor fi publicate și actualizate în cel mai scurt timp posibil pentru a păstra valoarea acestora. Frecvența actualizării va fi determinată de către autorități și instituții publice.

6. Publicare a datelor în formate deschise și procesabile automat – datele deschise trebuie să fie disponibile pentru cea mai largă gamă de utilizatori și scopuri. Publicarea datelor în formatele deschise și procesabile automat cresc valoarea acestora. Formatele specifice pentru seturile de date structurate deschise sunt JSON, CSV, XML, ODS, XLS, XLSX și formatele din domeniul datelor geospațiale. a) În cazul în care datele structurate sunt colectate și păstrate în programe de birotică (Word, Excel, etc.) și este limitată posibilitatea convertirii în formatele sus-menționate, se admite ca excepție, publicarea acestora în formatul lor original. b) În cazul în care sistemele informaționale nu permit exportul datelor în formatele deschise (sus-menționate), instituțiile vor publica datele în formatele native acelor sisteme.

7. Publicare a datelor angro – publicarea angro a datelor deschise este un mijloc simplu și eficient de publicare a seturilor de date. În cazul în care instituția

publică o aplicație bazată pe date deschise, ea va publica angro datele servite de această aplicație. Datele vor fi disponibile pentru descărcare de pe portalul www.date.gov.md sau pagina web a autorității și instituției publice.

8. Descriere a datelor - datele vor fi descrise prin metadate complete, oferind utilizatorilor informație despre modul de colectare a informațiilor, limitările și alte aspecte importante pentru analiza datelor prezentate. Lista de metadate minime se regăsește în Metodologia de publicare a datelor deschise, elaborată conform Normelor Metodologice privind implementarea Legii nr. 305, aprobată prin HG nr. 886 din 08 noiembrie 2013. Adicional, autoritățile și instituțiile publice vor elabora Catalogul semantic, care va fi publicat ca date deschise și va conține clasificatoare, nomenclatoare și alte resurse informaționale relevante.

9. Reutilizare a datelor – datele vor fi puse la dispoziția utilizatorului pe portalul guvernamental de date deschise și/sau pe paginile-web oficiale ale autorităților și instituțiilor publice în formate ce oferă posibilitatea de a fi prelucrate automat, deschise pentru a fi recuperate, descărcate, indexate și căutate la dispoziția gamei largi de utilizatori cu diferite scopuri de reutilizare. Condițiile de reutilizare a informațiilor sectorului public prevăzute în Normele metodologice de aplicare a Legii nr. 305 din 26 decembrie 2012, privind reutilizarea informațiilor din sectorul public, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 886 din 08 noiembrie 2013, vor fi aplicate în mod implicit la publicarea datelor deschise.

10. Prioritizare spre publicare –datele pentru publicare vor fi prioritzate astfel pentru a se asigura că cele mai utile date pentru publicul larg vor fi publicate în primul rând. Autoritățile și instituțiile publice vor colabora strâns cu societatea civilă, mass media, cercetători, dezvoltatori, sectorul privat și alte părți interesate în vederea identificării datelor prioritare.

În lumina celor expuse mai sus, statele urmează să promoveze activ utilizarea instrumentelor digitale în cadrul diverselor etape ale proceselor judiciare care vor îmbunătăți funcționarea sistemelor de justiție. Ceea având un enorm potențial de eficientizare și transparentizare a proceselor și serviciilor judiciare și facilitare a accesului la justiție.

Totuși, utilizarea tehnologiilor judiciare nu trebuie să neglijeze principiile fundamentale ale statului de drept și a justiției sau să submineze independența și imparțialitatea instanțelor judecătorești, drepturile și libertățile justițiabililor și accesul lor la un proces echitabil și transparent.

Referințe bibliografice:

1. UN Secretary-General's Strategy on new Technologies. [citat 15.03.2022]. Disponibil: <https://www.un.org/en/newtechnologies/images/pdf/SGs-Strategy-on-New-Technologies.pdf>
2. Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni, Opinia nr.(2011)14 a

- CCJE Justiția și Tehnologiile Informatice (IT). [citată 15.03.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/1680748207>
3. Emma van Gelder, Xandra Kramer and Erlis Themeli. Access to justice in times of corona. [citată 15.03.2022]. Disponibil: <https://conflictoflaws.net/2020/access-to-justice-in-times-of-corona/>
  4. Portalul Național al Instanțelor de Judecată. [citată 15.03.2022]. <https://instante.justice.md>
  5. Dispoziția nr. 3 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova din 15 aprilie 2021. [citată 15.03.2022]. Disponibil : https://gov.md/sites/default/files/dispozitia_cse_nr3_15.04.2021_r_.pdf
  6. Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova din 30.05.2003. [citată 15.03.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129218&lang=ro
  7. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova din 13.03.2003. [citată 15.03.2022]. Disponibil: https://legis.md/cautare/getResults?doc_id=96049&lang=ro
  8. Baran N. *Teoria generală a dreptului*, Capitolul 3: Principiile Fundamentale ale dreptului. Noțiune. . [citată 15.03.2022]. Disponibil: <https://ciso1.central.ucv.ro/csv/curs/tgd/c3.html>
  9. Arseni A. Autoritatea judecătorească – veritabilă instituție de realizare a ramurii puterii de stat în condițiile edificării statului de drept. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 11, p.
  10. Principles for Digital Development. . [citată 15.03.2022]. Disponibil: www.digitalprinciples.org
  11. Principiile guvernării electronice. [citată 15.03.2022]. Disponibil: www.egovernare.blogspot.com.
  12. European eGovernment Action Plan 2016-2020. [citată 15.03.2022]. Disponibil: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/european-egovernment-action-plan-2016-2020>
  13. Concepția privind principiile datelor guvernamentale deschise aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 700 din 25-08-2014. . [citată 15.03.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=18535&lang=ro

SISTEMUL DE DREPT CONTEMPORAN: ÎNTRE SCOP ȘI REALIZĂRI

THE CONTEMPORARY LAW SYSTEM: BETWEEN PURPOSE AND ACHIEVEMENTS

CZU: 340.11/.13:341.231.14

DOI:10.5281/zenodo.6630311

Liuba VASILIU,
Doctorandă, USM

Summary

In this Article, it is decided on the contemporary law system, whether the guarantee of fundamental rights and freedoms is an achievement or remains an end in itself, so that the person remains vulnerable to criminal minds..

Keywords: *contemporary law system, fundamental rights and freedoms, techniques and standards.*

Actualitatea temei cercetate

Contemporanietatea se caracterizează printr-un dinamism profund, atât din perspectiva valorilor care au adus condiția umană la reevaluarea cadrului axiologic din care face parte, cât și din punct de vedere al sistemului gnoseologic, care subjuga mintea și cunoașterea umană și cele mai infime particule a propriei persoane.

Făcând abstracție de clasificarea marilor sisteme de drept contemporan, care se modifică de la un autor la altul, toate fiind argumentate și cu substrat ontologic, vom spune că indiferent de clasificare în mod cumulativ formează sistemul de drept contemporan. În acest context, dacă e să abordăm dreptul contemporan ca system, atunci vom identifica metode, mijloace, obiective, instrumente, tehnici și multe alte pârghii prin care dreptul ca system, încearcă să îndeplinească și să justifice scopul său, de a garanta drepturile și libertățile omului, astfel încât persoana să fie măsura tuturor lucrurilor și nu un instrument de realizare a puterii. [1]

Dreptul ca element social nu doar se bazează, promovează dar și are ca drept obiectiv octrotirea valorilor general umane și nu doar, care în esența lor depășesc cadrul tehnicii juridice, astfel fiind văzut ca un pilon al orânduiri sociale și a ierarhiei valorilor, iar ca garant al realizării acestui obiectiv sunt însăși instituțiile statului, care vin în consolidarea dreptului ca sistem rațional de mecanisme de funcționare a societății și de reglementare a relațiilor sociale, ceea ce face ca aria conceptuală și aplicativă să se extindă, dar și să determine noi formule de interacțiune și dependențe interne și externe. Ca știință, dreptul, face uz de tehnici, instrumente, procedee, metode specifice, pentru a ajunge la un grad eficient de sistematizare, dar, în plus, conceperea, înțelegerea, exprimarea și aplicarea dreptului solicită o logică mai mult sau mai puțin stabilă a conceptelor, categoriilor și clasificărilor, a

căror finalitate este claritatea și aplicarea practică a totalității de norme, ce nu pot fi realizate în afara unor metodologii ale complexității. [2]

Analiza cadrului normativ de protecție a drepturilor la nivel internațional, oferă o privire complexă asupra cadrului legislativ și instituțional ale acestuia, are este într-o continuă evoluție. Dacă înainte de primul război mondial problema drepturilor omului apare doar în câteva tratate, atunci . după cel de-al doilea război mondial, protecția drepturilor omului iau amploare și se manifestă pe scară largă, omul fiind poziționat în centrul sistemului de drept, iar ca instituție internațională ce le garantează este Curtea EDO.

Dat fiind faptul că omenirea, în decursul istoriei sale, a parcurs etape interesante prin prisma evoluției fenomenului criminalității, dar și a măsurilor de apărare socială pe care le-a adoptat pentru a bloca, diminua și preveni unul dintre acele flageluri care, în decursul veacurilor, au produs însemnate pagube umane, morale și materiale. Secolul XX și începutul secolului XXI, cu progrese remarcabile pe plan tehnico-științific și sub raportul nivelului de dezvoltare al civilizației umane, reprezintă, din păcate, și un record în evoluția fenomenului infracționalității în domeniul tehnologiilor informaționale. Pornind de la infracțiuni cu un pericol social redus și până la infracțiuni săvârșite de grupuri organizate, premeditate și cu urmări deosebit de grave, uneori afectând însăși structurile de bază ale societății, criminalitatea s-a aflat într-o permanentă ofensivă, societatea nereușind să asigure în deplinătatea sa, o apărare socială eficientă împotriva acestui devastator flagel . [3] Astfel perioada pe care o parcurgem se caracterizează printr-o permanentă escaladare a infracțiunilor în domeniul tehnologiilor informaționale, care implică efecte negative pentru stabilitatea și securitatea societății și, nu în ultimul rând, pentru fiecare individ.

Desigur, nu putem face abstracție de standardele înalte, tehnicile eficiente și respectiv tehnologiile avansate și performante din cadrul sistemului de drept contemporan, unde ocrotirea drepturilor și libertăților persoanei, reprezintă un scop în sine, însă mai puțin o realizare, dat fiind numeroasele cauze pierdute la înalta Curtea EDO.

Sub acest aspect, prezentele standarde înaintate RM ca modele de urmat , fiind un stat relativ tânăr care încearcă sa-și creeze un sistem de drept transparent și intangibil, aceste standarde sunt dificil de realizat, dat fiind configurațiile social-economice și nu doar, astfel acestea fiind ca scop pentru sistemul de drept național. În acest context identificăm abordarea temei date ca fiind relevantă și actuală în condițiile social economice, dat fiind condițiile și starea în care se află justiția la etapa actuală în RM. În acest sens, este oportun identificarea și consolidarea unor soluții în justificarea eficienței dreptului, începând pe de o parte de la realitatea socială concretă a statului de drept, și aspectul teoretic pe de altă parte prin identificarea cadrului doctrinar și normativ, care ne furnizează un suport științific relevant și care în complexitatea sa reprezintă o sarcină intelectuală deloc ușoară, fiindcă presupune depășirea limitelor proprii și recunoașterea propriilor deficiențe.

Concluzionând cele spuse, recunoaștem importanța și eficacitatea sistemului de drept contemporan, dat fiind promovarea și recunoașterea drepturilor și libertăților fundamentale, acesta fiind o parte din scopul propus , însă nu putem omite faptul că nu au fost identificate pe deplin mecanismele de garantare ale acestora, aceasta fiind obiectivul spre realizarea complexă. Astfel Combaterea și diminuarea aspectelor antisociale și infracționale, precum și a riscurilor informaționale survenite din partea tehnologiei, pot fi realizate doar în condițiile în care sunt întreprinse cumulativ inițiative legislative și măsuri de ordin social, economic, juridic care să permită contracararea cauzelor și condițiilor care determină sau favorizează apariția și dezvoltarea acestora, și să asigure intervenția operativă a organelor specializate, cu atribuții de blocare și contracarare, și nu n ultimul rând înlăturarea discrepantei dintre teorie și practică, dintre drept și tehnologie.

Referințe bibliografice:

1. Kant Imm. *Critica rațiunii practice. Întemeierea metafizicii moravurilor*. București: Univers Enciclopedic Gold, 2010
2. Ciobanu R. *Metodologia interdisciplinară în reconstrucția paradigmatică a dreptului*, Chișinău, 2021
3. Ciobanu I. *Criminologie*, Chișinău, 2013.

Conferință științifico-practică „Cadru consolidat de cercetare a problemelor actuale în știința juridică: interferențe dintre drept și tehnologie”, Chișinău, 17 martie 2022, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Laboratorul de Cercetări Științifice „Drept Public Comparat și E-guvernare”. Eveniment organizat în cadrul proiectului **20.80009.1606.15** „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului”, prioritatea strategică „Provocări societale”.

Comitetul științific: doctor habilitat Rodica Ciobanu (director de proiect), doctor habilitat Serghei Brînz (Decan); profesor universitar, doctor habilitat Elena Aramă; doctor în drept, conferențiar universitar Veronica Mocanu (Prodecan), Director IDSI Igor Cojocaru, Director ATIC Marina Bzovâi.

Comitetul organizatoric: dr. hab. Rodica Ciobanu, dr. hab. Elena Aramă, dr. hab. Ion Guceac, dr. hab. Andrei Negru, dr. Veronica Mocanu, dr. Svetlana Slusarenco, dr. Natalia Creciun, dr. Oleg Pantea, dr. Ianuș Erhan, dr. Iordanca-Rodica Iordanov, dr. Mariana Roșca, drd. Anatol Colțeniuc, magistrul Punga Irina

Parteneri:

Școla Doctorală Științe Juridice

ATIC

AO „Drept, Inovare, Dezvoltare”

**CADRU CONSOLIDAT DE CERCETARE A
PROBLEMELOR ACTUALE ÎN ȘTIINȚA JURIDICĂ:
INTERFERENȚE DINTRE DREPT ȘI TEHNOLOGIE**

Materialele conferinței științifico-practice

Asistență computerizată – *Maria Bondari*

Bun de tipar 2022. Formatul 70x100 ¹/₁₂.

Coli de tipar 18,5. Coli editoriale 15,2.

Comanda. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009